O speranță mai puternică decât marea

Povestea unei refugiate siriene care a supraviețuit terorii

Melissa Fleming

Pentru Peter, Alessi şi Danny, pentru părinții mei şi pentru cei peste 65 de milioane de oameni care au fost siliți să-şi abandoneze căminele

Unu

Copilărie in Siria

A doua oară când Doaa mai că s-a înecat era în voia valurilor în mijlocul unei mări ostile ce tocmai îl înghițise pe bărbatul pe care îl iubea. îi era atât de frig, încât nu-şi simțea picioarele şi atât de sete că i se umflase limba în gură. Era atât de copleşită de durere încât, de n-ar fi fost cele două fetițe din brațele ei, mai mult moarte decât vii, ar fi lăsat marea să o înghită. Nu se zărea nici urmă de pământ. Doar resturi de la vasul naufragiat, câțiva supraviețuitori care se rugau pentru o salvare şi zeci de leşuri umflate care pluteau.

Cu treisprezece ani mai înainte fusese cât pe ce să piară într-un mic lac, şi nu în marea cea mare, ca acum, dar atunci familia lui Doaa era acolo şi a salvat-o. Avea şase ani şi era singura din familie care refuzase să învețe să înoate. Era îngrozită de apă, şi numai la vederea acesteia se umplea de spaimă.

în timpul ieşirilor pe malul lacului din apropierea casei lor, Doaa stătea singură şi privea cum surorile şi verii ei se stropeau cu apă, făceau plonjeuri şi sărituri peste cap în lac, răcorindu-se de arşiţa înăbuşitoare a verii siriene. Când încercau să o convingă pe
Doaa să intre în apă, ea refuza ferm, simţindu-se puternică în împotrivirea ei. De mică era încăpăţânată.

— Nimeni nu-i poate spune lui Doaa ce să facă, le zicea tuturor mama ei, cu un amestec de mândrie şi exasperare.

Apoi, într-o după-amiază, vărul adolescent al lui
Doaa, crezând că ea doar se alinta, a hotărât că era
cazul să înveţe să înoate. Pe când Doaa desena cu /
degetele în ţărână şi îi privea pe ceilalţi cum se îm- proşcau cu apă, s-a furişat în spatele ei, a apucat-o de talie şi a ridicat-o, iar ea a început să dea din picioare şi să ţipe. Neluându-i în seamă ţipetele, a pus-o peste umăr şi a dus-o la lac. Faţa îi era lipită de omoplatul vărului ei, iar picioarele i se bălăngăneau ceva mai jos de pieptul lui. L-a lovit tare cu picioarele în torace şi şi-a înfipt unghiile în scalpul lui. Copiii au râs când vărul lui Doaa şi-a întins braţele şi i-a dat drumul în apa tulbure. Doaa s-a panicat când a lovit apa cu faţa. Se scufundase doar până la piept, însă era paralizată de frică şi incapabilă să-şi îndrepte picioarele astfel încât să atingă fundul lacului. în loc să plutească spre suprafaţă, Doaa s-a scufundat, chinuindu-se să respire, dar înghiţind în schimb apă.

Două braţe au tras-o afară din lac la timp, ducând-o până la mal, în siguranţa braţelor mamei sale înspăimântate. Doaa a tuşit scoţând tot lichidul înghiţit, hohotind de plâns, şi a jurat atunci să nu se mai apropie niciodată de apă.

Pe atunci, în lumea ei nu exista nimic altceva de care să-i fie teamă. Nu când familia era mereu în preajmă ca s-o protejeze.

La şase ani, Doaa nu-şi putea aminti vreun moment în care să fi fost vreodată singură. Locuia cu părinții *şi cinci* surori într-o singură cameră din casa cu un etaj a bunicului ei. Cei trei frați ai tatălui ei şi familiile lor ocupau celelalte camere şi în fiecare clipă din viața ei Doaa era înconjurată de rude: dormea lângă surorile ei, mânca la mesele în comun, asculta conversații aprinse.

Familia Al Zamel locuia în Daraa, cel mai mare oraş din sud-vestul Siriei, situat la doar câțiva kilometri de granița cu Iordania şi la sud de Damasc, cam la două ore de mers cu maşina. Daraa se află pe un podiş vulcanic cu sol bogat, roşu. In 2001, când Doaa avea şase ani, zona era bine-cunoscută pentru abundența de fructe şi legume a pământului rodii, smochine, mere, măsline şi roşii. Se spunea că culturile din Daraa puteau hrăni toată Siria.

Ani mai târziu, în 2007, o secetă devastatoare a cuprins ținutul, durând trei ani şi silindu-i pe fermieri să-şi abandoneze câmpurile şi să se mute în oraşe ca Daraa, pentru a căuta de lucru. Unii experți cred că această strămutare masivă a dat naştere undei
de nemulțumire care în 2001 s-a transformat într-un
/
val uriaş de proteste şi apoi în revolta armată ce avea să distrugă viața lui Doaa.

însă în 2001, când Doaa era doar o fetiță, Daraa era un loc paşnic unde oamenii îşi vedeau de viața lor, iar pentru viitorul țării apăruse o nouă speranță. Bashar al-Assad tocmai îi succedase ca preşedinte tatălui său despotic, Hafez

al-Assad. Poporul sirian spera la vremuri mai bune pentru țară, crezând la început că tânărul preşedinte se va delimita de politicile opresive ale tatălui său. Bashar al-Assad şi soția sa încântătoare făcuseră studii în Anglia şi căsătoria lor era considerată o fuziune el făcea parte din ramura minoritară alawită a islamului, iar Asma, soția lui, din majoritatea sunnită, asemenea familiei lui Doaa. Vederile lui politice erau laice şi, mai ales în rândul elitei educate din Damasc, se răspândise speranța că starea de urgență care dura de 48 de ani, moştenită de tatăl său şi menținută de acesta pentru a zdrobi dezacordul față de regim, va fi revocată şi că vor fi înlăturate restricțiile impuse libertății de exprimare. Sub pretextul protejării siguranței naționale
în fața militanților islamici sau a rivalilor externi,
guvernul se folosise de puterile acordate prin starea de urgență pentru a limita drastic drepturile şi libertățile individuale şi pentru a da posibilitatea forțelor polițieneşti să facă arestări preventive fără un temei legal solid.

Populația mai săracă şi mai conservatoare, precum cea din Daraa, spera în principal la îmbunătățiri economice, dar accepta, în cea mai mare parte, mersul lucrurilor în țară. Această acceptare tacită era rezultatul unei lecții aspre pe care o învățaseră în 1982 în oraşul Hama, când preşedintele de atunci,
Hafez al-Assad, a ordonat omorârea a mii de cetățeni
ca pedeapsă colectivă pentru afirmarea mişcării Frăția Musulmană, care îi contesta conducerea. Acele
represaliii brutale erau încă proaspete în mintea sirienilor. însă cu o nouă generație la putere, ei sperau că fiul lui Hafez al-Assad va relaxa unele dintre restricțiile care limitau viața

de zi cu zi. Spre dezamăgirea poporului sirian, noul preşedinte a făcut promisiuni deşarte în legătură cu reforma şi nu s-a schimbat mai nimic, iar după Hama, puțini au îndrăznit să înfrunte regimul autoritar.

Când Doaa era mică, vechea piață a oraşului sukul se umplea sâmbăta de localnici şi de vizitatori de peste granița cu Iordania, care veneau să cumpere produse de bună calitate la prețuri mici şi să facă negoț cu unelte agricole şi cu recolte. Situată pe principala rută comercială spre Golful Persic, Daraa atrăgea oameni din întreaga regiune; lumea se aduna aici sau făcea o vizită obligatorie când era în trecere,
în esență, era o comunitate unită, de familii extinse / [7 ']
şi prietenii care se întindeau pe generații.

Copiii din Daraa, ca pretutindeni în Siria, stăteau cu familiile lor până târziu, la maturitate. Fiii rămâneau acasă după căsătorie, aducându-şi soțiile în casa părintească pentru a-şi creşte copiii. Gospodăriile siriene precum cea a lui Doaa erau ticsite de membrii familiei, câteva generații sub acelaşi acoperiş, împărțind o singură locuință. Când o familie în creştere nu mai avea loc în camerele de la primul etaj, se adăuga încă unul şi casa se mărea pe verticală.

Acasă la Doaa, o parte din parter îi aparținea unchiului ei Walid, mătuşii Ahlam şi celor patru copii ai lor. Lângă el locuia unchiul Adnaan, cu familia lui alcătuită din şase membri, iar Mohamed şi Fawziyaa, bunicul şi bunica lui Doaa, aveau propria cameră. La ultimul nivel, pe terasa acoperişului, unchiul Nabil avea o cămăruță cu soția sa, Hanadi, şi

[77 ^]
cu cei trei băieți şi cele două fete. Familia de opt persoane a lui Doaa împărțea camera de la parter aflată cel mai aproape

de bucătărie, locul cel mai aglomerat şi mai zgomotos din casă. Toate camerele principale erau dispuse în jurul unei curți deschise, tipică pentru casele arabe vechi, unde copiii intrau şi ieşeau în fugă, strângându-se să se joace după ce se termina şcoala sau între mese. Terasa de pe acoperiş oferea, de asemenea, spațiu pentru reunirea familiei şi în serile caniculare de vară se relaxau acolo până la primele ore ale dimineții, bărbații fumând din narghilele, femeile bârfind, bând cu toții ceai sirian dulce. în nopțile neobişnuit de calde, briza răcoroasă de pe terasă ademenea familia să-şi întindă saltelele şi să doarmă sub cerul liber.

întreaga familie unchi, mătuşi, veri luau masa împreună în curte, aşezați în cerc, pe un covor, în jurul platourilor aburinde cu mâncare. La vremea mesei, Doaa şi surorile ei mâncau cu o foame de lup, devorând tot ce puteau, luând mâncarea cu bucăți de lipie înfăşurate în jurul vârfurilor degetelor.

Tatăl lui Doaa prețuia aceste clipe cu familia, deoarece era singurul moment al zilei când putea să petreacă timp cu fiicele sale. De îndată ce masa se încheia şi el îşi sorbea ultimele picături de ceai îndulcit, se întorcea cu bicicleta la frizeria sa, unde muncea până la miezul nopții.

Iubirea, conflictele, bucuriile şi durerile traiului într-un clan numeros afectau fiecare parte a vieții cotidiene a lui Doaa. Iar sub acoperişul acestei familii iubitoare începeau să apară tensiuni.

Până să se nască Doaa, părinții ei aveau deja trei fiice, iar familia îi presa să facă un fiu. în societatea siriană tradițională, patriarhală, băieții erau mai prețuiți decât fetele deoarece se credea că aceştia îşi vor ajuta familia, în timp ce fiicele se vor căsători şi îşi vor îndrepta atenția spre soț şi spre

rudele prin alianță. Shokri, tatăl lui Doaa, era chipeş, cu păr negru şi creț, şi era frizer de la 14 ani; lucrase cândva în străinătate, în Grecia şi în Ungaria. Shokri plănuise să se întoarcă în Europa ca să-şi caute o slujbă şi o soție străină, dar, după ce a întâlnit-o pe Hanaa, mama lui Doaa, planurile lui s-au schimbat. Hanaa termina liceul când s-au cunoscut la nunta unui vecin. Era minionă, cu părul negru şi ondulat şi nişte ochi verzi fermecători. Ea şi Shokri s-au simțit imediat atraşi unul de altul. Shokri i s-a părut un bărbat mai sigur pe sine şi cu mai multă experiență decât ceilalți bărbați din zonă şi i-a plăcut cum era îmbrăcat în blugi evazați şi cum cânta la *oud,* un instrument cu coarde considerat strămoşul chitarei.

Shokri şi Hanaa s-au căsătorit când ea avea doar 17 ani. Primii câțiva ani de căsnicie au fost liniştiți şi plini de iubire, dar treptat lucrurile s-au schimbat. Prima oară când Hanaa a auzit-o întâmplător pe soacra ei, Fawziyaa, plângându-se de faptul că Hanaa şi Shokri nu au un fiu a fost după ce a născut-o pe a treia fiică. Hanaa a fost şocată când le-a auzit pe rudele lui Shokri spunându-i acestuia că ar trebui să-şi găsească o nouă soție, care să-i facă un fiu. în ciuda faptului că era nevoit să lupte împotriva prejudecăților şi aşteptărilor adânc înrădăcinate, Shokri era mândru de fiicele sale. Cu toate acestea, mama lui a continuat să o critice pe Hanaa, insistând că Shokri merita să aibă fii. Casa părintească, odinioară un refugiu pentru Shokri şi Hanaa, a devenit în scurt timp un loc al certurilor, căci unele dintre cumnatele lui Hanaa au făcut front comun cu mama lui Shokri, şuşotind şi bârfind despre incapacitatea ei
de a face băieți.
/

Pe 9 iulie 1995, când s-a născut Doaa, Hanaa a primit din partea familiei lui Shokri obişnuitele felicitări cu jumătate de gură şi, mormăit, „Poate că data viitoare, *inshallah*" cu voia Domnului , „va fi băiat".

însă când Hanaa se uita la bebeluşul cu aer grav şi serios, simțea că fetița avea ceva special. Când o prietenă bogată şi respectată a familiei, aflată în vizită în oraş, a venit într-o zi să vadă bebeluşul, i-a găsit locul lui Doaa în familie. Prietena, care nu putea să aibă copii, înțelegea foarte bine dinamica familiei şi a simțit presiunea sub care se afla Hanaa, de a face un băiat, astfel că a decis să o ajute. Când familia s-a strâns în bucătărie pentru a o întâmpina pe musafira de seamă, ea a luat-o cu grijă pe Doaa în brațe, ținând-o delicat. S-a uitat la feţişoara serioasă a bebeluşului, i-a pus un deget pe frunte şi a proclamat:

— Este un copil deosebit.

Referindu-se la semnificația numelui Doaa, prietena a adăugat:

— Este cu adevărat o rugăciune de la Domnul.

înainte de a pleca, prietena i-a dat lui Hanaa 10.000 de lire siriene o mică avere ca dar pentru Doaa. Restul familiei a fost uimită. Statutul exotic al prietenei, de locuitoare bogată a statelor din Golful Persic, impunea respect. După aceea, mama lui Shokri a insistat mereu să o țină în brațe pe Doaa, iar o vreme Hanaa nu a avut parte de insulte.

Pe măsură ce creştea, Doaa încânta mai pe toată lumea. Era extrem de timidă, spre deosebire de surorile ei mai sociabile, dar cu toate acestea, oamenii simțeau întotdeauna nevoia să o scoată din cochilia /
ei. Avea o drăgălăşenie aparte, şi de fiecare dată când Hanaa

o scotea în oraş, oamenii de pe stradă comentau despre ochii ei frumoşi, ciocolatii, încadraţi de gene lungi, şi despre calmul ei. „De la început", îşi aminteşte Hanaa, „noi am ştiut că va aduce noroc familiei".

La trei ani după ce s-a născut Doaa, Hanaa a adus pe lume încă o fiică, Saja, iar doi ani mai târziu o a şasea, Nawara. Brusc, au reînceput discuţiile aprinse despre „bietul Shokri" cel fără de fii. De asemenea, cei opt membri ai familiei locuiau acum laolaltă într-o cameră de vreo 20 de metri pătraţi, cu o singură fereastră.

Restul familiei extinse era şi ea în creştere, căci mătuşile şi unchii lui Doaa aveau şi ei mai mulţi copii. Familiile numeroase sunt ceva obişnuit în Siria, de vreme ce naşterea unui copil este considerată norocoasă, iar familiile mari sunt deopotrivă un semn al fericirii cuplului şi o asigurare pentru părinţi că va avea cine să aibă grijă de ei la bătrâneţe.

Totuşi, cu mai mult de 27 de persoane locuind în aceeaşi casă, între femei au început să apară tot mai multe neînţelegeri. Era imposibil să se gătească pentru atât de mulţi oameni deodată, aşa că mesele în comun, care cândva le aduceau tuturor atâta bucurie, au luat sfârşit. în locul acestora, fiecare familie folosea pe rând bucătăria. Hanaa avea prima tură, aşa că în fiecare zi trebuia să dea fuga la piaţă, să cureţe şi să toace legume şi să gătească totul la timp pentru a servi prânzul când Shokri făcea pauză de la frizerie la ora 3 după-amiaza. Era masa principală a familiei şi pentru Hanaa era important ca aceasta să fie specială. întotdeauna îi făcuse plăcere şi se mândrise cu preparea acestei mese, însă acum se simţea zorită şi încerca să evite orice conflict cu rudele ei prin alianţă.

Doaa şi familia ei luau acum micul dejun, prânzul şi cina în camera lor mică, pe o faţă de masă din

plastic pe care o întindeau pe jos în mijlocul încă perii. Camera aceea devenise centrul universului lor. Dormitor, cameră de zi şi sufragerie întreaga activitate a familiei se desfăşura între cei patru pereţi.

Pe măsură ce fetele creşteau, a devenit mai greu să-şi înghesuie viețile în acea cameră. Noaptea, Doaa şi surorile ei îşi luau saltelele şi, una după alta, le aşezau pe jos oriunde puteau, ca pe nişte piese de puzzle. Doaa alegea întotdeauna locul de sub fereastră, ca să se poată uita la stele până când i se închideau ochii. După ce adormeau în sfârşit toate, Shokri şi Hanaa trebuiau să păşească peste o mare încâlcită de braţe şi picioare ca să ajungă în colțul lor de cameră.

Pentru Hanaa, atmosfera din casa aglomerată devenise insuportabilă. Mult prea adesea, cumnatele o criticau că nu avea nici un fiu. într-o seară, când le-a auzit întâmplător bârfind-o din nou în bucătărie, Hanaa a hotărât că s-a săturat de insinuări, de certurile pentru bucătărie şi de gălăgia fără sfârşit. în seara aceea, când Shokri s-a întors de la muncă, Hanaa stătea în uşă cu braţele încrucişate la piept, chinuindu-se să-şi controleze lacrimile.

— Fie ne găseşti altă casă, fie îţi găseşti altă nevastă, i-a cerut ea. Nu mai putem sta aici. S-a apropiat de Shokri şi a continuat: Acum nici nu mai e vorba doar despre mine. Ayat are 15 ani şi Alaa 13. Sunt adolescente! S-au săturat să împartă o cameră cu noi toţi. Au nevoie de intimitate. Dacă nu ne găseşti altă casă, te părăsesc şi cer divorţul.

Shokri observase tensiunile tot mai mari şi cât de greu se descurca familia sa în camera lor mică. După cei 16 ani de căsnicie, îşi dădea seama şi că Hanaa vorbea serios. Buzele ei

strânse şi privirea încruntată îi spuneau că se va ține de cuvânt. Ştia că trebuie să-şi găsească o slujbă mai bine plătită ca să se poată
muta într-o locuință mai bună.

Doaa, care avea pe atunci şase ani, nu era conştientă de tensiunile care mocneau şi habar nu avea că era pe cale să afle, pentru prima oară în viață, că lumea ei nu era atât de sigură pe cât părea. Pentru ea, casa cea mare încă era un loc al amintirilor fericite: mirosul intens de carne fierbând la foc mic şi de condimente; râsul şi jocurile nesfârşite cu verii în curtea înconjurată de flori parfumate de iasomie; nopțile calde afară pe terasa de pe acoperiş, ascultând murmurul adulților care stăteau la taclale şi pufăiau din narghilea.

Shokri nu ştia să muncească decât ca frizer, dar s-a interesat prin oraş să vadă dacă Peugeot-ul său galben şi vechi putea fi folosit pentru a transporta mărfuri peste graniță, în şi din Iordania. „Submarinul galben" era singurul mijloc de transport al familiei, dar şi subiectul principal al glumelor din familie. Ruginit şi tamponat, de obicei se strica în călătoriile de weekend, dar era mândria şi bucuria lui Shokri. Acum era speranța familiei de a se muta din casa lor sufocantă, supraaglomerată.

Shokri a găsit un om de afaceri iordanian care s-a oferit să-l plătească pentru a-şi umple maşina cu pachete de biscuiți sirieni produşi în partea locului şi a le duce clienților săi peste graniță, în Iordania.

în următoarele două luni, Shokri pleca de acasă în zori, conducea până la fabrica din Daraa, unde ticsea Peugeot-ul cu baxuri de biscuiți şi produse de patiserie. Uneori maşina era atât de plină, încât abia dacă vedea în oglinda retrovizoare. Dacă traficul la graniță nu era aglomerat, putea

să facă un drum în cinci ore şi să se întoarcă acasă la timp ca să ia prânzul cu familia înainte de tura lui de după-amiază la frizerie. Lui Doaa şi surorilor ei le plăcea la nebunie noua lui slujbă; de fiecare dată când venea acasă, le aducea ceva bun din Iordania. îl aşteptau la uşă pentru *kubz ishtiraak,* un fel de lipie subțire care nu se găsea în Siria, şi chipsuri de cartofi cu Bărbie, care le plăceau mai mult decât cei din magazinele locale. Le aducea, de asemenea, rochii şi alte haine mai la modă decât ce avuseseră înainte.

Apoi, într-o după-amiază, Shokri nu a mai ajuns acasă. Au trecut ore în şir fără vreun semn de la el.
Hanaa şi fetele s-au îngrijorat; Shokri nu pleca niciodată mai mult de câteva ore fără să le anunțe dinainte.

Hanaa a cerut ajutorul tuturor celor din familie. A apelat la vecini şi la prieteni. în cele din urmă, după multe ore de convorbiri telefonice disperate, Raja, mătuşa lui Doaa, a aflat de la o prietenă din Iordania că Shokri fusese arestat. Funcționarii de la graniță descoperiseră că maşina lui transporta mai mult decât cele 100 de kilograme de marfă permise. în plus, documentele pe care proprietarul fabricii i le dăduse lui Shokri, prin care i se permitea să transporte marfă peste graniță, erau false. Shokri era acum în închisoare în Iordania.

Familia ştia că în închisoare condițiile puteau fi groaznice şi erau foarte îngrijorați. Şi-l închipuiau dormind pe jos, într-o celulă aglomerată, flămând şi fără posibilitatea să se spele sau să facă mişcare. Nu-şi puteau permite un avocat, aşa că nu ştiau cum se vor descurca în hățişul sistemului juridic iordanian.

îngrijorarea lor creştea cu fiecare zi. Nu numai că îşi făceau griji pentru sănătatea lui Shokri, dar nici nu îşi puteau

permite să trăiască fără el. Abia dacă se descurcau cu banii pe care îi aducea el acasă, iar acum nu aveau nici un venit. Familia lui Hanaa a intervenit, oferindu-le hrană şi bani după posibilităţi. Fiind săraci, membrii familiei Al Zamel nu aveau relaţii cu oameni influenţi din guvern care să-i poată ajuta şi nici nu îndrăzneau să alerteze funcţionarii locali că Shokri era la închisoare în Iordania, temân- du-se că astfel Shokri ar putea avea la întoarcere alte probleme cu legea.

Familiei nu i s-a permis să-l viziteze la închisoare şi nici să vorbească la telefon cu el. Aşa că primeau sporadic veşti despre Shokri de la cunoştinţele care locuiau în Iordania, dar veştile erau în general ambigue şi nu făceau decât să-i îngrijoreze şi mai mult în privinţa felului în care era tratat. Doaa şi surorile ei plângeau în fiecare zi, iar noaptea, după ce adormeau fetele, Hanaa plângea şi ea, întrebându-se dacă soţul ei avea să se mai întoarcă acasă vreodată.

întreaga familie extinsă s-a unit pentru a găsi o modalitate de a-l scoate de la închisoare. La patru luni după arestarea lui Shokri, un prieten al fratelui său, pe nume Adnaan, a plătit un avocat din Iordania, care avea relaţii, cu 10.000 de lire siriene (echivalentul a 500 de dolari) ca să-l ajute pe Shokri. Avocatul era familiarizat cu sistemul juridic iordanian şi îi ştia pe funcţionarii închisorii şi pe judecătorul care ar fi trebuit mituiţi pentru ca Shokri să fie eliberat.

Cu cele 10.000 de lire, Adnaan a cumpărat cel mai pur ulei de măsline sirian în valoare de 200 de lire kilogramul pentru funcţionarii care se ocupau de caz şi cele mai bune bucăţi de carne pentru judecător. L-a convins pe judecător că Shokri fusese păcălit de proprietarul fabricii şi că era doar un om care încerca să-şi întreţină familia. Mita a funcţionat şi, în

cele din urmă, Shokri a fost eliberat din închisoare.

Doaa şi familia ei aproape că nu l-au recunoscut pe bărbatul slab, cu barbă mare, care a sosit la uşa lor într-o seară, târziu. Când i-au auzit glasul, fetele au alergat la el, țipând de bucurie şi cuprinzându-1 în brațe. După patru luni, Doaa îl avea înapoi pe tatăl ei şi nu voia să-l mai lase să plece.

Viața obişnuită şi-a reluat rapid cursul după eliberarea lui Shokri. El s-a întors la munca de la frizerie, în timp ce Hanaa a continuat să pregătească mesele familiei. Au visat împreună în continuare să aibă o casă a lor. în cele din urmă au găsit un apartament pe care şi-l puteau permite, într-o zonă mai ieftină din Daraa, au împachetat lucrurile fetelor şi s-au mutat.

Al doilea cămin al lui Doaa era un apartament cu trei camere din cartierul sărac, conservator şi subdezvoltat Tareq Al-Sad. Lui Shokri şi lui Hanaa le-a luat luni în şir să găsească apartamentul murdar şi întunecos, aflat într-o stare jalnică. însă aici nu trebuiau să-şi facă griji că îi deranjau pe unchi şi pe mătuşi, iar copiii puteau să alerge nestânjeniți şi să fie ei înşişi. Fetele s-au apucat repede să-şi ajute părinții să facă curat în camere şi să-i înveselească. Surorile lui Doaa şi-au îndrăgit imediat noul cămin.

Doaa, însă, s-a adaptat mai greu. Ura schimbarea şi îi era dor de verii ei. îi era dor mai ales de fosta şcoală. îi luase mult timp să se deschidă față de profesorii şi colegii de clasă, iar acum trebuia să o ia de la capăt. La noua şcoală rămânea în spate, timidă, în vreme ce surorile ei îşi făceau noi prietene. Adesea se prefăcea bolnavă ca să nu trebuiască să participe la ore. Dar Doaa era genul de copil care atrăgea bunăvoința altora şi, cu timpul, şi-a făcut prietene şi a început să-i placă

noul mediu.

în 2004, familia a sărbătorit naşterea fratelui lui Doaa, Mohammad, poreclit Hamudi. în sfârşit, familia avea un fiu. Fetele îl adorau şi se certau cine să aibă grijă de el. Acum, că exista un băiat în familie, mătuşile şi unchii lui Doaa i-au invitat să se mute înapoi în casa părintească, dar Hanaa a refuzat. Se aşezaseră de-acum la casa lor şi prinseseră rădăcini în noul lor cartier.

Dar când Doaa a împlinit 14 ani, a sosit vestea că proprietarul apartamentului de care se ataşaseră avea nevoie de acesta şi că familia trebuia să se mute din nou. Doaa, care detesta schimbarea, trebuia să se mai dezrădăcineze o dată.

Părea imposibil să găsească o nouă locuinţă cu salariul modest al lui Shokri. Tot mai mulţi oameni se mutau la Daraa în căutare de lucru şi chiriile erau în creştere. După trei luni, familia lui Doaa a găsit în sfârşit un loc mai bun decât se aşteptau, un apartament modest cu trei camere în cartierul plin de verdeaţă El-Kashef, cu o bucătărioară luminoasă şi un acoperiş cu o terasă încadrată de viţă-de-vie. Shokri şi Hanaa aveau propriul dormitor, iar fetele dormeau într-o încăpere ce îndeplinea şi funcţia de cameră de zi. între timp, fiica mai mare, Ayat, se măritase şi se mutase la socri.

Doaa, însă, nu vedea nimic bun în noul lor cămin, ci doar pierderea irecuperabilă a prietenelor pe care şi le făcuse în fostul cartier şi a oamenilor care o înţelegeau fără ca ea să trebuiască să-şi dea silinţa. Aflată iarăşi într-un mediu nou, a fost copleşită de timiditate.

La noua şcoală, Doaa refuza să vorbească şi notele i-au scăzut. La început, s-a opus oricărui gest de prietenie.

Indiferent cât o îndemnau surorile ei mai mari Asma şi Alaa să-şi facă prietene, Doaa se retrăgea, arătându-le că nimeni nu putea s-o forțeze să facă ceva ce nu voia. Atât timiditatea, cât şi încăpățânarea ei feroce o protejau, permițându-i să controleze situațiile nefamiliare. Lui Doaa îi lua mult timp să capete încredere în oameni sau să permite cuiva să vadă cum era ea de fapt.

Dar încet-încet, cu timpul, la fel ca în celelalte cartiere, zidurile lui Doaa au început să cadă şi în cele din urmă a ieşit din cochilia ei: şi-a făcut prietene noi şi mergea adesea să se plimbe cu ele prin cartier; se vizitau ca să învețe împreună, să stea la taclale şi să vorbească despre băieți. Urcau frecvent pe terasa lui Doaa locul ei preferat din noua locuință ca să stea la soare. Când se însera, se mutau înăuntru ca să-şi pună muzică pop arabă şi dansau în cerc, cântând în cor.

Deşi până la urmă Doaa a ajuns să fie fericită cu noul cartier şi cu noile prietene, era limpede că viața unei fete siriene tradiționale n-o va mulțumi. încăpățânarea din copilărie s-a transformat în hotărârea să facă ceva cu viața ei. Daraa era o comunitate tradițională, dar Doaa ştia din telenovele şi din filmele văzute ocazional că unele femei studiau şi lucrau, chiar şi în țara ei. Statul sirian se declarase oficial în favoarea egalității de gen şi creştea tensiunea între două tabere: cei care credeau că femeile trebuie să devină soții casnice, supuse taților şi soților din căsătorii aranjate, şi cei care considerau că femeile trebuie să urmeze studii superioare, să facă o carieră şi să-şi aleagă singure soții. Profesoara preferată a lui Doaa le-a spus elevelor: „Trebuie să studiați mult, ca să fiți cele mai bune din generația voastră. Gân- diți-vă la viitorul vostru, nu doar la

măritiş". Când a auzit-o, Doaa a simţit că trebuie să distrugă presupunerile oamenilor în legătură cu ea şi să trăiască independent.

După clasa a şasea, băieţii şi fetele nu mai învăţau împreună în aceleaşi săli de clasă. Doaa şi prietenele ei vorbeau despre băieţi; totuşi, nu era acceptabil din punct de vedere cultural să le vorbească. La 14 ani, ea şi prietenele ei se apropiau de vârsta tradiţională pentru căsătorie. Celelalte fete făceau pariuri despre cine se va mărita prima. însă când Doaa visa la ce-i putea aduce viitorul, nu reuşea să se gândească decât la cum să-şi ajute familia.

Locul ei preferat în afara şcolii şi a casei era frizeria tatălui ei. Voia să-i arate că putea fi o lucrătoare utilă şi eficientă, chiar dacă nu era băiat. De când avea opt ani, Doaa se ducea la Shokri să-l ajute ori de câte ori putea. în timp ce Shokri tundea, Doaa mătura părul care cădea pe jos şi, exact în momentul în care el termina un bărbierit, apărea întotdeauna ţinând desfăcut un prosop curat şi uscat. Când soseau clienţi noi, Doaa se strecura în mica bucătărie din spatele salonului şi aducea o tavă cu ceai fierbinte sau cu ceşcuţe pline cu cafea arăbească amară.

Joia, după şcoală, Shokri o lăsa pe Doaa să-l bărbierească cu maşina electrică. Râdea de faţa ei serioasă şi îi zicea „profesionista mea" în timp ce ea se concentra asupra sarcinii. Această poreclă stârnea în ea un deosebit sentiment de mândrie şi o motiva şi mai mult ca într-o bună zi să câştige bani pentru a-şi ajuta tatăl.

Aşa că, atunci când surorile ei Asma şi Alaa s-au măritat la 17 şi, respectiv, 18 ani şi familia ei a început să o tachineze cu „Tu urmezi!", Doaa i-a anunţat ime-

diat că trebuie să renunțe la acest subiect şi că nu o interesa să se mărite prea curând. După surprinderea inițială, părinții lui Doaa au acceptat că ea va urma o cale diferită de cea a altor fete, visând uneori că va fi prima din familie care va merge la facultate. Hanaa regreta mereu că nu avusese această ocazie şi îi plăcea foarte mult ideea ca una dintre fiicele ei să-şi realizeze visurile profesionale.

Doaa a uimit pe toată lumea când a anunțat că voia să fie polițistă.

— Polițistă? a spus Hanaa. Ar trebui să fii avocată sau profesoară!

Shokri detesta şi el această idee. Ura gândul ca ea să patruleze pe străzi, să se amestece cu oameni din toate păturile societății şi să înfrunte infractori. De asemenea, nu prea avea încredere în poliție. Shokri era de modă veche şi credea că bărbații aveau rolul să protejeze societatea, în special femeile, şi nu invers, însă Doaa a insistat, spunând că voia să-şi servească țara şi să fie genul de persoană la care apelează oamenii la necaz.

în timp ce tatăl lui Doaa o dezaproba, iar surorile sale făceau glume pe seama visului ei de a deveni polițistă, Hanna nu o tachina deloc. în schimb, a stat de vorbă cu ea şi a încercat să-i înțeleagă motivațiile. Doaa i-a mărturisit că se simțea prinsă în capcană ca fată. De ce nu putea fi independentă, să-şi clădească propria viață? De ce trebuia ca viața ei să fie mereu legată de cea a unui bărbat?

Hanaa a recunoscut în fața lui Doaa că, deşi se îndrăgostise de Shokri, regreta că s-a măritat la 17 ani. Hanaa fusese prima din clasă şi excelase la matematică şi la cursurile de afaceri. Sperase să-şi continue studiile la universitate. însă

pe atunci femeile aveau puține opțiuni în afară de măritiş şi întemeierea unei familii, dar Hanaa se gândea că poate Doaa va avea o altă soartă.

Când Doaa a fost invitată de mătuşi într-o călătorie la Damasc, capitala cosmopolită a țării, Shokri i-a dat voie să meargă, sperând că excursia îi va satisface dorința de aventură. însă, dimpotrivă, această vizită i-a intensificat-o. Doaa a fost fascinată de oraşul plin de viață. Se închipuia colindând străzile, vizitând frumoasa moschee a Omeiazilor, târguindu-se în freamătul sukului şi plimbându-se pe aleile universității imense unde spera să studieze cândva. Damascul i-a deschis ochii şi a facut-o să-şi propună pentru ea un alt fel de viitor decât cel tradițional, predestinat.

însă acele visuri aveau să-i fie curând răpite. Pe 19 decembrie 2010, după ce au strâns farfuriile de la cină, familia s-a adunat ca de obicei să urmărească la televizor ştirile transmise pe diferite canale prin satelit. Al Jazeera difuza o ştire incendiară din Tunisia despre un tânăr vânzător ambulant, pe nume Mohamed Bouazizi, care şi-a dat foc după ce poliția i-a confiscat căruciorul cu legume. Lipsa de oportunități economice din țară îl făcuse să se apuce de vândut fructe şi legume, iar când i-a fost luată ultima fărâmă de demnitate şi-a pus capăt vieții, într-un îngrozitor spectacol public de protest. Era începutul a ceea ce avea să fie cunoscut ca Primăvara Arabă. Totul era pe cale să se schimbe în regiune.

Inclusiv în Daraa. însă nu în felul în care spera-
seră oamenii din oraşul natal al lui Doaa.

începe războiul

Totul a început cu nişte graffiti pictate cu spray pe un zid de un grup de şcolari.

Era februarie 2011 şi luni în şir oamenii din Daraa priviseră cum regimurile opresive din tot Orientul Mijlociu erau contestate şi răsturnate. în Tunisia, tineri privați de drepturile cetățeneşti, identificân- du-se cu disperarea lui Mohamed Bouazizi şi reacționând la jerfa lui sinucigaşă, au incendiat maşini şi au spart vitrine din cauza nemulțumirii şi a disperării. Drept răspuns, preşedintele tunisian radical Zine El Abidine Ben Aii, care se afla la putere din 1987, a promis poporului mai multe locuri de muncă şi libertatea presei şi a spus că se va retrage la încheierea mandatului, în 2014. Anunțurile sale însă nu au calmat populația. în toată țara au izbucnit revolte care cereau demisia imediată a preşedintelui. Ben Aii a răspuns declarând stare de urgență şi dizolvând guvernul. Controlul său asupra țării a slăbit şi cercul său de susținători din armată şi din guvern s-a întors împotriva lui. Pe 14 ianuarie, la mai puțin de o lună de la sinuciderea lui Mohamed Bouazizi, preşedintele a demisionat din funcție şi a fugit împreună cu familia în Arabia Saudită.

Pentru prima oară în regiunea arabă, un protest popular răsturnase un dictator. în Siria, familii precum cea a lui Doaa

priveau cu uluire. Nimeni nu-şi închipuia că ar putea sfida vreodată regimul sirian. Tuturor le displăceau unele lucruri legate de guvernare starea de urgență permanentă, condițiile economice tot mai proaste, lipsa de libertate a cuvântului , dar oamenii învățaseră să trăiască cu ele. ' /
Toți simțeau că nu se putea face nimic. Aparatul de securitate omniscient ajungea în fiecare cartier şi îi supraveghea pe scandalagii. Activiştii din Damasc care ceruseră reforme după moartea fostului preşedinte Hafez al-Assad ajunseseră la închisoare, ceea ce descuraja populația să vorbească de rău regimul, cu atât mai puțin să facă revendicări până în acel moment. Revolta din Tunisia i-a făcut pe sirienii de rând să li se pară că orice era posibil.

Doaa, acum în vârstă de 16 ani, şi surorile ei au început să le ceară insistent părinților amănunte despre ce se întâmpla în regiune, întrebând dacă asta putea fi şi soarta Siriei. Tatăl lor le domolea entuziasmul, temându-se să le încurajeze. Siria era altfel decât Tunisia, le spunea. Guvernul lor era stabil. Ceea ce s-a petrecut în Tunisia era ceva singular. Sau aşa credea el.

Apoi au urmat Egiptul, Libia şi Yemenul. în fiecare țară, protestele se desfăşurau după un scenariu diferit, dar în toate se invoca acelaşi lucru: libertate. Actul disperat de protest al unui singur om aprinsese flăcările revoltei în tot Orientul Mijlociu. Aşa s-a născut Primăvara Arabă, stârnind speranță în cei nemulțumiți, mai ales în rândul tineretului, şi teamă / / 77 ^ în cei care îi conduceau. Când revoltele au cuprins Egiptul, sirienii au devenit mai interesați. în 1958, cele două țări fuzionaseră timp de doar trei ani, formând Republica Arabă Unită. Siria s-a separat de acea uniune în 1961, dar legăturile culturale au rămas puternice. Aşa că, atunci când preşedintele egiptean Hosni Mubarak a fost constrâns să renunțe la putere la 11 februarie 2011, mulți sirieni nemulțumiți au

sărbătorit victoria răsturnării sale de parcă ar fi fost propriul lor conducător.

Doaa şi familia ei priveau uluiți reportajele televizate, în timp ce mii de demonstranți din piața Tahrir din Cairo sărbătoreau debordând de bucurie. Au aclamat în acelaşi timp cu scandările *Allahu Akbar* (Dumnezeu e mare) şi *Misr hurr* (Egiptul e liber) ce se auzeau la televizor.

Daraa fusese întotdeauna considerat un nucleu de bază al susținătorilor preşedintelui Assad şi ai Partidului Baas. însă după căderea lui Mubarak, cetățenii din Daraa au început să vorbească pe la colțuri despre propriul lor regim opresiv. Cine ar îndrăzni să înfrunte guvernul sirian ? se întrebau. Assad era cunoscut pentru răzbunarea violentă împotriva celor care nu erau de acord cu el. Considerau că era posibil ca revoltele oamenilor obişnuiți împotriva unui sistem atotputernic să schimbe lucrurile în alte țări, dar nu şi în Siria.

Un grup de băieți sfidători aflați în pragul pubertății aveau să fie primii disidenți care au atras atenția în Siria. într-o noapte liniştită, pe la sfârşitul lui februarie 2011, inspirați de lozincile mobilizatoare care dominaseră Primăvara Arabă, au făcut un graffiti pe zidul şcolii lor, scriind *Ejak Al Doorya Duktur* (Tu urmezi, doctore), o aluzie la pregătirea de oftalmolog a lui Bashar al-Assad. După ce au terminat, băieții au fugit acasă râzând, entuziasmați de ceea ce considerau o glumă nevinovată, un act neînsemnat de sfidare. Ştiau că acel graffiti putea să supere forțele de ordine, dar nu-şi închipuiau că mica lor acțiune va declanşa o revoluție în Siria şi că va duce la un război civil care va dezbina şi va distruge țara.

în dimineața următoare, directorul şcolii a descoperit graffiti-ul şi a chemat poliția să investigheze. Unul câte unul, 15

băieți au fost adunați și duși pentru interogatoriu la sediul local al poliției politice, brațul aparatului de informații secrete siriene care monitorizează îndeaproape opoziția internă. Băieții au fost transferați la Damasc, în unul dintre cele mai temute centre de detenție ale serviciilor secrete.

Familia lui Doaa îi cunoștea pe unii dintre băieți și pe rudele acestora. Aproape toată lumea îi cunoștea. în Daraa, un oraș unit, toți erau legați într-un fel sau altul, fie prin căsătorie, fie prin relațiile din cadrul comunității. Nimeni nu știa sigur care dintre băieții luați făcuse de fapt graffiti-ul, dacă o fi fost vreunul dintre ei. Unii băieți au fost siliți să mărturisească sau să-și implice prietenii. Alții au fost anchetați deoarece numele lor fuseseră scrise pe zidurile școlii cu mult înainte de apariția graffiti-ului. Nimănui nu-i venea să creadă că acești puști fuseseră arestați pentru o faptă atât de măruntă.

Cam după o săptămână, familiile băieților l-au vizitat pe Atef Najib, un văr al președintelui Assad și șeful filialei locale a serviciilor secrete politice, să ceară eliberarea lor. Potrivit unor relatări neconfirmate care au devenit legendă, Najib le-ar fi spus părinților să uite de copii și că ar fi trebuit să-i învețe să se poarte mai frumos. Se zice că i-a luat în zeflemea pe bărbați, spunându-le: „Sfatul meu este să uitați că ați avut vreodată acești copii. Duceți-vă acasă și culcați-vă cu nevestele ca să faceți alții, iar dacă nu puteți, aduceți-vă nevestele la noi și facem noi treaba în locul vostru".

Pentru cei din Daraa, această insultă a fost picătura care a umplut paharul. Pe 18 martie, protestatarii au ocupat străzile, cerând eliberarea băieților. Asta se întâmpla la trei zile după ce sute de oameni organizaseră un protest neobișnuit în orașul vechi din Damasc, cerând reforme democratice, ridicarea stării

de urgență și eliberarea tuturor deținuților politici, în timp ce mărșăluiau, scandau „Fără violență, fără violență", pentru a sublinia spiritul mișcării lor. Se zice că în ziua aceea au fost reținuți șase protestatari.

Pe 18 martie, într-o acțiune coordonată, locuitorii
7 / 7
din Damasc, Homs și Baniyas au ieșit și ei pe străzi în semn de solidaritate cu cei din Daraa, pentru a cere eliberarea copiilor din Daraa în timp ce scandau „Dumnezeu, Siria, libertate!".

Doaa stătea în fața casei și privea la demonstranții care treceau strigând Jos cu starea de urgență!" și cereau eliberarea deținuților politici, inclusiv a băieților din Daraa. Stătea la marginea trotuarului, lângă ușa de la intrarea casei sale, în timp ce protestatarii treceau chiar prin fața ei, atât de aproape că ar fi putut să întindă mâna și să-i atingă. Energia și speranța demonstrației au emoționat-o profund. Toată viața i se spusese că oamenii din Siria nu vor sfida niciodată guvernul și că trebuia să accepte lucrurile așa cum erau. Insă, cum stătea acolo privindu-i pe demonstranți trecând în șiruri pe lângă ea, pentru o clipă a vrut să coboare de pe trotuar ca să li se alăture, să facă parte din ceea ce avea să fie o nouă Sirie. Deodată, spre uimirea ei, poliția a început să tragă cu gaze lacrimogene spre protestatari și să-i împroaște cu tunuri cu apă din camioane mari care înaintau spre ei. Entuziasmul i s-a transformat în groază în timp ce protestatarii o luau la fugă în toate părțile sau cădeau neajutorați la pământ. Strada din fața locuinței sale se transformase într-o clipă în scena unei confruntări. înspăimântată, s-a retras în casă, pentru a fi în siguranță.

Mai târziu în acea zi, demonstranții s-au strâns
' /
lângă moscheea al-Omari din centrul orașului și au protestat refuzând să plece de-acolo, declarând acea zi de vineri a

protestelor lor Ziua Demnității şi cerând eliberarea băieților şi demisia guvernatorului din

Daraa. De această dată, forțele de securitate de la

moschee nu au tras doar cu gaze lacrimogene. Au deschis focul asupra protestatarilor, omorând cel puțin patru persoane.

Acestea au fost primele victime într-un război care avea să ucidă peste 250.000 de oameni şi să silească jumătate de țară să-şi abandoneze căminele peste 5 milioane de sirieni devenind refugiați în străinătate şi aproape 6,5 milioane strămutându-se în interiorul țării. Mare parte din populația din Daraa avea să fie alungată din propria casă în cele din urmă, în vreme ce şcolile, locuințele şi spitalele aveau să devină nişte ruine.

Relatările despre folosirea forței împotriva demonstranților paşnici din Daraa au ajuns ştiri internaționale, iar reacția comunității internaționale a fost

rapidă. La sediul ONU din New York, secretarul general Ban Ki-moon a transmis o declarație prin intermediul purtătorului său de cuvânt prin care afirma că recurgerea la forța letală împotriva protestatarilor era inacceptabilă şi îndemna „autoritățile siriene să se abțină de la violență şi să-şi respecte angajamentele internaționale în privința drepturilor omului, care garantează libertatea de opinie şi de exprimare, inclusiv libertatea presei şi dreptul la întrunire paşnică".

Conform secretarului general al ONU, era „responsabilitatea guvernului din Siria să asculte aspirațiile legitime ale poporului şi să le soluționeze prin dialog politic atotcuprinzător şi prin reforme reale, nu prin represiune".

însă guvernul sirian avea o versiune diferită asupra evenimentelor. Potrivit SANA, agenția de ştiri de stat a Siriei, „persoane infiltrate au profitat de o adunare a cetățenilor din

apropiere de moscheea Omari din oraşul Daraa, în după-amiaza zilei de vineri, provocând haos prin acte de violență care au adus pagube proprietății private şi publice". SANA a afirmat că persoanele infiltrate au incendiat maşini şi magazine şi au atacat forțele de ordine.

în pofida reacției violente a guvernului, demonstrațiile au continuat să se răspândească în toată Siria, în timp ce cetățenii furioşi cereau reforma. De Ziua Mamei în Siria, pe 21 martie, SANA a transmis o ştire care cita o sursă din administrația Assad, potrivit căreia se formase o comisie pentru investigarea ciocnirilor violente din Daraa, iar că aceasta luase decizia de a elibera un număr de „tineri".

Băieților din Daraa li s-au înapoiat hainele şi rucsacurile şi au fost duşi înapoi acasă, fiind eliberați în piața al-Saraya în ovațiile unei mulțimi de mii de demonstranți. însă entuziasmul s-a transformat curând în groază când a devenit limpede că o parte dintre băieți, unii în vârstă de doar 12 ani, fuseseră torturați. Pe spate aveau răni adânci lăsate de cablurile electrice folosite de gardieni drept biciuri. Pe față erau arşi cu țigara, iar unora le lipseau unghii de la mâini. Vestea stării în care se aflau băieții a intensificat furia populației. Chiar şi într-un regim cunoscut pentru suprimarea disidenților, torturarea copiilor era ceva inimaginabil. Băieții din Daraa au devenit simboluri ale revoluției în față, iar protestele au luat amploare.

Guvernanții sperau că eliberarea băieților va calma spiritele; au trimis un înalt reprezentant de la cabinetul preşedintelui pentru a vorbi mulțimii de protestatari. Acesta le-a reamintit că preşedintele îi eliberase pe tinerii deținuți şi că era la curent cu

revendicările protestatarilor. Reprezentantul a mai spus că instigatorii la violențele izbucnite în urma arestărilor erau anchetați, dar că se credea că făptaşii se dăduseră drept agenți ai forțelor de ordine.
A adăugat că preşedintele Assad trimitea mesageri personali la familiile protestatarilor decedați pentru a le prezenta condoleanțele sale.

Aceste gesturi nu au satisfăcut pe nimeni şi, în timp ce protestele continuau cu furie, guvernul i-a acuzat pe demonstranți că ignoră aceste acțiuni în încercarea de a răsturna puterea de stat. Forțele de ordine au început să intre în oraş în număr mare. în buletinele de ştiri ale mass-mediei de stat, demonstranții erau acuzați de legături cu teroriştii. Se dădea vina pe „nelegiuiți" precum Ribal Rifaat al-Assad, vărul înstrăinat al preşedintelui Assad, exilat din Siria încă din copilărie, care devenise un critic violent al guvernului, sau pe Abdul Haleem Khaddam, un fost vicepreşedinte al opoziției care se întorsese împotriva guvernului în 2005, fugise în Franța şi cerea o schimbare de regim. Assad afirma, de asemenea, că elemente străine încercau să distrugă țara.

în acea Zi a Mamei, lumea lui Doaa s-a schimbat pentru totdeauna. în fiecare an, ca o tradiție de familie, ea, mama, surorile şi fratele ei îşi vizitau bunicul la prânz şi mergeau la cimitir pentru a citi al-Fatiha, primul capitol din Coran, la mormântul bunicii, un ritual important pentru Doaa. După ce citeau al-Fatiha, copiii le împărțeau celorlalți vizitatori din cimitir prăjiturele *ma'amoul* umplute cu curmale şi câte o floare din buchetul lor, primind în schimb mici daruri similare.

în ziua respectivă, instinctul i-a spus lui Hanaa să rămână acasă. Pe strada lor, de obicei ticsită de trecători şi de cumpărători, domnea o linişte stranie.

Se vorbea despre lunetişti, puncte de control şi ciocniri între demonstranţi şi forţele guvernamentale. Pentru a ajunge la casa tatălui ei, Hanaa şi copiii ar fi trebuit să se aventureze în centrul oraşului, unde ciocnirile erau cele mai violente. în plus, Shokri era la serviciu şi nu-i putea însoţi decât mult mai târziu.

Cu toate acestea, Doaa nici n-a vrut să audă de stat acasă. îi plăcea să viziteze vechea casă a bunicului ei, cu grădina în floare, în care avea să se joace cu verii ei mai mici. Erau aşteptaţi acolo cel puţin 30 de membri ai familiei, o ocazie pe care nu voia s-o rateze.

— Mamă, ne ducem în fiecare an, a stăruit ea. Nu putem să nu facem ceea ce ne place.

în cele din urmă, Hanaa a cedat, ştiind că, dacă nu avea s-o ducă ea, Doaa va încerca probabil să ajungă acolo singură, iar ea va rămâne acasă, făcân- du-şi griji. Pe toată durata revoltei din Siria, Hanaa a vrut să le ofere fiicelor ei şi lui Hamudi un sentiment de normalitate. Totuşi, nimic din călătoria care îi aştepta nu avea să fie normal.

Hanaa a decis că metoda cea mai sigură de a ajunge acasă la tatăl ei era să meargă cu un taxi. îmbrăcaţi în cele mai bune haine şi ducând atenţi cutiile în care erau prăjiturele asortate şi un tort de ciocolată, au pornit la drum.

La început, temerile lui Hanaa au părut nejustificate. Hanaa, Doaa, Saja, Nawara şi Hamudi au ieşit pe uşă şi s-au uitat pe strada lor din EI-Kashef. Erau mai puţini oameni decât de obicei, dar magazinele încă îşi serveau clienţii şi oamenii îşi vedeau de treburile lor. Doaa a zărit obişnuita adunare de vecini în piaţa umbroasă, la prăvălia populară a lui Abu Youssef, unde se vindea falafel, era coada obişnuită a celor care aşteptau să comande, iar magazinul din colţ de unde Doaa şi surorile ei cumpărau dulciuri şi chipsuri avea uşa larg deschisă. Pentru o

clipă, familia a uitat de violența care le cuprindea orașul și le tulbura liniștea vieții. Doaa mergea pe stradă zâmbind la gândul că va vizita mormântul bunicii și că va petrece o zi cu familia.

Până la casa bunicului făceau 15 minute cu mașina. în mod normal, taxiuri găseai multe și ieftine: 35 de lire pentru o cursă până în centrul orașului, însă în ziua aceea, cele câteva mașini care au trecut pe lângă ei aveau geamurile închise și nu voiau să încetinească la semnul cu mâna făcut de Hanaa. Până la urmă, un taxi a oprit și șoferul a lăsat geamul în jos ca să le spună prețul 250 de lire, o creștere cu 500%. Le-a zis că asta era „taxa lui de risc". Doaa a fost revoltată că șoferul voia să le ia atât de mult, dar nu aveau de ales dacă voiau să ajungă la bunicul ei, trebuiau să plătească prețul cerut de șofer.

S-au îngrămădit în taxi, atenți să nu strice tortul și să nu-și șifoneze hainele bune. Doaa s-a zărit în oglinda laterală și și-a netezit vălul cu model viu colorat, vrând să arate cât mai bine pentru ocazia festivă.

Șoferul tânăr era foarte agitat, respirând din greu și uitându-se întruna în urmă. în timp ce treceau prin zonele militarizate din Daraa, au auzit focuri de armă care l-au făcut pe șofer să tresară și pe Doaa să-și spună că poate temerile mamei fuseseră întemeiate. La fiecare curbă erau opriți de un filtru al armatei. Taximetristul a încercat să le ocolească luând-o pe drumuri lăturalnice și le-a promis că-i va duce cât mai aproape de destinație.

Pe când se apropiau de centrul orașului, Doaa a observat un fum cenușiu închis înălțându-se la un cvartal depărtare. După colț au văzut o secție de poliție arzând. Flăcările ieșeau prin acoperiș și țâșneau violent prin ferestre, iar mirosul fumului a început să umple taxiul, arzând-o pe Doaa pe gât. Polițiștii ieșeau fugind din clădire ca să scape de flăcări și

şoferul a apăsat puternic pe frână.

— Protestatarii i-au dat foc, a strigat el în timp ce maşina s-a oprit scrâşnind din roți.

însă Doaa abia dacă îl auzea din cauza mugetului focului şi a țipetelor oamenilor de pe stradă. Privind din maşină, a văzut deodată, prin fum, cum protestatarii aruncau cupietre şi țipau la polițiştii care fugeau. S-a lipit de geam, încercând să vadă mai bine ce se întâmpla.

— Acum o să se dezlănțuie iadul, a spus taxi-metristul, teama din vocea lui înspăimântând-o pe Doaa. îmi pare rău, dar trebuie să coborâți. Mergeți pe lângă ziduri, că altfel vă împuşcă.

Lui Doaa nu-i venea să-şi creadă urechilor. Şoferul avea de gând să-i lase acolo, în mijlocul haosului? Şi de ce ar împuşca-o propriul ei guvern doar pentru că se afla pe stradă? De nevoie, Hanaa l-a plătit pe şofer şi familia a coborât din taxi. Hanaa îl ținea aproape pe Hamudi, în timp ce fetele s-au strâns laolaltă. Simțeau dogoarea flăcărilor în timp ce căutau să se îndepărteze cât de repede puteau, uitându-se prudenți în jur. Inima lui Doaa batea cu putere îşi dădea seama că mama ei avusese dreptate. Situația devenea clară. Demonstranții pe care îi vedeau nu mai purtau ramuri de măslin şi nu mai aruncau cu pietre, ci incendiau, iar forțele de ordine ripostau cu tunuri de apă, gaze lacrimogene şi focuri de artilerie şi familia lui Doaa se afla chiar în mijlocul acestora. Ea era cea care insistase să plece. Din cauza ei, toată familia era în pericol.

în răpăitul focurilor de armă din apropiere, Hanaa l-a apucat de mână pe Hamudi şi au fugit toți, cu capetele în jos, spre cea

mai apropiată clădire. Sim- ţindu-se expuşi, s-au lipit de ziduri în timp ce gloanţele ricoşau pe deasupra capetelor. Nu puteau să vadă de unde veneau gloanţele şi nu ştiau cum să le evite. Mintea lui Doaa nu putea să conceapă că nişte oameni trăgeau în ea. O parte din ea nu putea să creadă ce se întâmpla în jur, cum se schimbase într-o clipă viaţa ei normală, liniştită, încât acum familia ei se îngrămădea laolaltă de frică, în timp ce prin aer zburau gloanţe şi strada era cuprinsă de incendii violente. O altă parte din ea concepea cu calm un plan pentru a-şi proteja familia. Ştia că trebuiau să meargă mai departe. Să se întoarcă acasă era la fel de periculos ca a-şi continua drumul, aşa că au hotărât să înainteze spre casa bunicului. La un moment dat s-au lăsat în patru labe şi s-au târât pe străzi.

— Staţi aproape de zid! le striga Doaa fraţilor ei din faţă.

/

Hamudi şi Nawara au început să plângă. Doaa îşi ignoră senzaţia de frică în timp ce încerca să-i încurajeze:

— Nu vă fie teamă! Ridicaţi-vă acum şi fugiţi!

Ştia că, dacă intrau în panică, erau şanse mai mari să fíe ucişi. S-au descotorosit de tort, s-au ridicat în picioare şi au mers cu grijă pe lângă ziduri, retră- gându-se pe alei înainte de a-şi continua drumul. Un drum care ar fi trebuit să le ia zece minute de mers pe jos a durat o oră.

în cele din urmă, au ajuns la casa din cartierul Abassiya şi au bătut panicaţi la uşă. Unchiul lui Doaa le-a deschis şi i-a tras în casă, pălind de îngrijorare la vederea familiei sale în mijlocul focurilor de armă.

— Aţi înnebunit? a ţipat el la Hanaa când au fost toţi în siguranţă înăuntru. Nu ştiaţi ce e afară?

Saja, Nawara şi Hamudi erau în stare de şoc. S-au retras imediat în partea din spate a casei, departe de zgomotul

bombardamentului de artilerie şi al morţii, tremurând de spaimă. Doaa, însă, simţea că trebuie să ştie ce se petrece. La câteva minute după ce şi-a salutat rudele, lăsă punga cu prăjiturele pe masă şi fugi pe scări sus, pe terasa acoperişului, ştiind că de acolo se vedea piaţa în care aveau loc ciocnirile. Hanaa strigă după ea să nu se ducă, dar Doaa nu o luă în seamă.

Urcă în forţă restul treptelor, se izbi în uşă şi alergă la zidul înalt până la piept care înconjura marginea acoperişului. Răsuflând din greu, trase cu ochiul peste zid, spre piaţa din faţa casei bunicului ei. Toată copilăria ei, Doaa petrecuse ore în şir pe acel acoperiş, privind piaţa liniştită înconjurată de magazine şi de locuinţe. Privi atent prin cartier, captivată de protestatarii care se strânseseră în piaţă şi scandau „Vrem libertate!", în timp ce mărşăluiau cu pancarte şi ramuri de măslin spre linia forţelor de securitate îmbrăcate în negru. Spre deosebire de demonstraţia ce se defaşura la câteva cvartale depărtare, cea din piaţa din faţa locuinţei bunicului era paşnică.

Protestatarii erau la doar cinci sute de metri de locul în care se afla Doaa. Ea stăteau în punctul de observaţie perfect pentru a urmări desfăşurarea demonstraţiei. Protestatarii formau şiruri şi înaintau încet prin piaţă când forţele de ordine au început să tragă asupra lor cu gaze lacrimogene. Tuburile metalice zburau prin aer, lovindu-i pe unii protestatari înainte să cadă la pământ şi să răspândească gazul. Unii au fugit, iar alţii au continuat să mărşăluiască şi să scandeze „Nu vrem stare de urgenţă!" şi „Poporul sirian nu se lasă umilit!". Mulţi au căzut în genunchi, frecându-se la ochi de durere şi sufocându-se din cauza gazului lacrimogen. Apoi, spre groaza lui Doaa, a văzut ofiţeri trăgând cu muniţie adevărată direct în mulţime. Doaa s-a trezit strigând „Dumnezeule mare!", după care un val de gaz lacrimogen i-a ajuns la gură, pârjolindu-i gâtul. Substanţa chimică îi ardea ochii

şi Doaa aînceput să tuşească incontrolabil.

Simți că o ia cu leşin când s-a apucat de marginea zidului acoperişului şi i-a văzut pe oameni prăbuşin- du-se la pământ, unii răniți, alții care nu mai mişcau deloc. Chiar şi dela distanță,

Doaa era sigură că aceia muriseră şi începu să plângă în hohote din cauza felului brutal în care îşi găsiseră sfârşitul. Guvernul pe care voise să-l servească încă din copilărie ca polițistă trăgea acum în propriul popor, în oamenii din cartierul ei. îşi dădu seama că tot ceea ce crezuse despre țara ei era greşit.

— Vino jos! o auzi Doaa pe mama ei strigând alarmată din capul scărilor. Pe jumătate orbită de fum şi de lacrimi, Doaa fugi înapoi la trepte. în clipa în care ajunse la mama ei i se prăbuşi în brațe, gâfâind din cauza gazelor lacrimogene şi tremurând din cauza şocului. Era prima oară când Doaa văzuse pe cineva murind sub ochii ei, fără să poată face nimic. Era o spectatoare neputincioasă.

Cu ochii lăcrimând, Doaa şi mama ei au coborât scările pe bâjbâite şi au intrat în casă. S-au retras cu toții într-un dormitor ca să-şi revină şi să încerce să înțeleagă ce le spunea Doaa că văzuse. După câteva minute, bunicul a scos-o din starea aceea. Voia să păstreze ritualul mesei de Ziua Mamei şi familia a început să mănânce într-o tăcere grea. Dar când Doaa încercă să mănânce, fu cuprinsă de greață şi lăsă neatinsă farfuria plină cu mâncărurile ei preferate. Shokri a dat buzna pe uşă chiar când treceau la desert. Li s-a alăturat la cafea şi prăjituri, dar a anunțat că vor pleca înainte de lăsarea întunericului. Deşi nu se mai trăgea şi protestatarii se retrăseseră, atmosfera de afară era tensionată.

— Putem merge la mormântul bunicii în altă zi, a spus el.

De această dată, Doaa nu s-a împotrivit.

Când au părăsit casa, înghesuindu-se unul în altul, au văzut petele de sânge de pe caldarâmul din locurile unde se trăsese. Străzile erau pustii, cu excepția câtorva bărbați care îi luau pe răniți în mașini. Pe toți a început să-i usture ochii şi le-au dat lacrimile din cauza gazelor lacrimogene care încă persistau, invizibile, în aer. Shokri şi-a condus familia pe o stradă aglomerată adiacentă ce nu părea să fie afectată de revolta şi de violențele care se desfaşuraseră la numai un cvartal depărtare şi a făcut semn unui taxi ca să-şi ducă familia acasă.

Mai târziu au aflat că demonstranții dăduseră foc
/
şi sediului Partidului Baas şi unei judecătorii. Două filiale Syriatel, compania de telefonie deținută de Râmi Makhlouf, vărul miliardar al preşedintelui Assad, fuseseră şi ele ținta atacurilor. Potrivit martorilor oculari, în ziua aceea fuseseră uciși cincisprezece
demonstranți şi mulți alții răniți. Guvernul de la
/ ^ / / /
Damasc, sperând să țină sub control alte revolte, a anunțat că va investiga morțile, dar a început imediat să dea vina pe oficialii locali din Daraa. După aceea protestele nu au făcut decât să ia amploare, având loc şi mai multe ciocniri între demonstranți şi poliție, în acest timp, bilanțul deceselor creştea. Ca reacție la brutalitatea guvernului, din mişcarea de protest pașnic a început să apară o aripă a opoziției armate.

La o lună după incidentul petrecut de Ziua Mamei, Hanaa a mers împreună cu sora ei într-o vizită la o prietenă, mama lui Ahmad, în vârstă de 14 ani, unul
dintre băieții care fuseseră arestați. Când s-a întors
/ /
acasă, Hanaa era tulburată şi înlăcrimată. Ahmad era slab,

numai piele şi os, o fantomă a băiatului de odinioară.

— Aproape că nu l-am recunoscut când a venit acasă, i-a spus Iui Hanaa mama acestuia.

Când l-a întâlnit pe băiat, acesta a stat nemişcat, holbându-se în gol, incapabil să răspundă când i-au vorbit. Faţa umflată îi era acoperită de răni lucioase, roşii, iar braţele îi erau pline de vânătăi. Şi nu numai atât avea tăieturi la încheieturile degetelor de la mâini şi nu mai avea unghii. Mama lui a explicat că fusese bătut peste mâini cu cabluri drept pedeapsă pentru acel graffiti.

Pe măsură ce se răspândeau detalii despre felul în care fuseseră trataţi băieţii la închisoare, iar bilanţul morţilor din rândul protestatarilor continua să crească, tot mai mulţi oameni s-au alăturat protestelor săptămânale de la moschee şi demonstranţii au început să adauge şi alte revendicări la cele iniţiale, privind eliminarea corupţiei şi a stării de urgenţă. Cereau acum o schimbare de regim. Protestele creşteau rapid în amploare şi frecvenţă, iar de la Damasc au început să vină şi mai mulţi soldaţi pentru a ţine mişcarea sub control.

Doaa a auzit că femeile erau încurajate să ia parte la demonstraţii. După cele văzute de pe acoperişul bunicului ei şi auzind de la mama sa despre trupul bătut şi învineţit al lui Ahmad, era nerăbdătoare să participe. Ceva în ea se schimbase. Fata timidă care cândva se temea de schimbare se simţea acum impulsionată să ia parte la o revoluţie.

Una dintre demonstraţii a avut loc în cartierul ei, la care au venit să participe mulţi oameni de la ţară şi din zonele învecinate. Atmosfera era ca de sărbătoare. Oamenii din Daraa începeau să creadă că puteau să facă o schimbare reală în ţara lor. Când Doaa a auzit

strigătele demonstranților apropiindu-se de casa ei, şi-a adunat surorile, pe fratele ei Hamudi şi pe prietenele ei Amal şi Hoda şi s-au alăturat unui şir de femei şi alte fete de la capătul mulțimii. Doaa era extrem de entuziasmată. Pentru prima oară în viața ei avea sentimentul unui scop mai mare şi era hotărâtă să joace un rol în ceea ce spera să fie o mişcare pentru schimbarea paşnică a țării pe care o iubea.

Cu cât participa la demonstrații, cu atât devenea mai curajoasă, găsind diverse modalități de a-şi aduce contribuția la cauză. Unul dintre rolurile ei la un protest era să-i ajute pe cei expuşi gazelor lacrimogene storcându-le lămâie pe o cârpă, pe care apoi aceştia şi-o puneau peste ochii iritați, sau tăind cepe în două ca să provoace lacrimi care să îndepărteze substațele chimice. Una dintre cele mai periculoase sarcini era să ia de jos tuburi cu gaz lacrimogen şi să le arunce înapoi spre forțele de securitate. Tuburile fierbinți îi ardeau mâinile şi risca să se împroaşte pe față cu gaz lacrimogen dacă tubul îi exploda în mână. De asemenea, risca să atragă atenția forțelor de securitate, dar nu-i păsa; acum era cu totul devotată revoluției, iar prietenele ei începeau şi ele să se implice.

Protestele au devenit în cele din urmă un eveniment social la care tinerii se strângeau pentru a-şi împărtăşi speranțele de viitor. Amal şi Hoda se alăturau deseori lui Doaa şi surorilor ei la proteste după şcoală şi în weekenduri, când mamele lor le dădeau voie. însă majoritatea prietenelor lui Doaa nu aveau voie să iasă şi aşteptau cu nerăbdare ca Doaa să le povestească ce se întâmplase la fiecare adunare. Discuțiile lui Doaa cu prietenele ei nu mai erau despre băieți, căsătorie sau bârfe din cartier. Acum vorbeau

numai despre rezistență şi rebeliune.

Seara, Doaa nu se mai uita Ia televizor, ci mai degrabă îşi petrecea timpul liber gândindu-se la lozinci care să inspire şi la slogane de imprimat pe pancarte pe care să le ducă la demonstrații, ca să le poarte alții. A început să facă şi brățări şi inele din mărgele în culorile steagului revoluționar: roşu, negru şi verde.

Confecționarea fiecăreia îi lua câteva ore, iar când / '
rămânea fără mărgele trebuia să se roage de tatăl ei să-i mai cumpere. La început, Shokri a refuzat, îngrijorat că Doaa îşi risca siguranța făcând acele bijuterii cu tematică revoluționară, dar în final, aproape ca întotdeauna, ceda. Doaa purta brățările la ambele mâini şi le dăruia prietenelor, spunându-le să ascundă bijuteriile sub mâneci atunci când forțele de securitate îşi făceau rondul. Ştia că era riscant să fie prinsă cu asemenea bijuterii, dar era hotărâtă să susțină cauza prin orice mijloace. Mama ei era extrem de îngrijorată la gândul că cineva ar putea afla că Doaa făcea acele mici simboluri ale răzvrătirii şi se temea să nu fie arestată, aşa că Hanaa a început să-i ascundă materialele lui Doaa când aceasta era plecată; însă până la urmă Doaa le găsea şi noaptea, în timp ce părinții dormeau, îşi relua munca la bijuterii.

— Altfel o iau razna, le explica ea părinților. Nu putea să demonstreze noaptea, când protestau doar bărbații, dar nu suporta să stea degeaba, fără să facă ceva.

Protestele erau atât de aproape de casa ei, încât auzea ce scandau demonstranții în marş. De fiecare dată când îi auzea, Doaa voia să li se alăture. în timpul zilei îşi trăgea pe ea blugii şi un pulover şi îşi drapa steagul revoluției pe umeri, pregătindu-se să iasă în oraş. Privind-o în timp ce se îmbrăca, mama o

implora să rămână acasă, în siguranță.

— *Hayati* (viața mea), te rog, nu te duce, o ruga mama ei. Forțele de securitate te vor recunoaşte şi se vor răzbuna.

însă Doaa nu voia să asculte.

— Mamă, nu putem să stăm acasă şi să nu facem nimic.

Hanaa ştia că ar avea parte de o ceartă pe cinste dacă ar încerca să o împiedice pe Doaa să iasă în oraş şi, în sinea ei, era mândră de curajul şi de hotărârea fiicei sale de a participa la revoluția care putea să schimbe Siria, aşa că o lăsa să plece.

Odată cu trecerea zilelor, Hanaa a observat o transformare la Doaa. în loc să fie timidă, fricoasă şi mereu potrivnică schimbării, Doaa o accepta acum cu bucurie. Deborda de entuziasm când povestea pe unde se mărşăluise în ziua aceea şi ce se întâmplase pe drum.

Shokri asculta cu groază relatările lui Doaa. Se temea pentru fiicele sale. Auzise poveşti despre femei care fuseseră dezbrăcate şi violate de forțele de securitate chiar în fața familiilor lor. Altele pur şi simplu dispăruseră. Acesta era cel mai cumplit coşmar al lui şi se sufoca de îngrijorare în fiecare zi când pleca la lucru, lăsându-le singure pe fete şi pe Hanaa.

Când era acasă, Shokri insista ca, în afară de mersul la şcoală, fetele să rămână în casă tot timpul, ceea ce stârnea împotrivirea lui Doaa.

— *Baba,* tu ne-ai spus că trebuie să luăm atitudine cu privire Ia drepturile noastre, dar totuşi nu vrei să ne laşi să ieşim în oraş ca să participăm la demonstrații, se plângea ea.

Shokri clătina din cap, spunând:

— Este datoria mea să vă protejez pe tine şi pe surorile tale. Lasă demonstrațiile în seama bărbaților.

/ /

El a început să insiste ca Hanaa să țină pe toată lumea acasă

cât era plecat la muncă. însă Doaa îi sfida. Zile în şir a plâns şi a stat îmbufnată, refuzând
să mănânce sau să vorbească. Se simțea inutilă stând
/
închisă în casă.

în câteva rânduri, fiind mai agitată, Doaa s-a furişat afară ca să se alăture unei demonstrații. Shokri s-a înfuriat când a descoperit că fata lipsise de acasă, dar n-a putut face mare lucru. în cele din urmă a renunțat să o țină în casă, departe de pericol. Pur şi simplu încăpățânarea lui Doaa o depăşea pe a lui.

Protestele au devenit o parte din viața cotidiană a cartierului. Bărbați, femei şi copii se strângeau pentru a participa sau pentru a privi. Doaa dădea adesea peste veri de-ai săi şi prietene de la şcoală; şi, ori de câte ori le vedea pe cele mai bune prietene ale ei, Amal şi o altă fată pe care o chema tot Doaa, le prindea de mâini şi cântau, scandau şi mărşăluiau împreună.

Pe 30 martie 2011, preşedintele Assad a ținut un discurs în fața parlamentului, în care s-a referit pentru prima oară la revoltele care cuprindeau țara. Când a intrat în sală, membrii parlamentului s-au ridicat în picioare, aplaudând cu entuziasm şi scandând tare, în cor: „Dumnezeu, Siria şi Bashar!". Urmărind reportajul despre discurs difuzat la ştirile de seară, Doaa a sperat că preşedintele va ceda în fața revendicărilor protestatarilor. în schimb, deşi a recunoscut decesele din Daraa, el s-a referit la acestea ca fiind cazuri izolate şi o „greşeală". A spus că fiecare cetățean are nemulțumiri şi că guvernul său lucra la rezolvarea lor. însă a avertizat că se implicaseră „conspiratorii", care promovau o „agendă israeliană" ce îi influența pe cei care ieşiseră în stradă cu bună- credință. I-a numit „agenți străini" pe cei aflați în spatele acestei conspirații, i-a etichetat pe demonstranți drept „terorişti" şi a afirmat că posturile arabe de televiziune prin satelit făceau parte din maşinația care „crea

haos sub pretextul reformei". A anunţat că va lua în calcul nişte schimbări în sistem, dar numai după ce ţara va reveni la stabilitate şi după ce economia se va îmbunătăţi. A afirmat că materialele

/

filmate şi fotografiile difuzate de mass-media care arătau forţe guvernamentale reprimând civili erau trucate şi a promis că nu va accepta revendicările celor pe care îi considera terorişti. Prim-ministrul, care era de faţă, şi-a manifestat acordul scandând „Dumnezeu, Siria şi Bashar!".

Urmărind transmisiunea, Doaa era nedumerită. Când Assad vorbea despre „terorişti", oare se referea la prietenele, la familia şi la vecinii ei? *Noi nu suntem terorişti!* gândi ea. însă tot ce a spus Assad despre împuşcarea demonstranţilor neînarmaţi din Daraa a fost că s-au făcut „greşeli" şi că „nu toţi demonstranţii erau conspiratori". Nu a condamnat actele de represiune brutală ale forţelor de securitate. în acel moment, Doaa şi-a dat seama că lupta abia începea şi că ţara ei se destrăma.

După discursul din parlament, revolta a continuat să se răspândească în toată Siria, cu proteste care au izbucnit în oraşele Damasc, Homs, Alep, Douma şi Latakia. O vreme, a părut că soarta era în favoarea opoziţiei, căci oameni din toată Siria s-au întors împotriva guvernului. încurajaţi, protestatarii au jurat că vor continua să mărşăluiască până când revendicările le vor fi îndeplinite. Apoi, spre uimirea lor, pe 21 aprilie, la doar două luni după incidentul legat de graffiti, preşedintele Assad a anunţat la televiziunea naţională că va abroga starea de urgenţă în vigoare din 1963.

Pentru mişcarea de opoziţie, această concesie era insuficientă şi venea prea târziu. Abrogarea legii respective nu mai era de ajuns, oamenii se gândeau acum la schimbarea regimului, dar şi-au dat seama curând că preşedintele Assad lucra la o transformare pe placul său întărirea puterii personale prin înlo-

cuirea vechiului sistem moştenit de la tatăl său cu unul nou, sub pretextul luptei împotriva terorismului. Assad a modificat legile în aşa fel încât orice persoană ale cărei acţiuni puteau fi percepute drept dăunătoare stării naţiunii sau jignitoare la adresa partidului conducător ori a liderilor acestuia sau care participa la demonstraţii sau purta arme să poată fi acuzată de favorizarea „teroriştilor" şi de complicitate cu aceştia.

Ca reacţie la această represiune şi la abuzul de putere, protestele au luat amploare. în ziua următoare, în ceea ce a devenit cunoscut drept „Vinerea Sfântă", au avut loc simultan demonstraţii în peste douăzeci de oraşe din ţară. încă o dată, forţele de securitate au folosit gaze lacrimogene şi muniţie adevărată pentru a-i opri pe protestatari.

Pe străzile din Daraa, confruntările dintre protestatari şi soldaţii guvernului deveneau tot mai violente, dar asta nu a oprit-o pe Doaa, care a ieşit totuşi în oraş. într-o seară, chiar când un protest la care luaseră parte Doaa, Nawara, Ayat şi Saja era pe terminate, forţele de ordine au apărut ca din senin, înaintând cu armele îndreptate spre mulţime. Toată lumea a ştiut ce urma să se întâmple gaze lacrimogene şi bătăi, posibil chiar moartea. Oamenii au intrat în panică şi au început să ţipe şi să alerge care încotro. în învălmăşeală, Doaa s-a pierdut de surorile ei. însă când oamenii s-au împrăştiat în toate direcţiile, Doaa a auzit pe cineva ţipând după ea unul dintre organizatori.

— Ascunde portavocea şi *tabla* (toba), i-a strigat el, împingându-le spre ea. Dacă ne prind cu ele, ne arestează!

Oricine era prins cu accesorii specifice unui protest era asociat cu demonstraţia şi, prin urmare, se putea considera fie că-i ajuta pe terorişti, fie că era terorist.

Fără să ezite, Doaa a apucat toba şi portavocea şi le-a vârât sub *abaya.* în acele zile, Shokri cerea ca, dacă fetele insistau să

iasă pe străzi, atunci să poarte obligatoriu *abaya,* un veşmânt lung şi negru care le acoperea din cap până-n picioare. Femeile care îl purtau atrăgeau atenţia mai puţin şi, de asemenea, acesta le permitea să se amestece printre alte femei de pe stradă, protejându-le pe Doaa şi pe surorile ei. La început, Doaa s-a împotrivit, căci ura acea robă fără formă şi foarte călduroasă, care îi ascundea identitatea. Totuşi, în seara aceea s-a bucurat că se putea ascunde sub ea. Dacă băga toba şi portavocea sub *abaya,* le putea duce într-un loc sigur. Locuinţa ei se afla la doar două străzi depărtare, aşa că se întoarse şi alergă într-acolo.

Făcuse numai câţiva paşi când în faţa ei au oprit, frânând puternic, două maşini. Una era plină cu protestatari, cealaltă cu forţe de securitate care îi urmă' / reau. Când poliţiştii au sărit din maşină să-i aresteze pe protestatari, Doaa şi-a dat seama că era în pericol. Dacă o prindeau cu *tabla* şi cu portavocea, ar fi arestat-o şi pe ea sau poate chiar mai rău. încercând să nu se panicheze, s-a uitat rapid în jur şi a ochit chiar în spatele ei o clădire părăsită, parţial construită, şi a fugit într-acolo. Forţele de securitate, hotărâte să-i prindă pe protestatari, nu au observat-o. Aşa că Doaa a alergat, cu inima bubuind, într-o încăpere goală de la etajul întâi şi s-a ascuns după un stâlp. Acolo a aşteptat în tăcere, încercând să-şi ţină răsuflarea.

însă după câteva momente poliţiştii au dat buzna în clădire, în căutare de demonstranţi. Doaa şi-a ţinut

răsuflarea, temându-se să se mişte. Avea gura uscată, simţea o greutate în piept, o dureau degetele şi îi tremurau braţele abia mai ţinea portavocea şi toba. Dacă le scăpa pe jos, în mod sigur ar fi fost prinsă. Doaa începu să se roage în tăcere să aibă putere.

După câteva minute chinuitoare, a auzit zgomotul poliţiştilor ieşind din clădire, întorcându-se la ce mai rămăsese

din demonstrație. Suspinând ușurată, Doaa a lăsat jos toba şi portavocea, ca să-şi odihnească brațele amorțite. Din interiorul clădirii a privit cum polițiştii cercetau magazinele şi restaurantele învecinate, căutând oameni pe care să-i aresteze. în cele din urmă, când nu a mai zărit polițişti pe afară, Doaa a ridicat toba şi portavocea de jos şi s-a repezit pe stradă, vrând s-o ia spre casă. în clipa în care a pus piciorul pe trotuar, şi-a dat seama că se înşelase. Unul dintre polițişti nu părăsise zona şi stătea chiar lângă clădire, la doar o sută de metri de ascunzătoarea ei. A zărit-o imediat ce a zbughit-o din clădire.

— Prindeți-o! a strigat el arătând cu degetul spre Doaa. E cu protestatarii!

îngrozită, Doaa alerga cât putea de repede. Nu numai că încă ascundea *tabla* şi portavocea, dar avea şi steagul independenței în jurul umerilor. Dacă o prindeau, nu avea cum să nu fie arestată. Doaa coti repede după un colț şi ieşi pe moment din raza vizuală a poliției. Bătu puternic la prima uşă pe care o văzu.

— Lăsați-mă înăuntru, s-a rugat ea prin crăpătura uşii. Vă rog să mă ascundeți, altfel mă arestează!

Când s-a deschis uşa, i s-a părut că Dumnezeu însuşi îi auzise rugămintea. O femeie cam de-o seamă cu mama ei a îmbrățişat-o şi a tras-o repede înăuntru, închizând uşa pe fondul zgomotului unor focuri de armă. O duse imediat pe Doaa în partea din spate a casei.

— Schimbă-ți hainele chiar acum. Poftim, ia *abaya* fiicei mele şi pune-ți alt văl. Dacă vin, le spun că eşti fata mea.

însă Doaa refuză să ia hainele femeii. Nu avea de gând să stea mult şi, de asemenea, nu voia să o pună într-un pericol şi mai mare. în schimb, se ghemui în colțul camerei, singură şi

tremurând, până când afară se stinse zgomotul gloanțelor. La fiecare câteva minute, femeia intra să vadă ce face, spunându-i:

— Rămâi aici până la căderea serii, *binti* (fiica mea), atunci nu va fi primejdios să mergi acasă. Putem să-ți ascundem lucrurile, să le iei în altă zi.

După o oră, când s-a lăsat întunericul, Doaa îi mulțumi femeii că îi salvase viața. Știind că trebuie să se întoarcă acasă, Doaa deschise puțin ușa de la intrare şi ieşi afară. Polițiștii încă patrulau pe străzi, dar, pentru că își dăduse jos steagul independenței, Doaa nu părea suspectă în *abaya* ei. Tot ce vedeau polițiștii era o fată siriană obișnuită, care mergea cu capul plecat sfios. Locuința lui Doaa se afla la doar câțiva paşi de ascunzătoarea ei, iar acum, atât de aproape de locul sigur, Doaa mergea cât de repede putea fără să atragă atenția. O văzuse pe sora ei cea mare, Ayat, stând afară.

— Doaa, a strigat aceasta de la depărtare, unde ai fost? Câte griji ne-am făcut din cauza ta!

Polițiștii s-au întors spre ele şi Doaa i-a văzut privind-o cu un interes subit. îngrozită că ar putea să o recunoască, a alergat spre casă. în clipa în care a ajuns la Ayat, Doaa a apucat-o de braț.

— Taci din gură! a şuierat ea privind peste umăr. Le atragi atenția.

Bărbații se uitau acum cu atenție la fete şi arătau spre ele. Doaa şi Ayat au continuat să meargă spre casă şi, cum au ajuns la uşă, Hanaa le-a tras pe amândouă înăuntru, îmbrățişând-o strâns pe Doaa. Fusese copleşită de îngrijorare când celelalte fete au venit acasă fără Doaa şi se gândea cu groază că ar fi putut fi

arestată.

Când familia s-a strâns în jurul ei, Doaa a povestit ce se întâmplase. Surorile şi fratele au fost impresionaţi de curajul ei, iar Hanaa era prea uşurată ca să fie supărată.

— *Habibti* (scumpa mea), ştiu că eşti curajoasă, dar eşti totuşi o fată şi cine ştie ce-ţi vor face dacă te vor prinde. Trebuie să fii atentă, i-a spus Hanaa strângând-o puternic în braţe şi mângâind-o pe cap.

Doaa s-a întors spre tatăl ei, aşteptând ca şi el să o îmbrăţişeze. însă el avea pumnii încleştaţi şi faţa roşie de furie. Doaa a făcut un pas spre el, apoi s-a oprit, recunoscând mânia din limbajul trupului său. Shokri nu-şi ieşea des din fire, dar când o făcea, era înfricoşător. Doaa nu mai văzuse niciodată asemenea mânie în ochii lui. Ştiu că de data asta exagerase.

— îţi interzic să mai mergi la vreo demonstraţie! tună el.

Saja şi Nawara s-au făcut mici, îndepărtându-se de el, în timp ce o priveau cu nelinişte pe Doaa. Hanaa încercă să-l calmeze, iar Doaa începu să plângă, sim- ţindu-se frustrată. Nu suporta gândul de a sta departe de proteste. însă Shokri a fost categoric. Era înspăimântat de ceea ce i s-ar fi putut întâmpla lui Doaa dacă ar fi fost arestată. Circulau zvonuri despre fete care fuseseră violate pe străzi în faţa părinţilor lor pentru că ieşiseră din rând şi încălcaseră legea. Alte femei au fost arestate şi nu s-a mai auzit nimic de ele. Shokri hotărî s-o încuie pe Doaa în casă, dacă de asta era nevoie ca s-o ţină departe de străzi şi să n-o lase să-şi pună viaţa în pericol. Şi, pentru prima oară, îi întoarse spatele neluând în seamă lacrimile fetei.

— Ăsta e ultimul meu cuvânt, spuse el ferm.

în ciuda încăpăţânării sale, în adâncul sufletului Doaa era încă o fată siriană tradiţională şi ştia când trebuie să-şi asculte

tatăl. Ştia că de data asta n-o să se mai poată fofila, aşa că a consimţit, fără tragere de inimă, să rămână în casă, dar nu pentru mult timp; inima ei rămase alături de revoluţie.

Trei Asediul oraşului Daraa

Ziua de luni, 25 aprilie 2011, începuse ca oricare altă zi senină de primăvară. Doaa se ducea pe terasa acoperişului să întindă rufele, singura sarcină din gospodărie care nu o deranja, de vreme ce putea să o îndeplinească în timp ce pălăvrăgea cu cea mai bună prietenă a ei, Amal, al cărei balcon dădea spre acoperişul lui Doaa. Era şi o ocazie să vadă, dintr-un punct de observaţie excelent, cine vine şi cine pleacă din cartier.

în dimineaţa aceea a împins uşa spre terasă cu şoldul, ţinând în echilibru pe celălalt şold coşul de rufe din plastic plin cu rochii, eşarfe şi cămăşi proaspăt spălate. Simţea pe faţă soarele cald şi o briză răcoroasă îi flutura vălul. Săltând coşul greu ca să-l apuce mai bine, auzi un fel de huruit. Speriată, şi-a lăsat jos povara şi a dat fuga să tragă cu ochiul peste marginea zidului. De la înălţimea celor patru etaje, avea o privelişte clară spre străzile din El-Kashef spre brutăria de peste drum, spre trotuarele unde se jucau copiii din cartier. însă acum, în locul liniştii obişnuite, văzu oameni care alergau în toate direcţiile, panicaţi şi speriaţi. în depărtare, desluşi nişte siluete mari şi negre care înaintau spre oraş. Ca să vadă mai bine, se aplecă mai mult peste marginea terasei. Când formele au devenit clare, şi-a dat seama că pe stradă, spre casa ei, rulau lent tancuri militare. Greutatea vehiculelor masive părea să zdrobească strada şi Doaa simţi terasa zdruncinându-i-se sub picioare. Sute de soldaţi înarmaţi mărşăluiau pe lângă tancuri, iar în aer erau elicoptere militare, ale căror elice zgomotoase înăbuşeau sunetele obişnuite ale oraşului.

Doaa apucă strâns de marginea terasei, simțind în palme betonul dur. O cuprinse groaza când își aminti de poveștile pe care le auzise despre orașul Hama și despre ce se întâmplase acolo cu trei decenii în urmă. Președintele Hafez al-Assad zdrobise atunci revolta ordonând trupelor să asedieze orașul. Se estima că în timpul preluării puterii fuseseră uciși între 10.000 și 40.000 de oameni. Masacrul de la Hama servea drept avertisment în Siria și starea de urgență a fost decretată pentru a se pune capăt oricărei opoziții.

Privind cu groază cum intrau tancurile în oraș, Doaa se întreba dacă președintele Bashar al-Assad îi va călca pe urme tatălui său și va ucide pe oricine îndrăznea să-i pună autoritatea la îndoială.

În timp ce Doaa stătea lipită de zidul terasei și privea tancurile intrând zgomotos în oraș, tatăl ei era la serviciu, la frizerie, iar mama era plecată în oraș, în vizită la rude. Hamudi și fetele erau afară, jucându-se pe stradă în fața casei, iar sora cea mare a lui Doaa, Ayat, venită în vizită cu cei doi copii ai săi, îi supraveghea. Se aflau cu toții în calea tancurilor și a oamenilor înarmați care se apropiau.

Doaa ieși de pe terasă în fugă și coborî scările câte două deodată. Se năpusti afară pe ușa de la intrare să-și prevină surorile și fratele.

— Treceți înăuntru, pentru numele lui Dumnezeu! țipă ea. O să vă omoare pe toți!

îl apucă pe Hamudi de braț și îl trase în casă, în timp ce surorile o urmară înăuntru. Supărată și nedumerită, Ayat își înșfacă în brațe cei doi băieței și intră rapid după ei.

— Ai înnebunit? țipă Ayat. Ce te-a apucat? Ce se întâmplă?

Doaa o trase pe Ayat în dreptul ferestrei din față, care dădea

spre stradă.

— Uite ce se întâmplă! îi arătă Doaa. Au de gând să ne desfiinţeze!

/

Când tancurile s-au apropiat de casă, au părut şi mai ameninţătoare. Doaa putea să vadă siluetele bărbaţilor îmbrăcaţi în negru, cu feţele acoperite de cagule care le ascundeau identitatea, stând sus, în turele. Părea că îşi îndreptau tunurile direct spre casa şi familia lui Doaa.

înfricoşată, Doaa a alergat la telefon să-şi sune mama, dar n-a primit nici un răspuns. Disperată, a apăsat iar şi iar butonul de reapelare, însă telefonul doar suna la nesfârşit. Tatăl ei nu avea mobil, nici telefon la frizerie. Aşa că Doaa formă încontinuu numărul mamei sale, fixând aparatul cu privirea, de parcă asta ar fi facut-o pe mama ei să răspundă.

în timp ce soldaţii mărşăluiau prin oraş, pe Doaa o cuprinse panica, iar copiii lui Ayat începură să plângă. *Unde sunt părinţii mei? Sunt bine? Dacă n-ajung acasă?* se întreba Doaa cu teamă. îngrămădiţi în camera din spate, cea mai îndepărtată de stradă, Doaa, surorile şi fratele ei se strângeau unii în alţii. Doaa ura sentimentul de neajutorare, dar nu putea să facă nimic pentru a-şi apăra familia de ameninţarea din stradă.

După un răstimp ce păru o veşnicie, mama lor se năpusti pe uşă. Deşi se aflase la doar câteva minute depărtare, îi luase peste o oră să treacă de punctele de control cu taxiul care o aducea acasă. Părea epuizată şi i se citi îngrijorarea în ochi atunci când îi privi pe rând, rapid, pe Ayat şi pe nepoţi, pe Hamudi, apoi pe Doaa, Saja şi Nawara, asigurându-se că toată lumea era bine. Hamudi fugi la ea şi Hanaa îngenunche şi îl strânse la piept, în timp ce fetele roiau în jurul lor, îmbrăţişându-şi mama.

— Zici că e sfârşitul lumii afară. Unde-i Shokri ? a întrebat

Hanaa cu răsuflarea tăiată, uitându-se cu atenție prin încăpere şi observând că soțului ei nu era.

Familia se temea de ce era mai rău. Dacă Shokri fusese arestat în haosul de afară şi aruncat în închisoare? Ore în şir, familia a aşteptat, trăgând cu ochiul pe fereastra din față, încercând să vadă cât mai mult din stradă. Doaa încerca să se convingă că tatăl ei doar întârzia din cauza verificărilor la punctele de control, aşa cum păţise şi mama ei, dar îngrijorarea nu-i dădea pace. în cele din urmă, fetele l-au zărit pe fereastră, împingându-şi bicicleta spre casă. Hainele sale de obicei imaculate erau boțite, iar părul lui negru era ud de transpirație. Hanaa s-a repezit să-i deschidă uşa. Odată intrat, Shokri s-a uitat în jur, cum făcuse şi Hanaa, numărându-i pe toți cei dinăuntru, uşurat să-şi vadă familia în siguranță. S-au adunat în jurul lui în timp ce le-a povestit despre soldații pe care îi văzuse prin oraş în poziții-cheie, gata de atac în orice moment. A privit spre Ayat şi copiii ei.

— E prea periculos să plecați acasă. Trebuie să rămâneți aici peste noapte.

Când s-a întunecat, Doaa s-a dus să aprindă o veioză pentru a lumina camera, dar nu s-a întâmplat nimic. A încercat să aprindă încă două veioze până să-şi dea seama că le fusese tăiat curentul electric. Hanaa s-a dus apoi la bucătărie să facă nişte ceai, dar de la robinet au picurat doar câțiva stropi de apă; fusese oprită şi apa curentă. Nedumerită, s-a întors în camera de zi şi l-a luat pe Hamudi în poală, în timp ce Doaa, Saja şi Nawara priveau lung pe ferestre. îi urmăreau îngrijorate pe

soldaţii de afară care păreau să se instaleze pentru o şedere îndelungată, rezemându-se de tancurile oprite chiar în faţa uşii lor. începură să-şi dea seama că situaţia putea dura mai mult decât anticipaseră.

Shokri a deschis aparatul de radio pe baterii şi a dat pe un post de ştiri pentru a afla mai multe informaţii.

Daraa este sub asediu, anunţa crainicul. Armata a fost trimisă să-i nimicească pe teroriştii care încearcă să distrugă ţara.

Se posomorâră cu toţii realizând ceea ce se întâmplă şi începură să se întrebe cum le va afecta acest
lucru viaţa de zi cu zi.

/

Mai târziu în seara aceea, în timp ce restul familiei s-a dus la culcare, Doaa a stat trează, incapabilă să-şi ignore sentimentul că ceva groaznic era pe cale să se petreacă. întinsă în pat, aproape fără să schiţeze vreo mişcare, le-a ascultat pe Saja şi Nawara respirând profund lângă ea, în timp ce afară răsunau râsetele şi strigătele soldaţilor. în cele din urmă a adormit, dar numai până la 4:30, când a sunat ceasul pe care îl fixase ca să o trezească pentru rugăciunile de dimineaţă. S-a întins după ceas şi chiar în clipa când a apăsat butonul de oprire a alarmei, cele câteva lumini rămase aprinse când se întrerupsese curentul electric s-au reaprins. Curentul electric trebuie să fi fost repornit exact când a sunat ceasul. Dezorientată, Doaa a rămas o clipă în capul oaselor, încercând să-şi vină în fire, apoi, dintr-odată, a auzit pe stradă ţipete şi focuri de armă. Trezită brusc de zgomotele îngrijorătoare, Doaa se repezi la fereastra din faţă şi văzu că pe străzi alergau oameni, iar tancurile erau în mişcare. Ayat veni lângă ea la fereastră şi în curând întreaga familie se strânse acolo, privind cu groază cum trupele de securitate începeau să intre cu forţa în casele oamenilor. Bărbaţi şi băieţi chiar şi de

numai 11 ani erau scoşi în stradă şi siliți să-şi pună mâinile la spate şi să meargă cu capetele plecate. Soldații îi împingeau în maşini, strigându-le că erau terorişti.

Zguduiți de ceea ce vedeau, au deschis Coranul ca să se liniştească. S-au îndepărtat cu greu de ferestre şi s-au strâns în camera de zi, încercând să citească împreună rugăciunile de dimineață, după ce şi-au dat seama cu toții că asediul nu se va sfârşi curând.

Mai târziu în dimineața aceea, Hanaa a început să se gândească la cum se vor descurca cu ce aveau în bucătărie nişte resturi de brânză, iaurt şi salată în frigider şi câteva lucruri pe care le ținea în dulap: gem, murături, măsline şi nişte conserve de legume. A găsit un săculeț cu orez, dar şi-a amintit că nu aveau apă pentru gătit. Mai mult, Ayat şi copiii ei tot nu puteau pleca acasă, aşa că puțina mâncare pe care o aveau trebuia să hrănească trei oameni în plus. După ce a făcut inventarul, Hanaa a decis rapid că vor trebui să se mulțumească cu o singură masă sărăcăcioasă la prânz, până când vor putea ieşi din nou din casă pentru a face rost de mai multă mâncare.

La fiecare masă, Hanaa îşi dădea toată silința să porționeze puțina mâncare pe care o aveau, în timp ce beau cu toții înghițituri de apă dintr-un singur pahar pe care-l împărțeau, din apa îmbuteliată ce le mai rămăsese. în lipsa emisiunilor de televiziune când se întrerupea curentul electric seara, se strângeau la lumina lumânării, citind pe rând din Coran, începeau adesea cu versetul Ayat al Kursi, prin care îl rugau pe Dumnezeu să-i protejeze peste noapte.

După ce arseră toate lumânările, au stat pe întuneric, ascultând în tăcere, strânşi laolaltă, zgomotul făcut de focurile de armă, de explozii şi țipetele de afară. Uneori auzeau chiar şi

zgomotul gloanțelor ce ricoşau când loveau zidurile casei lor. în fiecare seară se duceau la culcare flămânzi şi se întrebau cât vor mai fi nevoiți să rămână în casă.

Trecu o săptămână în care singurul lor contact cu lumea era atunci când bărbați înarmați, în uniformă şi bocanci murdari de noroi, bocăneau puternic şi loveau cu picioarele în uşa lor, cerând să fie lăsați inăuntru ca să percheziționeze casa. Acest ritual supărător şi nedorit avea loc şi de trei ori pe zi. De fiecare dată, Shokri se ridica să le deschidă era cooperant şi supus, ca să-şi protejeze familia. Uneori soldații intrau în casă şi îndreptau armele spre fiecare membru al familiei, pe rând.

— Căutăm terorişti, spuneau ei.

Adică pe mine, se gândi Doaa, dându-şi seama că statul considera terorist pe oricine participase la o demonstrație. Era sigură că ştiau că ea şi surorile ei participaseră la demonstrații şi că încercau să le sperie ca să mărturisească.

în timpul unei asemenea incursiuni, un soldat se uită direct la Doaa şi zise:

— Vreți libertate, câinilor? Vă dăm noi libertate!

După care el şi oamenii lui au început să arunce obiectele de pe etajere, răsturnând cărți şi spărgând vaze şi alte mărunțişuri. Apoi s-au mutat în bucătărie şi au răsturnat ultima sticlă cu prețiosul ulei de măsline, plus ce borcane cu fructe şi legume conservate mai erau acolo, sfărâmând totul pe jos. în urma lor, membrii familiei au făcut curat, îngrijorați pentru supraviețuirea lor, cu aproape toate proviziile pierdute.

Cu altă ocazie, în timpul unei percheziții, soldații au luat

telefonul mobil al lui Doaa şi l-au verificat, în căutare de poze sau de filmuleţe incriminatoare.

Fusese prevenită că, dacă făcea fotografii în timpul demonstraţiilor, risca să fie acuzată de implicare, aşa că se abţinuse să-şi confirme astfel participarea.

Un soldat şi-a îndreptat arma până şi spre Hamudi, care avea doar şase ani pe atunci. Tremurând de frică, acesta s-a agăţat de mama sa. Hanaa era îngrozită că soldaţii l-ar fi putut aresta, aşa cum făcuseră cu alţi băieţei. L-a protejat în braţele ei şi s-a rugat ca soldaţii să-i lase în pace. Când în sfârşit aceştia au ieşit din casă, Hanaa a răsuflat uşurată. însă la fiecare percheziţie reapărea teama că cineva putea fi luat.

într-o zi, pe când Doaa închidea uşa în urma unui grup de soldaţi care tocmai le percheziţionaseră casa, un alt grup a împins brusc uşa din nou, cerând să intre. Unul dintre soldaţi îi împinse arma în abdomen, trântind-o la podea.

— De ce ne închizi uşa în nas ? ţipă el la Doaa împungând-o cu arma în abdomen.

Doaa zăcea nemişcată.

— Colegii dumneavoastră au fost deja aici, spuse ea privind în sus la el. Tocmai au terminat de efectuat o percheziţie.

După câteva secunde, soldatul îşi lăsă arma în jos şi-şi îndreptă atenţia spre Shokri.

— Du-mă sus, pe acoperiş, ceru el.

Insistă ca familia să urce scările înaintea lui, pentru ca, dacă aşteptau să-i sus erau rebeli care sur prindă pe soldaţi într-o ambuscadă, familia să fie împuşcată prima. Shokri era în faţă, restul familiei înghesuindu-se pe scări în spatele lui. Pe când se uita urât la chipul soldatului din

spatele mamei sale,
Doaa simțea cum se înfurie din ce în ce mai tare.

/

Asta *era casa ei, familia ei. Ce drept avea soldatul ăla să le dea ordine şi să-i amenințe?* Ura să-l vadă pe tatăl ei cel mândru silit să se supună acestor bătăuşi şi îşi muşcă limba ca să nu-i înjure. Soldații au văzut imediat că nu era nimic pe acoperiş şi Doaa suspină uşurată când şi acest al doilea grup de soldați părăsi casa. Familia supraviețuise încă unui raid.

De fiecare dată când se efectua o percheziție, Shokri se temea că soldații ar putea răpi fetele. Aşa că le-a pus pe Doaa şi pe surorile ei să doarmă îmbrăcate în *abaya,* astfel încât să fie total acoperite în cazul unui raid în toiul nopții, ceea ce începea să devină o rutină. De asemenea, le-a dat fiecăreia câte un cuțit, pentru protecție.

— înjunghiați orice bărbat se apropie prea mult, le sfătui el, spunându-le ca în timpul percheziților să-şi țină cuțitele ascunse sub *abaya.*

în noaptea următoare, după ce tatăl le-a dat cuțitele, Doaa şi-a strâns surorile şi au făcut un pact.

— Dacă vreun soldat încearcă să ne violeze, trebuie să fim gata de sinucidere, le-a spus în şoaptă, ca să n-o audă părinții. Nu putem trăi cu o asemenea ruşine. Onoarea e tot ce ne-a mai rămas.

Saja, în vârstă de 13 ani, şi Nawara, de 10, au luat-o de mâini şi au dat din cap încruntate, în semn de aprobare.

Nu după multă vreme, soldații au venit la locuința lor ca să inspecteze camera din spate, în care se aflau Doaa şi familia ei. Unul dintre ei avea puțin peste 20 de ani şi un păr lung, negru şi neîngrijit. O privi pe Doaa într-un mod care ei i se păru necuviincios. Doaa se foia stânjenită sub privirea lui. Deşi Shokri

le instruise pe toate să tacă în timpul percheziţiilor şi să nu provoace pe nimeni, de data asta Doaa nu se putu stăpâni. îl privi duşmănoasă, fără a se obosi să-şi ascundă dispreţul şi furia din ochi.

— De ce te holbezi aşa la mine? întrebă soldatul.

— Sunt un om liber, îi răspunse ea sfidătoare, cu chipul livid de mânie. Pot să fac ce vreau.

Doaa ştia că cuvântul „liber" îl va scoate din sărite pe soldat. Enervat, acesta s-a repezit la ea, cerându-i actul de identitate.

— Nu am, recunoscu ea.

— Nu ai? De ce nu ai? Câţi ani ai?

— Cincisprezece.

— Şi încă nu ai un act de indentitate?

— Am încercat să-l obţin. Am depus cerere pentru un act de identitate la evidenţa populaţiei, dar am fost refuzată.

Soldatul râse.

— Atunci de ce nu te duci la o demonstraţie pentru *asta ?*

Doaa înţelese că participarea ei la demonstraţii nu era un secret. îşi simţi inima bubuindu-i în piept când realiză acest lucru, dar refuză să-şi arate teama.

— Da, poate că asta o să şi fac, răspunse ea cu obrăznicie.

în ochii soldatului străfulgeră mânia când îşi ridică arma spre ea, în semn de avertisment.

— Nu fi obraznică, îi ordonă.

întreaga familie a înlemnit de frică, aşteptând ca luria soldatului să explodeze; dar după ce a fixat-o o vreme pe Doaa cu o privire ostilă, în final a coborât arma, s-a întors şi s-a îndreptat spre uşă bombănind:

— Ai grijă ce faci, suntem cu ochii pe tine, nu uita.

Când uşa se trânti în urma lui, Hanaa era furioasă.

— Să nu mai vorbeşti niciodată aşa cu soldaţii! Te pui în pericol!

— Ne pui pe toţi în pericol! răbufni Shokri, încercând să se impună în faţa lui Doaa. De acum înainte să taci când vor intra aici, îi ceru el.

Doaa era prea zdruncinată şi prea furioasă pentru a răspunde. Nici măcar n-a dat din cap în semn că a auzit. în schimb, doar lăsă capul în jos şi fixă podeaua, cu un aer rebel. în adâncul sufletului, era bucuroasă că îl sfidase pe soldat, dar ştia şi că nu-şi putea mărturisi niciodată această bucurie în faţa familiei. A

simţit mândrie când, mai târziu în acea zi, surorile

i-au şoptit că îi respectau curajul, minunându-se în acelaşi timp de transformarea surorii lor timide.

în dimineaţa zilei de 5 mai, la unsprezece zile după începerea asediului, Hanaa stătea în faţa bufetului gol, disperată că nu ştia cum să-şi mai hrănească familia. Deodată, auzi o voce prin amplificator răsunând afară. Prea speriaţi să deschidă fereastra, deoarece contravenea regulilor stării de asediu, membrii familiei s-au lipit de geam ca să înţeleagă anunţul făcut de poliţie din maşina cu care mergeau prin cartier:

„Astăzi se instituie interdicţia de circulaţie. între

orele 7:00 dimineaţa şi 1:00 după-amiaza trebuie să rămâneţi în casă. între orele 1:00 şi 2:00 după-amiază femeile au permisiunea să iasă din casă pentru a cumpăra alimente. Toate femeile care pleacă de acasă vor fi percheziţionate. Interdicţia de circulaţie se reia la ora 2:00". Starea de asediu fusese ridicată, chiar dacă numai pentru scurt timp.

Hanaa suspină uşurată, gândindu-se doar la alimentele pe care putea în sfârşit să le aducă acasă familiei înfometate. însă Shokri fu scandalizat de anunţ. Atingerea femeilor era

inacceptabilă în islam. Considera că ordinul de percheziționare a femeilor era o încercare de a-i provoca pe bărbații din Daraa, din disperarea guvernului de a controla populația.

— Cât trăiesc, nu-i las să pună mâna pe tine, spuse Shokri nevenindu-i să creadă, refuzând să o lase pe Hanaa să plece.

însă ea era ferm hotărâtă; copiii slăbeau pe zi ce trecea şi micuții lui Ayat plângeau întruna de foame.

— Trebuie să ne hrănim familia. N-a mai rămas nimic în casă. Hanaa îşi privi soțul în ochi, rugându-1 cu blândețe. Dacă trebuie să îndur jignirea de a fi percheziționată, o accept.

Shokri şi-a privit familia slăbită şi a consimțit fără tragere de inimă.

Când Hanaa ieşi din casă în cele din urmă, descoperi că tot cartierul era ocupat de soldați, tancuri şi arme. La doar câteva sute de metri de casă, văzu un grup de peste o sută de ofițeri aşezați în jurul unor mese lungi pline cu mâncare. îşi dădu seama că, în timp ce familia ei şi alți locuitori din Daraa flămânziseră, soldații se ospătaseră chiar în fața uşilor lor.

Hanaa începu să traverseze strada spre brutărie. Dar abia făcu câțiva paşi, că simți privirile insistente ale soldaților care o urmăreau. Brusc, i se păru că fiecare soldat de pe stradă o fixa cu privirea. Pânicându-se la gândul că va fi percheziționată, Hanaa nu mai putu să înainteze. Tremura. S-a hotărât imediat să se întoarcă acasă, în siguranță, aşa încât se grăbi să facă drumul înapoi.

După câteva clipe se auzi un ciocănit în uşă. Shokri a răspuns, abia deschizând uşa.

— Cine e femeia care tocmai a ieşit din casa asta? întrebă o voce de bărbat prin deschizătură. Vreau să vorbesc cu ea.

Shokri o chemă pe Hanaa, care veni la uşă şi dădu cu ochii de un general de armată înalt, cu un aer sever, stând cu

mitraliera la şold.

— Eu eram, domnule general. Voiam să iau pâine pentru familia mea.

— Şi atunci de ce te-ai întors brusc?

— Mi-a fost prea frică, domnule general. Hanaa privea în jos, în semn de respect. Erau prea mulţi bărbaţi pe stradă.

în timp ce o asculta, în ochii generalului se citi o urmă de simpatie şi vocea i se înmuie.

— Insist să iei de mâncare pentru familia ta. Dar trebuie să te duci acum, când nu sunt lunetişti. Nu sunt niciodată afară între prânz şi ora patru.

Hanaa şi Shokri erau uluiţi că acest bărbat părea să-i ajute.

— Vă mulţumesc, domnule general, vă mulţumesc. *Allah ma'ak* (Domnul fie cu tine), răspunse Hanaa luându-şi sacoşa şi urmându-l afară.

El se întoarse la grupul lui de soldaţi, dar o urmări pe Hanaa dispărând în magazin, apoi când ieşi cu cele şase franzele alocate. Când trecu pe lângă el în drumul înapoi spre casă, o întrebă cu blândeţe:

— Te-a deranjat cineva?

Ea dădu din cap în semn că nu, privind în continuare în jos.

— Bine, zise el. Du-te acasă.

Şi Hanaa se îndreptă repede spre casă.

— A mai rămas ceva omenie în oameni, spuse ea odată ajunsă înapoi în bucătărie, în timp ce despacheta pâinea şi familia se aduna pentru o masă modestă.

Pe măsură ce starea de asediu se prelungea, familia lui Doaa descoperi treptat că mulţi soldaţi tineri nu erau porniţi să le facă rău. Mai ales patru dintre ei Aii cel chipeş şi brunet; Bahaar cel cu ochii verzi; Nero cel scund şi copilăros; şi Abdul Aziz cel înalt , toţi aflaţi la post în faţa casei lor, erau întotdeauna amabili cu

familia. Aii era cel mai cumsecade dintre toți, adesea strecurându-i lui Hanaa, cu un zâmbet sfios, o franzelă şi câteva roşii atunci când era de serviciu. Aceşti tineri le percheziționau casa fără tragere de inimă, căci de obicei treceau rapid dintr-o cameră în alta, nu se atingeau de etajere şi nu deschideau sertarele. Uneori zăboveau în casă încărcându-şi telefoanele mobile, pălăvrăgind despre ştirile zilei sau jucându-se cu țâncii lui Ayat. în două rânduri chiar i-au dat bani lui Shokri pentru mâncare. Doaa şi surorile ei se simțeau în mod ciudat protejate de ei şi nu-şi strângeau în mână cuțitele la fel de tare ca atunci când intrau alți soldați în casa lor. Doaa îşi dădu seama că aceşti tineri soldați cumsecade nu voiau să se afle acolo, tot aşa cum nici familia ei nu şi-i dorea.

într-o zi, la uşă se auzi un ciocănit disperat. Pregătită să asiste la încă un raid, Doaa s-a mirat când a văzut un tânăr la vreo 20 de ani, tremurând de frică. Purta o armă şi avea chipul acoperit cu un *kaffiyeh,* un batic în carouri alb-negre.

— Ajută-mă! se rugă el. Fac parte din Armata Siriană Liberă şi oamenii regimului sunt pe urmele mele. Soldații vor să mă omoare!

Doaa auzise că mulți dintre bărbații care participaseră la demonstrații se uniseră într-o opoziție armată împotriva guvernului şi îşi ziceau Armata Siriană Liberă.

— Intră, răspunse imediat Doaa, cercetând strada cu privirea. Deşi nu putea să-l lase afară să fie ucis, nu putea nici să fie prinsă adăpostind un soldat al Armatei Siriene Libere. Aşa că născoci repede un plan ca să-l ascundă. Ea şi Saja luară patru cutii de carton şi îl puseră pe tânăr să se aşeze într-un colț al camerei unde erau îngrămădite saltele şi măsuțe. Aranjară cutiile în jurul lui şi le acoperită cu o pătură, ca să semene cu un fotoliu.

Arăta un pic ciudat, dar s-au gândit că planul lor va funcționa, mai ales dacă raidul
următor avea să fie efectuat de soldații cumsecade.

/

Au aşteptat o oră până s-a auzit inevitabila bătaie în uşă. Spre uşurarea lor, în uşă stătea Aii; dar cum în spatele lui era un ofițer pe care nu-l cunoşteau, au fost cuprinse de panică.

Soldații au intrat în şir, iar după o scurtă privire prin cameră Aii anunță:

— Nu e nimeni aici.

Doaa era sigură că observase noul „fotoliu", dar nu spusese nimic. îşi ținu respirația, aşteptând să plece soldații. Apoi însă ofițerul necunoscut îi ceru lui Aii să-l conducă pe acoperiş. Urcară treptele cu paşi mari în timp ce familia aştepta jos. După câteva minute se întoarseră, satisfăcuți de percheziție, într-un final părăsiră locuința, iar când uşa s-a închis în urma lor, Doaa şi Saja traseră păturile la o parte, desfăcând „fotoliul". Tânărul se ridică din poziția ghemuit în care stătuse. Hanaa îi aduse un pahar cu apă şi, când se întinse după el, tânărul îi sărută mâna, privindu-i pe cei din jur.

— Vă mulțumesc. Mi-ați salvat viața!

/ / /

După ce îşi luară în grabă rămas-bun, el urcă treptele spre acoperiş şi fugi sărind peste zid.

în timp ce-l privea plecând, Doaa simți că i se umple inima de sentimentul victoriei şi de satisfacție. După ce se ploconiseră săptămâni în şir în fața soldaților fără să aibă de ales, câştigase o mică victorie împotriva bărbaților care îi ocupau căminul, începu să se întrebe ce altceva mai putea să facă.

După unsprezece zile de asediu, SANA, agenția guvernamentală de ştiri, a anunțat că regimul îşi îndeplinise

misiunea de „a alunga elementele grupărilor teroriste" şi de „a reinstaura securitatea, pacea şi stabilitatea" în Daraa. Generalul Riad Haddad, şeful diviziei politice a armatei, a anunţat că armata
iţii va retrage treptat cei şase mii de soldaţi şi că în oraş viaţa va reveni la normal. însă în decursul acelor unsprezece zile, în timp ce Doaa şi familia ei rămăseseră închişi în casă, lumea luase act de situaţia din Siria şi jurnalele de ştiri începuseră să difuzeze detalii despre cele peste două sute de morţi şi o mie de arestări care avuseseră loc în timpul asediului. Potrivit mass-mediei siriene oficiale, muriseră şi 80 de soldaţi. în timp ce ştirile se răspândeau în întreaga lume, Hillary Clinton, secretarul de stat al SUA, a avertizat guvernul Siriei că „represiunile brutale îşi vor atrage consecinţele", iar liderii europeni au început să discute despre sancţiuni. Grupurile pentru apărarea drepturilor omului raportau că în întreaga Sirie muriseră cel puţin şase sute de oameni în cele şapte săptămâni de când începuse reprimarea demonstran
ţilor din Daraa şi că opt mii fuseseră încarceraţi sau erau daţi dispăruţi.

Doaa observă uşurată că tancurile din faţa casei lor începuseră să-şi părăsească poziţiile şi că străzile erau patrulate de mai puţini soldaţi. în ciuda tuturor acestor lucruri, deveni clar că situaţia era departe de a reveni la normal. Cadavrele în descompunere ale unor protestatari zăceau în continuare pe străzi, iar duhoarea corpurilor în putrefacţie umplea aerul. Pe lângă moarte, maiera şi distrugerea. Fetele nu se duseseră la şcoală de când începuse asediul şi abia aşteptau să meargă din nou ca să-şi vadă prietenele şi să-şi reia studiile. Dar

şcoala rămase închisă, iar drumul pe care mergeau cândva la cursuri era mărginit

hi i uimite, unele părăsite, cu uşile

ilfuv.ihmid spații intime care cândva fuse-

»#M i'llHi[1] .!<■ viață.

/

'.|mkii era totuşi nerăbdător să se întoarcă la Im iii, căci în timpul asediului i se terminaseră banii. Insă în fiecare zi, când pleca la frizerie, familia se întreba dacă va reuşi să se întoarcă teafăr acasă. Auzeau poveşti despre lunetiştii nemiloşi ai guvernului, pentru care uciderea unor oameni, indiferent de vârstă sau de sex, părea să fie un joc. Când oamenii ieşeau din case ca să ridice cadavrele lăsate pe străzi, erau şi ei împuşcați. Nimeni nu era în siguranță în toată această nebunie şi Hanaa îl implora pe Shokri să fie precaut, reamintindu-i că văzuse cu ochii ei cum un bărbat fusese împuşcat în timp ce pleca de la moschee. Văzuseră şi un filmuleț în care o femeie gravidă zăcea moartă pe stradă, împuşcată în burtă.

Speriat, dar hotărât să-şi întrețină familia, Shokri pleca în fiecare zi cu bicicleta, trecând prin punctele de control, şi deschidea frizeria. însă majoritatea clienților săi erau prea înspăimântați ca să mai vină. Salonul lui se afla în inima cartierului al-Saraya, centrul de operațiuni al regimului din orașul vechi, care devenise o țintă pentru opoziția acum bine înarmată. Pe când se afla la frizerie, urmărea desfăşurarea luptelor dintre forțele guvernamentale şi opoziție în jurul judecătoriei şi al altor clădiri administrative.

— în orașul ăsta e război şi tu te aştepți ca lumea să se tundă? Eşti nebun? îl întrebau vecinii. însă Shokri era sigur că unii dintre clienții săi vor veni pentru obişnuitul bărbierit şi

tuns; avea nevoie disperată de aceştia pentru a-şi hrăni familia.

— O să mor când o vrea Dumnezeu, le răspundea el.

într-o după-amiază, pe la sfârşitul lunii iunie, în i imp ce tundea un client, Shokri auzi focuri de armă. Plecă de lângă client ca să tragă cu ochiul pe uşă şi văzu un grup de bărbaţi care fugeau de împuşcături.

— Uite-i că o iau de la capăt, îi spuse Shokri clien- i ului său şi reveni ca să-l tundă. între timp, Shokri se obişnuise cu focurile de armă şi se mândrea că muncea în continuare, în ciuda agitaţiei din jur.

— încă o zi de revoluţie, răspunse clientul plictisit. Dar tot trebuie să mă tund. N-am mai fost la frizer de luni de zile. Să-i ia naiba pe toţi!

Deodată, cei doi auziră un huruit puternic. Văzură în oglindă un vehicul uriaş înaintând lent, direct spre salon. Părea că va trece exact pesteei. Clientul sări de pe scaun şi, sufocat de spaimă, îşi smulse prosopul din jurul gâtului şi-l aruncă jos.

— N-am terminat de tuns, îi zise Shokri, încer când să-l calmeze.

Dar clientul dispăru după colţ, tuns doar pe jumătate. Atunci tancul viră brusc şi începu să dea ocol centrului pieţei.

între timp, Doaa învăţa să ghicească situaţia din oraş după numărul de tuburi de cartuşe pe care le găsea pe stradă, în faţa casei, în fiecare dimineaţă. Tânjea să se alăture demonstraţiilor ce fuseseră reluate după asediu, dar acestea erau de mai mică amploare şi nu mai erau paşnice. Atmosfera de sărbătoare fusese înlocuită de furie şi disperare. Ştia că tatăl ei nu i-ar fi dat voie niciodată să participe din nou la aceste revolte tot mai

periculoase.

După ce majoritatea tancurilor şi soldaţilor au părăsit oraşul, a apărut o nouă ameninţare bombardamentele. în serile de vară, familia stătea afară, lângă casă; îşi făcuseră un nou ritual, straniu priveau spre celelaltecartiere ale oraşului, care se luminau când cădeau proiectilele. Numărau cât timp le lua bombelor să aterizeze şi ghiceau amploarea distrugerilor după norii care se ridicau deasupra ca nişte ciuperci. Zgomotul bombardamentului de artilerie şi al exploziilor înlocui cântecul păsărilor.

— *Alhamdullilah* (Slavă Domnului), n-a aterizat aici, îşi ziceau unul altuia, simţindu-se vinovaţi pentru felul în care îi asprise războiul. Uneori vedeau cum Armata Siriană Liberă dobora câte un avion cu un lansator de rachete şi atunci aclamau cu toţii.

Singurul lucru pe care mai aveau voie să-l facă Doaa şi surorile ei era să traverseze strada ca să cumpere mâncare de la supermarket sau pâine de la brutărie. însă preţurile aproape se dublaseră şi orice mâncare de calitate mai bună era şi mai scumpă.

într-o zi rămaseră fără pâine, aşa că Doaa, Saja şi Nawara ieşiră ca să facă rost. în timp ce mergeau spre brutărie, soldaţii strigară la ele:

— Unde mergeţi ? Duceţi-vă înapoi!

— Mergem doar să cumpărăm pâine, răspunse Doaa.

Dar soldaţii insistară să se întoarcă acasă. Fetele / **se** opriră în mijlocul străzii, şuşotindu-şi, cu capetele plecate:

— Ne întoarcem ?

Le era atât de foame, că le durea stomacul. Deşi **se** temeau să nu asculte de soldaţi, nu suportau nici ideea de a mai sta o zi fără mâncare. Se hotărâră imediat să dea impresia că se întorc acasă. Auziseră că într-o tabără de refugiaţi palestinieni dintr-un cartier aflat la treizeci de minute de mers pe jos se găseau alimente. Au decis să meargă acolo, aşa că au cotit pe stradă în direcţia respectivă. Se aflau la
vreo două sute de metri de tabără când soldaţii le-au
/
zărit din nou. Furioşi că fetele îi sfidaseră, soldaţii începură să strige:

— Mergeţi înapoi, câinilor!

Asta a scos-o din sărite pe Doaa. Nu protestau şi nici nu-i ameninţau pe soldaţi; ea şi surorile ei încercau doar să nu-şi lase familia înfometată, iar soldaţii le stăteau în cale şi doar le hărţuiau. Fără să se întoarcă, ea le strigă peste umăr:

— Trebuie să mâncăm! Ne înfometaţi!
/
— Vrem doar să facem rost de mâncare, adăugă Saja.

înainte ca soldaţii să poată răspunde, fetele auziră împuşcături în direcţia lor şi zgomotul unui tanc ce se îndrepta spre ele. Nu erau sigure dacă deveniseră ţintele unor lunetişti militari pentru că nesocotiseră ordinele soldaţilor sau dacă fuseseră prinse brusc într-un schimb de focuri. Se aruncară imediat la pământ, aterizând pe asfaltul dur. Doaa simţi aerul ieşindu-i din plămâni când îşi lipi faţa de pământ şi auzi gloanţe zburând pe deasupra lor ca nişte albine înfuriate. Nawara simţi atingerea usturătoare a unui glonţ care îi zbură razant pe la spate. Dacă ar fi trecut cu jumătate de centimetru mai jos, ar fi putut s-o ucidă.

De îndată ce focurile de armă încetară, Doaa şi Saja o ajutară

pe Nawara să se ridice şi alergară până în tabără luând-o pe străzi lăturalnice, ascunzându-se pe alei până când considerară că era suficient de sigur să se întoarcă acasă. Renunțară să mai ia de mâncare, căci teama de a fi împuşcate le întrecea foamea. Când s-au apropiat de locuința lor, toate trei erau palide şi tremurau, conştiente că văzuseră moartea cu ochii. Nawara avea o urmă de arsură pe bluză, acolo unde o atinsese glonțul. Aii patrula prin fața casei lor şi el şi camarazii săi observară imediat că fetele erau tulburate. Cu chipul lui frumos şi blând încruntat de îngrijorare, le întrebă ce se întâmplase, în timp ce Saja şi Nawara se grăbiră să intre în casă ca s-o îmbrățişeze pe Hanaa, Doaa se opri să-i povestească lui Aii că n-au putut să cumpere de mâncare pentru familie deoarece se trăsese în ele. Se întorsese acasă dezamăgită, pentru că venea cu mâna goală. După o oră, Aii bătu la uşă şi îi întinse lui Hanaa o franzelă şi o pungă de plastic plină cu roşii coapte. Recunoscătoare, Hanaa îi acceptă darul şi se întoarse imediat înăuntru ca să pregătească o masă pentru familia ei şi ca să-şi aline fiicele agitate.

Starea de asediu se ridicase şi protestele continuau, iar Doaa începu să petreacă mult timp pe terasa de pe acoperiş ca să audă ce se întâmpla pe străzi. Dacă nu se putea duce la proteste, trebuia să
se mulțumească cu asta.

/

Doaa şi surorile ei se alăturau scandărilor de *„Allahu Akbar*" (Dumnezeu e mare), „Cum puteți să vă ucideți propriii fii?" şi „Libertate!". Strigătele lor de pe acoperiş erau un mod de participare. Doaa ştia că trebuiau să aibă grijă să nu fie observate, căci prezența lor pe acoperiş le făcea o țintă pentru orice lunetist care supraveghea de sus mulțimea. De fiecare dată când un soldat se uita în direcția ei, inima

îi bătea cu putere. însă în ciuda fricii, faptul că stătea pe acoperiş, de unde putea să vadă demonstraţiile şi să se alăture scandărilor, o făcea să se simtă conectată la opoziţie.

într-o zi, pe când se afla în locul ei obişnuit, aplecată peste marginea terasei şi scandând lozincile împreună cu protestatarii, o zări un soldat postat pe o clădire din apropiere pentru a observa mulţimea, de unde trăgea când şi când focuri de armă pe străzi.

— Dă-te jos, *irhabiya* (terorism)! îi strigă el. Fiindcă Doaa nu se mişcă, o ameninţă. Treci înăuntru sau te împuşc!

în ziua aceea, frica îi dădu curaj lui Doaa, care îi strigă drept răspuns:

— Tu eşti teroristul, tu eşti cel care omoară oameni ! Te-am văzut!

La aceste cuvinte, bărbatul ridică arma şi o îndreptă spre Doaa, care realiză cu groază că soldatul acela chiar voia să o împuşte. Aşa că o rupse la fugă spre uşă şi simţi imediat o pală de aer în timp ce un glonţ îi trecu razant pe lângă ureche şi lovi uşa metalică din faţa ei, lăsând o adâncitură înainte să ricoşeze şi să cadă. Doar doi centimetri mai aproape şi ar fi fost moartă.

Se izbi în uşă şi fugi înăuntru, la adăpost. Trăgându-şi răsuflarea, Doaa realiză surprinsă că, deşi glonţul trecuse atât de aproape de ea, nu îi era frică.

Se întrebă dacă devenea imună la frică. în fiecare zi aflau de şi mai mulţi cunoscuţi de-ai lor care fuseseră ucişi de forţele regimului, dar în acea clipă Doaa intui că încă nu-i sunase ceasul. Simţea că soarta ei era în mâinile lui Dumnezeu şi că cel mai bun mod de a-l sluji era să facă ceea ce credea ea că era corect şi urmând îndrumarea primită prin rugăciune. Doaa nu voia ca frica s-o

acapareze pe ea sau pe familia ei şi era hotărâtă să continue să trăiască în acest fel.

în timpul toamnei şi al iernii lungi, marcate de violenţă şi de penuria de alimente, curent electric şi apă, familia Al Zamel, ca toate familiile, s-a descurcat cum a putut în oraşul transformat în zonă de război. Shokri aducea acasă bani doar cât să cumpere alimente, iar familiile şi vecinii făceau ce puteau ca să se ajute reciproc.

Apoi, într-o zi din iunie 2012, când a ajuns la muncă, Shokri a găsit acoperişul lovit de două proiectile, care îi transformaseră frizeria într-un morman de moloz. De peste treizeci de ani, Salonul Al Fananeen fusese sursa lui de venit şi parte din identitatea sa, iar acum zăcea în ruine.

A analizat pagubele, măturând cioburile oglinzii şi curăţând molozul de pe scaunele deteriorate. Şi-a dezgropat foarfecele şi periile, curăţându-le meticulos de praf, apoi le-a pus cu grijă înapoi pe etajerele pe jumătate rupte. Pe urmă a împins bucăţile de moloz de la acoperiş spre partea din spate a frizeriei, a dus în faţă singurul scaun întreg şi a aşteptat toată ziua să-i apară vreun client. N-a venit nimeni.

Când s-a întors acasă în seara aceea, Doaa a observat o schimbare la el. Avea umerii lăsaţi şi chipul lipsit de expresie. Părea, cumva, mai mic decât de obicei.

— *Baba,* ce e? Ce s-a întâmplat? îl întrebă.

— Frizeria..., doar atât putu să spună.

Familia a încercat să-l consoleze, asigurându-l că erau uşuraţi să-l aibă acasă toată ziua, că nu mai trebuiau să-şi facă griji mereu pentru siguranţa lui, însă vorbele lor nu au avut nici un efect asupra lui. Pierderea frizeriei îl lăsase fără chef de viaţă. îşi petrecu restul zilei stând în acelaşi loc în colţul casei, fumând ţigară de la ţigară şi vorbind numai dacă îi punea cineva vreo întrebare. Doaa simţea că, pentru tatăl ei, pierderea

mijlocului prin care-şi câştiga traiul era ca pierderea bărbăției şi voia cu disperare să găsească un mod de a-l ajuta, dar nu putea decât să încerce să-i ridice moralul.

— O să se termine curând, *Baba,* trebuie să avem răbdare.

Nu doar frizeria lui Shokri fusese distrusă. O bombă demolase şi magazinul popular de baclava al soțului lui Ayat, de pe aceeaşi stradă. în ziua aceea venise târziu la muncă, la doar câteva minute după ce căzuse proiectilul.

— Dumnezeu m-a salvat, a povestit el familiei.

Câteva zile mai târziu, o altă bombă i-a distrus maşina.

— Era tot ce aveam, i-a spus el lui Ayat, apoi i-a împărtăşit planul de a fugi în Liban, unde trăia fratele lui. Acesta putea să-l ajute să-şi găsească de lucru şi, astfel, să trimită bani acasă, pentru ea şi copii. Pe soțul lui Ayat nu-l interesa să ia parte la lupta armată alături de nici una dintre tabere; voia doar să aibă un venit pentru a asigura traiul familiei sale aşacă s-a alăturat grupului tot mai mare de sirieni care dădeau mită la punctele de control pentru a ieşidin țară spre Libanul învecinat, unde să aştepte sfârşitul războiului. Ayat şi copiii aveau să-l urmeze nu după mult timp, plătind un traficant de persoane să-i ducă la graniță şi spunându-le soldaților de la punctele de control de pe drum că se duceau să-şi viziteze rudele.

Tot mai mulți oameni începeau să părăsească Daraa, deşi Doaa nu se gândise niciodată să plece de acasă. Era convinsă că revolta va lua sfârşit în curând şi că vor putea s-o ia de la capăt, să-şi reia viața obişnuită. I se părea că oamenii care plecaseră abandonau o cauză mai importantă decât a rămâne în viață şi nici prin gând nu-i trecea să-şi părăsească vreodată căminul pe

care îl iubea atât de mult.

Totuşi, cum în Daraa fiecare zi devenea o loterie a vieţii şi a morţii, stresul supravieţuirii a început să afecteze întreaga familie. Fetele sufereau de insomnie şi de atacuri de panică şi erau mereu nervoase şi încordate, ciorovăindu-se constant din cauza unor nimicuri. Hamudi plângea de fiecare dată când auzea un zgomot puternic, iar bubuitul bombelor îl isteri- zau. Se agăţa de Hanaa şi o urma prin casă, temân- du-se s-o scape din priviri.

Doaa resimţea şi ea efectele fizice ale stresului, îşi pierdu pofta de mâncare şi slăbi extrem de mult. Hanaa bănuia că Doaa era anemică. Au început să-i apară în mod regulat urcioare la ochi, iar într-o dimineaţă s-a trezit cu toată pleoapa umflată.

— Acum chiar trebuie să mergem la doctor, *hayati,* a spus Hanaa când a văzut-o. Ţi s-a infectat tot ochiul.

însă un drum până la clinică era riscant ca să ajungă acolo, aveau de traversat zone de luptă şi ar fi durat cel puţin o oră. în ciuda riscului, Hanaa sună pentru o programare în ziua aceea şi găsi un taxi care să le ducă. Forţele de securitate erau la fiecare / colţ şi pe străzi vedeai doar câţiva civili. Când au ajuns la clinică, Hanaa şi Doaa s-au grăbit să intre.

Medicul, o rudă îndepărtată, s-a uitat la ochiul lui Doaa şi a spus că trebuie să-i facă o incizie imediat. Cum nu aveau bani, Hanaa a explicat că nu-şi puteau permite cele 500 de lire pentru operaţie.

— Nu-ţi face griji, draga mea, e gratis. La urma urmei, suntem rude, spuse doctorul zâmbindu-i lui Doaa, şi nu vreau să pierzi ochiul ăsta frumos.

Doaa era prea emoţionată din cauza procedurii ca să-i zâmbească la rândul ei şi îşi ţinea strâns de mână mama.

Când a văzut acul lung cu care doctorul urma să-i injecteze anestezicul în ochi şi bisturiul pe care trebuia să-l folosească la urcior, a izbucnit în plâns.

Medicul a liniştit-o, spunându-i să închidă ochii, ca şi cum ar dormi. Doaa l-a ascultat şi doctorul s-a apucat repede de treabă. I-a injectat anestezicul şi i-a acoperit ochiul cu un pansament. Apoi i-a dat o rețetă pentru antibiotice şi le-a trimis pe cele două acasă, spunându-le să revină peste o săptămână.

Intervenția nu durase mai mult de o oră, dar în / '

acest timp pe străzi se dezlănțuiseră lupte. Nu au reuşit să găsească un taxi care să le ducă acasă, iar Doaa începea să se simtă amețită după operație. Sora lui Hanaa locuia la cincisprezece minute de mers pe jos, aşa că Hanaa o anunță prin telefon că veneau şi porniră spre casa acesteia. Doaa nu voia decât să se aşeze pe trotuar şi să-şi lase capul pe brațe. Se simțea slăbită şi neajutorată şi, ca să meargă, trebuia să se sprijine de umărul mamei, ținând-o strâns de mână. Pe când mergeau, o maşină plină cu bărbați care păreau oficiali ai regimului s-a apropiat de ele şi a încetinit.

— Unde mergi, scumpo ? au strigat ei la Doaa, aplecându-se în afara maşinii. Ce-ai pățit la ochiul ăla frumos?

Hanaa a strâns-o şi mai tare de mână pe Doaa şi i-a şoptit:

— Nu le răspunde, *habibti.* Nu ridica privirea din pământ.

Doaa, cu gura uscată de teamă şi încă slăbită din cauza intervenției şi a anesteziculuí, făcu aşa cum îi spuse mama.

— Hei, răspunde când vorbim cu tine! a strigat unul dintre bărbați. E nepoliticos să nu răspunzi.

Hanaa şi Doaa nu răspunseră, îngrozite că orice semn în acest sens n-ar fi făcut decât să-i încurajeze. Ajunseseră deja vizavi de casa mătuşii lui Doaa când bărbații au început să-şi piardă răbdarea cu cele două femei şi să se înfurie.

— Hei, cățea! a strigat unul dintre ei. Ți-am zis să răspunzi când vorbesc cu tine.

La aceste cuvinte, restul bărbaților au început să râdă, distrându-se, în mod clar, cu ceea ce pentru ei devenise un joc.

Doaa s-a uitat în jur după ajutor, dar nu mai era nimeni pe stradă. Aşa că au continuat să meargă în timp ce maşina se ținea încet după ele. Erau la câțiva paşi de casa surorii lui Hanaa când au auzit portiera maşinii deschizându-se în spatele lor. Bărbații coborau din maşină. Jocul se terminase şi se apropiau de Doaa şi de mama ei.

Hanaa şi Doaa şi-au dat sema că trebuiau s-o rupă la fugă. Alergară spre casă.

— *Ukhti* (soră)! strigă Hanaa bătând cu putere în uşă. Deschide, cineva încearcă s-o răpească pe Doaa!

în câteva clipe, Iman, mătuşa lui Doaa, deschise uşa şi le trase înăuntru.

— Mă rugam la Dumnezeu ca să ajungeți, le spuse, trântind uşa în urma lor.

Doaa era palidă de spaimă, iar Hanaa se temea să nu leşine. Hanaa o duse repede la cel mai apropiat scaun, iar Iman se repezi înapoi la fereastră să vadă dacă maşina mai era acolo.

— Sunteți în siguranță, pleacă acum, le spuse Iman.

— Odihneşte-te, îndată începe interdicția de circulație. Suntem în siguranță aici, o linişti Hanaa pe Doaa.

— Nici nu ştiți ce norocoase sunteți, spuse Iman. Chiar ieri i-am văzut ducând nişte fete în parcul de peste drum. Torturează oameni acolo! în fiecare noapte se aud țipete din partea aia.

La auzul acestor vorbe, imaginația lui Doaa o luă razna. Dacă ar fi răpit-o, s-ar fi sinucis cu cuțitul. N-ar fi permis

niciodată jignirea plănuită de bărbații ăia, indiferent despre ce ar fi fost vorba.

Deocamdată, Doaa era în siguranță, deşi chinul ei nu se terminase.

La căderea nopții, Hanaa şi Doaa au hotărât să se îndrepte spre casă. Riscau să fie prinse afară în timpul interdicției de circulație, dar trebuiau să cumpere urgent antibioticele prescrise pentru ochiul lui Doaa, ca să nu se infecteze din nou. Au hotărât să-şi încerce norocul şi să meargă pe jos acasă, pe drumuri lăturalnice. Iman le-a dat un mic pachet cu mâncare şi câte 500 de lire fiecăreia. Hanaa şi Doaa s-au strecurat, precaute, prin întuneric.

Pe drumul de întoarcere au văzut o mică farmacie cu luminile încă aprinse. Doaa s-a împleticit înăuntru în urma mamei sale, luând-o pe farmacistă prin surprindere. Aceasta fu şocată să le vadă la ora aceea:

— E periculos să fiți acum pe stradă. Ce căutați ?

— Avem nevoie de un medicament. Fiica mea tocmai a fost operată, i-a spus Hanaa.

Văzând ochiul lui Doaa, farmacista le-a dat repede medicamentul. Doaa se simțea tot mai amețită. Nu

/ /

ştia dacă va mai fi în stare să se țină pe picioare în timp ce se lupta să-şi stăpânească lacrimile de mânie şi de frustrare.

Farmacista le-a dat medicamentul, îndemnându-le:

— Plecați repede. Tocmai au ucis un om afară. Am auzit împuşcăturile, apoi i-am auzit aruncând cadavrul la containerul de gunoi.

Hanaa se îngrozi. Scoase nişte bani să plătească, gata să plece imediat, dar farmacista o refuză:

— *Allah ma 'aku* (Dumnezeu fie cu voi)! Mergeți cu capul

în jos şi nu priviți în lateral, spre container.

însă odată ajunse afară, nu s-au putut abține să nu se uite. Din partea de jos a containerului se prelingea sânge pe stradă. Lui Doaa i se făcu rău când realiză ceea ce tocmai se întâmplase, dar îşi continuará drumul. După ce au mai înaintat puțin, au auzit o maşină apropiindu-se, aşa că cele două au cotit rapid, încercând să se ascundă în umbra celei mai apropiate clădiri. Au aşteptat acolo şi au privit cum un grup de bărbați au coborât din maşină, au deschis portbagajul, au cărat un alt cadavru până la container şi l-au aruncat înăuntru.

— Mai împuşcă-l o dată, să fii sigur că e mort, l-au auzit pe unul dintre bărbați, după care au răsunat câteva împuşcături. Bărbații au urcat înapoi în maşină şi au dispărut în lungul străzii.

Doaa şi mama ei au ieşit din umbră ca să-şi continue drumul spre casă.

— Mamă! strigă deodată Doaa, simțind că i se face greață. Nu pot să merg. Chiar o să leşin.

Hanaa o susținu.

— *Hayati,* trebuie să mergi. Vom merge încet, ține-te de mine.

Adunându-şi toate puterile, Doaa îşi urmă mama. Timp de o oră, se furişară de-a lungul zidurilor, încercând să se facă una cu clădirile. Când în sfârşit au văzut luminile de la casa lor, Doaa a crezut că va leşina de uşurare, iar Hanaa a spus o rugăciune de mulțumire. Niciodată nu fuseseră mai înfricoşate.

în noaptea aceea, în vreme ce copiii dormeau, Hanaa şi Shokri au hotărât că era timpul să părăsească Siria. Era o naivitate să creadă că viața lor va reveni curând la normal şi ştiau cât de aproape fuseseră să o piardă pe

Doaa în acea zi. Shokri deja nu mai avea cu ce să-şi câştige traiul şi se temea că-şi va pierde şi fetele la un moment dat. Cartierul lor se golea cu fiecare zi. Toți bărbații apți de luptă dispăruseră fie se alăturaseră Armatei Siriene Libere, fie fuseseră arestați, fie fuseseră uciși.

Dimineață, Shokri puse mâna pe telefon şi îl sună pe singurul său cunoscut care avea mijloacele financiare şi relațiile necesare pentru a-i ajuta Islam, ginerele său din Abu Dhabi. Când acesta a răspuns, Shokri i-a zis:

— Plecăm. Ajută-ne să ajungem în Egipt.

Patru

Viața ca refugiat

Doaa stătea în genunchi pe bancheta din spate a maşinii. Printre lacrimi, privea lung pe geamul din spate, în timp ce țara ei dispărea în urma lor. Saja, Nawara şi Hamudi erau înghesuiți lângă ea, iar Doaa respira cu greu. Părinții lor împărțeau bancheta din față cu Khaled, prietenul tatălui lor care îi scotea cu maşina din țară şi care se uita țintă în față. Auzea zgomotele înfundate ale împuşcăturilor sporadice şi disperarea ei deveni şi mai mare când realiză că aceasta nu avea să fie doar o scurtă excursie cu familia. Suspina tot mai greu pe măsură ce-şi dădea seama că era posibil ca această plecare să fie pentru totdeauna.

Ea nu voia să plece. îşi promisese că nu va abandona niciodată revoluția şi îşi implorase tatăl s-o lase să rămână acasă.

— Dacă plec din Siria ar fi ca şi cum mi-ar lua cineva sufletul, i-a spus ea cu glasul tremurând.

— Sunt tatăl tău şi trebuie să-ți păstrez sufletul în viață, i-a

răspuns el.

Au fost anunțați de plecare cu doar câteva ore înainte, seara. A trebuit să-şi ia repede rămas-bun de la prieteni şi s-au despărțit cu durere în suflet de
Asma, sora mai mare a lui Doaa, care rămânea acasă
cu soțul şi copiii ei. De asemenea, au sunat-o pe
Ayat, care plecase de câteva săptămâni în Liban, la
soțul ei. Islam, soțul lui Alaa, cealaltă soră a lui / ' / '
Doaa, îi sunase la ora 10 seara. Le spusese că le va transfera bani pentru biletele de feribot din Iordania spre Egipt şi îi sfătuise să pornească de îndată spre Iordania. Doaa, Saja şi Nawara au plâns în hohote în timp ce şi-au făcut bagajul şi i-au îmbrățişat de nenumărate ori pe Asma şi pe verii lor.

— O să vă întoarceți, le-a asigurat Asma.

Dar când? se întreba Doaa privindu-şi sora şi încercând să-i memoreze chipul.

A doua zi, la 9 dimineața, şi-au pus valizele în portbagajul maşinii prietenului lui Shokri şi s-au îngrămădit în autovehicul. La ultimul punct de control, în drum spre graniță, Doaa a bombănit:

— Parcă mi-ar bate cuie în capacul de la sicriu.

S-a uitat pe geam şi a început să şoptească adio
la tot ce vedea.

— Adio, străzi. Adio, copaci. Adio, Daraa. Adio, vreme. Adio.

Pe banchetă a căzut o lacrimă atunci când Doaa a scos capul pe geam să ia aer.

Shokri s-a răsucit în scaun ca s-o vadă pe Doaa, citindu-i-se durerea în ochi când a observat cât de mâhnită era. Ştia cât de tulburată îi era familia, dar luase greaua hotărâre de a lăsa în urmă viața pe care şi-o construiseră împreună pentru a-i proteja.

Ştia că
Doaa şi surorile ei poate că nu-i înțeleageau decizia pe moment, dar voia ca ea să vadă că el încerca să facă ce era cel mai bine.

— Credeți că eu am vrut să plec din Daraa? întrebă el, luptându-se să-şi mențină vocea calmă. Ar fi făcut orice ca să-şi scutească familia de suferință. Nu am de ales. Nu vreau să risc ca voi, fetele, să fiți răpite.

De-acum, toate cele trei fete plângeau în hohote. Khaled interveni pentru a-şi ajuta prietenul:

— Tatăl vostru face bine că vă duce departe de nebunia asta. Se gândeşte numai la siguranța voastră.

Doaa avea încredere în Khaled, pe care-l cunoştea de-o viață, iar o parte din ea ştia că are dreptate. îi era recunoscătoare că-l ajuta pe tatăl ei să aibă grijă de familie şi a făcut tot ce a putut să-şi ascundă dezamăgirea. în acel moment, nici unul dintre cei aflați în maşină nu şi-ar fi putut imagina că, după mai multe luni, vor afla că, rămas în Daraa, Khaled va fi ucis în război.

Pe drumul de 15 kilometri până la graniță erau şapte puncte de control. La unul dintre ele, paznicii au deschis portbagajul, apoi valizele şi au răvăşit lucrurile familiei. La un altul au fost interogați. Soldații voiau să ştie de ce plecau din Siria.

— Soțul meu e bolnav, a mințit Hanaa. Trebuie
să plecăm pentru îngrijiri medicale.

O mică parte din Doaa spera în secret că vor fi întorşi din drum, astfel încât să poată merge din nou acasă, dar, la răspunsul mamei sale, paznicul doar a ridicat din umeri şi le-a făcut semn cu mâna să treacă mai departe. Când au ajuns în sfârşit la granița cu Iordania, Doaa a privit în urmă la țara ei natală, întipărindu-şi în minte tot ce vedea.

— Invidiez munții, copacii şi pietrele pentru că vor putea să respire aerul din Daraa, iar eu nu, a şoptit ea uitându-se cu jind pentru ultima oară la
țara ei natală.

Era noiembrie 2012 şi trecuseră un an şi opt luni de la începutul violențelor din Siria. Deşi cifrele variază mult în funcție de cine numără, Observatorul
Sirian pentru Drepturile Omului, care urmăreşte bilanțul morților din conflict, estimează că până la acea dată fuseseră uciși peste 49.000 de oameni. Era imposibil de aflat câți dispăruseră sau câți se aflau în spatele gratiilor, în închisorile guvernamentale. Războiul avea să facă şi mai multe victime când a intrat în al cincilea an, fuseseră uciși peste 250.000 de oameni şi răniți peste un milion, potrivit estimărilor ONU. între timp, cinci milioane de sirieni asemenea familiei lui Doaa au fost nevoiți să fugă peste graniță, iar 6,5 milioane au fost strămutați în plan intern, adesea forțați să plece de mai multe ori în alte zone ale țării, unde puteau găsi mici oaze de siguranță. Până în 2016, sirienii aveau să devină cea mai mare populație strămutată din lume.

Pe când Khaled conducea spre punctul de trecere a frontierei de la Nasib, pasagerii maşinii au văzut vreo două sute de autoturisme aliniate laintrarea în Irbid, oraşul de la granița cu Iordania. Abia au înain tat, privind cum unele maşini din față treceau granița, iar altele erau întoarse din drum. Pe măsură ce
se apropiau de capătul din față al cozii, Doaa îşi văzu mama devenind tot mai tensionată şi tatăl înțepenind în scaunul din față, cu maxilarele încleştate. Doaa stătuse nemişcată în maşină de atât de mult timp, încât îi venea să țipe. în sfârşit, când au ajuns la punctul de control de la graniță, funcționarul i-a spus lui

Shokri că trecerea frontierei costa 10.000 de lire de persoană. Shokri nu mai avea decât 7.000 de lire siriene şi 300 de lire egiptene. A încercat să negocieze cu grănicerii, dar fără rezultat. Funcţionarii şi-au încrucişat braţele şi au dat din cap. Li s-a ordonat să se întoarcă. Khaled a propus să se oprească un moment la marginea drumului ca să născocească un nou plan, iar Shokri şi Hanaa, obosiţi, au fost de acord. Plecaseră de acasă la 9 dimineaţa şi, cu toate punctele de control şi cu cozile de maşini care încercau să plece, se făcuse aproape miezul nopţii. Au oprit maşina şi au coborât, tremurând în aerul rece de noiembrie şi încercând să-şi facă un nou plan.

Doaa nu putea să mai stea nici un minut înghesuită pe bancheta din spate cu surorile şi cu fratele ei. Imediat ce au oprit, a coborât din maşină şi şi-a întins braţele deasupra capului, deoarece o dureau muşchii tensionaţi după lunga călătorie. în timp ce se plimba prin parcare, a văzut şiruri de maşini pline de oameni blocaţi ca şi ea. Tuturor li se refuza intrarea în Iordania, dar nici unul nu voia să pornească maşina şi să se întoarcă de unde venise. Prin mulţime auzi o femeie plângând şi bebeluşi urlând. Bărbaţi şi femei colindau printre maşinile parcate, cerând ajutor şi încercând disperaţi să găsească o modalitate
de a trece graniţa, în timp ce copiii stăteau pe jos, prea extenuaţi de lunga călătorie ca să se mai joace. Părea că jumătate din Daraa era blocată la graniţă. Doaa privea în jur, dorindu-şi să fi putut fi oriunde altundeva decât în acea parcare aglomerată, plină de disperare. Apoi, dintr-odată, spre uluirea ei, îl zări pe unchiul Walid, fratele lui Hanaa, stând la o masă şubredă pe care era un teanc de ziare. Fusese inginer, dar îşi pierduse serviciul la începutul războiului, iar acum vindea ziare chiar în acel punct de trecere a frontierei! Pentru o clipă, Doaa doar îl fixă cu privirea nu-i

vedea să creadă că era chiar el. Pe urmă
alergă spre el. Concentrat asupra lecturii sale, nu a observat-o pe Doaa decât când ea ajunsese chiar în faţa lui. Walid a ridicat privirea din ziar, a tresărit, apoi pe chip i-a apărut un zâmbet de încântare, semn că-şi recunoscuse nepoata. Doaa a început imediat să-i explice ce se întâmplase, vorbind cât de repede putea şi arătând spre maşină. Walid se schimbă la faţă în timp ce-i ascultă povestirea, devenind tot mai serios, apoi îi luă mâinile într-ale lui şi o trase mai aproape de el.

— Du-te înapoi la maşină, îi spuse. Să nu plecaţi nicăieri.

Doaa s-a întors grăbită la maşină, le-a povestit părinţilor ce s-a petrecut şi au făcut cum li s-a spus. într-o oră, familia Al Zamel se afla pe o listă cu persoane care aveau voie să intre în Iordania. Au presupus că Walid dăduse mită, ceea ce le-a deschis calea spre exil ca refugiaţi.

Doaa şi familia ei au avut noroc. Se ştia că era periculos şi dificil să treci graniţa; era nevoie de mită şi de mai multe încercări. După izbucnirea războiului, trecerea graniţei a devenit tot mai anevoioasă. Numărul refugiaţilor a crescut vertiginos în ţările vecine cu Siria Iordania, Liban şi Turcia , precum şi în Egipt şi în Irak, şi a devenit tot mai complicat să găseşti un adăpost. Ţările învecinate, preocupate de securitate şi îngrijorate de numărul de refugiaţi aflaţi în responsabilitatea lor, au instituit un control dur la frontiere, lăsând să treacă numai cazurile umanitare grave.

Familia Al Zamel a avut cu adevărat noroc să plece atunci când a plecat. După ce au intrat în Iordania, s-au îndreptat spre oraşul de frontieră Irbid, unde

locuia unul dintre fraţii lui Shokri. Când au sosit,

acesta îi aştepta să-i ia cu maşina. Au coborât din maşina lui

Khaled şi şi-au luat rămas-bun plini de recunoştinţă de la acesta, căci el trebuia să se întoarcă la Daraa. Familia şi-a petrecut următoarele trei zile în Irbid, aşteptând feribotul spre Egipt. Shokri era cel mai nerăbdător dintre toţi să plece; după ce făcuse închisoare, se temea să mai stea în Iordania.

în zorii zilei de 17 noiembrie 2012, Doaa şi familia ei au urcat în autobuzul care mergea spre coastă. Au străbătut toată Iordania, de-a lungul graniţei cu Israelul, pe lângă Marea Moartă şi au ajuns în cele din urmă în oraşul-port Aqaba, de unde plecau feriboturile spre Egipt.

Au aşteptat cu nerăbdare să se îmbarce. Doaa se muta de pe un picior pe altul la coada lungă pentru a trece prin vamă. Hamudi o ţinea strâns de braţ pe mama sa, în vreme ce Saja şi Nawara stăteau aşezate pe valize, ridicându-se doar când coada avansa. Parcă fiecare etapă a călătoriei era o altă aşteptare. Aparent, ofiţerii vamali iordanieni îi selectau pe sirieni pentru percheziţii în scopul securităţii şi familiei lui Doaa i s-a cerut să vină în faţă cu bagajele, în timp ce unui grup de călători egipteni li s-a făcut semn să treacă. Doaa şi-a ridicat valiza pe masa din faţa ofiţerilor vamali. Când aceştia au deschis fermoarul bagajului, Doaa s-a uitat la ceea ce alesese la repezeală în ultimele ore marcate de emoţii copleşitoare petrecute acasă: două rochii, două perechi de pantaloni, două blazere, câteva fuste, mai multe văluri şi câteva accesorii. A privit lung conţinutul sărăcăcios al valizei sale şi s-a gândit la cărţile lăsate acasă fiindcă erau prea grele una despre interpretarea viselor, câteva romane, poezii de Nizar Qabbani şi o carte de exerciţii de gramatică engleză. îşi aminti de ursuleţul de pluş care se aprindea şi scotea un sunet ca de sărut când îl strângea în mână şi de schiţele ei cu hainele pe care visa să le poarte într-un viitor pe care nu-l mai avea.

A întors capul brusc ca să nu mai vadă valiza deschisă, clipind din ochi ca să nu plângă. *Mi-am lăsat viața în Siria!* şi-a spus îndurerată. Fiindcă nu voia să-şi împovăreze familia cu durerea ei, şi-a amintit că lucrurile sale dragi erau depozitate acum în casa bunicului. Spera ca prezența acestora acolo să-i poată proteja oraşul natal şi să-l țină în siguranță pentru ea cât timp era plecată. Se gândea cu speranța că, dacă lăsase o parte din ea în Daraa, cu siguranță se va întoarce într-o bună zi.

Plecarea feribotului a fost amânată patru ore din cauza vremii nefavorabile. Doaa s-a aşezat şi a aşteptat să se schimbe vremea, îngrozită de etapa următoare, de cinci ore, a călătoriei, în care aveau să traverseze Golful Aqaba. Nu-şi învinsese frica de apă şi nu fusese niciodată pe un vapor. Valurile erau înalte şi loveau nava din lateral, făcând-o să se legene înainte şi înapoi la debarcader. Deşi feribotul mare şi aspectul lui solid o făceau oarecum să creadă că vor călători în siguranță, tot era înspăimântată. De fiecare dată când un val împingea feribotul în debarcaderul din lemn, Doaa tresărea puțin din cauza hârşâitului aspru. A trebuit să-şi mobilizeze toată încăpățânarea şi tot curajul ca să urce împotriva voinței sale la bordul navei atunci când sosi momentul.

/

în timp ce mama ei se instala cu genții pe puntea inferioară împreună cu Hamudi, Doaa şi surorile ei au urcat grăbite pe puntea superioară, pentru panoramă. Deşi Saja şi Nawara s-au dus în partea laterală a navei pentru a privi marea, Doaa a rămas cât mai departe de margine. în prima oră a voiajului, surorile ei s-au aplecat entuziasmate peste balustradă ca să admire priveliştea, dar Doaa a stat nemişcată în mijlocul punții, ținându-se strâns de marginile băncii pe care şedea, ca să-şi

păstreze echilibrul, în vreme ce țărmul Iordaniei dispărea la orizont. Când i-au amorțit degetele, şi-a schimbat poziția, dar nu a îndrăznit să se desprindă de bancă.

Saja s-a întors s-o caute pe Doaa. Când i-a văzut chipul, s-a îngrijorat.

— Doaa, eşti albă ca varul!

— N-am nimic, doar că nu mai văd pământul, a explicat ea privind spre țărmul pe care nu-l mai putea zări, încercând să fie curajoasă.

Chiar dacă nu ştia săînoate, vederea pământului o liniştea, căcise gândea că, la nevoie, ar reuşi să ajungă cumva la mal. Pe măsură ce se îndepărtau pe mare, Doaa a recunoscut în cele din urmă în fața surorilor ei:

— Mi-e frică.

Le-a rugat s-o ajute să coboare la mama lor şi la Hamudi, pe puntea inferioară. Saja şi Nawara au ajutat-o şi familia s-a strâns laolaltă pe puntea inferioară, unde au făcut un mic picnic.

Ajunseră, în sfârşit, în portul Nuweiba din pe ninsula Sinai. Când familia Al Zamel a coborât de pe feribot în Egipt, Doaa era atât de extenuată, încât simțea că era în stare să doarmă o săptămână. Funcționari zâmbitori i-au salutat în timp ce le-au verificat fără prea mare rigurozitate paşapoartele, le-au ştampilat documentele şi le-au explicat că aveau automat drept de reşedință pentru şase luni, care putea fi reînnoit. La vremea aceea Mohamed Morsi era preşedinte şi guvernul său avea o politică a uşilor deschise pentru toți refugiații care soseau din

Siria.

Familia s-a aşezat la coada pentru imigranți, privind cum altor pasageri li se cântăreau bagajele şi observând că multora dintre ei li se percepea o taxă pentru kilogramele în plus. Shokri s-a uitat neliniştit la bagajele lor, îngrijorat că era posibil ca şi ei să fie nevoiți să plătească o taxă, având în vedere tot ce luaseră cu ei. Doaa îi observă îngrijorarea şi îşi dori să-l poată consola. Ştia că nu aveau suficienți bani ca să plătească vreo taxă. Şovăind, familia s-a apropiat de vameşi.

— Suntem sirieni şi căutăm siguranță în Egipt, le-a spus Shokri.

— Asta e tot ce ne-a mai rămas, a'spus Hanaa, aflată lângă el, în timp ce Doaa, surorile şi fratele ei urmăreau din spatele părinților reacția vameşilor. Doaa îşi ținu răsuflarea, aşteptându-se la încă o insultă din partea unui funcționar apatic.

Spre surprinderea ei, funcționarul de la cântarul vămii le zâmbi şi le spuse că nu trebuie să plătească nimic, chiar dacă bagajele lor depăşeau greutatea permisă.

— Veniți din război şi suferință, le-a spus el. Siria şi Egiptul sunt legate între ele ca o familie.

Un alt lucrător vamal a venit să-i ajute să-şi care bagajele la autobuzul cu destinația Cairo şi le-a urat noroc, iar o familie care stătea la mal şi privea pasagerii urcând pe rând în autobuz strigă în direcția lor:

— Bine ați venit, sirieni frumoşi!

Saja a şoptit că se simțea ca o regină. Pentru prima dată după multe luni, Doaa s-a simțit deopotrivă în siguranță şi binevenită. Auziseră că Egiptul îi primea fără probleme ca refugiați şi aveau, în sfârşit, dovada. Totuşi, în ciuda primirii călduroase, Doaa era încă neliniştită la gândul că trebuiau s-o ia de la capăt, de data asta într-o țară nouă şi nefamiliară.

Instinctul îi spunea că îi aşteptau vremuri grele. Privi prin autobuz, înregistrând noul ei mediu, şi se opri când observă expresia de pe chipul fratelui ei. Pentru prima dată după multă vreme, micul Hamudi zâmbea.

Drumul cu autobuzul până la Cairo pe şoseaua denivelată prin deşert a durat zece ore. De acolo, au trebuit să călătorească încă cinci ore până la Damietta, un oraş din nord aflat pe coasta Mediteranei, unde Islam, cumnatul lui Doaa, le găsise o casă în zona Gamasa. Abou Amad, un prieten de-al lui Islam, sosise acolo ca refugiat cu un an înaintea lor şi au luat un taxi de la Cairo până acasă la acesta. După ce le-a oferit o masă simplă, Abou i-a condus la un apartament din apropiere, în care le aranjase să locuiască. Apartamentul, aflat la parterul unei clădiri cu multe etaje, avea două dormitoare şi un living cu mobilă uzată, o bucătărie şi o baie. Islam le plătise chiria în avans pentru o lună. Cu numai 300 de lire egiptene, echivalentul a 40 de dolari, rămaşi în buzunar după achitarea costurilor călătoriei până la Cairo, Shokri era deja îngrijorat cu privire la cum se vor descurca cu banii de chirie pentru luna următoare.

Apartamentul era foarte murdar, dar Doaa şi familia ei au dormit în noaptea aceea fără să-şi bată capul cu curăţenia sau cu despachetatul, fiindcă erau frânţi de oboseală după călătorie şi încă nu erau pregătiţi să dea piept cu noul lor mediu.

în acea primă noapte, Doaa s-a foit întruna. Ţinea foarte mult la curăţenie şi îşi tot imagina că praful de pe podea se rostogolea spre ea în somn. în dimineaţa următoare, familia a ieşit la cumpărături într-o piaţă locală, ca să ia cele necesare pentru micul dejun şi nişte produse pentru curăţenie. După ce s-au întors acasă, au pus toţi umărul la şmotru în apartament. Aveau

o ocupație, iar asta îi făcea să se simtă bine, deoarece îi distrăgea de la anxietatea creată de noul lor mediu. Doaa participă la curățenie cu toate forțele, făcând ceea ce putea ca să preia controlul asupra
noii situații în care se afla.

/

După-amiază, vecinii au început să treacă pe la apartament încărcați cu alimente cumpărate de la magazin sau făcute în casă: brânză sărată Domiati, pui prăjit,orez fiert, tăvi cu baclava şi coşuri pline
cu fructe proaspete. Şi aceştia erau refugiați din Damasc, din Homs, unii chiar din Daraa. Familia Al Zamel s-a împrietenit repede cu vecinii, fiindcă
îi legau poveştile despre entuziasmul revoluției şi despre teroarea războiului care îi alungase din țara lor în Egipt. Aceşti oameni primitori le-au însuflețit camera de zi cu un aer de sărbătoare. Doaa s-a trezit că râdea şi zâmbea cu noii ei vecini, uşurată să se afle printre ai săi.

Familia lui Doaa a făcut parte din primul val de sirieni care au fugit în Egipt după declanşarea conflictului în 2011, dintre care majoritatea li s-au alăturat prietenilor şi rudelor siriene care lucrau acolo. Alții aveau relații de afaceri sau alte rețele personale care le-au oferit adăpost. Ca să se descurce, majoritatea refugiaților se bazau pe economiile personale, lucrau orice sau îşi deschideau o afacere, iar mulți au reuşit să se descurce singuri în cele din urmă. Aceasta era şi speranța părinților lui Doaa, însă curând după sosirea lor, un val şi mai mare de refugiați a dus la creşterea competiției pe piața muncii, ceea ce a făcut şi mai dificilă câştigarea traiului. în prima jumătate a anului 2013, numărul de refugiați sirieni a crescut dramatic. La un an după sosirea în Egipt a familiei Al Zamel,

înaltul Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite (UNHCR) înregistrase 125.499 de refugiați sirieni în țară, iar potrivit guvernului egiptean, această cifră se apropia, de fapt, de 300.000, dacă erau luați în calcul toți sirienii neînregistrați.

Comunitățile de sprijin formate între refugiați i-au ajutat să treacă prin tranziție şi au mai alinat singurătatea lui Doaa, deşi îi era nespus de dor de casă. Dacă mutarea nu era temporară? se îngrijora ea adesea. Dacă va trebui să rămână pentru totdeauna în acest loc străin ? Cum ar putea să se adapteze vreodată? Detesta schimbarea.

Străzile din noul lor cartier erau murdare şi miroseau a gunoi în descompunere. Câini şi pisici fără stăpân mâncau din mormanele de resturi de pe străzi, iar muştele bâzâiau în jurul gunoaielor ce păreau a fi pretutindeni. Unde erau iluminatul public şi coşurile de gunoi ? se întreba Doaa când hoinărea prin oraş. Oamenii din Daraa se mândriseră cu curăţenia oraşului lor şi Doaa era şocată de neglijența din noul cartier. Totuşi Gamasa avea o zonă de coastă şi o plajă minunate, iar Doaa aflase că oraşul se transforma vara într-o stațiune pentru clasa muncitoare.

Dar privind în jur la străzile pline de gunoaie, nu prea-i venea a crede.

Doaa se simțea dezrădăcinată, îi era dor de casă / '

şi îşi tot făcea griji pentru viitorul familiei sale. Ştia că banii tatălui ei se terminau repede. întrucât cele trei surori mai mari, Alaa, Ayat şi Asma, erau măritate şi trăiau în Abu Dhabi, în Liban şi în Siria, Doaa era acum cel mai mare copil din familie. Acest rol presupunea îndatoriri pe care ea habar nu avea cum să le îndeplinească, de vreme ce se simțea atât de neputincioasă.

Ştia că ea şi familia ei erau acum în siguranță în Egipt şi

încerca să se convingă că le era mai bine aici. încerca să se concentreze asupra noului sentiment de siguranţă şi de normalitate şi se bucura să audă zgomotul străzii în loc de bombardamente şi focuri de artilerie. în pofida tuturor acestor lucruri, lui Doaa îi era greu să ignore amorţeala care o cuprindea. Cel puţin în Daraa avea un ţel. Era o membră recunoscută a unei comunităţi de sprijin care apăra valori ce erau atacate. Aici se simţea un oaspete tolerat care trăia din mila celorlalţi: o refugiată, un individ dintr-un grup tot mai numeros de oameni neajutoraţi. Mai rău, uneori simţea că îşi abandonase ţara, deşi ştia că ar fi putut muri dacă rămânea în Siria. Dar cine era ea fără comunitatea ei ? Ce contribuţie semnificativă putea să-şi aducă aici în timp ce ţara ei se autodistrugea? Doaa încerca să nu-şi trădeze deznădejdea în faţa familiei. îşi spunea adesea: *Ai răbdare, nu-i decât o nouă provocare. Familia ta are nevoie de tine să fii puternică. Nu e nimic mai important pentru tine decât sănătatea şi bunăstarea lor.*

La o lună după sosire, fondurile familiei s-au terminat şi deprimarea care-l cuprinsese pe Shokri după distrugerea frizeriei s-a agravat. I-au crescut colesterolul şi tensiunea şi petrecea ore în şir stând pe o pernă în camera de zi sau bând ceai îndulcit, fără să se mişte sau să vorbească. Lui Doaa i se părea că, pe nesimţite, îşi pierdea încet-încet tatăl. Ştia că el credea că îşi dezamăgise familia şi că era prea mândru să vorbească despre asta. Părinţii ei nu se plângeau şi nu se certau niciodată în faţa lor, dar Doaa vedea că grijile noii lor vieţi îi afectau, mai ales când a devenit clar că era posibil să fie nevoiţi să rămână în Egipt mai mult decât anticipaseră. Când se uitau la ştiri şi aflau despre alte ciocniri şi bombardamente ce aveau loc în Siria, Hanaa zicea:

— Slavă Domnului că am plecat!

Totuşi, Shokri insista că nu va mai dura mult până se vor putea întoarce, amintindu-le de perioada de tranziție din Tunisia după revoltă, precum şi din Egipt după ce Frăția Musulmană a preluat controlul. Oricât de mult voia Doaa să-şi creadă tatăl, ştia că disperarea lui era cea care vorbea; tot ce vedea la ştiri arăta limpede că nu vor putea să plece acasă prea curând.

în februarie 2011, în Egipt avusese loc un protest popular care l-a înlăturat pe preşedintele autocrat Hosni Mubarak. Cu timpul, Frăția Musulmană a câştigat popularitate în țară şi a ajuns la putere. Populațiile laice şi nonmusulmane din Egipt au fost profund neliniştite de această situație şi, în iunie 2012, cu câteva luni înainte ca Doaa şi familia ei să sosească în Damietta, preşedintele Frăției Musulmane, Mohamed Morsi, a câştigat alegerile prezidențiale cu 51% din voturi, în primele alegeri democratice din Egipt. Morsi a promis că va conduce un guvern „pentru toți egiptenii", dar nu a trecut mult până când criticii săi l-au acuzat că acordase poziții-cheie în stat unor isla- mişti şi că nu punea în practică reformele sociale şi economice pe care le promisese în timpul campaniei electorale.

La sosirea în Egipt, familia lui Doaa nu ştia mai nimic despre opoziția publică în formare împotriva Frăției Musulmane şi a preşedintelui Morsi în cele câteva luni de la preluarea mandatului. Erau mai preocupați de veştile din țara natală. Pentru membrii familiei Al Zamel, guvernul Frăției Musulmane era cel care le oferise refugiu şi ajutorul de care aveau mare nevoie într-o perioadă de criză. Ştiau şi că Morsi era un susținător puternic al opoziției siriene în revolta împotriva preşedintelui Assad. Până în acel moment, interacțiunea lor cu regimul egiptean fusese în principal pozitivă.

Oficiali de la filiala locală a guvernului Frăției Musulmane

vizitau regulat clădirile în care erau cazați refugiați sirieni, ca să vadă ce mai fac. După anxietatea indusă de experiența raidurilor din Siria, prima oară când au auzit un ciocănit în uşă au înlemnit toți de teamă, suspicioşi față de orice vizitator neaşteptat. Doaa stătea lângă tatăl ei, gata să-l sprijine, când acesta a deschis uşa. în loc de soldați agresivi şi înarmați, în prag stăteau doi bărbați zâmbitori, unul ținând o pungă de plastic, celălalt cu un brat de pături călduroase.

— Sunteți bine-veniți aici. Sunteți frații noştri, au
/ / / / ^ '
spus ei, oferindu-i lui Shokri lucrurile.

Doaa trase cu ochiul peste umărul tatălui ei şi văzu că punga era plină cu paste făinoase, zahăr, orez şi alte alimente de bază. Bărbatul cu punga de plastic i-a înmânat-o lui Shokri, iar cel cu păturile s-a aplecat şi le-a pus înăuntru, pe podea, chiar în uşă. Şocat, Shokri a bâiguit nişte mulțumiri.

Deşi astfel de daruri erau de ajutor, familia tot nu avea bani de chirie. După două săptămâni, Shokri a început să întrebe în stânga şi-n dreapta de o locuință mai ieftină. Spre uimirea sa, a auzit de un proprietar de hotel egiptean care voia să ajute refugiați sirieni oferindu-le cazare gratuită iarna, când hotelul era gol. Din mai până în octombrie, cartierul Gamasa din Damietta era plin de egipteni din clasa muncitoare care se adunau pe plajele şi la hotelurile ieftine de pe coasta Mediteranei pentru o vacanță de vară, însă în timpul iernii zona era pustie.

Lui Doaa şi familiei sale nu le venea să creadă că cineva ar oferi gratis o locuință, aşa că Shokri s-a dus să vadă locul. Când s-a întors, era optimist. Astfel, familia Al Zamel şi-a împachetat din nou lucrurile şi a luat o ricşă cu motor ieftină, cu trei roți, până la Hotel Amira. Acesta era situat pe un drum de pământ, de unde se vedea una dintre cele mai mari moschei din Gamasa.

Vopseaua albă şi albastră se scorojea de pe gard, care pe alocuri se prăbuşise, de parcă fusese lovit de o maşină. Khalid, administratorul hotelului, împreună cu soția şi copiii lui, au ieşit repede afară să-i întâmpine, invitându-i să exploreze proprietatea şi să aleagă un apartament familial. Erau primii oaspeți refugiați sirieni din hotel, aşa că puteau să-şi aleagă ce camere voiau.

înăuntru au dat de şi mai multă vopsea scorojită, iar paturile de o persoană scârțâiau din cauza vechimii şi a uzurii. Dotările din mica bucătărie şi din baie erau crăpate şi ruginite, dar camerele aveau un balcon spațios care dădea spre grădina hotelului, unde era iarbă verde, un palmier uriaş, tufe tunse în diverse forme şi bănci primitoare. Pentru ei, hotelul reprezenta un liman al umanității şi erau profund recunoscători. Au ales un apartament cu două dormitoare alăturate, iar Khalid le-a dat cheile.

Proprietarul hotelului, Fadlon, trecea din când în când pe acolo, exprimându-şi simpatia şi respectul față de ei. Ori de câte ori familia Al Zamel îşi manifesta recunoştința pentru generozitatea lui, el spunea că era fericit să-i ajute, iar de fiecare dată când îl zărea singur pe Hamudi, care avea nouă ani, îi strecura nişte bancnote în mână, ştiind că Shokri şi Hanaa ar fi prea mândri ca să-i accepte banii. Vestea despre generozitatea lui Fadlon s-a răspândit în tot oraşul şi în curând hotelul s-a umplut cu familii de refugiați sirieni. După-amiaza, oaspeții refugiați se strângeau în jurul unei mese de picnic lungi, din lemn, din grădină şi îşi povesteau viața de dinainte de război şi durerea şi suferința care au urmat. Localnici şi grupuri religioase care simpatizau cu sirienii lăsau lângă hotel haine şi pături. De nenumărate ori, egiptenii îi făceau să se simtă bine-veniți.

Intr-o seară, la o lună de când familia Al Zamel locuia acolo, Khalid i-a invitat la masă la el acasă. El, soția şi cei patru fii locuiau cam la o oră de mers cu maşina, într-o mică suburbie numită Kfar Al-Ghab. Soția lui Khalid le-a pregătit o cină alcătuită din supă, salată şi rață cu orez. După masă, Khalid le-a făcut un tur al cartierului şi i-a prezentat vecinilor drept prietenii lui sirieni. Khalid a devenit primul prieten egiptean al familiei Al Zamel şi, pentru prima oară de la plecarea din Siria, Doaa s-a bucurat fiindcă se

simțea ca acasă.

/

Cum iarna se sfârşi şi hotelul începu să se umple de clienți, Doaa şi familia ei au trebuit să-şi părăsească refugiul. Au căutat o nouă locuință, dar de data asta nu au găsit nici un proprietar de clădire compătimitor care să-i ajute. Gazdele le cereau adesea un preț mai mare chiriaşilor sirieni, profitând de disperarea lor.

Shokri câştiga ceva bani din diverse munci, dar nu mulți. Curând, familia s-a mutat într-un mic apartament dintr-o zonă gălăgioasă din Gamasa, plină de gunoaie şi de praful de la drumul neasfaltat. Prima dată când l-a văzut, Doaa a fost demoralizată. Zgomotul îi deranja zi şi noapte, deoarece turiştii egipteni stăteau până noaptea târziu, ascultând muzică şi vorbind tare pe străzi. Doaa stătea adesea trează în pat fiindcă nu putea să doarmă, tânjind după nopțile liniştite din Daraa de dinainte de război.

In timp ce surorile ei se împrieteneau cu fetele din cartier, Doaa devenea tot mai deprimată, nu putea să mănânce şi petrecea zile întregi în apartamentul jalnic uitându-se la ştiri pe Al Jazeera, pe Orient News TV şi pe canalul Armatei Siriene Libere, suferind că nu era acasă şi că nu lua parte la revoluție, încerca întruna să ia legătura cu prietenele ei din Siria, dar liniile telefonice erau în mare parte tăiate sau

blocate şi rareori reuşea să sune. Mai apuca uneori să comunice cu sora ei Asma pe Skype, pentru doar câteva minute.

într-o zi, Doaa a primit de la sora ei un mesaj care a îngrijorat-o foarte mult. Asma i l-a citit cu voce tare: „Mi-e dor de tine. Cartierului îi este dor de tine. E greu să trăiesc aici fără tine. Tot cartierul plânge. Tu erai lumina cartierului şi el s-a întunecat fără tine", în Siria, în fiecare zi mureau şi mai mulți oameni, supermarketurile nu aveau mai nimic de vânzare şi în fiecare săptămână tot mai multe clădiri erau distruse până la temelii de bombardamente. Doaa şi-a implorat tatăl să-i ducă înapoi în Siria, unde puteau să facă ceva care să conteze, în loc să se simtă inutili în Egipt. Shokri şi-a privit fiica neîncrezător.

— Nu vă duc înapoi acolo ca să muriți, îi spuse, ignorându-i rugămințile.

Doaa şi-a susținut punctul de vedere şi l-a implorat, dar Shokri a rămas neclintit.

Când Shokri s-a îmbolnăvit şi nu a mai putut lucra, ea şi Saja au hotărât că trebuiau să-şi întrețină familia. Nu puteau începe şcoala decât în anul următor, aşa că s-au gândit că puteau folosi acest timp liber ca să-şi ajute tatăl, chiar dacă aveau doar 17 şi, respectiv, 15 ani.

Şi-au găsit de lucru într-o fabrică în care se confecționau saci din iută. Patronul le-a spus că, de fapt, nu ducea lipsă de muncitori acolo deja lucrau în jur de osutăde bărbați şi câteva femei , dar voia să-i ajute şi el pe sirieni. în fiecare dimineață, la ora 7, fetele luau un autobuz până la fabrică şi îşi petreceau ziua cosând saci, numărându-i şi cărându-i în spinare la un cântar unde erau cântăriți, apoi stivuiți. Doaa, care avea doar 40 de kilograme, se chinuia sub povara grea. Zilele de lucru erau lungi şi istovitoare. Aveau o singură pauză pentru rugăciunea de

prânz, apoi munceau până seara târziu. Nu mâncau nimic în cursul zilei; la locul de muncă li se servea numai ceai. Doaa şi Saja erau două dintre cele câteva femei care munceau în fabrică, dar erau tratate cu respect şi amabilitate de către colegi.

Cel mai bun lucru de la locul lor de muncă au fost prietenele pe care şi le-au făcut. Doaa şi Saja şuşoteau şi glumeau cu unele dintre tinerele colege egiptene. O dată, una dintre ale a luat-o de braţ pe Doaa şi i-a spus:

— îl iubesc pe Bashar al-Assad pentru că ne-a dat ocazia să te întâlnim.

Lui Doaa îi era dor de prietenele de la şcoala din Daraa şi savura orice ocazie de a vorbi cu fete de vârsta ei. Asta o ajuta să-şi imagineze o vreme când, poate, se va simți mai acasă în Egipt.

Pe măsură ce s-a obişnuit cu munca ei, Doaa a început să nu se mai simtă atât de neajutorată şi de dezrădăcinată. Acum aducea bani acasă pentru familia ei şi câştiga respectul oamenilor pentru care muncea.

Nu mai avea sentimentul că fugise de lupta pentru țara ei, ci se considera o tânără care îşi îngrijea şi îşi întreținea familia. De fiecare dată când le dădea bani / părinților, îi creştea inima de mândrie. Mama ei a observat diferența de atitudine a fiicei şi simțea o anumită satisfacție văzând că fata ei devenea o tânără / capabilă.

De asemenea, Doaa a atras atenția tinerilor din / jurul ei. în cele trei luni cât a lucrat la fabrică, doi egipteni au cerut-o în căsătorie, însă i-a refuzat pe amândoi, deşi avea vârsta la care fetele de obicei se măritau. Căsătoria era ultimul lucru la

care se gândea Doaa. Soțul ei nu putea fi decât un sirian, după ce se va fi întors acasă.

într-o zi, Doaa şi-a luat liber de la slujbă ca să aibă grijă de mama ei, care era bolnavă. în timp ce îi făcea mamei un ceai şi avea grijă de Hamudi, era îngrijorată că şi-ar putea pierde locul de muncă sau că patronul îi va tăia plata pentru ziua respectivă, aşa că a doua zi, când s-a întors la serviciu, s-a dus direct la şeful de tură, cu gând să-i propună să recupereze ziua de lucru.

Doaa a intrat în biroul acestuia cu privirea în jos şi şi-a cerut scuze că lipsise de la lucru. însă în loc să o mustre, aşa cum se aştepta ea, el i-a zâmbit şi i-a cerut adresa de acasă. în seara următoare, şeful de tură şi asistentul acestuia au sunat la uşa familiei Al Zamel aveau cu ei un coş plin cu fructe şi dulciuri şi au cerut să o vadă pe Hanaa. Şi, stând împreună cu familia, au spus că veniseră să-i ureze însănătoşire grabnică.

— Ne plac sirienii. Sunteți bine-veniți în țara noastră şi suntem alături de voi, le-a spus şeful de tură lui Hanaa şi lui Shokri. Şi nu vă faceți griji în privința fetelor, la fabrică. Am eu grijă de ele.

Doaa era emoționată.

/

Seara, când se odihnea după o zi de muncă grea, gândul îi zbura la Siria. îşi petrecea serile butonând canalele de ştiri, aşteptând informații despre război. Făcea schimb de mesaje pe telefon cu cea mai apro piată prietenă a ei, Amal, aflată încă în Daraa, şi îi cerea veşti. Doaa i-a spus lui Amal că nu-şi dorea nimic mai mult decât să se întoarcă acasă. însă Amal a avertizat-o: „E mai bine să nu te întorci, Doaa, căci situația se înrăutățeşte. Este periculos pentru toată lumea. Eu nici măcar nu mai merg la demonstrații acum, că nu mai eşti aici".

Conversațiile prin sms-uri cu Amal îi provocau lui Doaa sentimente contradictorii. Pericolul întoarcerii în Siria nu o înspăimânta, dar să-şi lase familia fără sprijin, da. Nu-i putea abandona. îşi dădea seama
că era mai multă nevoie de ea aici decât în țară.

/

în tot acest timp, Hanaa îşi dădea seama că Doaa tânjea după Siria, aşa că i-a ascuns paşaportul şi a stat cu ochii pe fiica ei încăpățânată. Hanaa a văzut mesajele din telefonul lui Doaa primite de la prietenele ei din țară care o îndemnau să se întoarcă şi să se alăture din nou luptei lor. Când Hanaa a întrebat-o ce era cu acele mesaje, Doaa a asigurat-o că nu-şi va abandona familia. Şi Hanaa a înțeles atunci că, în lunile de când părăsise Siria, Doaa se maturizase. îşi asumase responsabilitatea pentru familia ei şi îşi aducea contribuția pentru ca ei să se poată descurca în exil, iar asta era tot ce conta pe moment.

însă munca la fabrică îşi lăsa amprenta asupra sănătății lui Doaa, care devenea tot mai fragilă. Când era îngrijorată şi obosită nu putea să mănânce, aşa încât anemia i-a revenit. Shokri a auzit de un om de afaceri sirian, Mohamed Abu Bashir, care a zis că le putea da de lucru într-o croitorie celor trei fiice ale sale pentru un salariu de 500 de lire egiptene (50 de dolari) pe lună fiecăreia, mai mult decât primeau făcând saci de iută. Toate au acceptat imediat noul serviciu.

Mohamed transformase un mic apartament de la parter în spațiu de lucru pentru cei zece angajați ai săi, instalând în dormitoare maşini de cusut mari, industriale, şi mese de călcat. Saja şi Nawara coseau la maşină fuste şi pijamale, iar Doaa se ocupa de călcat.

Fetele lucrau singure într-o cameră şi pălăvrăgeau şi glumeau în timp ce munceau. Şeful le verifica de mai multe ori

pe zi şi adesea o lăuda pe Doaa. Asta o făcea să se simtă utilă şi apreciată în munca ei, în ciuda faptului că salariile fetelor nu prea ajungeau la 500 de lire după misterioasele deduceri făcute de patron.

Deşi lui Doaa încă îi era foarte dor de Siria, după şase luni a început treptat să-şi găsească locul în Egipt, acceptând soarta familiei sale. Câştigau atât cât să-şi achite chiria şi, cu cupoanele de la UNHCR, reuşeau să cumpere alimente pentru mesele pregătite de Hanaa. De asemenea, şi-au plătit treptat datoriile la cei din comunitatea siriană care îi ajutaseră la sosirea în Egipt.

Doaa îşi dădea seama că, cu cât stătea mai mult în Egipt, cu atât se îndepărta de vechile ei visuri. în Siria, înainte de război, voia să meargă la facultate. Mai avea un an până la terminarea liceului, însă acum nu avea nici un mijloc de a-şi continua educația în Egipt. Nu putea decât să frecventeze nişte cursuri ținute de profesori sirieni pentru elevi refugiați, care se desfăşurau după-amiază, la o şcoală de cartier.

Doaa încerca să se consoleze cu gândul la progresele pe care ea şi familia ei le făcuseră în Egipt. Deşi nu aveau mare lucru, situația li se îmbunătățise, iar tensiunea constantă pe care o simțiseră în Siria începea să se atenueze. Micul Hamudi, care la sosirea în Gamasa nu se îndepărta niciodată de lângă Hanaa, acum începea să-şi facă prieteni şi dormea liniştit toată noaptea, coşmarurile şi anxietatea dispărându-i treptat în cele din urmă. Doaa îşi spunea că, pentru moment, nu voia decât linişte, fericire şi mâncare pe masă pentru familia ei.

Cinci

Dragoste în exil

După şase luni ca refugiaţi, membrii familiei Al Zamel începeau să se obişnuiască cu viaţa în Egipt. Asma, sora lui Doaa, şi cele două fetiţe ale ei erau acum cu ei. Asma părăsise Daraa ca să se alăture familiei atunci când bombardamentele s-au intensificat, transformându-le cartierul într-o zonă a morţii. '
/
Totuşi, în ciuda rugăminţilor ei de a pleca împreună cu ele, soţul îi rămăsese în ţară pentru a lupta în Armata Siriană Liberă.

Tot mai mulţi sirieni fugeau din ţară ca să-şi salveze viaţa, refugiindu-se şi ei în Egipt, inclusiv în Damietta. în weekenduri, când familia Al Zamel se plimba pe promenada de pe malul mării, cunoscută şi sub numele de Cornişa, asemenea familiilor egiptene, trecătorii îşi dădeau seama că nu erau din partea locului, dar înţelegeau că războiul îi dusese acolo şi îi acceptau. în aceste plimbări, privirile membrilor familiei Al Zamel se întâlneau uneori cu ale altora, care înclinau din cap în semn de recunoaştere, ca şi cum le-ar fi spus „Suntem alături de voi". Sirienele erau uşor de recunoscut după modul în care îşi purtau vălul, diferit de al egiptencelor, aşa încât bărbaţii
le strigau adesea: „Sunteţi bine-venite aici!", iar
uneori le spuneau în glumă: „Vrei să te măriţi cu mine?".

Pe măsură ce veştile ajungeau încet-încet la ei, membrii familiei Al Zamel s-au împăcat cu gândul că vor rămâne în Egipt mult mai mult timp decât crezuseră iniţial. Prieteni din Daraa le-au spus că unii dintre vecinii lor fuseseră ucişi în luptă şi că, acum, cartierul lor odinioară animat era pustiu. Nu mult după fuga Asmei din Siria, casa ei a fost lovită de o rachetă, iar cea de

vizavi distrusă total. Familia lui Doaa îşi făcea griji pentru prietenii rămaşi în urmă şi le trimitea zilnic sms-uri, să vadă dacă mai erau în viaţă. Doaa căuta în zadar la ştiri semne ale încetării violenţei şi ale reinstaurării păcii, la gândul că s-ar putea întoarce acasă.

La începutul lui mai, la şase luni de la sosirea lor în Egipt, vărul lui Doaa, Maisam, în vârstă de 24 de ani, a venit cu veşti. Maisam şi soţia lui, care ajunseseră în Egipt la două luni după familia Al Zamel, locuiau într-un apartament cu doar un etaj mai sus. Intr-o zi, el s-a aşezat lângă Hanaa şi, bând din ceai, a anunţat încântat:

— Prietenul meu cel mai bun, Bassem, vine să stea cu noi. O să-ţi placă foarte mult de el, mătuşă Hanaa! în Daraa, toţi care-l cunoşteau îl simpatizau.

Bassem avea 28 de ani şi, până la declanşarea războiului, avusese un salon de coafură prosper în centru, pe care-l cumpărase din propriile economii. Când a ajuns războiul în Daraa şi afacerea lui s-a închis, s-a alăturat opoziţiei şi a început să lupte pentru Armata Siriană Liberă. în cele din urmă a fost prins, în timpul celor două luni de închisoare, a fost torturat, legat de mâini, obligat să doarmă stând în picioare şi nu i s-a dat apă. Maisam bănuia că Bassem trecuse prin experienţe mai groaznice, dar refuza să discute despre asta. Când a fost în sfârşit eliberat, a aflat că fratele său, şi el luptător al Armatei Siriene Libere, fusese ucis în timp ce avea în buzunar actul de identitate al lui Bassem. Din această cauză, Bassem nu mai era doar un individ cu cazier, ci o persoană înregistrată, probabil, de regim drept inamic ucis în luptă. Fără un act de identitate valabil, era imposibil să treacă de punctele de control care

împânzeau tot oraşul. Bassem era deja luat în vizor după detenție, dar acum se expunea unui pericol şi mai mare de fiecare dată când pleca de acasă.

Maisam îşi convinsese prietenul să plece din Siria înainte de a împărtăşi soarta fratelui său. Maisam i-a spus lui Hanaa că Bassem urma să sosească peste doar câteva zile.

Nu după mult timp, Maisam a sunat-o pe Hanaa şi a rugat-o să pregătească o masă.

— Azi e sărbătoare! anunță el. A sosit prietenul meu Bassem!

Hanaa i-a cerut lui Doaa să încălzească nişte mâncare rămasă şi să o ducă sus, căci Shifaa, soția lui Maisam, era însărcinată cu gemeni şi îi prindea bine un ajutor.

Doaa a ascultat-o şi a dus cu atenție nişte farfurii cu mâncare caldă sus, pe scări, la etajul de deasupra, la apartamentul lui Maisam şi al lui Shifaa. Shifaa a deschis uşa şi i-a zâmbit recunoscătoare lui Doaa când a văzut farfuriile cu mâncare.

— Mulțumesc! se bucură ea, îmbrățişând-o scurt pe Doaa. Şi spune-i şi mamei tale că-i mulțumesc. Abia mă mişc, darămite să gătesc'.

Doaa a sărutat-o pe Shifaa pe obraz, a zâmbit vă- zându-i pântecul uriaş, apoi l-a salutat din cap pe vărul ei Maisam, zărindu-l şi pe noul musafir.

Prima oară când l-a văzut pe Bassem, Doaa n-a fost impresionată în mod deosebit. Sfiala şi tradiția o împiedicau să se uite direct la un bărbat necunoscut. Aşa că, atunci când a intrat în cameră, a privit în jos şi a aranjat rapid farfuriile pe fața de masă pusă pe podea, în mijlocul încăperii, unde erau stabilite locurile la masă. Doaa a reuşit să-l privească scurt din profil pe tânăr şi nu i s-a părut un tip deosebit.

După câteva minute, Doaa s-a scuzat, spunându-le lui Maisam şi lui Shifaa că trebuie să le ajute pe Asma şi pe fiicele ei să împacheteze, căci a doua zi se mutau în Iordania. Cum soţul Asmei era încă în Siria, hotărâseră să se stabilească în Irbid, să fie mai aproape de el. Doaa a îmbrăţişat-o pe Shifaa, a ieşit din apartament şi a uitat imediat de tânărul prieten refugiat al lui Maisam.

A doua zi dimineaţă, Shokri, Doaa şi surorile ei au ajutat-o pe Asma să-şi care genţile grele în jos pe scări, cinci etaje, şi să le încarce într-un taxi pentru călătoria de patru ore până la aeroportul din Alexandria.

Când au ajuns la ghişeul de îmbarcare, funcţionarii s-au uitat la biletul Asmei şi au văzut că era numai dus, dar că nu avea viză. I-au spus că singura modalitate de a pleca era să cumpere un bilet de întoarcere pentru încă 500 de dolari. Asma a izbucnit în lacrimi când a auzit această veste. Nu avea atâţia bani. Shokri i-a explicat funcţionarului companiei aeriene că erau refugiaţi săraci şi că fiica lui trebuia să meargă la soţul ei.

— Lăsaţi-o să plece şi vom plăti mai târziu, vă rog, a implorat el.

Angajatul companiei aeriene s-a îmbunat când a auzit asta şi a spus:

— Aveţi două zile să faceţi rost de bani. O să vă schimb biletul, numai să aduceţi banii.

Asma i-a trimis un sms soţului ei în Siria prin care îl anunţa de cele întâmplate şi îl ruga să trimită bani, iar familia a făcut lunga călătorie înapoi spre casă.

Ajunşi acolo, Doaa şi surorile ei au luat fiecare câte un bagaj

şi s-au chinuit să le urce pe scări până la apartament. Bassem intră în casa scării în timp ce Doaa, ultima din grup, urca o valiză pe scări, treaptă cu treaptă. Purta un văl roşu, unul dintre preferatele ei, şi o rochie lungă, vaporoasă. Avea faţa îmbujorată de efort.

— Pot să te ajut? o întrebă Bassem, dând să ia valiza.

La gestul lui, Doaa apucă şi mai strâns mânerul valizei şi-l refuză politicos. Bassem, uimit la vederea acelei femei firave care căra hotărâtă o valiză grea în sus pe scări, încercă să insiste, ceea ce o făcu pe Doaa să se încăpăţâneze şi mai mult.

— Pot să mă descurc şi singură, spuse ea tăios.

Nu era obişnuită să vorbească cu bărbaţi pe care nu-i cunoştea, dar se şi mândrea cu capacitatea ei de a-şi vedea singură de treburi şi ura ideea de a inspira milă cuiva, în special pentru că era fată. Nu voia să lase un bărbat pe care abia dacă-l cunoştea să creadă că era slabă. A continuat să târâie cu încăpăţânare valiza, treaptă cu treaptă, până sus, la apartament.

Doaa nu a dat importanţă acestui episod, dar Bassem a fost fermecat. A urcat în grabă Ia apartamentul lui Maisam, răsuflând greu după atâtea etaje, dar şi de entuziasm, şi a întrebat:

— Cum o cheamă pe verişoara ta cea frumoasă, cu văl roşu ?

— Aceea e Doaa! a răspuns Maisam. Ţi-am spus asta în seara când ai venit, atunci când ne-a adus de mâncare. Sau poate o fi fost Saja? Am uitat.

— E logodită?

— Nu, a zâmbit Maisam.

Apoi, gândindu-se mai bine, a răspuns:

— Nici una dintre ele nu e.

— Bine. Vreau să fie a mea. Are ceva anume, a zâmbit Bassem. M-a fermecat complet.

Maisam a ridicat din umeri, gândindu-se că prietenul lui devenise un romantic incurabil, dar s-a bucurat să-l vadă entuziasmat de ceva. O să-i prindă bine să-şi țină mintea ocupată cu Doaa, s-a gândit
Maisam în timp ce-l privea pe Bassem, care se înviorase dintr-odată.

Bassem era serios şi rezervat de când sosise în Egipt. Nu voia să discute despre ce se petrecuse la închisoare şi nici despre moartea fratelui său. Părea căvrea să ținăferecată amintirea acelei experiențe şi să meargă mai departe. Dacă reuşea să-şi lase trecu tul în urmă curtând-o pe Doaa, atunci Maisam avea să-l ajute cât va putea de mult.

Câteva zile mai târziu, Bassem şi Maisam şi-au împachetat cele câteva lucruri din apartament ca să se mute.Maisam şi Shifaa găsiseră într-un alt bloc un apartament de închiriat la fel de convenabil ca preț, dar la un etaj inferior, pentru ca Shifaa să se deplaseze mai uşor după naşterea gemenilor. L-au invitat pe Bassem să se mute cu ei.

După ce s-au instalat în noua locuință, au invitat familia Al Zamel la masa de prânz. Când Bassem le-a deschis uşa, Doaa a observat că acesta se îmbrăcase frumos pentruocazie purta o cămaşă bine călcată şi pantaloni eleganți. îşi dăduse părul negru pe spate cu gel, iar din barba tunsă îngrijit se evidenția un bărbişon o înfățişare modernă. Din clipa în care Doaa a intrat în cameră,

ochii negri şi mig- dalaţi ai lui Bassem s-au fixat asupra ei şi, cât a durat masa, el a animat conversaţia, făcându-i pe oaspeţi să râdă. Doaa îi simţea întruna privirea aţintită asupra ei, ca şi cum i-ar fi căutat recunoaşterea şi aprobarea.

în drum spre casă, Doaa s-a întors spre surorile ei, întrebând:

— De ce se uita aşa la noi?

— Cred că-i place de tine! a spus Saja râjind.

Gândindu-se că Saja doar avea o imaginaţie bogată, Doaa s-a strâmbat la sora mai mică.

A doua zi, Maisam a trecut pe la apartamentul familiei Al Zamel, în obişnuita lui vizită de după- amiază. Pe când Doaa făcea ceai în bucătărie, Maisam a intrat păşind relaxat, s-a sprijinit de blatul de lucru, a înhăţat un biscuit de pe o farfurie şi, folosind porecla lui pentru ea, i-a zis:

— Hei, Broscuţo, ce zici despre Bassem ?

Doaa s-a uitat la el fără nici o expresie. Nu se gândise mai deloc la Bassem.

Tăcerea lui Doaa îl făcu pe Maisam să exclame:

— Doaa, lui Bassem i s-au aprins serios călcâiele după tine! Vrea să te ceară în căsătorie!

Doaa lăsă jos ceainicul pe care-l umplea şi îşi privi vărul şocată.

— Ce? Aşa repede? Nu m-a văzut decât de două ori.

în cultura arabă tradiţională, când un cuplu se logodeşte, cei doi intră într-un aranjament oficial care le permite să îşi dea întâlniri în mod deschis şi apoi să decidă dacă sunt meniţi unul altuia. însă pe Doaa nu o interesa nimic de felul ăsta.

— De două ori a fost de ajuns să se convingă de sentimentele lui pentru tine.

Maisam începu să pledeze pentru prietenul său.

— Ascultă-mă, Doaa, Bassem este foarte muncitor. Era un om de succes acasă, în țară. Are economii şi cu siguranță va face rost de o slujbă bună aici.

Doaa a clătinat din cap, zicând:

— Bassem nu ştie nimic despre mine şi, în orice caz, nu sunt interesată. Te rog să-l informezi politicos despre asta, a spus ea, gândindu-se că astfel se va încheia subiectul. Insă, în adâncul sufletului ei, era supărată pe Maisam, crezând că el îl încurajase pe Bassem să o ceară în căsătorie atât de repede. Nu-i plăcea ceea ce i se părea a fi un plan pus la cale de vărul ei. După această discuție, Doaa nu a mai vorbit cu Maisam o săptămână.

Maisam s-a dus acasă şi i-a povestit prietenului său ce se petrecuse, sugerându-i cu delicatețe să-şi caute pe altcineva. Doaa era încăpățânată şi spusese clar că nu era interesată. Bassem a fost foarte afectat de respingerea lui Doaa. Toți cei care-l cunoşteau spuneau că orice făcea, făcea din inimă. Era foarte pasional, indiferent dacă lupta pentru țara lui sau dacă se îndrăgostea, dar era şi extrem de protector față de oamenii la care ținea şi, din clipa în care a văzut-o prima oară pe Doaa, a vrut să aibă grijă de ea. Sosise în Egipt singur şi îndurerat, iar Doaa era prima licărire de lumină în întunericul vieții sale de refugiat. Vedea în ea o speranță de viitor. S-a convins imediat că era singura persoană care putea să-l facă fericit. Nu mai simțise niciodată aşa ceva pentru o fată. Dar a fost şi nedumerit de refuzul ei. Doaa era şi prima fată care-l refuza. în trecut, fetele îl abordaseră întotdeauna. în ziua aceea a plecat abătut de la Maisam.

în următoarele câteva zile Bassem n-a făcut decât să stea degeaba în apartament, deprimat. Maisam şi

Shifaa au făcut orice ca să-l consoleze, îndemnându-1 să aibă răbdare. Nu putea să se aştepte ca o fată pe care abia o cunoscuse să-l accepte imediat. Totuşi, Maisem credea sincer că Doaa şi Bassem ar fi o pereche potrivită, aşa că s-a oferit să stea de vorbă cu Hanaaîn numele lui Bassem. Cu siguranță, aceasta putea să-i deschidă ochii fiicei sale.

Inițial, Hanaa a fost luată prin surprindere de veste, apoi i-a reconfirmat lui Maisam că fiica ei nu era interesată să se logodească cu nimeni. Totuşi, Hanaa i-a promis că va discuta cu Doaa despre Bassem. însă atunci când a adus vorba despre acest subiect, Doaa s-a enervat.

— Mamă, i-am spus deja lui Maisam că nu mă interesează deloc prietenul lui, ba, mai mult, nu mă interesează nici căsătoria!

Doaa avea alte preocupări. Muncea mult pentru a-şi întreține familia şi îşi ocupa restul timpului contactându-şi prietenele de acasă ca să afle veşti despre situația din Siria. în plus, îşi avea propriile visuri de viitor, la care spera să revină.

— Cum să mă logodesc cu el, mamă? N-am plecat din țară doar ca să mă mărit fără să-mi termin
studiile.

— Aşa e, draga mea. Hanaa o îmbrățişă pe Doaa. Te înțeleg şi te susțin.

Uşurată că-şi avea mama de partea ei, Doaa a considerat subiectul închis. Bassem nu era primul bărbat care o cerea în căsătorie şi, în plus, nici nu credea că era serios în privința ei. Nici ceilalți bărbați
care o ceruseră nu vorbiseră serios; toți renunțaseră
imediat ce ea îi refuzase. Doaa şi-a văzut în continuare de muncă

la croitorie.

Totuşi, Bassem nu a renunțat; în schimb, şi-a făcut un plan. L-a convins pe Maisam să-i dea numărul de telefon al lui Hanaa, ca să poată vorbi direct cu ea. Prima oară când a sunat-o, Bassem i-a explicat că voia doar ca ea să aibă numărul lui de telefon, în caz că avea nevoie de ceva vreodată. Apoi a început s-o sune zilnic, uneori întrebând de Doaa, alteori doar interesându-se de familie. Lui Hanaa i-a plăcut de Bassem şi, cu cât îl cunoştea mai bine, cu atât îi devenea mai simpatic. Era inteligent, puternic, devotat şi bun la suflet exact ca Doaa. Hanaa începu să creadă că ar fi perechea perfectă pentru fiica ei cea îndărătnică. Ştia că Doaa era încăpățânată şi că îi era greu să aibă încredere în oameni. Când era mică, acea încăpățânare şi frica o împiedicaseră pe Doaa să-şi facă prietene, iar acum Hanaa se temea că asta o va împiedica să se deschidă posibilității iubirii.

La trei luni după ce Bassem şi Doaa s-au cunoscut, el a abordat-o pe Hanaa.

— Am văzut-o pe Doaa venind acasă de la lucru şi părea extenuată. Vă rog s-o convingeți să nu mai muncească, a spus el. O să vă dau eu, în schimb, cât câştigă ea.

Hanaa auzise de generozitatea lui Bassem față de alți sirieni, cărora le plătea cheltuielile şi le cumpăra lucruri de care aveau nevoie. în comunitatea refugiaților, oamenii aveau grijă unii de alții, iar Hanaa a fost mişcată de oferta lui Bassem de a-i ajuta familia şi pe Doaa, dar când aceasta a aflat, s-a înfuriat. Detesta să o creadă cineva slabă; pentru ea era esențial ca lumea să ştie că era în stare să-şi poarte de grijă sieşi şi familiei sale şi că nu avea nevoie de ajutorul nimănui în acest sens. Când Hanaa i-a spus despre oferta lui Bassem, Doaa s-a supărat, chiar dacă ştia

că era mai mult decât epuizată. Avea ameţeli aproape zilnic şi leşina în mod regulat. De multe ori îi era greu să mănânce după o zi lungă de muncă, dar, cu toate acestea, n-avea de gând să accepte pomeni. Oferta lui Bassem a făcut-o să fie cu atât mai hotărâtă să-şi păstreze slujba.

— Mă simt bine, insista ea, încercând să ignore episoadele de leşin, ameţeala permanentă şi depresia care, încet-încet, îşi făcea simţită prezenţa.

Părea că toată lumea din Gamasa ştia că Bassem era îndrăgostit de Doaa şi că ea îi respinsese cererea în căsătorie. în curând, a ajuns să fie cunoscut ca Romeo Bassem. Surorilor lui Doaa le plăcea de el, aşa încât, în cele din urmă, au trecut de partea lui. Au încercat s-o convingă pe Doaa să se răzgândească şi să-i accepte cererea în căsătorie. Până şi patronul fabricii la care lucra Doaa a întrerupt-o din călcat într-o zi şi a întrebat-o:

— De ce nu vrei să te măriţi cu Bassem ?

/

Toate astea au determinat-o pe Doaa să fie şi mai fermă în refuzul ei. Ura să i se spună ce să facă.

— Nu pot să-l iubesc, le-a spus membrilor familiei sale. Şi, oricum, nu vreau să mă mărit în afara Siriei.

Refuzul categoric al lui Doaa cu privire la Bassem a îngrijorat-o pe Hanaa. Se temea că oboseala şi depresia o făceau pe Doaa să respingă orice posibilitate de a iubi şi de a fi fericită. Fiica odinioară exuberantă a lui Hanaa era acum tot timpul aspră şi serioasă. Hanaa ştia că n-ar putea niciodată s-o forţeze pe Doaa să facă ceva, dar simţea că era responsabilitatea ei ca mamă să forţeze limitele impuse de fiica sa încăpăţânată în această chestiune. Hanaa ajunsese să-l cunoască bine pe Bassem în urma atâtor convorbiri telefonice şi drumuri prin cartier şi credea în sinceritatea lui.

încăpățânarea lui Doaa începu să o enerveze.

— E sirian! a ripostat Hanaa. Şi e un om cumsecade care vrea să te ajute, Doaa. Te rog, deschide-ți inima față de el.

Doaa simțea că toată lumea să alia împotriva ei. Nu pricepea de ce trebuia să accepte cererea în căsătorie a lui Bassem doar pentru că lumea credea că aşa trebuia. Când a aflat că el găsise un apartament bun la parterul blocului în care stătea, în care familia ei s-ar fi putut muta, i s-a părut că acest lucru făcea parte dintr-un mare complot ce urmărea s-o determine să-l accepte. A continuat să-l refuze şi să-şi facă viața cât mai bună în Egipt, atât cât putea, prin forțe proprii. însă viața ei era pe cale să devină mult mai grea.

Doaa şi familia ei nu acordaseră mare atenție ştirilor egiptene, căci erau prea ocupați să urmărească îngrozitorul spectacol zilnic al distrugerii țării lor. însă pe 30 iunie 2013, la prima aniversare a preluării mandatului de preşedinte de către Morsi, demonstrațiile de masă din Cairo şi din Alexandria împotriva conducerii acestuia atinseseră un nivel pe care nu-1 puteau ignora. Frustrarea şi dezamăgirea tot mai mari față de guvern au scos în stradă milioane de oameni, care acuzau că revoluția ce îl înlăturase pe preşedintele Mubarak în urmă cu doi ani era deturnată. Nivelul de trai scădea, politicienii laici erau înstrăinați de propriul guvern şi proiectul de constituție al lui Morsi conținea părtiniri islamiste care neliniştea cea mai mare parte din populație. Egiptenii începură să se îngrijoreze că exista posibilitatea ca țara lor să se dezbine în mod violent, la fel cum se întâmplase cu Siria. Protestele din Egipt au continuat timp

de patru zile. Apoi, pe 3 iulie 2013, la opt luni după sosirea familiei Al Zamel în Damietta, Mohamed Morsi a fost înlăturat de la putere de către armată. Generalul Abdel Fattah el-Sisi a orchestrat lovitura de stat care l-a îndepărtat pe Morsi şi, peste noapte, atitudinea faţă de refugiaţii sirieni din ţară s-a schimbat, eliminată odată cu Morsi şi cu Frăţia Musulmană. Cum Morsi îi primise cu braţele deschise pe refugiaţii sirieni, oamenii credeau că aceştia făceau parte din mişcarea lui şi că îi erau susţinători.

Familia lui Doaa vedea cum prezentatorii de ştiri egipteni au început să-i eticheteze pe sirieni drept potenţiali teroriştі aliaţi cu extremiştii ce-şi făceau apariţia în Siria. Şi dacă nu erau teroriştі, atunci erau
consideraţi susţinători ai lui Morsi. S-a afirmat că
//
Frăţia Musulmană plătise refugiaţi sirieni pentru a se alătura demonstraţiilor în sprijinul lui Morsi. Youssef el-Husseini, moderator cunoscut al unui talk-show de la televiziunea de stat, le-a transmis sirienilor un mesaj ameninţător: „Dacă eşti bărbat, întoarce-te în ţara ta şi rezolvă-ţi problema acolo. Dacă te amesteci în treburile Egiptului, vei fi bătut cu 30 de pantofi", în cultura Orientului Mijlociu, a lovi pe cineva cu un pantof este considerată o înjosire, iar pentru sirieni, această ameninţare a fost deopotrivă înspăimântătoare şi jignitoare. Politica egipteană a uşilor deschise a dispărut odată cu anunţul că sirienii aveau nevoie de viză pentru a intra în ţară şi că cei aflaţi deja în Egipt şi care nu aveau documentele de rezidenţă corespunzătoare urmau să fie arestaţi şi, posibil, deportaţi.

Atmosfera din Egipt s-a schimbat dramatic pentru sirieni în această perioadă. Lumea nu-i mai saluta prietenos pe

străzi, ci doar îi privea cu ostilitate. Ajutorul pe care-l primeau de la comunitatea locală a Frăției Musulmane s-a terminat şi, în schimb, localnicii le spuneau pe stradă că le distrugeau țara.

Fetele au început să fie hărțuite ori de câte ori plecau de acasă. într-o zi, Doaa şi mama ei mergeau la supermarket, când un bărbat pe motocicletă încetini şi merse aproape de ele. Se aplecă, aproape atingând-o pe Doaa, şi o luă peste picior:

— Hei, fato, te măriți cu mine?

'' /

Pe urmă îi strigă lui Hanaa:

— O laşi să se mărite cu mine? E foarte frumoasă.

Bărbatul rânji la Doaa, măsurând-o din cap până-n picioare şi trimițându-i bezele zgomotoase. Doaa îi simțea respirația respingătoare şi se trase înapoi, scârbită şi speriată. Bărbatul le-a dat ocol cu motocicleta de două ori, apoi a luat-o din loc, râzând de teama lor. Doaa şi familia ei ştiau că hărțuirea sexuală era răspândită în Egipt, dar nu o trăiseră niciodată pe propria piele, iar acum păreau să fie vizate mai ales femeile siriene. Doaa şi surorile ei nu se mai simțeau în siguranță în cartierul lor. Această țară altădată de refugiu devenise doar încă un loc amenințător pentru Doaa şi familia ei.

în acest timp, Bassem devenise disperat în dragostea lui pentru Doaa. într-o zi, unul dintre colegii lui de apartament s-a dus la familia Al Zamel ca să-i spună lui Hanaa că, credea el, Bassem avea de gând să se sinucidă dacă nu se putea însura cu Doaa, precum şi că văzuse o sticlă cu otravă în camera lui Bassem. Când Hanaa s-a dus să vadă ce mai face, Bassem nu a privit-o în ochi la uşă. Devenise palid şi slăbise.

Hanaa l-a dat la o parte şi a intrat în camera lui, unde a găsit o sticlă cu otravă pentru şobolani.

Furioasă, l-a certat:

— Cum să-ți faci aşa ceva! Nu aşa fac bărbații, i-a spus ea fluturându-i sticla în față.

El a privit în pământ, ruşinat. I-a spus că nu vrea să trăiască dacă nu poate fi cu Doaa.

— Mă întorc în Siria, la luptă, dacă nu-mi acceptă cererea în căsătorie. Nu mai e nimic aici pentru mine.

Siguranța şi calmul din vorbele lui au convins-o pe Hanaa că va face aşa cum spusese. Deja îl privea pe Bassem ca pe un fiu şi nu putea suporta gândul ca el să moară în război. A încercat să-l încurajeze, spunându-i să aibă încredere.

— Ai răbdare! Poate c-o să se răzgândească, dar între timp trebuie să fii puternic.

Hanaa a luat sticla cu otravă când a plecat, promițând să mai treacă pe la el să vadă ce mai face, apoi a aruncat-o imediat.

Când s-a întors acasă în seara aceea, Hanaa a luat-o pe Doaa cu ea în camera de zi şi i-a explicat până unde era în stare să meargă Bassem ca s-o convingă de dragostea lui, inclusiv să-şi ia viața. A luat mâinile reci ale lui Doaa într-ale ei. Mâinile lui Doaa erau întotdeauna reci ca gheața când se simțea epuizată sau când muncea prea mult.

— Când un bărbat se umileşte pentru o femeie, înseamnă că o iubeşte cu adevărat, a spus Hanaa. Nu vrei măcar să te gândeşti să accepți logodna cu el?

Auzind despre disperarea lui Bassem, Doaa s-a

simțit vinovată. Nu voia ca el să fie nefericit, dar nu-i

/ '

plăcea nici presiunea la care o supuneau acțiunile lui.

— Nu merit asta, i-a zis ea mamei, şi nu vreau dragostea lui.

Auzind-o din întâmplare, Saja a intervenit:

— Mi-aş dori să facă cineva asta pentru mine. Cu siguranță te iubeşte.

însă Doaa n-a luat-o în seamă pe sora ei. Refuza să fie presată sau înduplecată să accepte vreun bărbat.

A doua zi, când Doaa a părăsit apartamentul, a fost surprinsă să-l vadă pe Bassem îmbrăcat într-un costum nou, cu părul proaspăt tuns şi mirosind a aftershave.

— Doaa, ştiu că ceea ce am făcut este greşit, i-a spus el. Nu meriți felul ăsta de presiune. Te rog să mă ierți.

în clipa aceea, Doaa a început în sfârşit să se înmoaie față de Bassem, întrebându-se dacă nu cumva încăpățânarea ei era cea care o împiedica să-i placă de el. în timp ce îi accepta scuzele, s-a pomenit că nu-şi găsea cuvintele şi că devenise la fel de timidă ca în copilărie. Nu reuşi să spună decât:

— îți mulțumesc că ai venit.

Câteva zile mai târziu, într-o seară caniculară de iulie, Doaa simți brusc că o ia cu leşin. Apoi o lăsară picioarele şi se lovi cu capul de podea. La început, n-a ştiut că, atunci când Hanaa a găsit-o fără cunoştință acasă, singură, prima persoană pe care s-a gândit s-o sune a fost Bassem. El i-a spus să meargă la un spital privat.

— Evitați cu orice preț spitalele publice, a prevenit-o el. Achit eu orice cheltuieli.

Se ştia că în spitalele publice serviciile erau groaznice sau uneori inexistente; pacienţii puteau să aştepte ore în şir fără a fi consultaţi. Aşa că Hanaa şi Feryal, sora ei, aflată în vizită în acel moment, au condus-o cu grijă pe Doaa, aproape inconştientă, la un taxi şi au dat adresa unei clinici private. Bassem a ajuns acolo în scurt timp. A intrat spunând personalului spitalului că era un membru al familiei şi a reuşit să ajungă în salonul ei. A preluat imediat controlul asupra situaţiei. A găsit o farmacie şi a cumpărat medicamentele de care avea nevoie Doaa. Medicul le-a spus că sănătatea lui Doaa era precară. Era prea slabă şi prea fragilă, iar starea ei deteriorată o făcea vulnerabilă la multe boli periculoase. Când le-a spus că Doaa avea nevoie de odihnă şi de îngrijire şi că sănătatea ei trebuia monitorizată atent, Bassem a insistat că va face orice era nevoie ca să aibă grijă de Doaa.

— Voi plăti pentru ca Doaa să fie consultată de cei mai buni medici din Alexandria sau chiar din Cairo. îmi voi folosi toate economiile ca să mă asigur că se face bine, i-a zis el mamei fetei.

Ceva înăuntrul lui Doaa s-a schimbat când s-a trezit şi a auzit de la mama ei ce făcuse Bassem pentru dânsa. A aflat de la surorile ei că Bassem se plimbase agitat prin sala de aşteptare, punând o mulţime de întrebări în timp ce aşteptau diagnosticul. Doaa zăcea în patul de spital gândindu-se la tânărul care era dispus să facă atât de multe pentru ea. Devotamentul lui a convins-o de afecţiunea lui sinceră. Se

obişnuise să aibă grijă de alţii, şi nu alţii să se îngrijească de ea. Un sentiment nou începu să nu-i dea pace, unul pe care nu-l mai avusese până atunci. Pentru prima oară de când fusese silită să fugă din ţara natală, şi-a simţit inima

deschizându-i-se. însă ceea ce simțea era mai mult decât compasiune. Afecțiune, poate? Recunoştinţă? Nu putea fi dragoste. Era sigură de asta.

în ziua în care Doaa a fost externată din spital, cam la o oră după ce a ajuns acasă, Hanaa a primit un telefon. Era Bassem. A cerut să vorbească cu Doaa. Fata s-a mirat de propria reacție când a smuls nerăbdătoare telefonul din mâna mamei sale:

— Vreau doar să-ți mulțumesc, a zis ea timid, după care i-a întins mamei telefonul.

Nu după mult timp, Doaa s-a întors la lucru, în ciuda avertismentului medicului. încă se simțea responsabilă pentru familie şi voia să-şi aducă aportul. Deşi se simțea în siguranță la angajatorul ei sirian, noua atitudine antisiriană din Egipt o afecta profund. Tatăl ei îşi pierdea clienții de la frizeria la care începuse să lucreze şi, din cauza stresului suplimentar, Doaa a început să se simtă apatică, să doarmă mult, iar când era trează, să privească în gol şi să se gândească la faptul că suferința lor se dublase: înduraseră războiul în Siria, iar acum poporul egiptean îi respingea. într-o noapte când nu reuşea să închidă ochii, Doaa îşi privi familia care dormea, simțindu-se doborâtă de anxietate şi de disperare. *Nu avem un viitor,* gândi ea. Indiferent cât de mult muncea, nu putea să-i ofere un viitor familiei. Purta povara lumii pe umerii ei firavi, iar asta o ținu trează toată noaptea.

într-o zi a leşinat la serviciu, iar când şi-a revenit, la spitalul public, doctorul a informat-o că avea o anemie severă şi că trebuia să stea acasă cel puțin o lună, să mănânce bine şi să se odihnească.

Doaa şi-a luat concediu fără tragere de inimă, pentru a

respecta indicaţiile medicului, dar în acea perioadă nu avu poftă de mâncare. N-o interesa să se însănătoşească. De la balcon, îl vedea pe Bassem plecând la serviciu, la salon, dimineaţa şi întorcân- du-se seara. Surorile ei îi povesteau că atunci când le vedea pe stradă le cumpăra mici daruri şi întreba întotdeauna de Doaa. Acum părea că întreaga ei familie era de partea lui Bassem.

Deşi toate femeile din casă şi mulţi vecini ştiau de sentimentele lui Bassem pentru Doaa, Shokri a rămas cumva în afara subiectului. Hanaa şî fetele îi ascunseseră toată povestea, însă îl cunoştea pe Bassem şi menţiona adesea cât de mult îi plăcea de el. Hanna îşî pierdea răbdarea cu Doaa în această privinţă şi devenea tot mai îngrijorată. Nu îi povestise lui Doaa despre planul lui Bassem de a se întoarce în Siria pentru a lupta, dar îdeea o nelinişţea, aşa încât o presa şi mai mult pe Doaa să-l accepte. îi spuse lui Doaa că starea ei proastă de sănătate era cauzată, probabil, de încăpăţânare şi că Bassem putea s-o facă ferîcîtă şî să aîbă grijă de ea. Hanaa o imploră să se gândească din nou la logodnă, să-şî deschidă inima şî să se roage, dacă asta o ajuta, apoî să îa o hotărâre o dată pentru totdeauna.

Doaa chiar s-a rugat pentru ajutor. Ştîa că mama eî îi voîa numaî binele şî nu înţelegea de ce îdeea de a-l accepta pe Bassem o supăra atât de mult. îl rugă pe Allah să-i arate ce cale să urmeze. Se ruga noapte de noapte, dar nu primi nici un răspuns.

într-o seară, Hanaa a chemat-o pe Doaa să se aşeze lângă ea. Părând neobişnuit de agitată şi de obosită, Hanaa a întrebat-o direct:

— De ce nu-ți îi place de Bassem? E un bărbat nemaipomenit şi ne ajută.

Doaa ştia că mama ei avea dreptate şi nu putea să-î dea un răspuns rezonabil; în schimb, îşî ferî ruşinată privirea.

— Pân-aici! a insistat Hanna.

Doaa n-a prea înțeles la ce se referea Hanaa, dar şi-a dat seama că pe mama ei o tulbura ceva.

După câteva ore, când Doaa s-a pregătit de culcare, a îngenuncheat pentru rugăciune, apoi o strigă pe mama ei, din dormitorul alăturat, ca să-i spună noapte bună, ca de obicei. Cum nu primi nici un răspuns, o strigă din nou. Mama ei îi răspundea întotdeauna, dar nu şi de data aceasta. Au cuprins-o brusc panica şi spaima când s-a ridicat repede în picioare şi s-a dus imediat în camera părinților, picioarele ei desculțe răsunând pe podeaua tare. Şi-a găsit mama ca într-un fel de transă, cu mâna acoperindu-şi ochii, tremurând necontrolat şi respirând din greu. Doaa l-a zgâlțâit pe tatăl ei ca să-l trezească şi au dus-o împreună pe Hanaa până în stradă, încercând să găsească un taxi, în timp ce mama ei gemea încetişor şi abia se ținea pe picioare.

Bassem stătea la balcon, delectându-se cu o țigară. Când a observat familia, a strigat spre ei, întrebându-i ce se întâmplase.

Doaa, plângând de frică pentru mama ei, i-a răspuns:

— Nu-i bine deloc, e aproape inconştientă! O ducem la spital!

îngrijorarea din ochii lui Bassem i-a încălzit inima lui Doaa pentru o clipă, când au urcat într-un taxi şi au plecat în viteză.

Doctorul a examinat-o pe Hanaa şi a spus familiei că era epuizată fizic şi psihic. Avea nevoie de odihnă şi familia

trebuia să aibă grijă de ea. Le-a spus că o astfel de stare nu era neobişnuită la pacienții refugiați, după ce trecuseră prin *atâtea* în Siria şi acum în Egipt.

— Să nu i se dea veşti proaste, i-a avertizat el. Căci e posibil să nu le poată face față.

Doaa se simți de parcă doctorul ar fi fixat-o cu privirea chiar pe ea când le-a vorbit; îi trecu prin cap că boala lui Hanaa era cumva legată de faptul că îl respingea pe Bassem şi de îngrijorarea acesteia pentru ea.

Se iveau deja zorii când s-au întors acasă în noaptea aceea. Telefonul lui Hanaa a sunat aproape imediat ce au ajuns şi Doaa a observat că era Bassem. A răspuns.

— îmi pare foarte rău, dar cred că ştiu de ce e bolnavă mama ta! E din cauza noastră! i-a spus el.

Doaa a fost surprinsă că şi el ajunsese la aceeaşi concluzie ca şi ea.

— D a, arăspuns ea cu un tremur în glas. Nu suporta să fie cauza îmbolnăvirii propriei mame. Este vina noastră.

înainte ca ea să apuce să mai spună ceva, el a zis pe nerăsuflate:

— Doaa, vreau să-ți zic ceva ce i-am spus doar mamei tale. M-am hotărât să mă întorc în Siria, ca să lupt alături de opoziție. Dacă mor, măcar ştiu că te voi avea în ceruri, de vreme ce nu te pot avea în această viață. Nu

plec încă. Aştept să se facă mai bine mama ta, să-mi pot lua rămas-bun, dar plec peste câteva zile.

Doaa a fost uluită de această veste. înţelegea acum de ce fusese mama ei atât de supărată. Ajunsese să ţină mult la Bassem, ba chiar să-l iubească, ca pe un fiu.

— Acum ştiu sigur că noi suntem motivul pentru care s-a îmbolnăvit! i-a spus lui Bassem, simţindu-se deodată de parcă î se confesa unuî prieten apropiat. E din cauză că s-a supărat pentru că ştia că vei pleca înapoi în Siria. De asta era aşa furioasă pe mine în ultima vreme.

Doaa stătea în uşa camerei mameî sale, privind-o cum respira în somn. Se rezemă de peretele de lângă camera părinţilor şî apăsă puternic telefonul la ureche. Realiză că nu voîa ca Bassem să închidă şî că ura îdeea de a nu putea vorbî cu el dacă pleca din Egipt

Vocea lui Bassem deveni mai moale.

— Doaa, crezi că ai putea să te răzgândeşti? a întrebat-o el cu speranţă în glas. încearcă să te maî gândeşti la asta, dar fă-o repede. Voi pleca peste câteva zile. Cel mai târziu joi.

Până joi maî erau doar treî zile. Doaa se gândi la cât de mult ţinea Bassem la ea şî la familia eî. în fiecare zi mureau luptători din Armata Siriană Liberă, iar dacă pleca, putea şî el să moară.

— Dă-mi un răgaz şi te sun, a promis Doaa, cu lacrimi curgându-i pe obraji. Când au închis, Doaa nu era sigură dacă el o auzise plângând.

Doaa suferi cumplit încercând să ia o decizie. Oare Bassem chiar s-ar duce înapoi ? Ar putea muri din cauza ei? O parte din ea îl admira pentru că avea curaj să se întoarcă în Siria, să se alăture din nou lupteî. Nu se închipuise şî ea

făcând acelaşi lucru ?

Vestea despre iminenta plecare a lui Bassem s-a răspândit repede şi lumea şuşotea că pleca deoarece nu mai suporta să stea acolo cu inima frântă.

în următoarele câteva zile, Doaa nu s-a putut abține să nu se gândească la el. Nu voia să moară din cauza ei. La două zile după ce vorbiseră la telefon, Doaa se plimba de colo-colo prin apartament. Se gândea la ochii căprui şi blânzi ai lui Bassem şi la câtă grijă avusese de ea şi de familia ei. Dintr-odată, înțelese că, poate, nu trebuia să facă totul singură.

Mama şi tatăl ei se sprijineau reciproc, ceea ce-i făcea mai puternici. Recunoscu în sinea ei că nu suporta ideea de a nu-l mai avea în preajmă pe Bassem. Cartierul ei, Gamasa, avea să fie din nou plictisitor şi tern fără el. Doaa îşi luă telefonul mobil şi îl sună pe Bassem.

— Mă bucur să-ți aud vocea, Doaa, a salutat-o el.

Te-ai mai gândit? o întrebă apoi neliniştit.

Fără nici un avertisment, Doaa vorbi repede:

— Cum se face de zici că mă iubeşti, dar vrei să mă părăseşti şi să pleci în Siria? îl provocă ea.

Bassem îi răspunse la fel de repede:

— Pentru că ard de dragoste pentru tine şi nu pot suporta să te văd şi să nu te am în viața mea. Prefer să devin martir în Siria. Suferința de a nu te avea e mai mult decât pot îndura.

Doaa se auzi spunând, de parcă nu ar fi fost vocea ei:

— Ei bine, m-am gândit mult şi, dacă mai eşti interesat,

poți să mergi la tatăl meu să mă ceri de nevastă.

De cum rosti aceste cuvinte, ea ştiu că vorbea din inimă. Teama ei de a avea încredere în oameni nu se compara cu teama de a-l pierde pe bărbatul care poate că era iubirea vieții ei.

Bassem a fost năucit de răspunsul ei.

— Eşti sigură că vorbeşti serios ?

— Vorbesc serios.

— Bine. închide chiar acum! strigă el bucuros. Mă duc la tatăl tău la frizerie ca să te cer în căsătorie. Apoi vin imediat la tine.

— Nu, prostuțule, râse Doaa. Nu poți să mergi chiar acum. E prea târziu. Du-te mâine!

Mult timp după ce închise, Doaa ținu telefonul în mână, gândindu-se la noua viață care o aştepta.

Şase
Logodna

A doua zi, pe şi îl grup de când văzu mătura după un client, Shokri ridică privirea proaspăt prieteni pe Bassem după intrând Bassemîn frize-rie, cu un călcat, el. părul purta un costum bun, şi avea pieptănat cu grijă şi barba atent aranjată.

Shokri zâmbi în tineri să ia loc, semn de bun venit şi îi pofti pe însă ei rămaseră în picioare, în timp ce Bassem se foia nervos de pe un picior pe altul.

— Am venit în căsătorie, să vă ceranunt, că am cerut-o pe Doaa sprijinul. zis el în / cele din urmă. Mă aflu aici

Lui Shokri nu-i veni să creadă

— Bassem, îmi Doaa nu vrea să se mărite. place foarte mult de tine. însă

Clătinând din cap, Shokri îşi reluă măturatul.

Bassem era confuz şi nu Shokri. După câteva ştiu ce să-i răspundă lui dintre prietenii săi luă cuvântul în numele lui. momente unul stânjenitoare,

— Bassem vorbeşte serios, domnule! E îndrăgos-tit de Doaa de trei luni!

Shokri credea că-şi cunoaşte fiica suficient îşi de bine ca să ştie virea şi răspunse cu care ar fi răspunsul ei. ridică pri-convingere:

— Uite ce e, n-am nimic personal cu tine, dar sunt foarte deas sigur că Doaa nu e interesată să se logo-

— D-d-dar, Eadevărat se bâlbâi Bassem, a fost de acord! Shokri că o vreme n-a vrut, dar acum s-a răz-

putea acest optimist se înveseli. Nu-i venea să creadă şi nu-şi închipui o partidă mai bună pentru Doaa decât

tânăr şi muncitor şi grijuliu. Devenind dintr-odată îi zâmbi lui Bassem şi-i spuse: aşteptând cu nerăbdare să sărbătorească,

— Ei bine, dacă sunt de acord. Doaa vrea asta, bineînțeles că eu

în culmea fericirii, să-i împărtăşească Bassem o sună imediat pe Doaa

de logodnă pentru vestea. Stabiliră data ceremoniei zile, şi plănuiră să 28 august 2013, adică peste câteva

ca s-o sărbătorească. dea o petre pe 1 septembrie

Bassem se ducea cere după serviciu, aducând în vizită mici la familie în fiecare zi

Doaa la serviciu, cu daruri şi zăbovind după cină ca în timpul să stea lângă versuri şi să-i vorbească în şoaptă,

mesaje cu pauzelor de o suna şi din poeții îi trimitea preferați. inimioare şi lui sirieni

Logodna în casa lui Doaa cu Bassem a înveselit atmosfera

îmbunătățit familiei Al Zamel. Sănătatea lui Hanaa s-a / şi cuplu a noul al devenit subiectul de discuție / favorit a cuc artierului. în Toatsfârşit lumea Julieta Bassem Romeo un motiv de bucurie printre sa.

Logodna lor era greută-

țile vieții de refugiați

Primul pas al logodnei era ceremonia de semnare, un eveniment formal la care a luat parte un mic grup de membri ai familiei şi prieteni, în locuința familiei Al Zamel. Doaa, îmbrăcată în rochie neagră, cu un văl negru cu roşu, stătea cu femeile de o parte a unei ferestre, în vreme ce Bassem şibărbații stăteau de cealaltă parte, pe un balcon. Un şeic, un lider religios din partea locului, a scos la vedere contractul numit Katb el-Kitab, un acord prenupțial islamic care le consfințea relația, şi a întrebat-o pe Doaa de trei ori prin fereastră dacă îl ia ca soț pe Bassem. De fiecare dată ea a răspuns ferm „Da". Aceste răspunsuri i-au

făcut soț și soție în ochii lui Dumnezeu,

/ ^ / 7

apoi au semnat Katb el-Kitab. Apoi, Doaa s-a dus pe balcon la Bassem, în vreme ce familia i-a aclamat, iar Hanaa şi fetele au servit toți oaspeții cu ceai şi cu tort. Mai târziu, trebuiau să-şi oficializeze logodna la o judecătorie. însă deocamdată erau binecuvântați ca un cuplu care intenționa săse căsătorească, ceea ce le oferea libertatea de a se plimba în public ținân-du-se de mână.

Două zile mai târziu, Bassem a trecut să ia toate femeile din familia Al Zamel ca să-i cumpere lui Doaa nişte bijuterii, ca pregătire pentru petrecerea de sărbătorire alogodnei. în mod tradițional,bărbatul îi cumpără logodniceisale un inel, brățări,cercei, un ceas şi un colier. Dar Doaa şi Hanaa au încercat să-l convingă pe Bassem că o singură bijuterie era de ajuns. Ştiau că economiile lui începeau să se termine şi că veniturile lui erau mici. însă el a insistat să ia câte una din fiecare categorie, cerând cel mai scump

tip de aur. Doaa dublu şi a renunţat *Tag Elmalika,* „coroană de regină". a ales un lănţişor, cercei, un inel la ceas. Pe eticheta inelului scria

— Exact aşa o tratezi zis Hanaa lui Bassem. tu pe ea, ca pe regina ta, i-a

Pentru petrecerea de logodnă, o rochie dintr-un material lucios, Doaa a cumpărat lui, cu partea de sus cambrată şi de albastrul ceru- în cu partea o de jos din falduri. îi luase zile în magazin în magazin cu şir să găsească, mergând mama ei.

Acum, că-şi rostiseră legămintele, Bassem şi Doaa aveau voie să iasă în El o ducea prin cafenele răsfeţe. oraş singuri, ţinându-se de mână. După ce trăise şi la cumpărături simplu ca să o vreme, lui Doaa îi plăcea să fie răsfăţată. foarte atât de multă

— felul în care te îmbraci, îi spunea Bassem, Ador glumind toţi bărbaţii îl invidiau pentru viitoarea c ă lui Doaa îi plăceau chip şurile la şi dulciu- lui soţie atât de elegantă. i le cumpăra de cartier. chioşcuri, pentru mici

Ştia şi că rile, aşa că parcul dimplimbare, nişte O invita adesea pe picnicuri în însoţească la apoi ei doi se Hanaa să-i leagăne, ca adolescenţi, chicotind şi duceau la şuşotind tot timpul.

— Eşti mai bun lucru care mi s-a întâmplat îi zicea el, dându-i un nou nume de alint. Nici nu ştii cât de mult m-ai făcut să sufăr.

vreodată, dimpinata zilei în care urma să se ţină petre- cerea, Hanaa a însoţit-o pe Doaa stilistul la coafor. Doaa avea părul lung până la talie ooră să-i creeze şi model a stat mai bine complicat, de un ce jur împre- jurul capului, în vreme machiorul i-a transformat

chipul. În final, machiată şi coafată, Doaa nu mai semăna cu o refugiată sau cu o muncitoare în fabrică. Arăta ca o femeie îndrăgostită care putea privi spre un viitor poate nu chiar atât de sumbru.

Doaa era fericită că ea şi Bassem îşi consfinţiseră relaţia şi că erau acum soţ şi soţie potrivit religiei lor, dar, în taxi în drum spre casă, se întristă la gândul că surorile ei mai mari nu puteau fi prezente în acea zi specială pentru ea. Alaa, Ayat şi Asma erau împrăştiate în regiune: Alaa în Abu Dhabi, Ayat în Liban şi Asma în Iordania. Ca refugiate, paşapoartele lor erau inutile fără vize. Aşa că erau blocate în ţările în care fugiseră şi nu puteau participa la sărbătorirea logodnei lui Doaa. Doaa plânse din cauza acestei nedreptăţi şi îşi strică machiajul.

La ora 4 după-amiază,când a coborât din taxi după ce se schimbase acasă şi-şi refacuse machiajul, peste o sută de oaspeţi, atât sirieni, cât şi egipteni, se adunaseră ca să o întâmpine cu urale. Prietenii lui Bassem au aprins artificii şi oaspeţii au intrat în apartamentul mătuşii lui Doaa, unde mesele erau pline cu tot felul de mâncărurigătite în casă, dulciuri şi sticle cu suc de fructe. Doaa o însărcinase pe Saja cu decorarea spaţiului, iar ea, Nawara şi mătuşile lor construiseră un mic podium pentru ceremonie

şi cumpăraseră serpentine din hârtie, baloane şi fețe
de masă din hârtie. Peste tot erau flori, pe mese, pe podium, chiar şi pe draperii, şi fiecare colț al camerei
de zi era decorat în culori sărbătoreşti. Fetele decu
paseră inițialele D şi B şi le lipiseră pe perete, pentru ca musafirii să le vadă când intrau.

Mulțimea o aduse pe Doaa pe sus, până în dormitorul mătuşii ei, unde se retrăseseră femeile. Dintr-un sistem audio închiriat de la un hotel din preajmă se auzea muzică pop arabă şi toată lumea vorbea deodată în timp ce Doaa fu trasă în mijlocul camerei pentru un dans tradițional.

Curând, se anunță că urma să intre Bassem. de Potrivit obiceiului, toate femeile în afară Doaa îşi acoperiră capetele. Bassem, proaspăt ras şi îmbrăcat într-un costum negru elegant, s-a dus spre ea. Era prima oară când o vedea fără văl.

— Eşti aceeaşi Doaa? se lumină el. Arăți nemaipomenit, deşi cred că eşti şi mai frumoasă fără machiaj!

Dintr-o cutiuță pe care o ținuse în buzunar scoase pentru Doaa şi i-i prinse cerceii din aur cumpărați la alăturară şi petrecerea dansat bărbaților în camera de urechi. Femeile se până începu. După târziu pe ce au mâncat, zi la bufet oaspeții au rar prilej de bucurie, de muzică arabă. A fost un care să-şi amintească toți cei prezenți.

La o săptămână după petrecere, pe când se după ducea la de îl nuculcare, Doaa a băgat mâna sub pernă să fie în siguranță, inelul şi cearşafurilogodnă. îl păstra acolo, numai ca oraş. Spre groaza ei, peste dispăruseÞurta când ieşea în Şi-a trecut mâinile înnebunită de logodnă mându-şi a dat de el. şia ridicat perna. Inelul ei musafiri nu *N-am pic de* suroriles-o che- s-a în acea seară, putut abține să *noroc în viață!* îşi spuse, avusese ajute să-l caute. Familia Doaa furase nişte prietene ale fetelor. nu se întrebe dacă nu-l

vreuna dintre ele. L-a sunat plângând pe Bassem, îngrijorată că acesta va crede că fusese neglijentă.

— Nu te necăji, o consolă el. N-are importanță. O să-ți cumpăr altul.

în timp ce el vorbea, un gând sumbru:*Oare asta lui Doaa i-a trecut prin minte înseamnă că n-o să avem niciodată o nuntă adevărată? A încercat să-l alunge.*

Bassem avea acum o invitație permanentă îl acasă la familia Al Zamel. ca un Era Surorile lui Doaa adorau, şi o lui iar iubea pentru Shokri era Doaa frumos cu fiu care ajuta familia Bassem pe când fiica el lui. întotdeauna de partea Trebuie să te porți Doaa şi a se ciondăneau, acest mai timp, niciodată. vizită, viitorul tău Bassem trăise în începea cuprinsă de emoții pe multe ore care nu îmbrace, iar când auzea înainte să vină pentru să-l mesajele de la el, să se întrebe cu ce să se descoperit soneria setată pe telefon îi tresărea inima. cu alte fe A început a închipuie întâlnindu-se şi starea irațională de gelozie.

— Nu fi prostuță, Dodo, eşti singura femeie pe care am iubit-o şi pe care voi iubi vreodată, o liniş-tea el.

Acum împărțea cu Bassem greutatea responsa-bilității de a-şi menține familia pe linia de plutire, pe care o simțise cândva, Doaa şi-a dat seama ce plăcut era să fie ajutată şi protejată.

Pentru a câştiga mai mulți bani, Bassem a început să lucreze la fabrica de cărbuni. Muncea în ture lungi, care începeau la 7 dimineața şi se terminau

la 8 sau la 9 seara. Primea între 500 şi 600 de lire egiptene pe lună, doar cu puțin mai mult decâtsalariul lui Doaa pentru cusut şi călcat, muncă pe care ea o mai făcea din când în când. După un schimb care se termina târziu, Bassem ajungea frânt deoboseală acasă la Doaa. începu să slăbească şi tuşea de la atâta praf. Doaa îi pregătea o farfurie cu mâncare, iar după ce termina de mâncat se duceau pe balcon să fumeze o narghilea împreună până târziu, după miezul nopții. în orele târzii ale serii, ajungeau în cele din urmă să discute despre viitorul lor. Au căzut de acord să facă copii după ce-şi vor finaliza studiile şi-şi vor găsi slujbe bune.

Uneori, Bassem îi spunea lui Doaa că nu putea să vadă un viitor pentru ei în Egipt. într-o seară, la un ceai, i-a povestit că, după lovitura de stat militară din Egipt, alți egipteni îl necăjeau adesea. „Ce cauți aici?", îl întrebau ei. „De ce nu te duci să lupți în Siria?" De cele mai multe ori, nu le răspundea nimic, dar începea să creadă că aveau dreptate. Doaa i-a amintit că venise în Egipt deoarece fusese arestat în Siria:

— Mi-ai spus că ai fost torturat în închisoare şi

că ai fost lăsat zile în şir fără mâncare şi fără apă.

De fiecare dată când primea veşti din Siria, erau despre moartea încă unuia dintre prietenii lui. Uneori, Doaa era cu el când afla vestea la telefon. Ori de câte ori se întâmpla asta, Doaa îl strângea de mână şi îşi rezema capul înadânciturагâtului lui, în timp ce lui îi curgeau lacrimile.

Ca să-l înveselească, îi ascultau cântecele lor preferate din Siria. Pe punea punea în o cască urechea în ureche lui ei, îşi Bassem, de cealaltă o şi ascultau sprijinea capul la al lui un şlagăr al împreună. Amândurora le plăcea nebunie vedetei PoP libaneze Carole Samaha intitulat *Wahshani Baladi,* „Mi-e dor de tara mea". Când venea referenul, cântau şi ei, tare:

O, Doamne, o, țara mea dragă, ce dor îmi e de țara mea... Nu pot găsi nimic care să înlocuiască locul ce nu mai e, în afară de o clipă în brațele iubitului meu...
Mâine mă voi întoarce şi amândoi vom merge înapoi în locul acela... şi zilele vor fi atât de plăcute.

într-un weekend, când Bassem a dus-o pe Doaa Ia o plimbare pe scris plajă, Doaa a îngenuncheat p nisip şi a cu degetele „Bassem", Doaa a la scris care Bassem a e adăugat .,+ Doaa", apoi „Siria" dedesubt, cu litere mai mari.

Uitându-se lung la ce scriseseră, Bassem spuse din senin:

— Hai ne întoarcem in Siria! Mi-e dor de familia mea. Acolo e locul nostru.

— Nu mă întorc nici un chip, răspunse Doaa, cu luni înainte ai exact asta voise chiar dacă cu doar câteva de mei gândi la şi nu pot întoarcerea să-i părăsesc pur şi simplu. Se ca el să fie lui Bassem în Siria în luptă şi să şi la posibilitatea nu-lmai vadă niciodată. Dacă pleci, omorât dus cu relația noastră, spuse ea, ascunzându-şi s-a pentru soarta lui teama in spatele mâniei. Poți sa iei înapoi

tot aurul pe care mi l-ai cumpărat şi să pleci singur, adăugă ea sfidătoare.

— Dar aici n-avem nici un viitor, stărui Bassem, trecând cu degetele de la picioare peste numele lor scrise pe nisip.

— Acolo aş putea fi atacată şi violată strigă în faţa ta, ea. În plus, n-ai dar n-ai avea cum să mă aperi ce să lucrezi în Siria, adăugă, pe un ton mai moale.

Bassem rămase tăcut un timp, gândindu-se la vorbele lui Doaa. Apoi, în cele din urmă, recunoscu:

— Ai dreptate.

— Ai răbdare, iubitule, îi zise Doaa, luându-l de mână şi încercând să pară cât mai convingătoare, pentru ea însăşi. Egipt nu le uşura pănă şi pentru noul situaţia. într-o climat politic Doaa şi Bassem se plimbau în oraş, zi, pe când motocicletă de altul în timp ce mergeau s-au strada depărtat oprit în dreptul s-a apropiat şi a încetinit pe s-a din cartier, pe ei. Şoferul, un adolescent de până ani braţ care Doaa l-a recunoscut, a 19 cu şi a tras-o spre el. Doaa apucat-o brusc de cotul, eliberându-şi braţul, dar l-a când îmtânărul instinctiv înşfăcat-o din nou, şi-a dat seama că acesta intenţiona să o forţeze să urce pe motocicletă. Doaa a reuşit să-i scape şi a alergat la Bassem, ţipând:

— Bassem, repede! Trebuie să mergem acasă chiar acum.

Cumva, Bassem ratase întregul episod, dar, simţind spaima lui Doaa, a întrebat:

— Ti-a făcut ceva?

Doaa, văzând că fața lui Bassem se înroşeşte de mânie, a decis că era cel mai bine să plece înainte ca situația să escaladeze.

— Nu, minți ea. Nu s-a întâmplat nimic.

— Nu-i adevărat, ţi-a făcut ceva, nu-i aşa? înainte dus să ea isă apuce să răspundă, Bassem s-a hotărâți la motociclistul egiptean căzut la pământ cu paşi mari şi în față. Motocicleta Bassem. a doi bărbați la față. şi tras un pumn tânărul a sărit Cei şi încercând au început să se bată, dându-şi pumni să se trântească reciproc la pământ.

— Bassem, te ro& pentru numele lui opreşte-te, țipă Doaa, îngrijorată face că Dumnezeu, opreşte-te! şi că bătaia nu va decât să Bassem va fi rănit atragă atenția şi să-i bage în bucluc. te ajung din urmă, îi strigă

— Du-te acasă, Doaa, că Bassem nu era atent, sări el, întorcându-se spre ea.

Motociclistul, văzând venit drum în fire zărit şi s-au îndreptat înapoi pe motocicletă şi plecă în viteză. dată, din spate au motociclistul şi motocicleta întor- un când Doaa şi Bassem De aceasta au încă Tineau avea îi bate prieten casă, el dar pe locul plată amenințător doi bărbați dintre urmau pe o scuturau din buzunar în mâini pe care le un cuțit în Bassem o aer. Unul bărbați scoase de şi Doaa când s-au apro- piat Bassem împinse pe Doaa în spatele lui şi strigă la ei să o lase în pace.

— Ați venit să ne distrugeți! Stați pe spatele nostru ! strigă bărbatul cu cuțitul.

Doaa ţipă telefonul Familia s-a scoase ajutor. adăpost o când oferise nou acolo, scutiţi scădere hotelul Doaa dăduseră Hanaa ce se hotelului, şi Khalid s-a a năpustit

ajutor şi începu sa plângă. îşi sune Pe înapoi mama ei şi să-i ceară mutase la hotelul care le sosiseră în Egipt Locuiau din de chirie, căci temperatura era în începeau să părăsească de zona, iar doar o stradă locul căci şi se unde erau împresuraţi pe acum, îndată ce bărbaţii se motociclete Khalid, apropiaseră. telefon şi, de l-a alertat cumsecade băgatîntr a priceput pe acestora administratorul cu atât de respectat familia. afară şi s-a împrejur Doaa şi Bassem să plece. şi bărbaţi, spunându-le din urmă nitate, iar Khalid era un om foarte în comu- în cele din urmă, bărbaţii au făcut stânga plecat în viteză. s-au suit pe motociclete şi au

Khalid,

Khalid a Bassem şi Doaa ei s-au întors la hotel şi insistat ca sa meargă direct la secţia de poliţie, pentru a raporta incidentul.

— Dacă nu nimic, ar putea sa vină din spuneţi

nou şi să facă mai rău, i-a prevenit. încerca să-i convingă sa depună

în timp ce Khalid au apărut tânărul care acestuia. Tatăl îşi o apucase o plângere, la braţ hotel şi tatăl fiul său avea cerea scuze pe Doaa de încontinuu. recunoscut că nişte pro-

A

bleme şi le-a spus: face vreodată aşa ceva, aveţi tot drep-

— Dacă mai plângere. S-a întors apoi supărat spre tul să-i faceţi

fiul său şi i-a poruncit: Treci in genunchi Şi sărută-le picioarele lui Doaa şi lui Bassem!

însă fiul a şi lui refuzat şi a început făcut să plângă. Lui de Doaa Bassem li s-a milă tânărul tulburat care plângea şi doar să au hotărât să nu facă plângere. Voiau meargă mai departe şi să nu intre în vizorul autorităților.

În noaptea aceea, stând in pat, Doaa rememoră fie scena şi realiză că din nou fusese cât pe ce să lui Khalid răpită. că îi recunoscătoare lui Bassem nu şi simțea în siguranță ase-opriseră pe bărbați, în Egipt, nici chiar cu mai dar, se Bassem mai neplă-cută tensională relația ei cu Bassem. stresul provocat de alături de ea. De întâmplarea aceea

într-o zi, după ce s-au certat mai înverşunat se decât de obicei, Doaa a anunțat că vrea să despartă a apărut de el, lăsându-l uluit. A doua zi, Bassem acasă la ea; părea bolnav. Pe un ton serios, i-a spus:

— Doaa, trebuie să stăm de vorbă. M-am hotărât să mă întorc în Siria. Am rămas aici pentru tine şi am acceptat multe umilințe şi greutăți în Egipt din cauza ta. Dar, dacă nu vrei să fii cu mine, atunci n-am nici un motiv să rămân aici. Am luat decizia că, dacă nu vrei să vii cu mine, atunci eşti liberă. Putem să punem capăt logodnei noastre.

La auzul acestor vorbe, Doaa a strigat:

— Nu poți să pleci! Vei fi ucis!

Dar Bassem a rămas neclintit. Extrem de mgrijorată, Doaa a ieşit în fugă din apartament, dându-şi seama ce greşeală făcuse când se despărțise de el.

Avea să fie complice la moartea lui dacă el se întorcea în Siria. Doaa ştia că Bassem sechinuia să-şi învingă durerea provocată de pierderea recentă a fratelui său, care murise luptând pentru Armata Siriană Liberă, şi că se învinovăţea că nu fusese alături de el. Doaa nu voia cu adevărat ca Bassem să plece sau să rupă logodna. Eradoar epuizată de stresul şi de greutăţile vieţii în Egipt şicedase în timpul certei. Bassem s-a dus după ea afară şi agăsit-o plângând. Doaa l-a implorat să serăzgândească. El i-a cercetat chipul şi a clătinat din cap, scoţând un şerveţel ca să-i şteargă lacrimile cu blândeţe.

/

— N-am vorbit serios! a spus ea printre hohote de plâns. Nu vreau să ne despărţim.

Văzând tulburarealui Doaa şi dându-şi seama că era sinceră, Bassem a luat-o în braţe şi i-a promis că n-o va părăsi niciodată. I-a jurat că se vor întoarce în Siria împreună numai după terminarea războiului.

Din acel moment, Doaa s-a rugat în fiecare noapte ca ei doi să fie mereu împreună.

În toamnaaceea, Saja, Nawara şi Hamudi au început să meargă la şcoală, iar Doaa s-a întors la

serviciu. Şcoala gimnazială a Sajei era în altă parte a oraşului şi trebuia să parcurgă singură pe jos o distanță mare până acolo. Aproape zilnic, la porțile şcolii stăteau tineri care o insultau când intra.

într-o zi, pe când se întorcea acasă de la şcoală, a observat că o urmărea o ricşă cu motor în care erau doi bărbați din partea locului cu înfățişare fioroasă, cu brațele acoperite de tatuaje.

— Opreşte-te, siriano! i-au strigat ei. Ne plac sirienele şi vrem să vedem dacă şi ţie îţi place de noi.

Saja nu a ridicat privirea din pământ şi şi-a continuat drumul spre porţile şcolii primare, unde o aşteptau de obicei Nawara şi Hamudi. Când a ajuns, şi-a luat imediat fraţii şi au mers la biroul administrativ ca să-şi sune părinţii să vină să-i Hanaa plângea când a ajuns însoţită de doi vecini sirieni, pentru a afla protecţie. Mai despreinci târziu nu i-a în acea zi, când Shokri ceva se putea întâmpla la un venit să creadă că aşa tentativa de răpire a cărei timp atât de scurt după înnebunea ţintă fusese Doaa. îl gândul că fetele lui puteau fi în pericol în Egipt.

Nici lui Hamudi nu-i era mai uşor. Deşi îi plăcea nespus de mult să înveţe înlăturareaguvernului Morsi, şi era un elev bun, după schimbat, prietenii lui egipteni au început să-l terorizeze. când atmosfera s-a

Apoi, într-o zi, şcoala lui va mai primi copii sirieni. Părinţii acestora au protestat, amintind de oficialilor şcolii că războiul din Siria îi aduseseHamudi ca acolo şi că nu voiau decât o educaţie penââââtru copiii lor. Le-au spus şi că refuzul de a accepta

copii refugiaţi în şcoli era împotriva politicii statului şi că profesorii S-a nu aveau dreptul să hotărască această politică. ajuns la un compromis şi şcoala le-a permis elevilor sirieni să frecventeze cursurile, însă nu mai aveau voie să stea în bănci, ci pe jos.

Cam în aceeaşi perioadă, un bărbat cu înfăţişare ameninţătoare, pe un ciclomotor, a oprit în piaţa din

faţa hotelului în care stătea familia lui Doaa şi a început să strige. Doaa şi familia ei s-au dus repede pe balcon să vadă despre ce era vorba. Bărbatul striga cât putea de tare:

—

Dacă

vreunul

dintre

voi,

părinţii,

vă

mai

trimiteţi

copiii

la

şcolile

noastre,

o

să-i

primiți

înapoi
tăiați în bucățele!
//
Le-a strigat amenințarea de mai multe ori, ca s-o audă toată lumea. Bărbații sirieni dincartier care au /
asistat la scenă au încercat să-l urmărească, dar el s-a îndepărtat în viteză, înainte să-i poată lua numărul ca să facă plângere la poliție. Sentimentul de teamă pe care membrii familiei lui Doaa credeau că-l lăsaseră în urmă în Siria a început să li se furişeze dinnou în suflet.
După acel episod, mulți dintre vecinii lor au hotărât să-şi țină copiiiacasă. Shokri şi Hanaa şi-au retras şi ei copiii de la şcoală. Hamudi a fost foarte afectat, petrecându-şi zilele acasă într-o
dispoziție proastă.
între timp, Shokri sestrăduia săse descurce cu banii câştigați de la doar câțiva clienți fideli, iar
Bassem şi-a dat seama că nu prea reuşea. I-a propus să-l facă asociatla salonul lui şi Shokri a acceptat
recunoscător. Bassem îşi făcuse o clientelă destul de
numeroasă alcătuită din tineri, ceeace l-a ajutat pe Shokri să câştige mai bine. Deşi acest fapt a fost de folos familiei într-o oarecare măsură, Bassem ştia că

voia mai mult pentru el şi pentru viitoarea lui mireasă. Cu toate că amândoi munceau multe ore pe zi, nu puteau spera la o altfel de viaţă decât una în sărăcie lucie. Nu-şi puteau întemeia o familie în asemenea condiţii şi, cu fiecare zi, Bassem îşi pierdea tot mai mult speranţa că se vor întoarce în Siria. Avea sentimentul că îşi iroseau vieţile în Egipt printre oameni care parcă nu-i voiau acolo. Nu putea să fie tot timpul cu Doaa, căci muncea foarte mult, şi îşi făcea griji că într-o zi nu va fi lângă ea la nevoie, ca s-o protejeze. Bassem ştia că trebuia să se schimbe ceva.

Pact cu diavolul

într-o după-amiază plăcută de iunie din 2014, la nouă luni după logodna lui Doaa şi Bassem, familia Al Zamel tocmai termina de luat prânzul. Doaa locuia încă acasă cu familia ei, căci ea şi Bassem se puteau muta împreună numai după ce se căsătoreau oficial.

După ce a ajutat la strângerea mesei, Bassem a propus să meargă toţi la o plimbare înainte ca Shokri să se întoarcă la lucru la frizerie. Tânărul cuplu mergea în faţa restului familiei, ţinându-se de mână şi discutând. Când au ajuns la Cornişă, Bassem s-a întors spre Doaa, cu glasul mai scăzut decât de obicei. I-a vorbit hotărât, de parcă repetase ceea ce avea de gând să spună:

— Am ceva important de discutat cu tine. Vreau să mergem în Europa. Aici n-avem nici un viitor.

Suntem în impas şi nu putem să ne întoarcem în Siria. I-a privit chipul uluit şi a început să vorbească mai repede. Toată lumea merge. Un prieten de-al

meu s-a dus în Germania şi a depus cerere să-şi aducă şi familia. E mult mai bine acolo, Doaa. Ai putea să mergi la şcoală, iar eu mi-aş putea deschide o frizerie. Ne putem întemeia un cămin împreună şi o familie. I-a privit chipul cu speranță, căutând un semn de încuviințare. Ce crezi? Trebuie doar să facem rost de bani ca să plecăm.

Singurul lucru la care s-a putut gândi Doaa a fost marea imensă care se întindea între Egipt şi Europa şi apa care îi trecea deasupra capului şi îi umplea plămânii. Tot nu învățase să înoate şi simplul gând că trebuia să traverseze acea întindere de apă o făcea să intre în panică. Ştia că refugiații nu aveau un mijloc legal de a ajunge în Europa. Nu aveau cum să obțină documentele necesare pentru a călători cu un alt feribot mare, ca acela pe care-l luaseră spre Egipt. Dacă făceau cerere pentru viză, ar fi fost respinşi, iar pentru a obține azil în Europa, trebuia să fii acolo, iar Doaa ştia că singura metodă de a ajunge acolo era considerată ilegală de autoritățile egiptene şi primejdioasă de toată lumea.

— Vrei să zici, cu barca unui traficant de persoane? a întrebat ea. Nici măcar nu te gândi la aşa ceva. N-o să fac asta.

Doaa ştia că bărcile erau mici, şubrede şi supra-aglomerate şi auzise poveşti despre bărci care se scufundaseră şi despre refugiați care se înecaseră. Cum să traverseze marea în una dintre acele bărci, când ea nici măcar nu punea piciorul în apă?

— D

ar vei fi în apă doar până Ia genunchi, apoi vei fi în siguranță pe vas, a zis el, bâlbâindu-se. Vom fi salvați când vom ajunge în apropierea Italiei, apoi ne putem croi drum până în Suedia!

Bassem i-a explicat că se transmiteau semnale SOS de îndată ce bărcile cu refugiați ajungeau în apele teritoriale italiene şi că paza de coastă italiană trimitea nave care să ducă pe toată lumea în siguranță la mal.

— Sub nici o formă! tremură Doaa. Răspunsul meu e nu, Bassem.

însă el a continuat să aducă în discuție acest subiect ori de câte ori avea ocazia, încercând să găsească o cale pentru a o convinge. Doaa nu putea să înțeleagă de ce el tot insista, când ştia cât de frică îi era de apă. De fiecare dată când mergeau pe plajă împreună cu familia ei, el o vedea că se ținea departe de mal, privind cum toți ceilalți se stropeau în valuri. Bassem era un bun înotător, şi asta dintr-un motiv întemeiat. îi povestise lui Doaa că în Daraa, pe când avea vreo 13 ani, s-a dus la un lac împreună cu doi prieteni. Nici unul dintre ei nu ştia să înoate, dar s-au scăldat, stropindu-se în joacă unii pe alții. Apoi unul dintre prietenii lui s-a dus unde era apă mai adâncă şi a început să se chinuie să respire şi să dea frenetic din brațe. Bassem şi celălalt prieten au crezut că amicul lor glumea, dar când, în cele din urmă, au ajuns la el, acesta zăcea nemişcat cu fața în apă. Se înecase. După acel eveniment, Bassem şi-a jurat că va învăța singur să înoate. „Mi-am jurat că nu voi mai sta niciodată neputincios în timp ce cineva drag se îneacă", îi spusese el lui Doaa.

Şi i-a mai povestit ceva. Câțiva ani mai târziu, era la lac cu nişte prieteni, stând pe malul stâncos. La vremea aceea era un înotător sigur pe el. A zărit în depărtare cum o barcă cu vâsle s-a răsturnat, iar o adolescentă a căzut în apă, fiind, evident, în pericol.

A alergat spre barcă şi a sărit în apă. Când a ajuns la fată, a cuprins-o cu brațele şi a tras-o până la mal, probabil salvându-i viața.

Totuşi, aceste povestiri nu au liniştit-o pe Doaa.

De fiecare dată când îşi imagina că se scufundă în apă fără să vadă malul simțea că i se face rău.

— Bassem, nu vreau aur, nici mobilă scumpă şi nici o viață în străinătate, în Europa, i-a spus ea într-o seară, când el încerca din nou să o convingă.

Erau singuri pe balconul apartamentului lui Doaa, privind la cerul care se întuneca, în timp ce restul familiei era în casă şi asculta radioul. Doaa nu-şi putea închipui viața fără ei în preajmă.

— Vreau să rămânem aproape de familia noastră. Ce-ar fi să ne ducem în Arabia Saudită? Ai mai lucrat acolo.

în Arabia Saudită puteau avea un nou început rămânând destul de aproape de familia ei, iar pentru a ajunge acolo n-ar fi fost nevoită să urce într-o barcă.

— Nu ți-ar plăcea acolo, s-a împotrivit el. E o țară prea conservatoare. Ar trebui să porți *burka.* Ai fi acoperită în negru din cap până-n picioare şi ai vedea doar printr-o plasă îngustă în dreptul ochilor. Nici măcar n-ai putea ieşi în oraş decât dacă te-aş însoți. Exasperat, a mai spus: Jumătate dintre prietenii mei s-au dus în

Europa! Primesc tot timpul mesaje pe Facebook de la ei din Suedia şi din Germania. Au slujbe bune şi merg la şcoală. Ei zic că am fi bine-veniți acolo nu ca aici. Bassem a aşteptat ca Doaa să cântărească această informație, apoi a adăugat: Celelalte mesaje pe care le primesc tot timpul sunt de la prieteni rămaşi în Siria, care-mi spun cine a mai murit. Ai uitat cum era să vezi în fiecare zi oameni murind?

— Tu ai uitat toate poveştile de groază despre bărcile alea? i-a întors-o Doaa. Şi cele despre refugiați ca noi care s-au înecat?

Mânioasă, s-a ridicat repede şi s-a dus înăuntru alături de familia ei, lăsându-l pe Bassem singur pe balcon. S-a întors cu spatele, ca el să nu-i poată vedea lacrimile de tristețe şi de supărare şiroindu-i pe obraji.

Au ținut-o aşa timp de două luni. Bassem nu rata nici o ocazie de a aduce subiectul în discuție, încercând diverse metode ca s-o convingă.

— Doaa, pari obosită! Nu ți-e bine aici! în Europa, sănătatea ți s-ar îmbunătăți.

//

într-adevăr, starea de sănătate a lui Doaa se înrăutățea cu fiecare săptămână. De fiecare dată când o vedea şovăind, Bassem îi aducea aminte de Europa.

— în Europa, poți să studiezi. Putem deschide un salon împreună, vei câştiga bani şi îți vei permite în sfârşit haine noi. Vei putea chiar să ai şi o casă frumoasă acolo. Vom fi respectați, nu disprețuiți, iar copiii noştri vor putea avea o viață frumoasă.

îi arăta poze primite de la prietenii lui, zâmbind în fața unor monumente istorice sau prin parcuri înflorite.

Un prieten se pozase la Amsterdam, stând pe un pod peste un canal, cu un frumos peisaj urban în fundal. Văzând aceste fotografii, Doaa nu se putea abține să nu asculte şi să nu viseze. Europa părea un loc al ordinii şi al speranței, un tărâm de basm al tuturor posibilităților.

Viața ce transpărea din poze era atât de diferită de sărăcia, greutățile şi pericolul pe care ajunsese să le accepte ca fiind normale. Viața în Egipt nu avea nimic pentru ea şi familia ei, doar ostilitate şi muncă istovitoare pe salarii de mizerie, care nu reuşeau niciodată să le asigure cele necesare. Abia dacă aveau suficient pentru mâncare şi chirie. Ori de câte ori aveau nevoie de ceva în plus medicamente sau o pereche de pantofi pentru Hamudi, când cei vechi îi rămâneau mici trebuiau să împrumute bani pe care nu-i puteau restitui sau să vândă unul dintre puținele lucruri de valoare pe care le mai aveau. Doaa nu avea cum să-şi termine liceul în Egipt şi renunțase la visul de a merge la facultate. Asemenea altor mii de refugiați sirieni, se simțea blocată într-o viață incertă

într-o țară în care cetățenii se confruntau cu o eco- //
nomie în colaps, cu inflație ridicată şi cu creşterea prețurilor la alimente. în Egipt, refugiații sirieni erau tolerați, dar aveau puține posibilități de a găsi locuri de muncă şi de a se integra pe deplin în societate.

Doaa a început să se întrebe cum ar fi să iasă din casă fără să se teamă c-ar putea fi răpită sau cum ar fi ca frații ei să meargă la şcoală fără să se teamă c-ar putea fi hărțuiți, bătuți sau mai rău. îşi amintea de vremurile când mama ei nu era mereu bolnavă, când tatăl ei nu era mereu frânt de oboseală şi când Hamudi era un băiețel vesel, cu şanse la o copilărie

normală. Nimic din toate acestea nu mai era posibil acum în Egipt.

în Siria situația doar se agrava. Sute de oameni au

murit în atacul cu arme chimice din Damasc lansat de regimul Assad, potrivit comunității internaționale. Jihadiştii extremişti aflați acum sub umbrela grupurilor de rebeli au început să se lupte între ei, slăbind ce mai rămăsese din opoziția moderată a Armatei Siriene Libere. în Siria câştiga teritoriu mai ales Statul Islamic, o organizație violentă tot mai puternică, ce îşi impunea doctrina fundamentalistă şi interpretarea strictă a Şariei, dreptul islamic. Cel puțin o treime din populație era dezrădăcinată, 3 milioane de persoane chinuindu-se ca refugiați în țările vecine, Liban, Iordania, Turcia şi Egipt.

Treptat, Doaa se gândea tot mai mult la posibilitatea de a pleca. Totuşi, Bassem a început să şovăie în decizia lui de a face pasul următor. O iubea prea mult pe Doaa ca să o forțeze să facă ceva care o înspăimânta şi începea să se răzgândească. A decis că ar trebui să meargă singur în Europa şi apoi, după ce se instala, să trimită după Doaa şi familia ei. Auzise de programe din Europa ce reuneau refugiați cu membrii familiei care rămăseseră în urmă. Prietenii îi spuseseră că tot ce trebuia să faci era să ajungi acolo şi să soliciți azil, apoi să depui cerere pentru a-ți aduce şi familia în țara respectivă. După aceea se acordau vizele şi se emiteau bilete de avion.

— Ai putea să vii la mine foarte repede, i-a spus el lui Doaa când i-a comunicat planul său revizuit. Stăteau unul lângă altul la o măsuță din cafeneaua lor preferată, bând ceai şi fumând o narghilea în timpul unei pauze de la lucru a lui Bassem.

Doaa, uimită, şi-a lăsat ceaşca din mână.

— Nu te las să pleci singur, a zis ea fără ezitare.

Nu mă pot despărți de tine!

— Eşti doar geloasă, a tachinat-o Bassem. Crezi că dacă merg în Europa înaintea ta o să-mi găsesc o europeancă frumoasă care să te înlocuiască.

Doaa i-a tras un pumn în umăr.

— Bine, du-te să-ți găseşti una, iar eu o să-mi găsesc un soț egiptean, i-a întors-o ea.

în timp ce glumeau pe acest subiect, Doaa suferea în adâncul sufletului că Bassem se gândea să plece în Europa fără ea şi, poate, se temea puțin la gândul că şi-ar fi putut găsi o femeie elegantă, de care să-i placă mai mult decât de ea.

— Doar glumesc, Dodo. Nu mi-aş căuta niciodată pe altcineva. Tu eşti singura mea iubire. Să găsesc pe altcineva ar fi ca şi cum aş încerca să înlocuiesc luna cu stelele.

încă neliniştită, Doaa şi-a rezemat capul de umărul lui.

— Nu poți să pleci nicăieri fără mine.

îşi simțea capul mişcându-se în ritmul respirației lui. însă îşi dădea seama că Bassem era ferm hotărât să plece, cu sau fără ea. Se săturase să-l vadă chinuin- du-se în Egipt şi ştia că nu avea argumente solide cu care să-l convingă să rămână. Simțea că, dacă nu-1 lăsa să plece, ar sta în calea viitorului său, dar nu putea suporta ideea de a rămâne pe loc, iar el să plece.

Viața ei era alături de el, într-un fel sau altul, şi nici unul dintre ei nu avea perspective de viitor în Egipt, începu să se încurajeze că şi-ar putea depăşi frica de apă dacă asta i-ar oferi o şansă la o viață decentă alături de bărbatul pe care-l iubea. îşi spunea în sinea ei că aşa avea să-şi ajute şi familia

trimițându-le bani şi, la un moment dat, aducându-i într-un loc mai bun.

Ea nu ştia însă că Bassem începuse deja să discute cu mama ei despre această idee.

— E decizia ta, dar cred că ar trebui să te desparți de Doaa înainte de a pleca, i-a spus Hanna tânărului pe care-l iubea ca pe un fiu.

— Nici în ruptul capului! a exclamat el, îndurerat de această idee. Plec pentru că vreau să-i ofer lui Doaa tot ce-şi doreşte. A continuat să aducă argumente în favoarea deciziei sale, iar în cele din urmă Hanaa a cedat şi i-a spus că, dacă era ferm hotărât să plece, ea nu avea nimic împotrivă, dar că el ar fi trebuit să plece înainte, să găsească un loc pentru familie, apoi să depună cerere ca Doaa să i se alăture mai târziu în calitate de soție.

— Nu vreau să călătorească cu traficanții ăia, a zis Hanaa. Oricum, ea n-o să pună cu nici un chip piciorul în apă.

După câteva zile, Doaa i-a spus mamei că s-a hotărât să plece cu Bassem în Europa. Hanaa a fost devastată la gândul că Doaa va face acea călătorie grea şi primejdioasă, dar a înțeles că era singura lor şansă la o viață mai bună. însă doar gândul la Doaa înghesuită pe un vas cu sute de alți refugiați o îngrozea pe Hanaa. Totuşi, ştia că fata, după ce luase această decizie, va căuta, neclintită, să o pună în aplicare.

— Fie mă laşi să plec în Europa, fie mă trimiți înapoi în Siria, i-a spus ea mamei sale prima oară când

Hanaa a protestat. S-a uitat la fiica ei cea categorică, acum în vârstă de 19 ani şi femeie logodită, şi a ştiut că nu putea s-o oprească. In schimb, avea să facă tot ce-i stătea în putință pentru ca această călătorie să fie cât mai sigură. în anul acela, peste două mii de refugiați şi de imigranți deja îşi pierduseră viața încercând să ajungă în Europa cu barca, şi era abia începutul lunii august. Sfârşitul verii şi începutul toamnei, când marea era relativ calmă şi vremea caldă, era cea mai bună perioadă de traversare a Mediteranei pentru refugiați. Inevitabil, alte vieți urmau să se piardă pe mare. Războaie, conflicte şi persecuții din toată lumea siliseră mulți oameni să plece de acasă şi să caute refugiu şi siguranță în altă parte, mai mulți decât în orice altă perioadă de când lumea a început să țină evidența strămutărilor. La sfârşitul anului 2014, UNHCR înregistra aproape 60 de milioane de oameni strămutați forțat, cu 8 milioane mai mulți decât în anul precedent. Jumătate dintre aceştia erau copii. în fiecare zi a acelui an, aproximativ 42.500 de oameni deveneau refugiați, solicitanți de azil sau strămutați în interiorul granițelor naționale, o creştere de patru ori în doar patru ani.

Principalul motiv al creşterii masive a numărului de refugiați era războiul din Siria. Din cauză că refugiații se numărau cu milioanele în țările vecine şi că aceştia aveau prea puține oportunități de a munci şi de a le asigura o educație copiilor lor, tot mai mulți oameni îşi riscau viața în călătorii periculoase, pentru a ajunge la o viață mai bună în Europa. Cei care fugeau direct de violențele neîncetate din Siria găseau în

oraşele mari din țară infractori ce nu numai se ofereau să-i treacă ilegal granița, ci şi, pentru prețul corect, să-i treacă marea spre pământul făgăduinței pe care, chipurile, aveau să-l găsească în Europa.

Afacerea profitabilă a traficului de persoane din zonele de război şi de sărăcie din Africa se extinsese rapid din Libia pentru a satisface cererea tot mai mare a sirienilor şi palestinienilor pentru o rută marină pornind din Egipt.

Traficanții nu erau greu de găsit, din vorbă în vorbă, în cartierele de refugiați sau pe Facebook, unde îşi făceau reclamă pentru ceea ce păreau a fi pachete de vacanță pe iahturi de lux. Două locuri până în Europa aveau să-i coste pe Bassem şi pe Doaa 5.000 de dolari, din care 2.500 de dolari trebuiau plătiți în avans, iar restul, dacă ajungeau teferi în Italia. Traficantul de persoane pe care l-a găsit Bassem era un intermediar sirian care folosea un nume fals, cunoscut în comunitate ca omul la care se putea apela. El i-a spus lui Bassem că putea să-i vândă locuri pe un vas comercial sigur şi că voiajul va dura doar câteva zile.

Pe măsură ce se apropia ziua plecării, Doaa a început să aibă presimțiri sumbre cu privire la călătorie. într-o zi, pe când ea şi Bassem discutau în cafeneaua lor preferată despre promisiunile traficanților că vor traversa în siguranță, Doaa i-a împărtăşit lui Bassem temerile ei. I-a spus că avusese premoniția că barca se va scufunda.

— îți faci prea multe griji, Dodo, a dojenit-o Bassem. Eu presimt la fel de tare că totul va fi bine.

Dar nu i-a împărtăşit propriile temeri sumbre. Voia întotdeauna să fie puternic pentru ea şi asta însemna să-şi ţină îngrijorarea pentru el.

Din economiile lui Bassem nu mai rămăseseră destui bani pentru a plăti călătoria, iar familia Al Zamel nu avea lichidităţi în plus. Pentru a face rost de bani, Doaa a vândut brăţările şi lănţişorul din aur pe care i le cumpărase Bassem cu ocazia logodnei şi laptopul pe care i-l dăruise. De asemenea, Hanaa a vândut şi ea nişte bijuterii personale pentru a contribui cu bani, deloc bucuroasă să le dea din mână, dar voia să investească în viitorul fiicei sale şi a fost dispusă să plătească suplimentar pentru un vas sigur.

Familia lui Bassem din Siria a trimis şi ea 200 de dolari pentru a da o mână de ajutor şi cu toate aceste sume s-au strâns 2.500 de dolari, suficient pentru plata în avans, plus 500 de euro pentru a-şi începe viaţa în Europa. Habar nu aveau cum vor face rost de restul, dar se gândeau că, odată ajunşi acolo, puteau lua cu împrumut, apoi să muncească pentru a-şi restitui datoria. Bassem l-a plătit pe contrabandist şi i s-a spus să aştepte un telefon.

Pe 15 august 2014 au primit acel apel telefonic, într-o geantă mică de voiaj, neagră, Doaa şi-a pus cele mai preţioase lucruri: Coranul; o bluză aurie nouă şi nişte pantaloni, haine pe care i le cumpărase Bassem;

bijuteriile de logodnă rămase; un set din argint alcătuit din brăţară, lănţişor şi un inel cu diamante false; şi o cutie de bijuterii din metal siriană, decorată cu inimi. Şi-a luat rămas-bun cu lacrimi în ochi de la tatăl ei, nevoit să rămână pe loc pentru a munci, l-a strâns în braţe şi i-a inspirat mirosul familiar de cremă de ras şi narghilea care îi plăceau la nebunie. Apoi a urcat într-un taxi cu Bassem, mama şi fraţii ei. Hanaa a

insistat ca ea şi copiii să-i conducă la plecare pe Doaa şi Bassem.

Bassem i-a dat taximetristului adresa trimisă prin sms de traficant un apartament din oraşul Al Agami, o staţiune de pe litoral situată la vreo 20 de kilometri vest de Alexandria.

Când Doaa şi Bassem au intrat în apartamentul cu două camere din unul dintre blocurile înalte de pe plaja El Nakhil, au dat de murdărie şi de zăpuşeală. Muştele zburau peste cele câteva obiecte de mobilier pline de praf şi peste electrocasnicele acoperite de o rugină groasă. Alte două familii siriene sosiseră acolo înaintea lor şi stăteau în camera întunecată pe canapea sau pe jos, cu copiii lor agitaţi. Cu tot cu Bassem şi cu Doaa, erau 13 persoane. între timp, Hanaa şi copiii se instalaseră în apropiere, în alt apartament dărăpănat aflat în proprietatea traficanţilor, ca să aştepte plecarea lui Bassem şi a lui Doaa. Bassem l-a sunat pe traficant să întrebe când vor pleca. Acesta i-a spus să aibă răbdare şi să fie pregătit, căci se putea întâmpla în orice moment, în funcţie de vreme şi de cât de uşor puteau ocoli poliţia. După mai multe ore, Bassem l-a sunat din nou pe traficant. Nu i-a zis lui

Doaa prea multe despre aceste convorbiri telefonice, dar i-a dat de înţeles că vor pleca în curând.

Au plecat din apartament pentru scurt timp, să ia puţin aer şi să cumpere *falafel* de la un chioşc de lângă plajă. Doaa era stânjenită de privirile lungi ale localnicilor. Era limpede că ea, Bassem şi familia ei nu erau acolo în vacanţă şi toată lumea ştia că sirienii din zonă încercau să părăsească ţara. Traficantul nu i-a sunat în ziua aceea şi nici în ziua următoare, iar în curând zilele şi nopţile au început să se amestece pentru Doaa. Toată lumea era nervoasă şi neliniştită.

în cele din urmă, într-o seară, telefonul lui Bassem a sunat în apartament.

— Pregătiţi-vă, a spus tăios vocea de la celălalt capăt al liniei. Plecaţi din apartament peste o jumătate de oră, la 9:00. Mergeţi la parter şi nu atrageţi atenţia asupra voastră. Autobuzul o să vă aştepte pe strada din spatele clădirii.

Traficantul l-a atenționat pe Bassem să aibă puține bagaje, căci nu vor avea loc. Doaa şi-a adăugat în geantă o pungă de curmale şi două sticle cu apă, apoi a înfăşurat cu grijă în folie de plastic paşapoartele lor, le-a pus într-o punguță pentru sandviciuri pe care a băgat-o într-un compartiment cu fermoar al genții, alături de portofelul lor umflat cu cele cinci bancnote de 100 de euro şi cele 200 de lire egiptene, în jurul ei, ceilalți refugiați îşi strângeau lucrurile.

Au plecat toți din apartament cu gențile după ei, iar Doaa şi Bassem s-au întâlnit cu familia lui Doaa pentru a-şi lua rămas-bun. I-au îmbrățişat pe Hanaa,
Saja, Nawara şi Hamudi, în timp ce Doaa avea ochii în lacrimi. Abia putea să vorbească printre hohotele de plâns. îşi făcea griji că ar putea să nu-i mai vadă niciodată.

— Vă rog să aveți grijă de voi. Sunați când ajungeți. O să ne facem griji pentru voi în fiecare clipă,

le-a zis Hanaa când a înțeles dintr-odată ce se întâmpla. Sigur nu vreți să vă răzgândiți ? Bassem, poți să vii să locuieşti cu noi. Nu plecați, vă rog!

Hanaa încercase să-i pară curajoasă lui Doaa, dar acum era copleşită de teamă pentru fiica sa şi pentru viitorul ei ginere.

Doaa a încercat să-i aducă argumente.

— Mamă, aici n-o să se schimbe nimic. Doaa se luptă să-şi stăpânească lacrimile şi să vorbească ferm şi calm. N-o să fie niciodată mai bine. Noi ne-am hotărât, a zis ea categorică.

Atunci Hamudi, care avea 9 ani, s-a întors spre Bassem şi, cu mâinile înfipte în şold, l-a întrebat:

— De ce nu te duci singur, ca s-o laşi pe Doaa aici? O să-mi fie dor de ea.

Doaa a zâmbit şi l-a îmbrățişat din nou pe Hamudi.

— Nu-ți face griji, după ce ajung acolo o să vă aduc şi pe

voi şi vom fi toți împreună şi lucrurile vor sta mult mai bine.

în cele din urmă, pe întuneric, Doaa şi Bassem s-au dus în spatele clădirii şi s-au îndepărtat de familia lui Doaa, spre un colț de stradă întunecat unde aşteptau alte două familii siriene. După un timp, în dreptul lor a oprit un microbuz alb din care a coborât un bărbat voinic, cu înfățişare fioroasă, nebărbierit şi îmbrăcat tot în negru; le-a ordonat să urce şi astfel s-au alăturat altor vreo 30 de persoane deja îmbarcate, înghesuite ca să încapă. în glasul bărbatului nu era pic de amabilitate. Doaa s-a aşezat în poala lui Bassem şi şi-a sprijinit brațele pe geanta de voiaj. Nimeni din microbuz nu le-a vorbit, dar oamenii au înclinat din cap în semn de solidaritate cu nou-veniții.

/

Când microbuzul s-a pus în mişcare, Doaa abia i-a şoptit lui Bassem:

— Traficanții ăştia sunt nişte golani, Bassem. N-am încredere în ei şi mă înspăimântă.

Bassem a încercat s-o liniştească, asigurând-o că totul va fi în regulă, chiar dacă nu asta le promisese traficantul care le vânduse locurile.

Unul dintre traficanți şi-a croit drum pe culoar. Era mai mic de statură decât bărbatul care le spusese să urce în autobuz, dar şi el era îmbrăcat în negru din cap până în picioare şi vorbea la fel de aspru.

Observând-o pe Doaa, s-a răstit la ea:

— Ce ai în geantă?

— Doar nişte haine, curmale şi apă, aşa cum ni s-a spus, a răspuns timid Doaa.

Bărbatul a încuviințat din cap.

— Țineți-vă paşaportul asupra voastră tot timpul

şi ascundeți-l în haine.

Apoi a mers mai departe şi a repetat aceeaşi întrebare şi acelaşi ordin celor din rândul următor.

După vreo oră, microbuzul s-a oprit şi li s-a ordonat să coboare. Grupul a fost mânat imediat în partea din spate a unui camion mare destinat transportului de nisip. Afară era întuneric, dar în container s-a făcut beznă totală după ce traficanții au închis trapa din spate, încuindu-i înăuntru. Erau înghesuiți unul în altul, fără să se poată mişca, fără geamuri şi fără aerisire. Copiii erau neobişnuit de tăcuți şi Doaa a observat că o femeie era vizibil însărcinată.

— Golanii ăştia sunt inumani, abia şopti Doaa. Nu-mi miroase a bine.

Doaa şi Bassem şi-au dat seama după sunetele claxoanelor, muzicii şi vocilor că maşina trecea prin zone populate, însă după o vreme nu se mai auzea decât zgomotul roților care dădeau de gropi şi pietre. Doaa îl ținea de mână pe Bassem în timp ce se uita cu atenție prin beznă la ceilalți refugiați, întrebându-se ce împrejurări îl făcuseră pe fiecare dintre ei să se îmbarce în această călătorie periculoasă. După o oră, camionul s-a oprit brusc şi trapa din spate s-a deschis. Doaa a inspirat cu lăcomie aerul curat. Era înțepenită de cât stătuse înghesuită, lipită de alți oameni, şi îi tremurau picioarele când a sărit jos din camion şi a descoperit că se aflau pe o coastă pustie. Alți refugiați ajunseseră înaintea lor, adunați în grupuri de familii sau de prieteni, stând pe nisip şi aşteptând tăcuți în întuneric.

Cu tot cu cei 40 de pasageri din camionul cu care sosiseră Doaa şi Bassem, au estimat că pe paljă erau în jur de 200 de

oameni, aflați acum la mila celor zece agenți de turism infractori. Traficanții erau toți desculți și îmbrăcați în negru, cu pantalonii suflecați până la genunchi. Le-au spus refugiaților să nu scoată

nici un sunet și le-au explicat că făceau tot ce puteau ca să evite poliția și paza de coastă; însă, potrivit multor relatări, îi și mituiau pe oficiali pentru ca aceștia să închidă ochii la traficul de persoane. Doaa și-a verificat ceasul de la mână. Era ora 23.

Așteptarea în tăcere a fost chinuitoare. Era frig și Doaa își dorea să fi avut un pulover pe sub jacheta subțire.

/

După o așteptare de încă două ore, traficanții i-au împărțit pe refugiații de pe plajă în trei grupuri mai mici, fără nici o explicație. Primul grup era alcătuit din 100 de persoane, iar celelalte două din câte 50. Doaa și Bassem erau în primul grup. De cum s-a format grupul, au auzit un traficant strigând: „Fugiți!".

Bassem a luat de jos geanta lor și au pornit-o împreună prin întuneric spre zgomotul valurilor ce se spărgeau. Era înnorat și, prin urmare, întuneric și greu să vezi ceva. Doaa nu-și vedea nici măcar mâinile când și le balansa în față în timp ce pășea. După câteva minute, un glas le-a poruncit să se oprească din alergat, să păstreze liniștea, apoi să pornească din nou. Auzeau valurile spărgându-se și respirația îngreunată a celorlalți călători, dar nu aveau nici un punct de reper în afară de traficanții aflați în față. Ochii li se deprinseseră cu întunericul, dar nu se zărea nici o barcă.

în schimb, pe când își croiau drum spre mal, au dat

peste câțiva paznici de coastă în uniformă, adormiți pe plajă. La vederea lor, întregul grup s-a răsucit pe călcâie şi a fugit în direcția opusă. Doaa şi Bassem alergau în fruntea mulțimii când au auzit focuri de armă şi strigăte de „*Kilaab* (câinilor)! Stați pe loc!". Pentru că alergau mai repede, au strigat la ceilalți refugiați, avertizându-i:

E o capcană! Fugiți!

Bassem a luat-o de mână pe Doaa în timp ce alergau. Avea prinsă la spate geanta lor neagră, care-1 trăgea în jos. Doaa a încercat să-l facă să scape de geantă, spunându-i că nu era nimic în ea pentru care să merite să fie împuşcat.

Nu, a insistat el, conține toate amintirile noastre. Apoi s-a împiedicat brusc şi a căzut. Paznicii de coastă câştigau teren în spatele lor. Doaa l-a ridicat şi şi-au continuat alergarea. Grupul care fugea cu ei se subția tot mai mult. Familiile cu copii şi bătrânii se predaseră, incapabili să-i lase în urmă pe paznici.

O fată de vârsta lui Doaa alerga alături de Doaa şi Bassem. Se rătăcise de familia ei şi voia să se oprească, dar Doaa a luat-o de mână, spunându-i:

Rămâi cu noi. O să te ajutăm.

Când au ajuns în sfârşit la drumul principal, Doaa s-a uitat din nou la ceas. Era 3 dimineața alergau de aproape două ore. De-a lungul acestei porțiuni de drum nu erau case, numai deşert gol, şi în curând li s-au alăturat şi alți sirieni din grupul lor, care scăpaseră. Unul vorbea cu glas tare la telefon cu unul dintre traficanți, cerând să vină să-i ia de acolo. După încheierea convorbirii, a urmat un potop de întrebări.

Unde se aflau ? Traficanții îi atrăseseseră intenționat în cursă, ştiind că paznicii de coastă se aflau acolo?

întotdeauna se fac arestări, a spus un bărbat. Asta le permite celor de la paza de coastă să arate că-şi fac treaba. îşi obțin partea lor de la traficanți lăsându-i pe unii fugari să ajungă la barcă.

Deci de asta ne-au împărțit în grupuri, ***s-a gândit înfuriată Doaa.***

Bassem, Doaa şi fata pe care o ajutau au mers spre drumul din apropiere. Doaa a zărit câteva ferme în fața lor. în timp ce ea şi Bassem se îndreptau spre ferme, Doaa a privit înapoi şi a văzut că fata rămăsese în urmă cu un alt grup de sirieni.

în timp ce mergeau înainte, Doaa a văzut un grup de peste 20 de tineri cu figuri amenințătoare, cu bâte şi cuțite în mâini, îndreptându-se spre grupul lor.

— Am vorbit cu organizatorii voştri, a zis unul dintre ei când s-a apropiat, încercând să pară prietenos. Mi s-a spus să vă ajut. Vă ducem înapoi la barcă.

Doaa şi Bassem simțeau că ceva nu era în regulă cu acei bărbați, dar nu ştiau ce să facă. în lipsa unei alternative, i-au urmat pe bărbați pe un drum lăturalnic.

La început erau împreună cu un alt grup de refugiați, dar în curând s-au uitat în urmă şi au văzut că rămăseseră singuri.

— Unde-i restul grupului? a întrebat Bassem.

Unul dintre bărbați s-a uitat la el şi a zis sec:

— Nu-ți face tu griji pentru ei!

— Or să ne ajungă din urmă. Mişcați-vă, că altfel vă

găseşte poliția şi vă arestează, a spus altul.

— Stai aproape de mine, i-a zis Bassem lui Doaa.

Era singura fată din grup şi el se temea că bărbații o vor răpi sau o vor viola, iar el nu va putea face nimic pentru a-i împiedica. Doaa s-a apropiat şi mai mult de Bassem, simțind că făcuseră o greşeală îngrozitoare luându-se după bărbații aceia. Doaa şi Bassem au rămas intenționat în coada grupului şi, şuşotind, au pus la cale un plan. S-au oprit din mers şi Bassem a spus:

— Vrem să-i aşteptăm pe ceilalți.

Atunci zdrahonii i-au încercuit, confirmând temerile lui Doaa şi ale lui Bassem. Le-au cerut celor doi să le dea banii şi jachetele.

— N-avem nimic, am dat totul călăuzelor, a răspuns Bassem. A apucat-o strâns pe Doaa de mână şi au rupt-o la fugă înapoi spre drumul principal, iar cuțitarii au pornit-o după ei, înjurându-i. Doaa şi Bassem au ajuns la şoseaua principală, cu răsuflarea tăiată şi sperând că bărbații nu vor încerca să le facă ceva în fața tuturor maşinilor care treceau acum cu zgomot pe lângă ei. Doaa plângea de epuizare şi de frică, iar Bassem încerca să oprească o maşină făcând semn cu mâna şi în acelaşi timp să o liniştească pe Doaa. Ea stătea lângă el, sperând că un şofer va fi mai amabil față de un cuplu decât față de un bărbat singur. Avea gura uscată şi simțea că o ia cu leşin din cauza combinației de sete, frică şi disperare.

— Doaa, fii atentă! l-a auzit deodată strigând pe Bassem.

într-o clipă, Bassem i-a sărit într-o parte, trântind-o la pământ. Doaa a ridicat privirea şi a văzut un

camion ce virase spre ea şi care ar fi călcat-o dacă Bassem nu ar fi împins-o, evitând pericolul.

Mai multe maşini au trecut pe lângă ei în viteză, dar nici una n-a oprit să-i ajute. Doaa şi Bassem se temeau că banda îi urmărea şi că-i aştepta să se întoarcă. în cele din urmă, Doaa a zărit apropiindu-se o maşină de poliție şi s-a simțit ciudat de uşurată.

— Hai să ne predăm, Bassem, a zis ea. E mai bine decât să fim atacați de bătăuşii ăia.

Bassem a încuviințat şi au ieşit împreună în stradă alergând. Maşina de poliție a frânat puternic şi s-a oprit lângă ei. Polițiştii au coborât cu armele scoase. Mai întâi l-au împins pe Bassem şi l-au lipit de maşină pentru a-l percheziționa, iar Doaa a început să plângă din nou. Apoi polițiştii i-au întrebat de restul refugiaților.

— Nu ştim unde sunt. Noi am decis să ne predăm, a mințit Doaa.

I-au rugat pe ofițeri să le dea nişte apă când au urcat pe bancheta din spate a maşinii de poliție şi aceştia le-au dat o sticlă, pe care s-o împartă între ei.

Polițiştii au cercetat zona cu maşina în lung şi-n lat până la ivirea zorilor, căutând alți membri ai grupului care încerca să părăsească ilegal țara. Pe la ora 6 dimineața, polițiştii au oprit pe plajă, acolo unde paznicii de coastă adormiți îi zăriseră inițial pe refugiați. în lumina zorilor, Doaa a observat o mică unitate militară ce-i scăpase din cauza întunericului şi i-a recunoscut pe mulți dintre călătorii din grupul lor, printre care vreo 40 de femei şi mai mulți copii care stăteau pe jos în fața clădirii. Bărbații aveau

mâinile legate la spate. Doaa şi Bassem au fost duşi la grup. S-au aşezat pe nisip cu geanta între ei. Lui Doaa îi era rău şi se simțea amețită. Alergase ore în şir fără mâncare, apă sau odihnă. A recunoscut-o pe femeia gravidă din camion când aceasta i-a spus:

— Arăți foarte rău, draga mea.

Femeia i-a dat o cutie mică de carton cu suc de portocale, cu pai. Doaa a sorbit lichidul cald şi dulce şi imediat s-a simțit mai bine.

Curând, fără explicații, polițiştii au început să le ia tuturor genţile. Doaa nu l-a crezut pe ofițer când le-a spus că le vor fi restituite şi s-a simțit de parcă i se lua o parte din identitate. Pe la 10, când soarele a devenit mai puternic, Doaa s-a impacientat şi s-a dus să-şi caute geanta de voiaj. Un polițist i-a cerut să se întoarcă la locul ei şi i-a zis că îi va căuta geanta. S-a întors după câteva minute, spunându-i că n-a putut s-o găsească. Doaa nu l-a crezut.

— Vă rog, pentru mine e important să am lucru

rile mele. Nu mă deranjează s-o caut, a zis ea, ridi- cându-se să-l înfrunte.

Era micuță în comparație cu bărbatul lat în umeri. Polițistul s-a înmuiat şi i-a trimis pe trei dintre oamenii săi cu Doaa să-şi caute geanta. Ea i-a dus la locul unde observase că fuseseră cărate bagajele şi acolo a văzut doar articole de îmbrăcăminte împrăştiate pe jos. Când şi-a zărit pantalonii şifonați şi călcați în picioare, Doaa s-a întors spre polițist şi l-a înfruntat:

— Mi-ați luat bagajul!

Privind-o de sus, acesta a zis:

— Cum îndrăzneşti să ne acuzi de furt?!

Insă Doaa n-a dat înapoi. Geanta aceea conținea

tot ce avea.

— A fost furat. Lucrurile din geantă sunt importante pentru mine.

A fost în zadar. Bagajele tuturor dispăruseră. S-a gândit la mica ei casetă prețioasă pentru bijuterii din Siria şi la Coran. Ce valoare aveau pentru polițişti? Era recunoscătoare că ea şi Bassem îşi ținuseră paşapoartele şi banii ascunşi în hainele pe care le purtau, dar unii dintre cei din grup, care îşi ascunseseră paşapoartele şi banii în genți, pierduseră tot.

După o aşteptare chinuitoare sub soarele deşertului, grupului i s-a cerut să se adune pentru o fotografie. Apoi, femeile şi copiii au fost îndrumați să urce în partea din spate a unui autocamion al armatei, care i-a dus la şoseaua principală. Doaa stătea în spate, lângă o femeie care i-a spus că se numea Hoda şi care era însărcinată în patru luni. Doaa i-a mărturisit că nu-şi putea imagina cum era să faci o asemenea călătorie dificilă fiind însărcinată.

— N-avem nici un viitor, a zis Hoda, ținându-şi o mână pe pântec. Plec pentru viitorul copilului.

Deşi era loc în partea din spate a camionului, bărbații, înjur de 50, inclusiv Bassem, au fost siliți, drept pedeapsă, să meargă pe jos, cu cătuşe la mâini, în arşița amiezii, mulți kilometri, până la şoseaua principală. Când în cele din urmă li s-a dat voie să urce în camion, Bassem s-a aşezat lângă Doaa.

— Eşti bine? a întrebat-o el, luând-o de mână. Avea buzele uscate şi crăpate. N-am crezut că o să fie atât de greu.

Camionul s-a pus din nou în mişcare şi paznicii i-au dus la centrul de detenție Birimbal, în Matubus, o localitate rurală mlăştinoasă de la periferia Alexandriei. Acolo, Doaa şi Bassem au fost despărțiți, iar Doaa a trebuit să

aştepte la coadă cu celelalte femei să fie fotografiată şi să semneze un document prin care mărturisea că încercase să părăsească ilegal Egiptul. Un ofițer de la departamentul pentru siguranță națională i-a pus întrebări despre traficanții de persoane. Cum îi cheamă? Cum arată? Cu cât i-ai plătit? De unde ai plecat? Ea i-a răspuns cât de bine a putut, zicându-i că pe unul dintre ei îl chema Abu Mohammed.

— Mi se pare că pe toți îi cheamă Abu Mohammed, a glumit ofițerul.

Un alt ofițer s-a uitat la ea cu îngrijorare şi i-a spus amabil:

— Să nu te duci cu traficanții ăia. Nu sunt buni de nimic.

Lui Doaa i s-a spus că ea şi Bassem au fost condamnați la zece zile de detenție pentru tentativa de a părăsi ilegal țara şi a fost dusă într-o încăpere ticsită deja cu femei şi copii.

Bărbații erau ținuți separat, într-un alt loc. Nu exista apă curentă şi vasul de toaletă nu funcționa. Din cauza duhorii şi a muştelor lui Doaa i s-a făcut greață şi nu a putut să mănânce. Fiecare deținută a primit o saltea mică pe care să doarmă, dar nu şi o pătură, şi nu aveau unde să facă duş. Doaa nu avea haine de schimb şi nici cum să se spele, fapt care i-a accentuat starea proastă.

Pe măsură ce zilele treceau, copiii au făcut scabie şi mamelor le era greu să le potolească plânsul. Deținutele au fost vizitate şi intervievate de funcționare de la UNHCR, care au pledat în favoarea lor şi le-au adus mâncare, obiecte de toaletă, pături şi medicamente. Doaa a avut dreptul să-şi sune familia şi a reuşit să stea de vorbă cu mama doar atât cât să calmeze temerile părinților ei şi le spună că va fi pusă în libertate peste câteva zile.

Un medic din organizația Médecins sans Frontières a vizitat-o şi a examinat-o pe Doaa, îndemnând-o să mănânce şi avertizând-o să aibă grijă de sănătatea ei. în timpul turei sale

în secția destinată bărbaților, l-a examinat şi pe Bassem. L-a avertizat că şi starea lui de sănătate era proastă, spunându-i că pomeții ieşiți în afară erau semnul unei alimentații insuficiente şi proaste. însă medicul a observat de asemenea că starea de spirit a lui Bassem era bună şi l-a întrebat despre situația lui. Bassem i-a povestit că se îndrepta spre Europa pentru a începe o nouă viață cu logodnica lui, Doaa, care se afla în secția pentru femei. I-a descris planurile lui de a merge cu ea în Suedia ca să-şi deschidă o frizerie şi ca să se căsătorească. Când a aflat că medicul a examinat-o pe Doaa, l-a întrebat despre starea ei. Imediat după controlul medical, Bassem s-a ridicat şi a abordat un gardian, rugându-l să-l lase să-şi viziteze logodnica.

Polițistul masiv l-a refuzat, dar Bassem a insistat.

/ '

Doar câteva minute, vă rog ! a implorat el.

în curând, restul bărbaților i-au venit în ajutor.

Nu vezi că e îndrăgostit?

Gardianul a cedat şi l-a lăsat pe Bassem să o viziteze câteva minute pe Doaa.

Ritualul s-a repetat în fiecare zi până la eliberarea lor, cu o zi mai devreme decât cele zece prevăzute de sentință. Tânărul cuplu a devenit atât preferatul gardienilor, cât şi al celorlalți deținuți.

Când li s-a încheiat sentința, Bassem, Doaa şi alți

/ 77 ^ /

opt sirieni au fost duşi cu o maşină la Alexandria, unde au completat formulare pentru reînnoirea permisului de rezidență şi au plătit o amendă. în autobuzul care-i ducea înapoi la Gamasa, Bassem l-a sunat pe unul dintre traficanți.

— De ce ne-ai turnat? a întrebat el.

Bărbatul a negat orice amestec şi a întrebat dacă voiau să încerce din nou să ajungă în Europa. Le-a amintit că încă avea banii lor. Bassem i-a zis că o să-l sune din nou şi a

închis.

Familia lui Doaa îi aştepta când au ajuns acasă. Pentru prima oară în zece zile, Doaa şi Bassem au făcut duş. Hanaa a gătit mâncarea preferată a lui Doaa, *molokhia,* tocăniță din frunze de iută cu semințe de coriandru, usturoi şi ceapă, cu garnitură de orez preparat la aburi. Vecinii au venit să afle despre pățania lor şi i-au avertizat să nu mai încerce să plece. Autoritățile începeau să ia măsuri drastice şi era posibil ca a doua oară să nu scape la fel de uşor.

Era august 2014, iar neliniştea creştea în rândul populației de refugiați sirieni din Egipt. Războiul se întinsese până în cele mai îndepărtate colțuri ale Siriei şi speranța de a se întoarce în țara lor era tot mai mică. Grupări extremiste care aveau legături cu al-Qaeda şi noi organizații teroriste, precum Frontul al-Nusra şi Statul Islamic, umpluseră golul acolo unde opoziția moderată, depăşită acum ca forță armată, nu reuşise să preia controlul. în lupta pentru Siria nu mai existau două tabere, ci tot felul de jucători în competiție pentru teritoriu şi putere. Majoritatea celor care participaseră la proteste în martie 2011 îşi pierduseră viața sau fugiseră din țară. în al patrulea an de război, puțini dintre cei care luptau împotriva regimului mai reprezentau valorile mişcării de rezistență inițiale. Grupările de opoziție intrau tot mai des în conflicte între ele. Milițiile mai moderate, precum Armata Siriană Liberă, nu luptau numai împotriva guvernului, ci şi a extremiştilor radicali ai ISIS. Iar de partea regimului, luptători străini din Iran şi din Hezbollah,

grupare militantă şi partid politic de orientare islamistă şiită cu baza în Liban, şi-au mărit puterea armată declanşând un război internațional prin interpuşi, care avea să aducă Rusia de partea regimului, iar Arabia Saudită, Qatarul şi Turcia de cealaltă parte. în cele din urmă, SUA, Franța şi Marea Britanie se vor alătura luptei atât împotriva lui Assad, cât şi a ISIS. Tentativele bine intenționate ale ONU de a media negocieri de pace vor eşua şi nu se vor respecta promisiunile de încetare a focului.

Locuitorii unor oraşe ca Daraa şi-au părăsit căminele distruse, căutând o oarecare siguranță în alte părți ale țării, peste granițe sau, tot mai mult, dincolo de Marea Mediterană. Mulți dintre prietenii lui Bassem care reuşiseră să ajungă în Europa continuau să-l încurajeze să facă acelaşi lucru. îl asigurau că voiajul pe mare timp de câteva zile avea să fie greu,
dar că totul va fi bine după aceea. Prietenii lui traversaseră Mediterana şi reuşiseră să ajungă în Germania, în Suedia şi în Olanda şi acum studiau sau lucrau acolo. îi spuneau prin intermediul chatului de pe Facebook că puteau să învețe limba în şase luni şi, ulterior, să-şi găsească uşor de lucru.

în acel moment, Europa îi compătimea pe refugiații sirieni. Numărul sirienilor care ajungeau în Europa creştea, dar era încă relativ mic mai puțin de 80.000 sosiți în 2014 şi guvernele recunoşteau că aceştia fugeau de război, aşa că în cazul lor procesul de acordare a azilului era rapid.

Guvernelor europene li se păruse întotdeauna mai convenabil din punct de vedere politic să țină populațiile de refugiați aproape de țările din care fugiseră, inclusiv pe cei trei milioane de refugiați din Siria aflați în țările învecinate cu aceasta. S-au alocat fon-//

duri mai mari pentru ca UNHCR şi partenerii săi să poată asigura adăpost, hrană, educaţie, asistenţă medicală şi alte servicii pentru foarte mulţi refugiaţi disperaţi în ţări precum Egiptul. însă milioanele de euro care veneau de la guvernele din întreaga lume nu erau pe măsura nevoilor crescânde ale unui grup tot mai mare şi tot mai sărac de oameni. Sirieni care avuseseră diverse profesii şi care aparţinuseră cândva clasei mijlocii trăiau acum din pomeni, abia reuşeau să-şi plătească chiria în locuinţe improprii şi acceptau să lucreze pentru angajatori care îi exploatau. Disperaţi după un venit, mulţi îşi trimiteau copiii la muncă, şi nu la şcoală, să culeagă legume pentru doar patru dolari pe zi sau să vândă flori pe străzi, în acelaşi timp, refugiaţii deveneau nerăbdători să se mute în ţări unde puteau să lucreze legal, iar copiii lor să meargă la şcoală.

Când sirienii au început să ajungă pe ţărmurile Italiei într-un număr considerabil, politicienii europeni au încercat să coopereze cu ţările de plecare, precum Egiptul, pentru a ajuta la oprirea bărcilor. S-au oferit stimulente financiare ca să se ia măsuri severe contra traficanţilor de persoane, iar refugiaţii care încercau să părăsească ilegal ţările respective riscau detenţia şi amenzi. Mesajul era clar: rămâneţi în regiunea voastră. Dar sirienilor ca Doaa şi Bassem Egiptul le înăbuşea visurile.

După ce Bassem şi Doaa şi-au terminat masa de bun-venit, Hanaa i-a implorat să nu plece din nou, dar mai târziu, când cei doi au discutat ce ar trebui să facă în continuare, Doaa i-a spus lui Bassem:

— Mai bine o moarte rapidă pe mare decât o moarte lentă în Egipt.

La auzul acestor vorbe, Bassem a pus mâna pe telefon şi l-a sunat pe traficant.

După vreo două zile, au primit un telefon; li s-a spus că vor pleca din nou a doua zi. De această dată, li s-a dat adresa unui mic apartament din Alexandria unde se strânseseră alte patru familii înaintea lor, în aşteptarea semnalului de plecare. Au urcat într-un autobuz în aceeaşi seară. Din nou, autobuzul era ticsit cu familii, împreună cu doi traficanţi care primeau telefoane la fiecare câteva minute şi îi dădeau ordine răstite şoferului, care vira brusc.

— Habar n-au ce fac, i-a şoptit Doaa lui Bassem dezechilibrându-se şi prăbuşindu-se peste el.

Autobuzul rula cu viteză şi unul dintre traficanţi a anunţat că o maşină de poliţie era pe urmele lor. Şoferul a scos autobuzul de pe şoseaua asfaltată pe drumul de pământ al unei ferme mari, accelerând. Femeile ţipau şi copiii plângeau în timp ce intrau în gropi şi treceau razant pe lângă palmieri. Poliţiştii au tras focuri de armă, nimerind partea din spate şi lateralele autobuzului. Următorul lucru pe care l-au simţit Doaa şi Bassem a fost şocul provocat de impactul dintre autobuz şi un zid şi de oprirea bruscă.

Poliţia a încercuit autobuzul, ordonându-le traficanţilor să coboare primii. Poliţiştii le-au pus pungi de plastic pe cap, pe care le-au legat la gât, apoi i-au obligat să-şi dea jos hainele, în afară de lenjeria intimă. I-au legat de glezne, i-au luat la şuturi şi i-au bătut, într-un spectacol al umilirii pentru grupul de refugiaţi care priveau şocaţi scena.

— V-aţi întors, bine aţi revenit, dragi vizitatori! i-a spus un poliţist lui Doaa, râzând.

Ea l-a recunoscut: era poliţistul care îi prinsese

prima oară. Bassem l-a rugat să nu-i ducă din nou la închisoare şi s-a oferit ca, în schimb, să-l plătească pentru a fi eliberaţi. La început, poliţistul a refuzat, însă apoi a revenit cu o ofertă absurdă. îi elibera contra sumei de 5.000 de dolari. Bassem şi Doaa şi-au dat seama că îi aştepta din nou închisoarea.

Mai întâi au fost duşi pe un stadion care fusese folosit drept cazarmă militară, unde şi-au petrecut noaptea; a doua zi, au fost duşi înapoi la aceeaşi secţie de poliţie ca prima oară, ca să semneze din nou documentele prin care îşi recunoşteau vina de a fi încercat să părăsească ilegal ţara. Au ajuns în aceeaşi închisoare în care fuseseră înainte.

în a doua zi de detenţie, Doaa s-a trezit cu o durere groaznică de cap şi cu greaţă. Era 28 august, prima aniversare a logodnei lor, şi era disperată. Cum de alţii reuşiseră să ajungă în Europa şi ei nu? se întreba ea.

O durere ascuţită îi cuprinsese zona lombară şi radia cu junghiuri spre coaste. Stătea într-un colţ cu genunchii strânşi la piept. L-a rugat pe gardian să cheme un medic, dar a trebuit să suporte dureri înfiorătoare până a doua zi, când era tura obişnuită a doctorului de la Médecins sans Frontières.

Când medicul a văzut în ce stare era Doaa, a cerut să fie eliberată şi internată imediat la spital. După mai multe telefoane la superiorii săi ierarhici, ofiţerul de poliţie responsabil a primit acordul şi doi poliţişti de la centrul de detenţie i-au dus cu maşina pe Doaa şi pe medic la cea mai apropiată clinică, aflată la 30 de minute. Doaa se simţea umilită că era însoţită de poliţie şi conştientiza privirile insistente ale oamenilor din sala de aşteptare.

Poliţiştii, toţi bărbaţi la vreo 50 şi ceva de ani care îi aminteau lui Doaa de tatăl ei, ajunseseră s-o îndrăgească şi

le-au spus tuturor că nu era o infractoare. Au rugat personalul spitalului să-i facă analize. O asistentă a dus-o într-un cabinet de consultație pentru o radiografie şi a ajutat-o să se dezbrace. A aruncat o privire la corpul lui Doaa şi a început să plângă.

— Ce slabă eşti! i-a zis, conducând-o la cântar şi consemnând că fata cântărea doar 40 de kilograme.

Doaa i s-a confesat asistentei, povestindu-i cum a ajuns la închisoare. Asistenta a recunoscut că îl detesta pe Bashar al-Assad, dar că îndrăgea poporul sirian. Apoi i-a pus lui Doaa în palmă zece lire pentru un sandviş şi a început să recite o rugăciune din Coran. Doaa a fost profund mişcată de bunătatea asistentei medicale. Când medicul a intrat în cabinet, asistenta l-a instruit:

— Să aveți grijă de ea ca de propria dumneavoastră fiică!

În timpul consultației, doctorul a eliminat posibilitatea apendicitei, dar a diagnosticat-o cu pietre la rinichi şi cu o infecție la stomac şi a decis s-o țină sub observație în spital peste noapte.

Când Doaa s-a întors a doua zi la închisoare, gardienii au fost grijulii; au bătut în uşa celulei femeilor ca să verifice dacă Doaa şi-a luat medicamentele. A vizitat-o şi Bassem, atunci când l-au lăsat gardienii, i-a numărat pastilele şi le-a rugat pe celelalte femei să aibă grijă de ea. După zece zile, au fost puşi din nou în libertate.

— Nu mai încercați să fugiți din Egipt! le-a spus ofițerul-şef. Şi noroc!

Doaa a decis că trebuia să mai încerce o dată să plece în Europa. Experiența ei în închisoare fusese

umilitoare, dar îi schimbase perspectiva. Ideea de a-şi relua viaţa în Egipt părea insuportabilă. Bassem era mai reticent cu privire la o nouă încercare, însă traficanţii încă aveau cei 2.500 de dolari ai lor. Aşa că Bassem a telefonat şi i s-a dat o altă adresă din Alexandria. Era acelaşi scenariu, dar un alt apartament. Acolo au fost întâmpinaţi de o altă familie siriană, soţ, soţie şi patru copii, refugiaţi ca şi ei, hotărâţi să-şi rişte viaţa pentru speranţa unui viitor mai bun decât incertitudinea în care trăiau.

Opt începe coşmarul

Pe 6 septembrie 2014, la ora 11 dimineaţa, au primit apelul telefonic. Doaa a împachetat cu grijă un schimb de haine pentru ea şi pentru Bassem, periuţele de dinţi, o pungă de plastic, bine închisă, cu curmale şi o sticlă mare cu apă în rucsacul cu Mickey Mouse pe care-l păstrase din timpul şcolii în Siria. A înfăşurat atent în folie de plastic paşapoartele şi contractul de logodnă, apoi le-a pus într-o pungă pentru sandvişuri pe care a îndoit-o la capăt. Pe urmă, a împachetat în altă pungă de plastic telefonul mobil şi portofelul cu cei 500 de euro şi 200 de lire egiptene, bani pe care încă îi mai aveau din tentativele anterioare de a fugi din ţară. A pus bine fiecare pachet sub bretelele de la maioul roşu, primul dintre cele patru straturi de haine pe care le alesese cu grijă pentru călătorie. Plasticul i-a făcut pielea să transpire imediat în căldura umedă a dimineţii târzii.

Cinci microbuze aşteptau lângă blocul din Alexandria, ticsite deja cu refugiaţi sirieni şi palestinieni, care au ridicat privirile când s-au deschis uşile, dar n-au zis nimic. Doaa şi

Bassem au urcat în maşină şi au găsit un singur loc în spate, pe care l-au împărţit,

vârând geanta şi cele două veste de salvare între ei şi geam. Oamenii erau atât de înghesuiți, încât Doaa abia dacă putea să respire. S-a simțit o tensiune apăsătoare când microbuzul lor a luat-o spre autostradă, în convoi cu celelalte. Doaa şi-a tras jacheta în sus peste față, de parcă aceasta ar fi ferit-o de forțele de ordine care ar fi putut să-i urmărească. Când simțea că o să leşine din cauza lipsei de oxigen, microbuzul a virat şi a intrat într-un refugiu pentru camioane, oprind lângă un autobuz mare şi vechi.

Li s-a ordonat să coboare şi să se alăture pasagerilor de acolo. Oamenii din acest al doilea autobuz se înghesuiau deja pe toate locurile şi stăteau îngrămădiți în picioare.

— Urcați, câinilor! au auzit strigându-li-se din autobuz. Bărbații de o parte, femeile de cealaltă!

Erau mai mulți copii şi femei decât bărbați, aşa că această regulă a fost curând încălcată. Un alt traficant s-a răstit, pe un ton şi mai urât:

— Dacă deschide careva gura, vă aruncăm afară pe geam!

Dintre toți traficanții cu care avuseseră de-a face / / Doaa şi Bassem în încercările lor anterioare, aceştia erau cei mai duri şi cei mai nemiloşi.

Bassem, care de obicei încerca s-o liniştească pe Doaa, se gândea acum la o modalitate de a scăpa din autobuz. Nu avea deloc încredere în bărbații care se / ocupau de ei. L-au tulburat cuvintele lui Doaa în timp ce se aşezau:

— Parcă ne duc la moarte.

în plus, cu doar câteva zile înainte, pe când beau cafea pe balcon, ea îi spusese că, oricât de mult încerca, nu putea

să şi-i imagineze pe ei doi în Italia, în Suedia sau oriunde în Europa. Mai departe de îmbarcare nu-şi putea imagina nimic, ca şi cum s-ar fi deschis uşa unei case şi înăuntru nu ar fi fost decât un gol.

— Barca o să se scufunde, îi spusese sec lui Bassem.

Bassem n-o lăsase să continue, glumind că frica ei de apă îi furase minţile, însă acum avea şi el îndoieli.

Când era pe cale să-i împărtăşească lui Doaa îndoielile lui, autobuzul a intrat într-o parcare unde se afla un popas. Pentru o clipă, când îşi părăseau locurile fiindcă li se dăduse voie să intre în magazin ca să cumpere răcoritoare şi să meargă la toaletă, s-au bucurat, recunoscători pentru scurta pauză, chiar dacă era numai pentru a lua o gustare. însă, când a venit semnalul să se urce din nou în autobuz, fără nici o informaţie cu privire la locul spre care se îndreptau şi la cât de mult avea să dureze drumul şi fără să aibă pic de încredere în călăuzele lor, au realizat din nou că în joc le era viaţa. Bassem voia să rămână la popas, dar Doaa se temea că traficanţii, care loveau şi îmbrânceau oamenii care se mişcau prea încet în timp ce se urcau din nou în autobuz, le vor face rău dacă încercau să rămână acolo. Aşa că s-au întors la autobuz, lăsându-şi soarta în mâinile altora.

Era trecut de ora 9 seara când autobuzul s-a pus din nou în mişcare. I-a dus pe drumuri lăturalnice, pe lângă clădiri abandonate sau construite pe jumătate. Traficanţii treceau pe culoar cu bâte în mâini, fluturându-le ameninţător şi pocnindu-i când şi când pe cei ai căror copii plângeau prea tare sau care îndrăzneau să întrebe încotro mergeau. Doaa s-a uitat pe geam şi a recunoscut un semn spre Khamastashar Mayo, o parte a plajei din Damietta.

— Suntem aproape de casă! i-a spus ea lui Bassem. Am fost pe plaja asta cu familia!

Evident, traficanţii aleseseră un alt punct de plecare decât cel de lângă Alexandria şi îi duseseră pe coastă, spre

locuința lui Doaa din Gamasa, aflată acum la doar câțiva kilometri depărtare. Bateria de la telefonul ei se descărcase, aşa că l-a întrebat pe un bărbat care şedea lângă ea dacă îi putea folosi telefonul ca să-şi sune mama.

— Plecăm acum! Rugați-vă pentru noi. Vă sunăm când ajungem.

— Aveți grijă de voi, *hayati,* fiți atenți! i-a răspuns Hanaa. Domnul să vă apere!

La ora 11 seara, s-au oprit cam la o jumătate de kilometru de o plajă nisipoasă şi pustie.

— Coborâți şi alergați spre mal! au strigat trafi canții.

/

Pasagerii au coborât pe rând şi au observat alte autobuze parcate deja acolo şi sute de oameni în fața şi în spatele lor. Cei din față înaintau cu greu prin valurile mici. Bassem şi-a scos şlapii, a luat-o de mână pe Doaa şi au alergat spre apă. Se gândea că vor fi, cumva, mai în siguranță dacă o luau în fața mulțimii. A condus-o până la marginea apei, trecând pe lângă familii cu copii care mergeau mai încet.

Când au ajuns la apă, Doaa l-a rugat să aştepte înainte de a intra în valuri.

— Trebuie să-mi fac curaj, i-a spus.

— Increde-te în voia Domnului, Doaa, şi fii curajoasă, asta e singura noastră şansă, i-a răspuns el, strângând-o de mână în timp ce se avânta în apa mică.

Doaa a simțit cum valurile îi înghit pulpele, apoi genunchii. în curând apa i-a ajuns până la mijloc şi s-a temut că va fi luată de valuri. Parcă era în cel mai groaznic coşmar al ei.

Unul dintre cele două barcazuri vopsite în albas-tru-deschis şi lungi de aproximativ 3,5 metri venea

spre ei, dar, ca să-l ajungă, au trebuit să înainteze cu greu prin valurile care se spărgeau până când apa i-a ajuns lui Bassem până la umeri. Lui Doaa i-ar fi trecut peste cap, dar vesta ei de salvare subțire şi faptul că se ținea bine de Bassem o țineau la suprafață. Vesta i s-a ridicat în jurul feței, lăsându-i doar bărbia deasupra apei. Doaa şi-a dat seama că magazinul de pe plajă care vindea vestele cu 50 de dolari bucata îi păcălise; erau inutile. O nouă industrie producea veste de salvare pentru a exploata comerțul cu refugiați. Unele veste aveau o umplutură ieftină, din material absorbant. Sau, aşa cum părea să fie vesta lui Doaa, straturi subțiri de spumă care ofereau doar o flotabilitate foarte redusă. Ea a făcut tot posibilul ca să-şi țină fața deasupra apei şi ca vesta să nu-i vină peste cap.

Au ajuns la barcaz şi Bassem s-a suit peste margine, iar un traficant a ridicat-o pe Doaa. La bord au fost înghesuite cel puțin 20 de persoane. Li s-a ordonat să stea nemişcați, umăr la umăr, în timp ce un bărbat a tras de fir ca să pornească motorul pentru a-i duce la o ambarcațiune mai mare ce aştepta la orizont.

Un egiptean, bineînțeles, un alt traficant, s-a ridicat în picioare în mijlocul bărcii şi le-a spus:

— Predați banii egipteni şi cârdurile SIM de la telefoane acum! N-o să vă trebuiască în Europa!

S-a răstit când oamenii de lângă el au ezitat să se conformeze. Pasagerii n-au avut de ales şi şi-au predat banii şi telefoanele. Doaa şi-a scos portofelul din maiou şi l-a strecurat între genunchi, iar astfel a putut scoate discret 100 de lire egiptene pe care i le-a dat lui Bassem, apoi a ascuns din nou restul banilor. Şi-a ascuns telefonul sub breteaua maioului.

Când s-au apropiat de vasul care urma să-i treacă marea, Doaa a simțit un fior de panică. Ea şi Bassem nu credeau că vasul care îi va duce în Europa arăta ca vasele de croazieră cu care traficanții de persoane se lăudau pe paginile lor de Facebook şi nici ca „nava de patru stele" pe care omul de contact al acestora le-o descrisese la telefon. Dar starea jalnică a acestei ambarcațiuni era mult sub aşteptările lor. Vopseaua albastră se cojea şi marginile ruginiseră. Echipamentul de la bord pentru ridicarea plaselor de pescuit trăda faptul că vasul era un trauler, şi nu un vas de pasageri. Totuşi, Doaa gândi, uşurată: *Am reuşit în sfârşit să trecem de prima etapă a călătoriei noastre şi acum, că sunt la bord, nu va mai trebui să intru în apă.*

Pe* vas erau deja sute de oameni când Doaa şi Bassem au urcat pe punte, împinşi de jos şi traşi în sus de către pasageri. Au aflat imediat că mulți dintre aceşti călători care păreau epuizați erau deja pe vas de zile în şir, plutind fără țintă pe mare şi aşteptând cu nerăbdare să li se alăture grupul lui Doaa şi Bassem, ca să se poată umple fiecare centimetru pătrat al traulerului. Cu cât mai mulți oameni reuşeau traficanții să înghesuie, cu atât le creştea profitul. Bassem estima că la bord erau cel puțin 500 de pasageri atunci când, în sfârşit, au plecat. Dacă fiecare plătea 2.500 de dolari, aşa cum făcuseră ei, traficanții strângeau un milion de dolari pentru această călătorie. Chiar mai mult, dacă percepeau o taxă şi pentru copii. La bord erau cel puțin 100 de copii.

Vasul era atât de aglomerat, încât, atunci când a privit în jur, Doaa s-a întrebat cum aveau să se mai înghesuie şi oamenii din autobuzele rămase în urmă. Deodată, a auzit pe cineva strigând „Poliția! Poliția!" şi apoi zgomotul gloanțelor care nimereau bordul traulerului.

— Capul jos! au urlat traficanții, în timp ce motorul huruia puternic, iar vasul se îndepărta cu viteză.

Oamenii au început să se arunce pe punte, rugân- du-se cu glas tare să nu fie împuşcați. Doaa s-a ținut bine de

marginea bărcii şi s-a ghemuit, îngrozită că ar putea fi aruncată în apă în timp ce traulerul traversa cu viteză valurile agitate. Abia când au ieşit din bătaia gloanţelor a îndrăznit să ridice capul. A aruncat o privire peste bord şi şi-a dat seama că ţărmul nu se mai zărea în întuneric.

Doaa era înspăimântată când s-a apucat de marginea bărcii, deoarece fusese despărţită de Bassem. Când urcase la bord, fusese trimisă să se aşeze în secţiunea destinată femeilor, pe puntea mijlocie acoperită, iar Bassem pe puntea superioară, unde stăteau bărbaţii. Doaa era singură, înghesuită între două femei, cu genunchii la piept, tremurând. Familiilor li s-a spus să-şi găsească locuri pe cealaltă parte a vasului sau sub puntea inferioară. Vasul mirosea a peşte şi o duhoare îngrozitoare venea dinspre toalete, îngreţoşându-i pe toţi cei aflaţi la bord. Mai mulţi dintre cei aflaţi în jurul ei vomitau din cauza valurilor agitate şi a mirosului.

Pasagerii au început să se prezinte şoptind disperaţi, încercând să creeze un sentiment de comuniune în toată nefericirea şi frica lor. Majoritatea erau sirieni, dar erau şi 27 de familii palestiniene din Gaza şi vreo 25 de africani din Sudan şi din Somalia, precum şi vreo zece minori egipteni. Cam jumătate dintre pasageri aveau veste de salvare, şi Doaa bănuia că multe nu erau cu nimic mai bune decât a ei. Un băiat purta o vestă de salvare pentru copii care îi ajungea doar până la jumătatea pieptului. Doaa a început să se roage pentru siguranţa tuturor. în zorii zilei de duminică, după o noapte în care n-a dormit nimeni, motorul traulerului s-a oprit când s-a apropiat un alt vas de pescuit. Traficanţii le-au ordonat refugiaţilor să treacă în celălalt vas. Doaa nu a priceput logica mutării pe un alt vas, dar auzise că aceasta era o practică destul de des întâlnită în asemenea călătorii clandestine. Navele de pescuit aveau licenţă să opereze în diferite zone de pe mare, iar din această cauză patrulele puteau

fi păcălite. Cele două traulere s-au poziționat în paralel şi, deşi erau legate între ele, se tot îndepărtau unul de altul, ca apoi să se lovească. Doaa s-a chinuit să se ridice în picioare şi a încercat să-şi țină echilibrul când a sărit de pe primul vas părăginit pe celălalt, prinzând indispusă mâna întinsă de un traficant ca s-o tragă pe puntea celui de-al doilea vas, în timp ce altul o împingea.

De această dată, pasagerilor li s-a dat voie să stea unde voiau. Bassem şi Doaa s-au întâlnit pe noul vas şi el a condus-o la un loc de pe punte unde se puteau rezema cu spatele de bord. S-au aşezat pe vestele de salvare şi s-au înghesuit unul în altul. Cum nu era loc să se întindă, Doaa şi-a lăsat capul pe umărul lui Bassem, iar el şi l-a rezemat de-al ei.

După ce au pornit la drum, echipajul, într-o tentativă jalnică de mărinimie, le-a împărțit pasagerilor conserve cu carne expirată şi stricată. Bassem s-a mulțumit cu câteva dintre curmalele pe care le luaseră cu ei, dar Doaa n-a putut să mănânce. Conținutul toaletelor se mişca odată cu vasul, stârnind o duhoare cumplită, care-i intrase lui Doaa în nas, făcând-o să respire cu dificultate. *încă trei zile din astea, apoi vom fi salvați de italieni şi coşmarul se va termina,* îşi zicea întruna în sinea ei. Când marea se liniştea, răul de mare trecea temporar şi pasagerii îşi scoteau gustările luate la drum biscuiți, fructe uscate şi cutii mici cu suc -, împărțindu-le între ei. Timp de câteva clipe, moralul creştea şi oamenii îşi împărtăşeau visurile de viitor.

Doaa îi observa pe cei din jurul ei, întrebându-se ce îi aducea acolo. O interesase întotdeauna situația palestinienilor şi avusese câteva prietene care locuiau în cartierul palestinian din Daraa. Când se uita la ştiri, era scandalizată de nedreptățile suferite de aceştia în Gaza. Acum afla că multe familii de refugiați de pe vas fugiseră din calea celui mai recent atac israelian. Alții veneau din Siria, cândva un

refugiu pentru palestinieni, dar unde acum regimul nu-i mai proteja şi erau o ţintă fie din cauza asocierii lor cu guvernul Assad, fie deoarece nu voiau să lupte de partea nici uneia dintre tabere. Aproape de Doaa şedea o familie alcătuită din patru membri. Doaa şi mama au început să pălăvrăgească. Erau din tabăra palestiniană Yarmouk din Damasc şi ea şi soţul ei, Imad, făceau tot posibilul să le liniştească pe cele două fetiţe ale lor, Sandra, de şase ani, şi Masa, de un an şi jumătate, care erau agitate şi plângeau. Doaa a întrebat încotro se îndreptau. Mama a spus că destinaţia lor era Suedia, unde cumnatul ei ajunsese cu un an înainte împreună cu fiica lor cea mare, Sidra, care avea opt ani. Se gândiseră că, dacă îşi trimiteau fiica înainte, creşteau şansele ca măcar o parte din familie să supravieţuiască. Mama a rugat-o pe Doaa s-o ţină în braţe pe micuţa Masa, apoi s-a ridicat în picioare şi şi-a luat copila ca s-o ducă la toaletă. Doaa a îmbrăţişat strâns la piept pentru o clipă trupşorul cald, apoi i-a dat-o pe fetiţă mamei.

Toată lumea de pe vasul ăsta are o poveste tristă, se gândi Doaa pe când le privea pe Masa şi pe mama ei îndreptându-se spre toaletă, dar a observat că puţini oameni îşi pomeneau trecutul. Discuţiile lor se axau, în schimb, pe viitor, pe depăşirea chinului acelor zile groaznice pe mare şi pe începutul unei vieţi noi. Cu fiecare zi, între pasageri s-a format un soi de solidaritate. Mai ales adulţii îi ajutau pe copii îi distrau cu poveşti, le ofereau câte o gură de apă sau desfăceau un pachet de biscuiţi pentru o mică trataţie. Nu exista nici o scindare pe motive sectare, religioase sau etnice între ei; erau doar oameni care încercau să se ajute unii pe alţii să supravieţuiască încă o zi.

Doaa tânjea după Coranul pe care îl adusese din Siria, lucrul ei cel mai de preţ. De pe la zece ani, citea din el în fiecare seară înainte de culcare şi uneori şi în timpul zilei, atunci când avea nevoie de cuvinte care s-o liniştească. După ce citea din Coran, îl punea înapoi în învelitoarea rigidă care

avea un model geometric în relief, în roz şi alb. Coranul ar calma-o acum, se gândea ea, dar s-a înfuriat când şi-a amintit că era în geanta de voiaj neagră care îi fusese confiscată în cursul primei arestări. A fost brusc cuprinsă de ură faţă de traficanţi şi de furie faţă de poliţie şi de toţi cei care încercau să profite de disperarea refugiaţilor ca ea.

După câteva clipe, un traficant s-a apropiat de locul în care stăteau, cu o carte în mână.

Cineva a pierdut Coranul ăsta. îl vrea careva?

Era primul traficant care arăta un minim de bunătate. Bassem stătea de vorbă cu un palestinian de lângă el, pe nume Walid, care a acceptat cartea; dar apoi, ca să nu pară egoist, Walid s-a întors spre Bassem şi Doaa şi le-a oferit-o. Doaa i-a şoptit lui Bassem:

Chiar vreau Coranul acela.

Walid a zâmbit prietenos şi i l-a dat. Luând cartea sfântă, Doaa s-a simţit revigorată şi uşurată. Atingerea pielii moi în care era învelită fu suficientă ca s-o aline. A sărutat coperta şi a deschis Coranul nerăbdătoare, citind cuvintele lui Dumnezeu şi având senzaţia că ţinea în mâini un obiect protector. Pe când răsfoia paginile, a găsit mici bucăţi de hârtie cu rugăciuni scrise de mână. După ce le-a citit, a închis cartea cu grijă, asigurându-se că nu pierde însemnările, şi a strecurat-o sub tricou, aproape de inimă.

Uneori, celelalte femei care stăteau în apropiere i se alăturau lui Doaa când scotea Coranul şi recitau rugăciunile împreună cu ea, cerându-i lui Dumnezeu să călăuzească vasul în siguranţă până în Italia. Femeia care stătea chiar la stânga lui Doaa a intrat în vorbă cu ea şi i-a povestit despre viaţa grea într-o tabără de refugiaţi din Liban. A întrebat-o pe Doaa ce o făcuse să plece din Siria şi unde se ducea. Când a aflat despre logodna ei cu Bassem în Egipt şi despre planurile lor de a se căsători în Europa, tânăra femeie, care-şi zicea Um Khalil, „mama lui Khalil", băieţelul ei de doi ani căruia tocmai îi dădeau dinţii, a fost

încântată.

— Eşti mireasă! a exclamat ea. O să-ți facem o nuntă frumoasă când ajungem în Europa! Vom cânta şi vom dansa toată noaptea!

Doaa a fost mişcată. Cealaltă femeie de lângă ea, o palestiniană siriană între două vârste, a adăugat bucuroasă:

— Când ajungem înItalia, o să-ți cumpărăm cea mai drăguță rochie şi o să dăm două petreceri: una pentru nunta ta şi una ca să sărbătorim că am ajuns!

— Ai mare noroc cu Bassem, i-a spus Um Khalil lui Doaa, privindu-l în ochi pe Bassem şi zâmbindu-i.

La aceste vorbe, pe Doaa a cuprins-o brusc gelozia şi s-a întors spre Bassem, cu spatele la Um Khalil. Bassem a recunoscut imediat expresia înverşunată de gelozie de pe chipul lui Doaa.

— Ar trebui să mai stai de vorbă cu ea, e cumsecade ! i-a şoptit el la ureche.

— Ce vrei să spui cu asta? l-a întrebat Doaa, uimită. O folosea ca să se apropie de cealaltă femeie? se întrebă ea.

— Eşti geloasă? a tachinat-o el, zâmbind larg. Apoi, văzând că Doaa era cu adevărat supărată, a liniştit-o: N-am ochi decât pentru tine, iubirea mea.

Doaa s-a ghemuit lângă el şi i-a luat mâinile în ale ei.

— Peste doar două zile vom fi în apele italiene, a aproximat el. Pe urmă ne ducem în Suedia, ne căsătorim şi ne facem o familie.

Bassem auzise de la prieteni care reuşiseră să ajungă în Europa că, odată ajunşi în apele teritoriale ale Italiei, traficanții

de persoane trimiteau un SOS, alertând paza de coastă şi transmiţându-şi poziţia prin GPS. Uneori, traficanţii erau culeşi de colaboratori înainte de sosirea navelor de salvare, lăsându-i pe refugiaţi fără căpitan sau fără echipaj, i-a explicat el lui Doaa. în caz contrar, pretindeau că sunt refugiaţi şi ei, ca să evite arestarea, punându-i pe pasageri să jure că nu le vor divulga identitatea, apoi, cu prima ocazie, părăseau grupul.

Nici unul dintre pasagerii de la bord nu ştia unde se aflau. Nu existau puncte de reper, ci doar o vastă întindere de apă cât vedeau cu ochii. Din când în când, oamenii verificau dacă aveau semnal la telefoanele mobile, dar în van.

în noaptea aceea, pasagerii au tremurat de frig, fiindcă aveau hainele ude din cauza valurilor care ajunseseră peste bord. Doaa a tresărit când a simţit degeţelele băiatului lui Um Khalil atingându-i faţa şi trăgând-o de lănţişor. în loc să se enerveze că o trezise, s-a simţit liniştită de atingerea copilului. Când a răsărit soarele în a treia zi pe mare, hainele li s-au uscat treptat, dar s-a făcut cumplit de cald. Lui Doaa i se lipiseră hainele de trup, iar documentele înfăşurate în plastic şi telefonul de sub haine parcă se topeau şi îi intrau în piele. în acea zi, după-amiaza târziu, s-a apropiat de ei un alt vas.

— Mişcaţi-vă! le-au zis traficanţii, ordonându-le să schimbe din nou ambarcaţiunea.

Pasagerii şi-au exprimat nemulţumirea, dar s-au conformat. Trebuiau să schimbe navele dacă voiau să treacă la următoarea etapă a călătoriei lor. Spre mirarea lui Doaa, numai vreo 150 de pasageri s-au transbordat împreună cu ea şi cu Bassem, iar ceilalţi au rămas pe loc, în ultimul trauler. Unul dintre traficanţi a explicat că valurile erau prea mari pentru atât de mulţi oameni şi că trebuiau împărţiţi, aşa că Doaa

şi Bassem au urmat resemnaţi indicaţiile traficanţi-

lor. Bassem era optimist şi calcula că poate vor ajunge mai

repede în Italia cu un număr mai mic de pasageri la bord. Doaa a privit în jur, nedumerită, însă optimistă, şi a observat că şi cele două fetiţe, Masa şi Sandra, împreună cu părinţii lor, ajunseseră pe acest vas. Era al patrulea vas cu care mergeau de când îşi începuseră călătoria şi ea spera să fie şi ultimul.

Marţi dimineaţă, pe 9 septembrie, la patru zile de când porniseră în călătorie, Doaa şi Bassem au zărit în depărtare un alt vas de pescuit şi, când s-au apropiat, şi-au dat seama că era acelaşi pe care se aflaseră în ziua precedentă. Din nou, fără nici o explicaţie, traulerele s-au apropiat şi traficanţii le-au ordonat pasagerilor să schimbe vasul încă o dată. Bătea vântul şi marea era agitată. Traficanţii le-au aruncat frânghii colaboratorilor lor de pe vasul mai mare. Vasele s-au ciocnit, iar zgomotul lor i-a amintit lui Doaa de bubuitura unei explozii din Siria şi de groaza pe care o trăise la auzul acestuia.

S-a format un şir de oameni care urmau să treacă înapoi pe vasul iniţial. Copiii plângeau în timp ce erau aruncaţi ca nişte saci de cartofi în braţele bărbaţilor solizi de pe cealaltă barcă. Când i-a venit rândul, Doaa a alunecat după ce au lăsat-o pe puntea noului vas şi a căzut, julindu-şi coatele. Bassem a ajutat-o să se ridice. Apoi au privit cu groază cum Walid, palestinianul care îi dăduse Coranul lui Doaa, şi-a prins mâna între cele două vase în timp ce sărea din unul în celălalt. Din cauza valurilor, traulerele s-au izbit; Walid a ţipat. Când s-a tras în sfârşit pe punte, degetele de la o mână îi fuseseră retezate şi sângele îi ţâşnea în toate direcţiile. Pasagerii s-au grăbit să-i înfăşoare mâna în tifon pentru a opri sângerarea, dar el nu mai avea degete. S-a aşezat pe punte, hohotind de durere. Doaa îl privea fix, îngrozită,

prea şocată ca să se mişte.

Traficanții n-au avut nici o reacție şi au continuat să dea ordine răstite şi să-i împingă pe pasagerii rămaşi la bord. Un bărbat s-a împiedicat şi a căzut cu fața într-o baba din fier, spărgându-şi capul. Lui Doaa i s-a întors stomacul pe dos când a văzut cum o femeie care-l cunoştea a scos calmă un ac şi ață din geantă şi i-a cusut tăietura adâncă.

Când pasagerii s-au aşezat şi vasul a pornit din nou motoarele, un membru al echipajului a făcut turul punții cu o pungă mare plină cu lipii învechite. I-a dat câteva bucăți lui Bassem, care i-a spus lui Doaa:

— Ai nevoie de asta ca să te întremezi.

Doaa a dat din cap şi a refuzat ferm:

-— Mulțumesc, dar nu mi-e foame.

Bassem a luat bucata ei de pâine, dar era furios pe ea. Era a treia zi pe mare şi ea mâncase o singură dată, câteva guri dintr-o conservă de ton primită de la cineva. Walid era în apropiere; avea dureri mari şi-şi ținea strâns mâna.

— Simt că mor de durere, i-a spus el lui Doaa, tremurând.

Doaa a îngenuncheat lângă el şi i-a citit câteva versete din Coran, în speranța că asta îl va alina.

Echipajul de pe acest vas era mai cumsecade decât cel de pe primul. Shoukri Al-Assoulli, un pasager palestinian din Gaza însoțit de soția şi de cei doi copii mici, Ritaj şi Yaman, a aflat de la căpitan că nu era traficant de persoane şi că se îndrepta şi el spre Europa în speranța unui refugiu. Căpitanul i-a spus lui Shoukri

că stătuse în închisoare ani de zile şi că, atunci când a ieşit, a fost nevoit să găsească un mijloc de a-şi întreţine familia. Aşa că el şi nişte prieteni s-au înţeles cu traficanţii să constituie echipajul vasului în schimbul călătoriei gratuite până în Europa, unde voiau să caute de lucru. I-a implorat pe Shoukri şi pe ceilalţi să nu-i denunţe pe el şi pe membrii echipajului după ce ajungeau în Europa. Le-a explicat că erau oameni la fel ca ei, care nu se puteau descurca în Egipt şi care căutau o viaţă mai bună.

Refugiaţii i-au promis că nu-l vor denunţa, însă începeau să devină nerăbdători şi tot mai frustraţi. Tuturor li se spusese că voiajul va dura cel mult două zile şi trecuseră deja aproape trei.

Pe la ora 3 în acea după-amiază, au privit consternaţi încă un vas apropiindu-se de al lor. Nu *din nou!* s-a gândit Doaa. Acest vas era şi mai mic decât cel pe care se înghesuiau. Era uimitor că poate să plutească vopseaua era sărită peste tot şi părţile metalice erau acoperite de rugină. Echipajul, vreo zece oameni, a tras lângă vasul lor şi le-a ordonat:

— Toată lumea trece aici sau vă trimitem înapoi în Egipt.

Refugiaţii, care fraternizau după zilele petrecute împreună şi datorită scopului lor comun de a ajunge în viaţă în Italia, au refuzat cu toţii să debarce. Noul vas era pur şi simplu prea şubred.

— Am schimbat deja vasele de multe ori, s-a plâns un refugiat.

Un părinte s-a ridicat şi a protestat:

— în nici un caz nu urcăm pe vasul ăla. Copiii îndură deja prea multe!

Doaa s-a gândit la degetele lipsă ale lui Walid şi s-a cutremurat la ideea de a schimba din nou vasul. Toată lumea a refuzat categoric să se mişte. în faţa hotărârii pasagerilor, traficanţii n-au avut de ales şi au cedat. S-a făcut o înţelegere: pasagerii puteau să rămână pe vas atât timp cât toţi acceptau să declare că echipajul şi căpitanul erau refugiaţi care fugeau de războiul din Siria, precum şi că la bord nu se afla nici un traficant, că ei erau cei care stăteau la cârma vasului.

Pasagerii au consimţit bucuroşi şi echipajul a părut uşurat. Căpitanul a pornit din nou vasul, lăsându-1 pe celălalt în urmă.

— Cât mai durează? l-a întrebat cineva.

— Doar 19 ore şi ajungem în Italia, i-a asigurat căpitanul.

La auzul acestor vorbe, pasagerii au ovaţionat şi au aplaudat.

— *Inshallah* cu voia Domnului ajungem în Italia! au strigat.

Um Khalil a îmbrăţişat-o mai întâi pe Doaa, apoi pe Bassem. Pentru prima oară de când porniseră pe mare, Doaa a crezut că exista într-adevăr posibilitatea să ajungă cu toţii în Europa.

Nouă

Nu mai rămâne decât marea

Doaa şi Bassem s-au întors la locul lor de pe punte, la tribord, înghesuindu-se între ceilalţi şi pregătindu-se pentru ultima etapă a călătoriei pe mare. Fiind atât de aproape de destinaţie, oamenii au început să se relaxeze şi atmosfera s-a mai înveselit. Părinţii uşuraţi şi-au ajutat copiii să-şi dea jos vestele de salvare ca să se simtă mai confortabil şi i-au instalat pe puntea exterioară. Barca părea să se deplaseze mai repede decât înainte pe marea calmă, iar pasagerii râdeau şi glumeau împreună. Soarele strălucea puternic deasupra lor şi unii s-au adăpostit de caniculă sub saci din plastic pentru orez, legaţi laolaltă şi prinşi ca o velatură ca să ţină umbră, însă Doaa a rămas la soare, bucurându-se de razele care-i mângâiau faţa. *încă nouăsprezece ore,* şi-a spus ea, *şi toate astea se vor termina. Pe urmă voi fi cu Bassem în Europa, spre o viaţă nouă împreună.* Timpul pe care-1 petrecuseră la închisoare, orele îngrozitoare în remorcile camioanelor şi în autobuze aglomerate, goana epuizantă prin deşert, toate acestea vor fi meritat osteneala. L-a strâns de mână pe Bassem şi şi-a *rezemat* capul de *umărul* lui. El i-a zâmbit încrezător şi i-a şoptit:

— Vom reuşi, Doaa.

Doaa a zâmbit la vorbele lui, a închis ochii şi s-a lăsat cuprinsă de somn în legănatul valurilor şi sub razele soarelui. Abia dacă ațipise de câteva minute când zgomotul unui motor şi înjurăturile într-un dialect egiptean ale unor bărbați au făcut-o să tresară. Trecuse o jumătate de oră de la întâlnirea cu celălalt trauler. Ea şi Bassem s-au ridicat în picioare ca să localizeze sursa zarvei, s-au prins de marginea vasului, s-au aplecat peste balustradă şi au văzut un vas de pescuit albastru cu numărul 109 vopsit pe lateral, care se apropia cu viteză. Avea două punți, era un model mai mare şi mai nou decât cel pe care se aflau ei. Doaa a văzut vreo zece bărbați la bord, îmbrăcați în haine obişnuite, şi nu în ținute complet negre cum aveau traficanții. Unii purtau şepci de baseball ca să nu poată fi identificați, dar altora nu părea să le pese dacă pasagerii le vedeau fețele. Doaa nu văzuse niciodată piraţi, însă răutatea care se citea pe chipurile bărbaților a dus-o cu gândul la ei.

— Câinilor! strigau ei. Ticăloşilor! Opriți barca!

Unde credeți că mergeți? Trebuia sărămâneți să muriți în țara voastră!

Când vasul s-a apropiat la numai câțiva metri, unul dintre traficanții de pe vasul lui Doaa le-a strigat:

— Ce dracu' faceți ?!

— îi trimitem pe câinii ăştia împuțiți pe fundul mării! a urlat unul drept răspuns.

Brusc, au început să arunce cu scânduri în pasagerii de pe vasul cu refugiați, privindu-i cu o ură sălbatică. Apoi, traulerul a mărit viteza şi a făcut un mic ocol,

dar s-a întors spre vasul lui Doaa. Ea l-a privit cu groază venind în viteză direct spre ei, pe o traiectorie de coliziune exact spre punctul în care se aflau ea şi Bassem, ţinându-se bine de marginea vasului. Doaa a înlemnit de spaimă.

— Doaa, Doaa, pune-ţi vesta de salvare! a strigat înnebunit Bassem, smulgând-o din paralizie. O să ne omoare!

Peste tot în jurul lor, pasagerii s-au panicat, gră- bindu-se să-şi ia vestele de salvare, în timp ce rugăciuni disperate erau întrerupte de ţipete înspăimântate şi de plânsetele copiilor. Vasul care se apropia de ei a accelerat. Când Doaa a dat să-şi ia vesta de salvare, vasul a intrat cu pintenul etravei în laterala traule- rului lor. S-au auzit un scrâşnet metalic şi trosnituri de lemn chiar sub locul unde stăteau ea şi Bassem. Impactul a fost atât de dur şi de brusc, încât s-a simţit ca o lovitură de rachetă. Doaa s-a dezechilibrat,

mai să cadă peste balustradă, dar Bassem a întins iute braţele şi a prins-o. în timp ce era trasă înapoi la loc sigur, a văzut că alţi oameni, care nu fuseseră la fel de norocoşi, căzuseră peste balustradă, pe puntea inferioară şi peste alţi pasageri de dedesubt. în ureche i-a răsunat un ţipăt, dar nu-şi dădea seama de unde venea. Din cauza şocului nu putea să scoată nici un sunet. în agitaţia creată, Doaa scăpase vesta de salvare şi n-o mai putea găsi. S-a precipitat căutând-o, apoi Bassem a tras-o spre el. Doaa şi-a dat seama că vasul începea să se încline într-o parte.

O, Doamne! gândi Doaa. *Nu apa! Nu înecul! Lasă-mă să mor acum, nu mă lăsa să ajung în mare!* Cu o mână se ţinea de balustradă ca să nu-şi piardă echilibrul şi cu cealaltă îi strângea mâna lui Bassem.

— Doaa, ascultă-mă, i-a zis Bassem. Tine-te bine

de mâna mea. Nu-mi da drumul şi vom supravieţui, îţi promit că nu te las să te îneci.

Doaa îi auzea pe bărbaţii care atacau vasul râzând în timp ce azvârleau bucăţi de lemn spre ei. Râsetele lor erau unele dintre cele mai îngrozitoare sunete pe care le auzise vreodată. Nu-i venea să creadă că bărbaţii ăia se distrau cu atâta cruzime, încercând să scufunde un vas pe care erau copii. De peste tot în jur se auzeau ţipete de spaimă şi oamenii strigau rugăciuni disperate. în cele din urmă, vasul atacator s-a retras şi s-a îndepărtat de ei, iar pentru o clipă Doaa a sperat că măcelul se terminase, că bărbaţii voiseră doar să-i sperie. însă după câteva secunde aceştia au înaintat din nou cu viteză spre ei, iar Doaa a înţeles că nu aveau milă şi că intenţionau să-i omoare pe toţi cei aflaţi la bord bărbaţi, femei şi copii. De această dată, când s-au izbit de partea laterală a ambarcaţiunii lui Doaa, vasul şubrezit a intrat violent cu pintenul etra- vei în mare.

Forţa impactului a smuls mâna lui Bassem din strânsoarea lui Doaa şi l-a dezechilibrat. Doaa l-a pierdut din vedere în masa de oameni care se rostogoleau în faţă. Era presată de bordul navei, stând în picioare datorită masei de oameni care se împingeau în ea.

Pasagerii au început să cadă în apă, iar bărbaţii de pe vasul atacator îi zeflemiseau, strigându-le că fiecare trebuia să se înece.

— Să vă halească peştii! urlau ei în timp ce se îndepărtau cu viteză.

Batjocura crudă îi răsuna în urechi lui Doaa. Jumătate din vasul cu refugiaţi era deja sub apă şi se scufunda rapid. Doaa se gândi la sutele de oameni blocaţi în cocă. *Sunt condamnaţi la moarte şi la fel suntem şi noi!* se gândi, ţinându-se de marginea vasului care se scufunda.

Se ţinea cât de bine putea de bord, dar când vasul s-a înclinat spre apă, degetele i s-au desprins şi a alunecat în mare,

scufundându-se imediat. S-a pomenit sub sacii de orez din plastic pe care pasagerii îi legaseră ca să le facă umbră. A dat frenetic din braţe ca să ajungă la suprafaţă, realizând însă că era blocată sub saci, alături de zeci de alţi oameni. Luptând să-şi alunge teama, Doaa a închis ochii, apoi i-a deschis din nou şi a văzut că oamenii de lângă ea se chinuiau să se elibereze de sub plasticul greu. Nu era aer şi nici o cale spre suprafaţă. Şi-a amintit de ziua în care vărul ei o cufundase în lac şi ea înghiţise multă apă, care o sufoca. De data asta nu erau membrii familiei de faţă ca s-o scoată din apă, nu era nimic în afară de apa sărată şi rece şi de presiunea crescândă din piept şi din spatele ochilor, în timp ce se chinuia să ia o gură de aer şi înghiţea şi mai multă apă. Atunci a zărit un licăr de lumină şi a observat o spărtură în plastic. Şi-a întins mâinile
prin deschizătură, părându-i-se că se mişcau cu încetinitorul, şi s-a îndreptat spre suprafaţă. A respirat cu nesaţ. Şi-a dat seama că sacii de orez erau încă prinşi de vas şi că, dacă se ţâra pe ei, putea să ajungă la pupa singura parte care mai plutea încă şi să se prindă de marginea vasului. A trecut peste saci şi, când a ajuns la marginea bărcii, a apucat-o atât de strâns, încât nu-şi mai simţea mâinile. Şi-a recăpătat răsuflarea inspirând adânc, apoi s-a răsucit ca să privească în urmă. Oamenii de sub plastic nu se mai mişcau.

De peste tot se auzeau ţipete, înăbuşite doar de zgomotul motorului. A întors capul spre mare şi a văzut grupuri de oameni strigând numele celor dragi şi invocându-l pe Dumnezeu. Oamenii se apucau cu disperare de orice plutea bagaje, bidoane de apă, chiar şi alţi oameni, trăgându-i în jos cu ei. Doaa a observat că în jurul ei apa era roşie şi şi-a dat seama că oamenii erau prinşi în vârtejul creat de elice şi dezmembraţi de pale. Peste tot pluteau bucăţi de trupuri. Era mai înfiorător decât orice îi fusese dat să vadă în timpul războiului în Daraa. A privit cu groază cum un copil

plângea şi se chinuia să se ţină de vas, pentru ca imediat să se desprindă şi să alunece spre elice, unde trupşorul îi fu făcut bucăţi. Nu erau decât sânge şi ţipete. Doaa s-a forţat să-şi întoarcă privirea şi să cerceteze puntea. A văzut un bărbat mort prins în cadrul metalic folosit pentru plasele de pescuit, cu o funie înfăşurată în jurul gâtului, cu braţele şi picioarele retezate şi cu faţa acoperită de sânge.

Copleşită de panică şi de frică, Doaa a început să strige disperată numele lui Bassem. Era îngrozită că şi el se afla printre cei morţi. I-a strigat numele la nesfârşit, uitându-se tot timpul la trupul mutilat al bărbatului prins în funie. După câteva secunde lungi, a auzit vocea lui Bassem:

— Doaa! Doaa, nu te uita la el, uită-te la mine!

Doaa a întors capul în direcţia de unde se auzea vocea lui şi l-a zărit în mare. Marginea din metal a vasului îi intra în palme şi picioarele îi atârnau în apă. Voia să ajungă la Bassem, dar nu-şi putea face curaj să sară în apă. Vasul însă se scufunda la un unghi care o trăgea spre elicea în mişcare. Şi mai mulţi oameni au fost traşi spre pale. Dar tot nu-i venea să se desprindă şi să lase marea s-o înghită.

— Desprinde-te sau te face şi pe tine bucăţi! i-a strigat Bassem.

A încercat să înoate până la ea, dar valurile îl îndepărtau.

Doaa a auzit un glas lângă ea:

— Fă ce-ţi zice, Doaa!

Era Walid. Se ţinea cu singura lui mână bună de pupa care se scufunda, fixând elicea cu privirea.

Şi-a mutat privirea şi s-a uitat la Doaa, cu spaima citindu-i-se pe chip, şi i-a zis:

— Nu ştiu să înot. N-am vestă de salvare.

— Nici eu nu ştiu să înot.

Vesta ei de salvare dispăruse de mult timp şi amândoi se apropiau tot mai mult de elice.

— Doaa! Sari! Acum! a strigat din nou Bassem.

— Trebuie să ne desprindem, i-a spus Doaa lui Walid, deşi gândul o paraliza.

Tristeţea a înlocuit spaima de pe chipul lui Walid.

— Pune-ţi speranţa în Dumnezeu, i-a spus el cu bunătate, iar ea a simţit că-i vine să plângă. Dacă crezi în Dumnezeu, el te va salva.

Doaa a închis ochii, şi-a desfăcut mâinile şi a căzut pe spate, cu braţele şi picioarele depărtate când a lovit suprafaţa apei. A plutit câteva clipe pe spate, apoi a simţit cum cineva o trage de văl, care i-a alunecat de pe cap în apă. în timp ce plutea pe spate, a simţit cum vârfurile părului ei lung erau trase sub apă. Cei care se înecau dedesubt nu mai raţionau şi se apucau de orice puteau ca să încerce să ajungă la suprafaţă. Mâinile lor o apucau de cap, băgând-o cu faţa sub apă. A reuşit, cumva, să le îndepărteze mâinile. A tras aer, s-a răsucit în poziţie verticală şi a dat din mâini şi din picioare ca să încerce să rămână deasupra apei. Şi-a amintit că asta însemna să înoţi, aşa că a făcut tot ce a putut să calce apa în timp ce privea vasul dispărând în valuri. Nu a mai rămas nimic în afară de resturi de vas, sânge, cadavre şi alţi câţiva supravieţuitori. A simţit că ceva se mişcă sub ea şi a ştiut că erau oameni care se înecau şi că în orice clipă unul dintre ei putea s-o apuce de picioare şi s-o tragă în adâncuri.

Atunci l-a zărit pe Bassem înotând spre ea, ţinând un colac albastru, din acelea pe care le folosesc copiii în

piscine şi în apă mică.

— Trece-ți ăsta peste cap, ca să pluteşti, i-a zis el în timp ce îi trecea peste umeri colacul parțial umflat.

Speriată că cineva ar putea încerca s-o apuce de picioare, Doaa s-a tras peste colac, cu picioarele şi brațele atârnând peste margine, apoi a leşinat brusc din cauza şocului şi a epuizării. Bassem a stropit-o cu apă de mare pe față ca s-o readucă în simțiri. Soarele începea să coboare la orizont şi marea devenise calmă şi netedă, punând în evidență scena din fața ei într-un mod sinistru. Supraviețuitorii erau strânşi în grupuri mici, unii purtând veste de salvare care le mențineau doar capul la suprafață. Mulți cumpăraseră veste contrafăcute care abia dacă pluteau. Doaa se întreba dacă traficanții de persoane care le dăduseră acele veste intenționaseră de la bun început să-i lase să se înece.

Bassem călca apa lângă Doaa, ținându-se de colacul ei gonflabil. A zărit un bărbat pe care l-a recunoscut, care avea o sticluță de apă, şi l-a rugat să-i dea lui Doaa o înghițitură. Ea a luat puțin, apoi a vomitat imediat toată apa de mare pe care o înghițise.

Eliminarea apei sărate din corp a făcut-o să fie mai atentă. A observat brusc toți oamenii care se tânguiau peste tot în jurul lor. în apropiere au auzit strigătele îndurerate ale lui Shoukri al-Assoulli, palestinianul pe care-l cunoscuseră pe vas. Plutea pe o pungă de plastic plină cu sticle de apă goale şi striga întruna numele soției şi copiilor lui:

Hiyam! Ritaj! Yaman!

Cu o mână liberă, împingea apa într-o parte ca să se apropie de alți supraviețuitori, întrebând:

I-ați văzut pe soția mea, pe copiii mei ?

S-a oprit când a găsit un alt prieten al prietenului său plângând în hohote. îşi pierduse şi el soția şi copiii.

— Cum o să-i spun mamei că au murit ? l-a întrebat el pe Shoukri.

O femeie a scos un telefon mobil rezistent la apă şi a încercat să sune la toate numerele pentru urgenţe la care s-au putut gândi ea şi alţii din jurul ei. însă nu era reţea. O altă femeie şi-a scos telefonul dintre straturile de pungi de plastic în care îl înfăşurase, descoperind că încă era uscat şi sperând că va avea mai mult noroc. însă bateria era descărcată. întunericul s-a lăsat încet peste supravieţuitorii care pluteau pe apă şi marea a devenit neagră şi agitată. Hainele reci şi ude i se lipeau lui Doaa de corp; tremura. Valurile au despărţit grupurile de supravieţuitori care se ţinuseră de mâini, crezând că aveau mai multe şanse să fie observaţi şi salvaţi dacă rămâneau împreună. Bassem era agăţat de colacul lui Doaa, iar ea îl ţinea strâns de braţ, înspăimântată că şi el ar putea să se îndepărteze. Orele au trecut şi plânsetele zgomotoase ale copiilor au devenit scâncete slabe. Doaa a pipăit Coranul pe care i-l dăruise Walid, consolată că acesta era încă în siguranţă, chiar deasupra inimii ei. A început să recite versete cu glas tare şi în curând i s-au alăturat şi alţii din preajmă. S-a simţit alinată pentru o clipă în acest cerc şi mai aproape de Dumnezeu. Luna şi stelele erau singura lor lumină, strălucind peste vii şi peste morţi. Peste tot în jur pluteau cadavre.

— Iartă-mă, Doaa, n-ar trebui să vezi aşa ceva, s-a scuzat Bassem.

însă ea doar a scuturat din cap şi l-a prins şi mai strâns de braţ.

/

între 50 şi 100 de oameni supravieţuiseră naufragiului, dar în timpul nopţi mai mulţi aveau să moară de frig, de epuizare şi de deznădejde. Unii dintre cei care îşi pierduseră familia s-au dat bătuţi, scoţându-şi vestele de salvare şi lăsându-se să se adâncească în mare. La un moment dat, Doaa a auzit strigăte disperate în timp ce pasagerii încercau să îmbărbăteze un tânăr din apropiere care îşi scosese vesta de salvare.

— Nu face asta! îl rugau ceilalți supraviețuitori. Te rugăm, nu renunța!

însă tânărul a împins vesta de salvare la distanță şi s-a dus cu capul în apă. Era atât de aproape de Doaa, încât aproape că-l putea atinge.

în toată disperarea, cei rămaşi în viață au devenit solidari. Cei cu veste de salvare s-au dus către cei care nu aveau, oferindu-le un umăr de care să se țină pentru a se odihni. Cei care aveau puțină mâncare sau apă au împărțit-o cu alții. Cei care încă aveau moralul ridicat îi alinau şi îi încurajau pe cei care voiau să se dea bătuți.

Bassem şi-a dat jos blugii, pentru ca greutatea lor să nu-l tragă în jos, însă îşi pierdea puterile. Erau în apă de 12 ore.

— îmi pare rău, Doaa. îmi pare foarte râu, îşi cerea el întruna iertare. Era devastat că insistase să călătorească pe mare, când asta o îngrozea pe Doaa atât de mult. E vina mea că s-a întâmplat aşa. N-ar fi trebuit să te conving să urci pe vas.

— Am făcut alegerea asta împreună, i-a spus ea ferm.

Lui Bassem îi clănțăneau dinții şi buzele i se învinețiseră. Lui Doaa au început să-i curgă lacrimile când a văzut cât de slăbit era Bassem, însă şi-a păstrat vocea calmă:

— O să reuşim, Bassem, i-a zis, repetând cuvintele pe care i le spusese el ca s-o liniştească pe vas. Vom fi salvați şi ne vom face o familie împreună.

— Jur în fața lui Dumnezeu, Doaa, te iubesc mai mult

decât pe oricine altcineva pe lume! i-a spus Bassem, strângând-o de mână.

Şi-a încrucişat braţele peste marginea colacului gonflabil, şi-a sprijinit capul pe ele şi a dormit la răstimpuri. Doaa îl ţinea bine de mână, ca şi cum ar fi fost singurul lucru care o împiedica să nu se alăture celor luaţi de mare.

/

A doua zi când a răsărit soarele, Doaa a văzut că noaptea răpusese cel puţin jumătate dintre supravieţuitori. Peste tot în preajma ei pluteau cadavre, cu faţa în jos, vineţii şi umflate. Doaa a recunoscut unele dintre ele, dar nu din grupul de supravieţuitori iniţiali. Şi-a dat seama că erau oamenii care se înecaseră atunci când s-a scufundat vasul şi că între timp trupurile lor se ridicaseră la suprafaţă. Oamenii se înecaseră sub ochii ei şi dispăruseră în cursul nopţii. Multe dintre cadavrele care pluteau aveau mâinile strânse la piept, ca şi cum le era frig. Unii dintre supravieţuitorii rămaşi care reuşiseră să reziste peste noapte fără veste de salvare s-au agăţat disperaţi de cadavre ca să se ţină la suprafaţă.

Doaa se sufoca din cauza duhorii celor morţi. Când

/

s-a trezit Bassem şi a observat scena din jurul lor, a început din nou să-şi ceară iertare. De această dată însă, Doaa i-a simţit resemnarea în glas, de parcă renunţase la speranţa că vor supravieţui. Lui Doaa i s-a părut că scuzele lui semănau de fapt cu un adio.

— Nu-ţi face griji, l-a liniştit, simţind cum iubirea pentru el îi umplea inima. Ajunsese şi ea să accepte că era

posibil să nu mai reziste mult timp. Asta e soarta noastră.

Un bărbat din apropiere a observat probabil că moralul celor doi scădea. I-a strigat lui Bassem:

— Mişcă-te întruna, altfel îți înțepeneşte corpul!

Aşa că Bassem s-a desprins de colac şi a înotat în jur câteva minute, uitându-se după ceva ce să-i aducă lui Doaa o sticlă cu apă ca să-şi umezească buzele uscate sau o cutie cu suc ca să alunge amețeala care îi copleşea pe amândoi. însă nu a găsit nimic decât marea nemărginită, capetele care săltau pe apă şi bucăți de lemn. S-a întors la Doaa, clătinând din cap. Soarele devenea arzător; le încălzea corpurile, dar le sporea setea. Lui Bassem îi era rău de la toată apa sărată pe care o înghițise, aşa că Doaa şi-a vârât degetele pe gâtul lui ca să-l ajute să o vomite. După aceea, Bassem şi-a încrucişat din nou brațele peste marginea colacului gonflabil al lui Doaa şi şi-a lăsat capul pe ele ca să se odihnească.

în jurul cuplului s-a strâns un mic grup de supraviețuitori, călcând apa. Unii, probabil delirând, spuneau lucruri care nu aveau nici un sens. Un bărbat a zis:

— E o cafenea în apropiere, du-te să ne aduci ceai!

în toată aiureala, Bassem a privit-o în ochi pe Doaa, a ridicat glasul suficient încât să-l audă toată lumea şi i-a declarat solemn:

— Te iubesc mai mult decât pe oricine altcineva, îmi pare rău că te-am dezamăgit. N-am vrut decât tot ce e mai bun pentru tine.

Doaa a văzut că avea ochii febrili şi că o privea țintă în ochi, de parcă era ultima oară când îi vedea. I-a vorbit cu o hotărâre pe care nu o mai auzise de când amenințase că se va întoarce în Siria dacă ea / nu accepta să se mărite cu el. Părea că rostirea acelor cuvinte era cel mai important lucru pe care-l făcuse vreodată.

— Era treaba mea să am grijă de tine şi am dat greş, i-a zis el. Am vrut să avem o viaţă nouă împreună. Am vrut ce e cel mai bine pentru tine. Iartă-mă înainte să mor, iubirea mea!

— Nu e nimic de iertat, i-a spus Doaa, printre hohote de plâns. Vom fi mereu împreună, în viaţă şi în moarte.

L-a rugat să nu cedeze, spunându-i întruna că nu era el de vină.

Când s-a întins să-l mângâie pe obraz, a observat un bărbat mai în vârstă înotând spre ei, ţinând pe umăr un sugar. Cu mâna cealaltă se ţinea de un bidon de apă şi dădea puternic din picioare ca să se apropie de ei. Când a ajuns, s-a uitat rugător la Doaa şi a zis:

— Sunt frânt de oboseală. Ai putea s-o ţii un pic în braţe pe Malak, te rog?

Copila purta o pijama roz, avea doi dinţişori şi plângea. Doaa s-a gândit că arăta exact aşa cum îi spunea şi numele Malak, „înger". Bărbatul a explicat că era bunicul ei. Era un pescar din Gaza şi plecaseră ca să scape de cel mai recent bombardament israelian. Pe vas fuseseră 27 de membri ai familiei lor şi toţi ceilalţi se înecaseră.

— Noi doi suntem singurii care am supravieţuit. Te rog, ţine-o pe fetiţă cu tine, a implorat el. Are doar nouă luni. Ai grijă de ea. Consider-o parte din tine. Viaţa mea s-a terminat.

Doaa a întins mâinile după Malak şi şi-a aşezat-o pe piept, sprijinindu-i capul de Coranul care se afla încă lângă inima ei. La atingerea ei, Malak s-a calmat şi s-a oprit din plâns, iar faptul că avea un copilaş în braţe a liniştit-o imediat pe Doaa.

Bunicul lui Malak i-a atins faţa fetiţei, zicând:

— îngeraşul meu, ce-ai făcut tu să meriţi asta? Sărăcuţa de tine! Adio, micuţo, iartă-mă, o să mor.

Apoi s-a îndepărtat înotând. Doaa şi Bassem şi-au concentrat atenţia asupra copilaşului. Viaţa fragedă a părut să-l revigoreze pe Bassem pentru scurtă vreme în timp ce mângâia obrajii catifelaţi şi reci ai lui Malak. Nu după mult timp, bunicul lui Malak s-a întors să vadă ce face fetiţa şi, văzând că era pe mâini bune, şi-a luat din nou rămas-bun. Când s-au uitat mai apoi în direcţia lui, l-au zărit plutind cu faţa în mare

la doar 10 metri distanţă.

/

Malak tremura. Buzele îi erau crăpate şi vineţii.

Doaa şi-a înmuiat degetul în mare şi i le-a umezit uşor. S-a gândit că propria-i salivă ar fi mai bună, pentru ca micuţa să nu lingă sare, dar avea gura prea uscată. Auzise undeva că frecarea venelor de-a lungul încheieturilor mâinilor te încălzeşte, aşa că a încercat să facă asta şi a început să-i cânte cântece pe care le auzise de la mama ei când era mică.

Şi pe Bassem îl lua somnul de la cântecele lui Doaa, dar ea ştia că trebuie să-l ţină treaz, căci altfel ar fi putut să-l piardă. Doaa i-a bătut din palme la urechi ca să-l învioreze.

— Mi-e frică, Bassem, i-a zis ea, aplecându-se la urechea lui, te rog să nu mă laşi singură aici, în mijlocul mării! Mai rezistă încă puţin şi vom fi în Europa împreună!

Doaa a observat că faţa lui devenea, din galbenă, vineţie.

/

— Allah, dă-i lui Doaa sufletul meu, ca ea să poată trăi, a început el să vorbească.

— Nu spune asta, Bassem, l-a rugat Doaa. Vom fi împreună cu Domnul.

însă ştia că el era complet epuizat şi că îl pierdea încet-încet. A început să plângă, gândindu-se că nu va putea să-l salveze. Ştia că singura putere rămasă în ea era cunoaşterea cuvântului lui Dumnezeu.

— Bassem, înainte de a muri, trebuie să juri pe Coran ca să fii sigur că mori musulman şi că credința ta merge cu tine, i-a zis ea ferm. Repetă după mine: Jur că există un singur Dumnezeu şi că Mahomed este profetul lui".

— Jur că există un singur Dumnezeu şi că Mahomed este profetul lui", a repetat Bassem, apoi a închis ochii.

Doaa i-a tras o palmă peste față ca să-l țină treaz, însă el a început să bălmăjească, delirând:

— Mamă, argintul este pentru tine.

Halucina. Ca să-l țină ocupat, Doaa a hotărât să intre în joc.

— Bine, Bassem, când vei fi mai bine, o sămergem şi-o să luăm argintul. Numai stai cu mine şi rezistă. Nu mă lăsa singură.

Doaa realiză că Bassem îşi pierdea cunoştința şi că încercase să-şi ia adio de la ea. A înțeles că trebuia să-i ofere un ultim dar şi, printre lacrimi, a reuşit să rostească o promisiune:

— Am ales acelaşi drum pe care l-ai ales tu. Te iert în această viață, iar în viața de apoi vom fi tot împreună.

Doaa a apucat degetele lui Bassem cu mâna dreaptă, în vreme ce cu brațul stâng o ținea pe Malak. După un timp, a simțit cum mâna lui îi scapă din strânsoare şi l-a privit cum devine moale şi alunecă în apă. A început să plutească, îndepărtându-se de ea, aşa că Doaa a încercat cu disperare să întindă brațul ca să-l tragă înapoi, însă nu l-a mai putut ajunge. Nu putea să iasă din colacul gonflabil fără s-o lase din brațe pe Malak.

— Bassem, a strigat ea, pentru numele lui Dumnezeu, nu pleca! Răspunde-mi! Nu pot trăi fără tine!

A strigat întruna după el, plângând în hohote. Un bărbat a înotat până la Bassem şi i-a verificat pulsul.

— îmi pare rău, dar e mort, i-a spus el apatic.

Doaa a înţeles că, pentru omul acela, moartea lui Bassem era doar una dintre multe; cel puţin douăzeci de oameni muriseră de când răsărise soarele în ziua aceea. însă pentru Doaa se sfârşise tot. Pierduse cel mai iubit om din viaţa ei şi voia să moară cu el.

Şi-a imaginat că se lăsa să alunece prin colac în mare, cu Bassem. însă atunci a simţit în jurul gâtului braţele micuţe ale lui Malak şi şi-a dat seama că numai ea avea în grijă acel copil. Doaa ştia că trebuie să încerce s-o ţină în viaţă.

//

Bassem a plutit cu faţa în jos, apoi a început să se scufunde încet. Doaa i-a mai văzut părul negru şi des ridicându-se când apa întunecată i-a înghiţit capul. Şi a dispărut. Doaa a scos un ţipăt în acea clipă, pierzându-se pentru un moment de durere. Un bărbat de lângă ea a încercat s-o consoleze. L-a recunoscut de pe vas. Bărbatul i-a spus povestea lui pe când soarele apunea după încă o zi. Era din Damasc, i-a zis el, călcând apa lângă ea, şi nu voia decât să-i ofere fiului său o educaţie şi un viitor fără bombe.

A început să plângă când i-a povestit că a privit neputincios cum băieţelul lui a fost atras în vârtejul elicei, care i-a retezat capul. Şi soţia lui se înecase sub ochii lui.

— Ai văzut şi tu i-ai văzut pe soţia mea şi pe fiul meu murind! a strigat el.

Oare al lui era copilul pe care l-am văzut sfârtecat de

palele elicei? *se întrebă Doaa.*

— Nu plânge, i-a zis ea bărbatului. Te vei întâlni cu ei în rai.

— Eşti binecuvântată, nu meriți asta, i-a răspuns el.

Curând, mai mulți oameni s-au dus spre Doaa ca s-o aline şi ca să se roage, dar şi ca să-i ajute să vomite apa sărată pe care o înghițiseră. Se răspândise vorba că, dacă înghiți apă sărată, poți muri. De bună seamă, o văzuseră când îl ajutase pe Bassem să vomite în acea dimineață şi, unul câte unul, au venit la ea, iar Doaa i-a ajutat să vomite cu mâna liberă, spălân- du-se pe degete în mare după fiecare. Deşi scuipau doar apă, mirosul i-a întors stomacul pe dos, însă uşurarea lor vizibilă şi cuvintele de recunoştință au alinat-o.

Era de-acum joi după-amiază. *Sunt în iadul ăsta de două zile întregi,* se gândi Doaa. A observat că mai erau în viață doar vreo 25 de persoane. Malak dormea aproape tot timpul, iar când se trezea, plângea. Doaa ştia că, deşi Malak nu putea să vorbească, era disperată după apă.

Printre ceilalți supraviețuitori se afla familia pe care o cunoscuse pe vas, cu cele două fetițe, Sandra şi Masa. Toți purtau veste de salvare care îi țineau desupra apei, dar fata mai mare, Sandra, a început să aibă convulsii şi să tremure din tot corpul. Tatăl o ținea în brațe, vorbindu-i cu glas scăzut printre hohote de plâns. Lui Doaa i s-a părut că vede sufletul fetei părăsindu-i trupul mic în timp ce se făcea moale. Mama Sandrei, cu o expresie hotărâtă pe chip, a înotat spre Doaa, ținând-o în ambele mâini pe fata mai mică, Masa.

Mama Sandrei s-a apucat de marginea colacului lui Doaa şi i-a spus, privind-o țintă în ochi:

— Salvează-ne copilaşul, te rog. Eu n-o să supra- viețuiesc.

/

Fără ezitare, Doaa a întins mâna după Masa şi a pus-o pe partea stângă, chiar sub Malak, care se cuibărea cu capul sub bărbia lui Doaa. A sprijinit-o pe Masa cu capul de toracele ei, sub sân, iar trupul micuț s-a întins pe stomacul ei. *N-are nici doi anişori şi trece prin iadul ăsta,* gândi Doaa, mângâind părul Masei şi întrebându-se dacă micul ei colac le va susține pe toate trei la suprafață. Corpul Masei era în apă, iar valurile le împingeau şi le stropeau.

Un vaiet puternic a smuls-o pe Doaa din gândurile ei. Sandra murise şi părinții ei plângeau lângă trupul care plutea. Doaa a cuprins-o strâns pe Masa şi a încercat să-i vorbească femeii îndurerate ca să o consoleze. însă după numai câteva minute, şi corpul soțului ei s-a înmuiat. Se dăduse bătut. Soția îl privea înmărmurită.

— Imad! a strigat.

Apoi, deodată, a amuțit şi ea şi a murit sub ochii lui Doaa.

La căderea nopții, marea s-a făcut neagră şi au fost învăluiți într-o ceață groasă. Fetițele au început să se foiască fără astâmpăr şi să plângă, iar Doaa a făcut tot ce a putut ca să le calmeze. îi era teamă să-şi mişte brațele amorțite, de frică să nu le scape. Greutatea lor pe piept aproape că o împiedica să respire şi îşi reprima nevoia constantă de a tuşi.

Tânjea după apă. Mai devreme în dimineața aceea, cineva îi dăduse puțină halva consistentă din tahini, pe care o găsise plutind în *apă.*

— Dă-le-o copilaşilor, i-a spus necunoscutul, întinzându-i halvaua.

Doaa a rupt bucățele pe care le-a împins în gurile deschise ale fetițelor. Gustul dulce a părut să le liniştească. A păstrat puțin şi pentru ea, dar din cauza halvalei i s-a făcut şi mai sete.

Apa a devenit o obsesie pentru supraviețuitori. Bărbații au urinat în sticle din plastic goale, apoi au băut lichidul pentru a rămâne în viață. Doaa şi-a ferit privirea.

La câțiva metri depărtare, Shoukri al-Assoulli călca apa lângă un alt grup de supraviețuitori. Asemenea lui Doaa, reuşise să reziste în ultimele două zile şi, la fel ca ea, pierduse tot. Acum se gândea că era posibil să-şi piardă mințile. Era clar că oamenii din jurul lui halucinau.

— Intră în maşina mea. Deschide portiera şi intră în maşină! zicea unul.

Un altul cerea un scaun ca să stea jos. Un bărbat îi invita pe toți ceilalți la el acasă, zicând că locuința lui era în apropiere.

Un bărbat pe nume Foad Eldarma l-a rugat pe Shoukri sâ-i dea telefon soției lui ca să vină să-l ia.

/

Apoi i-a *cerut* să-l ducă acasă la ea. Un alt bărbat pe care Shoukri l-a recunoscut, şi el din Gaza, a înotat până la Shoukri, facându-i semn să-l însoțească deoarece, spunea el cu convingere, ştia un loc de unde puteau face rost de apă.

Shoukri l-a urmat pe o distanță scurtă, dând din picioare, dar nu era nimic acolo. Un alt bărbat zicea că ştie o cafenea ce are toată apa pe care voiau s-o bea, unde puteau şi să fumeze narghilea. Zicea că are 100 de dolari şi că plăteşte el pentru toți şi i-a întrebat:

— Vreți să mergeți ?

— Da, a răspuns Shoukri.

— Dar ne ia două ore să înotăm până acolo!

— Nici o problemă, hai să mergem!

Alți câțiva bărbați li s-au alăturat înot.

///

— Trebuie să mergem drept înainte şila un mo ment dat facem la stânga, i-a instruit bărbatul.

Mintea lui Shoukri s-a limpezit pentru o clipă şi a realizat că bărbatul halucina, ca şi el, de altfel. A înotat înapoi spre ceilalți pentru a se alătura grupului de supraviețuitori aflat nu departe de grupul lui Doaa. Ceața rece îi învăluia, orbindu-i şi făcându-i să tremure. O femeie care-şi pierduse cele două fiice plângea în hohote:

— Mi-e foarte frig. încălziți-mă, vă rog.

Shoukri şi prietenul său Mohammad au făcut un cerc în jurul ei ca s-o protejeze.

In noaptea aceea, pe când Shoukri se visa acasă cu familia, a dat drumul pungii cu sticle de apă care îl ținea la suprafață. De îndată ce a început să se scufunde, s-a trezit şi a prins-o din nou. Mai târziu, şi-a închipuit că a ajuns pe uscat şi că le arunca oamenilor colaci de salvare, apoi că le oferea apă. Pe măsură ce orele treceau, ba îşi pierdea, ba îşi recăpăta luciditatea. Nu era sigur dacă era viu sau mort.

Doaa îşi dorea să poată amuți valurile mişcătoare. Parcă era muzica din filmele de groază, făcând scenele morții din fața ei şi mai cumplite, ca şi cum oamenii se înecau în ritmul valurilor. De fiecare dată când murea cineva, i se frângea inima. Câți bărbați văzuse scoțându-şi vestele de salvare când luau hotărârea să moară? Le pierduse numărul. *Nu-i învinovățesc,* se gândea ea, deşi religia ei dezaproba sinuciderea.

Suferința le-a fost prea mare ca s-o *îndure. Şi cine sunt eu ca să judec un om care-şi ia viața? Sunt doar un punct în marea asta imensă care în curând mă va înghiți şi pe mine.*

Dacă n-ar fi fost forța dată de cele două fetițe de la pieptul ei, s-ar fi lăsat şi ea să alunece sub valuri.

Doaa era epuizată, dar îi era prea frică să doarmă, de teamă ca nu cumva să-i cadă copiii din brațe. A numărat cadavrele din jurul ei şapte. Măcar erau cu fața în jos, astfel că nu era nevoită să le vadă chipurile. Spinările lor dezgolite erau umflate, de un albastru-negru, culoarea balenelor. Duhoarea era insuportabilă. De fiecare dată când un val împingea un cadavru în ea, Doaa îl împingea înapoi cu picioarele sau cu mâna. Un bărbat pe nume Momen a ajutat-o să le îndepărteze pe unele. Era unul dintre puținii supraviețuitori rămaşi şi stătea acum aproape de Doaa.

Momen i-a dat putere prin cuvintele sale de încurajare.

— Eşti altruistă, Doaa. Te-am urmărit cum îi ajuți pe ceilalți. Eşti atât de curajoasă şi de puternică. Vreau să te feresc de pericole. Dacă supraviețuim, mi-ar plăcea să mă însor cu tine.

Cumva, acolo, lui Doaa nu i s-a părut că vorbele lui erau prea îndrăznețe sau bizare, ci doar pline de grijă. Era modul lui de a merge mai departe, poate ceva la care să spere dacă scăpau cu viață din mare.

— Rezistă şi vom vorbi despre căsătorie mai târziu, după ce lăsăm toate astea în urmă, i-a răspuns Doaa.

în dimineața celei de-a treia zile, la răsărit, Doaa zări un bărbat, o femeie şi un băiețel. Adulții se

ţineau de un colac gonflabil, ca şi Doaa, trecut în jurul taliei copilului. Brusc însă colacul s-a spart şi băiatul a căzut în apă, agitându-şi braţele. Doaa a văzut că femeia nu ştia să înoate bine. Imediat ce n-a mai fost colacul de care să se ţină, s-a scufundat şi ea, apoi a ieşit disperată după o gură de aer înainte să-i cadă capul în piept şi să rămână nemişcată. Bărbatul a reuşit să-l ajute pe băiat. Şi-a pus braţele copilului pe după gât şi a înotat spre Doaa.

— Ţine-l puţin, te rog, a implorat-o când a ajuns la ea.

Era atât de epuizat, încât abia mai vorbea. I-a zis că e unchiul băiatului şi că femeia care murise era mama copilului.

Doaa a ezitat.

— Nu e destul loc! i-a zis ea.

Băiatul avea în jur de trei ani, era mai mare decât fetele, iar Masa şi Malak s-ar fi înecat dacă se scufunda colacul. însă băieţelul se uita la ea cu durere şi inima lui Doaa s-a umplut de milă.

— Găsim noi o modalitate, a spus întinzându-se după el, apoi şi l-a pus pe picioarele întinse.

Băieţelul se agita, ridicând capul, uitându-se în jur şi rugându-se întruna:

— Vreau apă. Vreau la unchiu'. Vreau la mami.

Doaa nu ştia ce să facă pentru a-I linişti pe copilul disperat şi se temea să nu se spargă colacul din cauza agitaţiei lui, deoarece astfel s-ar fi înecat cu toţii. Nu voia decât să-i ţină în viaţă pe toţi. Băiatul îi amintea de Hamudi şi se gândi cât de devastată ar fi să-l vadă înecându-se. Băiatul o chema întruna pe mama lui.

— Mama ta s-a dus să-ţi aducă apă şi mâncare, îi zicea Doaa, şi asta îl liniştea pentru câteva minute, dar apoi începea din nou să se plângă de sete. Ca să-l potolească, până la urmă Doaa şi-a făcut mâna căuş şi i-a dat să bea apă sărată. în

următoarele două ore, unchiul lui a tot înotat la mică distanță de ei ca să-şi mențină corpul în mişcare, după care înota înapoi să vadă ce face copilul. Nu avea nimic care să-l țină la suprafață. Băiețelul a început să tremure şi i s-au învinețit buzele; pieptul lui micuț se ridica şi cobora agitat. Unchiul lui, ținându-se de colacul lui Doaa, l-a luat în brațe şi a început să plângă.

— Nu ne părăsi, l-a implorat.

— Unchiule, te rog, nu poți să mori şitu, a zis băiatul cu glas slăbit.

Apoi, brusc, trupul lui s-a moleşit pe umărul unchiului său. Bărbatul l-a strâns pe copil la piept, s-a îndepărtat de colacul lui Doaa, iar aceasta i-a privit scufundându-se împreună, în timp ce cadavrul mamei băiatului plutea lângă ea.

— Dumnezeule, toată lumea moare înjurul nostru ! l-a auzit Doaa spunând pe Momen. Mi-am văzut fiul şi soția murind. De ce ni se întâmplă asta? De ce ne-au scufundat oamenii ăia? Nu vine nimeni să ne salveze!

— Vor veni după noi, *inshallah,* Momen, i-a spus Doaa blând. Fii puternic, roagă-te, ca să mai ai speranță în tine.

Dar, rostind aceste cuvinte, Doaa a început să plângă în hohote. îl ținuse pe băiețel doar câteva ore, însă parcă devenise parte din ea.

— Se zice că durerea pe care o simte o mamă când îşi pierde fiul este cea mai cumplită din lume. Aşa mă simt. îl iubeam pe băiețelul ăla. Doaa văzuse atât de multă moarte, dar după aceasta din urmă a crezut că inima i se va sparge în bucăți. E vina mea că a murit, i-a zis plângând lui Momen. Trebuia să fiu

în stare să-l salvez!

— Nu, nu! i-a răspuns Momen. A fost voia Domnului. Tu eşti bună, ai încercat să-l salvezi.

însă Doaa nu-şi putea alunga sentimentul că i-a greşit băieţelului. Cu hotărâre reînnoită, s-a gândit că nu va da greş cu Malak şi cu Masa. Acum, nimic nu conta mai mult decât să le ţină în viaţă.

//

Când fetiţele se trezeau şi deveneau agitate, Doaa le cânta cântecelul ei preferat pentru copii: „Dormi, dormi, hai să dormim împreună, o să-ţi aduc aripile unui porumbel". De asemenea, născocea jocuri cu degetele ca să le distragă atenţia. A descoperit că Malak se gâdila sub bărbie şi că râdea atunci când Doaa juca un joc în care îşi folosea degetele, pretinzând că sunt un şoricel care alerga în sus, pe pieptul şi pe gâtul lui Malak. Când fetiţele adormeau, Doaa le frecţiona ca să le încălzească, iar când i se părea că-şi pierd cunoştinţa, pocnea din degete lângă ochii lor şi le zicea ferm:

— Malak, Masa, treziţi-vă, scumpelor, treziţi-vă! Singurul cuvânt pe care i-l zicea Masa era „mama".

Doaa simţea o legătură atât de profundă cu aceşti copii, încât parcă era mama lor de-acum. Supravieţuirea lor însemna pentru ea mai mult decât propria-i viaţă.

/

Atunci când nu le liniştea pe fetiţe, Doaa recita din Coran şi mulţi dintre supravieţuitorii rămaşi se strângeau în jurul ei s-o asculte şi să se roage. Unii ştiau şi *Ayat al-Kursi,* o rugăciune pe care Doaa obiş-

nuia s-o recite înainte de culcare şi pe care o ştia pe de rost.

Glasurile lor îi linişteau pe copilaşi şi cuvintele lor îi alinau pe Momen şi pe ceilalți supraviețuitori din jurul ei. Recitarea versetelor îi dădea lui Doaa un sentiment de putere care i se părea că vine direct de la Dumnezeu. Se agăța de speranța că în curând va veni cineva să-i salveze pe toți.

Vineri, în a patra lor dimineață pe mare, Doaa a observat că Malak şi Masa dormeau aproape tot timpul şi că abia se mai mişcau. Le verifica întruna pulsul ca să se asigure că erau în viață.

Momen a devenit un fel de gardian al lui Doaa şi al fetițelor; protejarea lor îi dădea sentimentul că are un scop. Nici o altă femeie nu mai trăia. Ceilalți bărbați care căutau alinare la Doaa au format un cerc / în jurul lor, unii încercând să se sprijine de colacul ei ca să se odihnească. Momen încerca să-i alunge, avertizându-i:

— Ea ține copiii ăştia! S-ar putea dezechilibra!

Insă Doaa îi lăsa să se sprijine, spunându-le:

— Rezemați-vă uşor, vă rog, de dragul copiilor.

Momen nu avea vestă de salvare, dar era un bun înotător. Totuşi, spre sfârşitul după-amiezii Doaa a văzut că şi el începea să-şi piardă puterile.

— Nu mă părăsi şi tu! a strigat Doaa, gândindu-se că el era singurul adult de care se mai simțea apropiată şi în care avea încredere de când murise Bassem.

Nu ştia ce s-ar face fără ajutorul şi fără consolarea lui. Momen plutea pe spate cu ochii închişi când, deodată, corpul lui a înțepenit, apoi s-a întors şi s-a

scufundat cu fața în mare. Doaa s-a simțit complet singură, doar cu cele două fetițe a căror viață depindea de ea.

îşi pierdea din când în când cunoştinţa în timp ce stătea în colac cu Malak şi cu Masa aşezate pe piept. O dată, când a deschis ochii, totul părea neclar. S-a stropit cu apă pe față ca să rămână trează şi a verificat fetele, să se asigure că încă respirau. Apoi şi-a lăsat din nou capul pe spate şi a privit cerul, dar n-a văzut decât contururi înceţoşate, apoi, dintr-odată, i s-a părut că zăreşte un avion alb sclipitor deasupra. *Cred că am halucinații,* se gândi ea, alungând ideea. Apoi şi-a amintit cuvintele lui Bassem: „Allah, dă-i lui Doaa sufletul meu, ca ea să poată trăi". S-a uitat după locul în care murise Bassem, dar totul părea la fel: era înconjurată numai de apă calmă şi de cadavrele care pluteau. A încercat să-şi alunge gândul că trupul iubitului ei se scufundase în mare şi că îl mâncau rechinii, fără a avea parte de înmormântarea cuvenită.

îndurerată, a privit din nou la cer după vreun avion, dar a văzut doar o pasăre mică, gri cu negru. Aceasta a zburat spre ea şi s-a învârtit deasupra capului ei, apoi s-a îndepărtat. Pasărea s-a întors de trei ori şi de fiecare dată părea să se uite direct la Doaa. *Asta poate să însemne că pământul e aproape?* s-a întrebat ea. Nu zărise nici o pasăre de patru zile, nici măcar un pescăruş. *Pasărea asta trebuie să fie un semn de la Dumnezeu,* şi-a spus. *Poate că o să ne salveze cineva.*

La scurt timp după ce a plecat pasărea, Doaa a auzit zgomotul unui motor şi a zărit în aer acelaşi avion alb. De data aceasta ştia că nu are halucinații.

— Dumnezeule mare! a strigat ea. L-ați văzut?

Cei câțiva supraviețuitori plutiseră în derivă ceva

mai departe, iar ea plutea singură, doar cu Malak şi cu Masa. Doi bărbaţi au înotat spre ea Mohammad, un palestinian pe care l-a recunoscut, şi un african pe care nu-l mai văzuse. Mohammad avea vestă de salvare, iar africanul se ţinea bine de un bidon mare din plastic pentru apă. Doaa a privit cerul şi a văzut ceva ce semăna cu nişte diamante care cădeau precum artificiile.

Avionul survola din nou zona în care se afla ea.

— Chiar e un avion! a exclamat Doaa încrezătoare. Veniţi mai aproape, ca să ne vadă! le-a spus ea bărbaţilor.

— Eu nu văd nimic, a răspuns Mohammad, mijin- du-şi ochii spre cer.

— Dă-mi sticla ta de plastic! i-a ordonat Doaa.

Doaa a ridicat-o deasupra apei şi a înclinat-o ca să reflecte lumina soarelui, astfel încât cei din avion să-i poată vedea. Avionul a început să zboare mai jos şi, în timp ce cobora, toţi trei au fluturat mâinile, strigând:

— Ajutor! Salvaţi-ne!

Insă avionul a dispărut brusc şi soarele a coborât încet la orizont. *Te rog, Doamne, trebuie să ne fi văzut!* s-a rugat Doaa, cuprinsă de panică la ideea de a petrece încă o noapte în apa neagră ca smoala.

Acum avea soarele în ochi şi razele o orbeau, dar continua totuşi să privească atent la orizont, plină de speranţă. Când a zărit în depărtare o navă mare, l-a rugat pe Mohammad, care era în apropiere:

— Stai cu mine, te rog, ajută-mă să ajung la navă.

Doaa ştia că nu putea să înoate cu doi copii mici în braţe.

— N

u mai pot să calc apa, i-a zis Mohammad. Sunt prea obosit. O să înot până la navă şi o să le zic să vină după tine.

Cei doi bărbaţi au pornit spre navă şi Doaa i-a urmărit cum se chinuiau să înoate, până când nu l-a mai putut vedea pe Mohammad. însă africanul era încă vizibil şi Doaa s-a întrebat de ce se oprise dintr-odată când era atât de aproape de salvare, până când şi-a dat seama că nu se mai mişca deloc. Murise chiar când era cât pe ce să fie salvat.

S-a făcut noapte şi Doaa nu a mai putut să vadă nava şi nici altceva în întuneric. Marea era agitată şi de marginea colacului ei s-a izbit ceva. S-a întors şi a văzut cadavrul africanului. Avea faţa umflată şi ochii larg deschişi. Doaa a ţipat şi l-a împins de lângă colac, dar forţa curentului îl aducea mereu înapoi, izbindu-l de ea. Şi-a pus fetiţele pe mijlocul trunchiului. Ţinându-le bine cu un braţ, şi-a folosit toată puterea rămasă pentru a vâsli cu mâna dreaptă în direcţia în care văzuse nava ultima oară.

Dar simţea că nu ajunge nicăieri. S-a răsucit şi a privit în urmă. în depărtare a văzut luminile altei nave mari. A luat în căuşul palmei nişte apă ca să stropească feţele fetiţelor, pentru a le ţine treze.

Cum ajung la nava aia? ***s-a întrebat.*** **E atât de departe! Dumnezeule mare, am voinţa să ajung acolo, dar dă-mi, te rog, şi puterea!**

A început să vâslească spre navă cu o mână, cu cealaltă ţinându-le strâns pe cele două fetiţe. Nu-i

păsa ce i se întâmpla ei, dar dacă Malale şi Masa trăiau, simțea că viața ei avea să însemne ceva. Va rezista / / suficient cât să ştie că le-a salvat pe micuțe, apoi putea în sfârşit să nu mai lupte şi să fie din nou cu Bassem.

Salvați in ceasul morții

CPO Japan, o navă-cisternă japoneză care transporta substanțe chimice, naviga pe Mediterana spre Gibraltar când a primit un apel de urgență din partea pazei de coastă malteze: un vas cu refugiați se scufundase şi toate navele disponibile erau solicitate să acorde ajutor. Dreptul internațional prevede că toate navele trebuie „să acorde asistență oricărei persoane aflate în pericol pe mare". Căpitanul navei *Japan* a auzit apelul şi a modificat cursul. A desemnat marinari de cart suplimentari care să ocupe poziții pe toată puntea de încărcare. Echipajele de pe navele din întreaga zonă se uitau de obicei cu atenție după refugiați sau migranți care îşi asumaseră riscul de a traversa Mediterana, ştiind cât de des astfel de tentative erau fatale. Echipajul de pe *Japan* avea să facă tot ce

putea pentru a salva orice supraviețuitori. Dar, când au ajuns la coordonatele date în apelul de ajutor, nu au văzut decât zeci de cadavre umflate plutind pe mare.

Nava a încetinit, ca să nu lovească trupurile morților. Un transcontainer care se afla deja la locul naufragiului a transmis că salvase cinci oameni, dar

că urma să înceteze operațiunea de salvare deoarece se lăsa noaptea. Era inutil să încerce să mai caute şi alții pe întuneric.

De la începutul crizei refugiaților din Europa, în 2014, navele comerciale jucaseră un rol indispensabil în salvarea de vieți omeneşti pe măsură ce un număr fără precedent de refugiați şi migranți încercau să facă periculoasa traversare a Mării Mediterane. în acelaşi an în care a naufragiat şi vasul lui Doaa, navele comerciale au salvat aproximativ 40.000 de persoane. Totuşi, ele nu sunt echipate corespunzător pentru a acționa ca vase de căutare şi salvare şi fiecare tentativă de salvare costă compania de transport maritim timp şi resurse.

Căpitanul de pe *CPO Japan* s-a gândit că îşi făcuse datoria. Răspunsese la apelul de ajutor şi nimeni nu avea să-l condamne că a făcut cale întoarsă, conti- nuându-şi drumul. însă, când s-a uitat la trupurile neînsuflețile care pluteau în jurul lui, a decis să ordone echipajului să coboare la apă barca de salvare. *Dacă nava cealaltă a găsit cinci oameni în viață, s-ar putea să mai fie şi alții,* s-a gândit. Nu îi venea să renunțe doar pentru că nu vedea decât cadavre în lumina înserării.

Un consens tăcut, hotărât domnea în rândul mem- brilor echipajului când s-au pregătit să înceapă căutarea. Erau doar nişte marinari din marina comercială, est- europeni şi filipinezi angajați pe navă. Deşi nu erau salvatori profesionişti, nu puteau să părăsească locul naufragiului fără ca măcar să încerce.

Vântul se întețea, apa era agitată, iar vizibilitatea slabă. Trei membri ai echipajului au urcat într-o

barcă de salvare închisă, iar alții au manevrat troliul pentru a o coborî încet la apă. Acest model performant era conceput pentru a se deplasa pe vreme rea în largul mării, rămânând impermeabil. Când au pornit, au trecut pe lângă zeci de cadavre care se legănau pe apă.

— Nu culegeți morții, le-a spus prin căpitanul stației, căutați supraviețuitori.

Au făcut o tură, dar au găsit numai cadavre. Aparent, căutau în zadar, însă deodată s-a auzit vocea căpitanului prin stație. Pe navă, unui marinar de cart de la provă i se păruse că aude o voce de femeie care striga după ajutor. Undeva, cineva era încă în viață. Marinarii de pe barca de salvare s-au îndreptat către provă, sperând să localizeze sursa strigătelor de ajutor.

Vântul se intensifica în timp ce ei îşi continuau căutarea, împiedicându-i să audă altceva decât un vuiet. Din când în când, opreau motorul bărcii ca să audă mai bine. Când şi când, abia desluşeau ecourile slabe ale unei voci de femeie, dar de fiecare dată părea să vină din altă direcție.

— Continuă să strigi! țipau ei, dacă ştiind că, femeia nu striga, nu vor putea s-o găsească.

După patru zile şi nopți în apă fără nimic de mâncare sau de băut, pe Doaa o lăsau puterile. O dureau brațele şi era atât de amețită, încât îi era teamă să nu leşine. Nu-şi mai simțea extremitățile picioarelor şi o durea gâtul de la atâta strigat. Voia să se dea bătută, dar greutatea Masei şi a lui Malak,

care stăteau pe pieptul ei, îi insufla hotărârea de a trăi. Tot dădea din mâini ca să se mențină la suprafață, iar de fiecare dată când împingea apa cu mâna, striga *Ya Rabb,* „O, Doamne!". însă glasul ei părea să se risipească în vânt.

Zărise de la început nava *CPO Japan* şi păruse foarte aproape, dar acum nu o mai vedea. *Unde putea să dispară?* se întreba în timp ce îndoiala începea să i se strecoare în suflet şi devenea tot mai sigură că ea şi fetițele vor muri înainte să le găsească cineva.

Apoi, de parcă Allah îi ascultase în sfârşit rugăciunile, Doaa a auzit voci strigând. A reuşit să deslușească doar câteva cuvinte în engleză:

— Unde eşti? Continuă să vorbeşti ca să ne putem lua după vocea ta, să te găsim!

Deodată, un val a zgâlțâit-o şi vocile au devenit mai estompate, ca şi cum se îndepărtau. Apoi nu s-au mai auzit deloc.

Doaa şi-a stors creierii înnebunită, încercând să-şi aducă aminte cum se zice în engleză „ajutor". Nereuşind, s-a chinuit din răsputeri să strige alte cuvinte pe care le ştia. *Nu mă văd?* se întreba în timp ce sălta pe valuri, îngrijorată că poate nu scotea nici un sunet sau că avea halucinații. însă vedea că un proiector mătura valurile încolo şi încoace şi că, de fiecare dată când striga, lumina se apropia mai mult de ea. Şi-a dorit cu ardoare ca raza aceea strălucitoare să lumineze colacul ei în timp ce dădea frenetic din mâini, îndreptându-se către lumină. Hotărârea ei neclintită de a le salva pe Malak şi Masa îi dădea o forță pe care nu ştia că o mai avea.

Fetițele nu mai mişcau, începeau să-şi piardă cunoştința. Doaa le-a stropit cu apă pe față ca să le mai

învioreze, a ocolit cadavrele cât a putut de repede şi s-a îndreptat spre sursa singurei sale speranțe. Nu putea să le lase pe Masa şi Malak să moară tocmai acum, când salvarea era atât de aproape.

Doaa avea gura atât de uscată, încât sunetul care îi ieşea printre buze părea un fel de trosnet. Nu era sigură cât timp va mai putea să strige sau să se mențină la suprafață cu tot cu fete. însă o împingea de la spate teama că, dacă nu mai strigă, căutătorii vor renunța şi fetele vor muri. Masa şi Malak erau moi ca nişte cârpe, zăcând inerte pe pieptul ei. Lui Doaa i se părea că sângele lor curgea şi prin venele ei şi că inimile lor băteau la unison. Viața lor depindea de capacitatea ei de a ajunge la acea barcă de salvare. *După ce Masa şi Malak vor fi în siguranță, pot să mă întorc în locul unde s-a înecat Bassem, ca să fiu din nou cu el, se* gândea ea. O alina gândul că nu trebuia să mai reziste decât un pic, după care putea să se odihnească alături de Bassem. în cele din urmă, după două ore, un marinar care se uita pe geamul bărcii de salvare a strigat:

— O văd!

Brusc, proiectorul s-a răsucit spre Doaa. O capsulă futuristă de culoare roşie, cam cât un microbuz, plutea spre ea, parcă desprinsă dintr-un film. La început a crezut că i se năzare; nu semăna cu nici o altă barcă pe care o văzuse vreodată. Cei de pe barcă o priveau uluiți, şocați să vadă o tânără atât de firavă *plutind* pe un colac de plajă obişnuit, cu jumătatea de jos a corpului scufundată în apă.

S-a deschis o uşă laterală şi din ea a ieşit ceva ce semăna cu intrarea într-o cuşcă. Din prag, un bărbat a strigat la Doaa şi i-a întins o prăjină. Doaa şi-a încleştat mâinile de ea şi s-a ținut bine în timp ce ei le trăgeau înăuntru. Când s-a mai apropiat de barcă, Doaa le-a spus ceva bărbaților de la celălalt capăt al prăjinii, cu o voce slabă, dar hotărâtă, însă şi-a dat seama curând că aceştia

nu pricepeau o vorbă.

Când Doaa a ajuns în sfârşit lângă barcă, bărbaţii au apucat-o de braţe şi de picioare şi au încercat s-o ridice înăuntru, dar ea s-a împotrivit. Cu o ultimă sforţare a vocii, s-a rugat în arabă ca ei să le salveze pe Malak şi Masa. A arătat frenetic spre pieptul ei, ridicându-şi jacheta subţire ca să se vadă cele două fetiţe pe care le ţinea Ia piept cu braţul vlăguit. Marinarii erau uluiţi. Nu numai că tânăra aparent fragilă supravieţuise când atâţia alţii muriseră, ci reuşise cumva să ţină în viaţă şi doi copii mici. Unul dintre ofiţerii de pe navă, Dmitro Zbintniev, a luat-o pe prima copilă din braţele lui Doaa, apoi pe a doua şi le-a încredinţat colegilor săi de echipaj, care le-au înfăşurat în pături termice, cuprinzându-le în braţe, căci viaţa lor era atât de preţioasă printre atâtea morţi. în cele din urmă, Dmitro a întins mâna ca s-o tragă şi pe Doaa în barcă. însă ea s-a împotrivit din nou.

Le iubesc foarte tare pe fetele astea. Să dea Domnul să fie bine, ***s-a gândit în timp ce îşi închipuia zâmbetul drăgălaş, cu doi dinţişori, al lui Malak. Măcar acum sunt în siguranţă şi nu mai trebuie să lupt pentru ele. Acum pot să mă duc alături de Bassem. Rămasă singură pentru prima oară după multe zile şi uşurată că şi-a făcut datoria, Doaa şi-a ridicat genunchii ca să se îndepărteze de barcă, împingându-se în aceasta. Vreau să mă întorc la Bassem şi să mor cu el. Doaa nu era sigură dacă a spus asta cu voce tare sau nu.***

în acel moment, un membru al echipajului s-a întins spre piciorul ei, trăgând-o pe Doaa mai aproape ca s-o poată ridica în barcă, la căldură. Ea delira de sete şi epuizare şi deja nu mai ştia ce era real şi ce era doar închipuire. *Nu pot să trăiesc fără el,* se gândea, însă, când s-a resemnat să piară în mare alături de Bassem, era prea slăbită pentru a li se împotrivi celor care încercau

s-o salveze. în ciuda faptului că era inertă din cauza epuizării, Doaa nu cântărea totuşi prea mult, aşa că Dmitro a ridicat-o cu uşurință în barcă şi a întins-o cu grijă pe jos. Doaa a fost imediat înfăşurată într-o pătură şi cineva i-a apropiat de buze un burete umed, ca să soarbă nişte apă din el. Simțind gustul de apă proaspăta, s-a simțit mai însetată decât în toate acele zile cât plutise pe mare. A făcut semn că mai voia şi a încercat să întindă mâna spre sticlă, dar nu şi-a putut-o mişca. Cineva i-a apropiat un pai de buzele crăpate, aşa că a putut să-şi umple gura cu lichidul limpede şi să-l soarbă *în* trupul însetat. Apa avea un gust divin, dar Doaa a înghițit-o atât de repede, încât a vomitat, însă Masa şi Malak nu mişcau.

— Trebuie să facem tot ce putem ca să le ținem în viață! le-a ordonat Dmitro colegilor săi înainte de a-i spune prin stație secundului de pe navă să alerteze paza de coastă şi să solicite un elicopter. Dmitro se uita în jur uimit şi mai târziu avea să se întrebe: „E un miracol? Sau soarta? Faptul că nişte marinari din marina comercială, ca noi, neantrenați în căutare ' ' / şi salvare, au găsit pe cineva în asemenea condiții pe mare e ca şi cum ai găsi acul în carul cu fân. Iar din cauza vremii proaste, nu aveau cum să mai supraviețuiască încă o oră pe colăcelul ăla".

Doaa zăcea vlăguită în barca de salvare, slăbită şi emaciată, incapabilă să se clintească, în timp ce se îndreptau spre *Japan.* A simțit valurile izbind barca de salvare în nava cea mare şi a fost nevoie de mai multe încercări până să poată fi ridicată şi fixată înapoi la locul

ei. După ce au ajuns în sfârşit la bord, bărbaţii au scos-o din barcă şi au aşezat-o cu grijă pe o targă. Nu le mai vedea pe Masa şi Malak, ci doar ochi curioşi, îngrijoraţi şi blânzi peste tot în jurul
ei. Nu vorbea nimeni araba, dar au înţeles când le-a spus că nu ea era mama Masei şi a lui Malak.

Doaa stătea întinsă pe targă, tremurând în hainele ude. Un bărbat i-a întins o salopetă portocalie bine călcată, cum purau toţi membrii echipajului. A reuşit cumva să dea de înţeles că voia să se îmbrace singură, în intimitate. Au părut să înţeleagă şi au format un cerc din pături în jurul ei, întorşi cu spatele la Doaa, aşa că a reuşit să-şi dea jos discret hainele ude, stând aşezată pe punte, şi să-şi tragă salopeta pe ea cu
ultimele puteri. Trecându-şi mâna pe creştetul care îi crăpa de durere, a atins cu degetele elasticul alb care îi ţinea părul prins la spate. Şi-a amintit zâmbetul de pe faţa lui Bassem când i l-a dăruit şi asta a făcut-o să plângă. Copleşită de emoţie şi simţindu-se brusc expusă, Doaa şi-a dorit să aibă o eşarfă cu care să-şi acopere părul. Nu mai stătuse niciodată cu capul descoperit în faţa unor bărbaţi care nu făceau parte din familia ei. Ca să se mai liniştească, Doaa şi-a pipăit gâtul, căutând alt dar care însemnase atât de mult pentru ea atunci când i-l dăduse Bassem. Amuletele care atârnau de lănţişorul ei iubit erau făcute dintr-un steag al opoziţiei siriene şi dintr-un glonţ folosit pe care Bassem le găsise în Daraa înainte să fugă.

Calmându-se, Doaa a examinat grămada de haine şi documentele pe care le înfăşurase cu atâta grijă în folie de plastic, împrăştiate în jurul ei. Era tot ce mai avea şi s-a simţit uşurată că erau toate intacte. Unul câte unul, cu toată încrederea care îi mai rămăsese, i le-a dat unuia dintre cei care o scoseseră din apă: paşaportul lui

Bassem şi al ei, contractul lor de logodnă, cei 500 de euro în bancnote făcute sul, telefonul mobil şi preţiosul ei Coran. Apoi s-a prăbuşit din nou pe punte, rămasă fără puteri. Membrii echipajului au ajutat-o să se întindă înapoi pe targă şi au dus-o sub punte, într-o cabină micuţă. Au aşezat-o cu grijă pe un pat de campanie şi i-au pus sub cap o pernă moale, apoi au acoperit-o cu o pătură călduroasă.

Cea mai apropiată secţie a pazei de coastă era în Grecia, pe insula Rhodos, prea departe pentru ca un elicopter să ajungă până în locul unde se afla nava. Aşa că echipajul a fost instruit să se îndrepte spre insula grecească Creta, pentru ca elicopterul să-i poată întâmpina pe ţărmul sud-vestic. Avea să dureze cel puţin patru ore până să ajungă la acel punct de întâlnire şi la ajutorul medical de care Doaa şi fetiţele aveau nevoie disperată. Căpitanul a privit spre largul mării, apoi a ordonat să pornească cu toată viteza înainte.

între timp, sub punte, unii membri ai echipajului aveau grijă de Masa, Malak şi Doaa, folosindu-şi toate cunoştinţele de prim ajutor pe care le aveau. Cineva a desfăcut un baton de ciocolată şi i l-a întins lui Doaa. Ea a lăsat ciocolata să i se topească pe limbă. Avea un gust minunat, dar zahărul i s-a oprit brusc în gât şi a început să tuşească incontrolabil, înecân- du-se. Cineva i-a pus o mască de oxigen pe faţă şi curând s-a mai calmat. Se simţea de parcă sălta încă pe valuri, iar când deschidea ochii, nu îi venea să creadă că era pe un vapor, în viaţă şi în siguranţă.

în noaptea aceea Doaa a dormit cu intermitenţe. O dată, când s-a trezit, a descoperit că echipajul îşi făcea

poze şi selfie-uri cu ea. însă nu s-a supărat. Ştia că erau oameni cumsecade şi se simțea în siguranță cu ei în preajmă. Dumnezeu le-o încredințase, s-a gândit ea, ațipind din nou. Doaa a fost asediată de vise în care se îneca şi se sufoca. O dată, s-a trezit sufocându-se. în vis, era sub apă, încercând să ajungă
la suprafață ca să respire. S-a trezit cu o tresărire, descoperind mirată că unul dintre marinarii din cabină îi aşeza hainele lângă pat. Erau spălate, bine călcate, împăturite şi miroseau a proaspăt, a săpun. Pe urmă omul i-a pus cu grijă documentele, banii şi Coranul deasupra tricoului şi a băgat totul într-o pungă de plastic. Acest mic gest de bunătate a liniştit-o pe Doaa, care s-a întins înapoi în pat şi a închis din nou ochii.

Pe când Doaa se lupta cu coşmarurile, echipajul încerca din răsputeri să le salveze pe fetițe. Cineva vorbea prin radio cu un medic de la paza de coastă malteză, care îl îndruma. Cum la bord nu se afla nici un medic, echipajul recursese la cunoştințele minime de prim ajutor pe care le avea. Marinarul i-a spus medicului că ambele copile arătau rău nu îşi recăpătaseră cunoştința, respirau superficial şi aveau o temperatură periculos de scăzută. Nici Doaa nu era într-o stare mai bună; era slăbită şi nu putea să vorbească decât rar şi neinteligibil. însă fetițele păreau că o să-şi dea sufletul dintr-o clipă în alta. Doctorul l-a sfătuit pe marinar să le dea fetițelor doar înghițituri mici de apă călduță şi să le înfăşoare în pături în care să pună sticle cu apă caldă. Probabil că fetele sufereau de hipotermie, iar corpul lor trebuia să se încălzească treptat. Cineva a fost pus să le monitorizeze respirația şi să le ia din când în când temperatura.

La cinci ore după ce a fost scoasă din apă, Doaa a auzit undeva deasupra huruitul unui elicopter. Tre-

zindu-se din somn, a văzut nişte membri ai echipajului intrând grăbiți în cabina ei, făcându-i semn că era timpul să plece. A încercat să se ridice, dar au lăsat-o picioarele şi a căzut înapoi pe pat. Şase marinari au înconjurat patul de campanie şi l-au ridicat cu ea cu tot, ducând-o pe Doaa pe puntea superioară, deasupra căreia coborâse elicopterul, lăsând încet în jos, spre punte, o targă pliabilă. Fundul tărgii era un cadru din metal şi funii prins de un cablu printr-o rețea de corzi groase, cu apărători din cauciuc. Când se trăgea tare de ele, corzile alcătuiau un fel de colivie solidă, în formă de piramidă. Vântul îi zburlea părul şi Doaa a simțit un fior rece când un bărbat cu vestă şi cască de protecție a ridicat-o şi a aşezat-o pe targa aceea. Era atât de slăbită, încât nu putea să stea în şezut. Bărbatul a îngenuncheat lângă ea în dreptul deschizăturii, ținându-se bine de corzi şi zâmbindu-i liniştitor în timp ce urcau spre elicopter. Simțindu-se în siguranță, Doaa a privit în jos la apa neagră, agitată. *N-o să mai pot să urăsc niciodată marea deoarece Bassem e acum o părticică din ea,* s-a gândit ea. Şi-a amintit unele dintre ultimele lui cuvinte: „Dacă voi muri, tot ce vreau e să fii fericită".

Două brațe puternice s-au întins din burta elicopterului ca s-o tragă în cabină. Doaa a descoperit surprinsă că înăuntru mai erau şi alți supraviețuitori. Primul pe care l-a văzut a fost Mohammad, bărbatul care în acea zi înotase către prima barcă de salvare, cu africanul după el, promițând să se întoarcă după ea, dar care nu se mai întorsese. Vasul acela nu fusese o iluzie până la urmă.

— Eşti aici, a zis el fără emoție când a văzut-o.

Doaa şi-a ferit privirea. Nu avea nimic să-i spună omului care nu se întorsese s-o salveze. Apoi l-a zărit pe Shoukri, palestinianul îndurerat care îşi pierduse soția şi doi copilaşi imediat după ce s-a scufundat vasul. Stătea

tăcut, privind marea pe geam. A mai recunoscut doi bărbați, dar nu-şi amintea cum îi cheamă. Iar cuibărită în brațele unui membru al echipajului elicopterului era micuța Masa, înfăşurată strâns într-o pătură flauşată. Picioruşele goale i se ițeau la capăt, atârnând într-o parte. Nu se mişca deloc. *Te rog, te rog, dă Doamne să fie în viață,* s-a rugat Doaa. A căutat-o rapid din priviri pe Malak, dar în zadar. Poate că urma să fie ridicată şi ea de pe navă, s-a gândit Doaa. Dar apoi uşa s-a închis şi elicopterul a plecat, clătinându-se. La bord nu au mai fost aduşi alți supraviețuitori. Doaa i-a atras atenția unui membru al echipajului.

— Malak?! a strigat ea disperată. Bebeluşul?!

însă în elicopter era prea mult zgomot şi n-a reuşit să înțeleagă răspunsul bărbatului; şi, oricum, acesta vorbea în engleză. A întrebat din nou, iar de această dată unul dintre supraviețuitori i-a tradus. Micuța Malak murise, i-a spus el lui Doaa. Echipajul a făcut tot ce a putut ca s-o resusciteze, dar a murit. Lui Doaa i s-a tăiat respirația când a auzit această veste şi a început să plângă în hohote. Se simțea de parcă inima îi era smulsă din piept prin locul în care îşi odihnise capul Malak. Doaa nu putea suporta o asemenea nedreptate. Malak supraviețuise patru zile în apă, dar murise după ce a fost salvată. Doaa ar fi preferat să moară ea şî să trăiască Malak. Devastată de durere, s-a întrebat dacă fetița ar fi supraviețuit dacă ar fi stăruit s-o țină în continuare în brațe, să-i cânte cântecele şi să-i recite versete din Coran, cum făcuse când erau în apă. Un medic s-a apropiat de Doaa, părând

preocupat, şi i-a luat pulsul. Apoi s-a îndepărtat brusc şi s-a dus repede la Masa, întin- zând-o pe spate şi începând procedura de resuscitare, apăsându-i pieptul cu palma. Doaa şi-a ținut respirația. Nu putea s-o piardă şi pe Masa. După câteva momente tensionate, medicul s-a oprit şi s-a relaxat, zâmbind uşurat. Masa respira din nou, iar în inima lui Doaa a licărit o speranță firavă.

După o oră, elicopterul a aterizat la o bază militară de lângă oraşul-port Chania din vestul Cretei. Afară aşteptau două ambulanțe. Pe când soarele începea să se înalțe la orizont, Doaa a fost ridicată pe o targă şi dusă de acolo.

Când s-a trezit, Doaa era pe un pat de spital şi lângă ea stătea un polițist ce vorbea într-o limbă pe care n-o mai auzise niciodată. Lângă el era un bărbat cam de vârsta tatălui ei care i-a vorbit lui Doaa într-o arabă cu accent egiptean. A întrebat-o cum o cheamă şi de unde e, explicându-i că e în siguranță, într-un spital grecesc. A început să-i traducă întrebările polițistului: de unde a plecat ambarcațiunea? Cine se afla pe ea? Câte persoane? Unde mergeau? Cine erau traficanții ? Cum s-a scufundat? întrebările au năucit-o /

pe Doaa, care ar fi vrut să mai doarmă. Le-a spus cât de repede a putut că nişte oameni răi au scufundat intenționat ambarcațiunea şi că aproape toți cei 500 de pasageri s-au înecat. Polițistul a întrebat-o dacă fetițele împreună cu care a fost salvată erau fiicele ei. Când ea a clătinat din cap, a întrebat-o:

— Cum de nu sunt ale tale ?

Ei i s-a părut că asta era o întrebare ciudată, dar a explicat că bebeluşul care era încă în viață se numeşte Masa, că e din Siria, la fel ca Doaa, şi că fetița cealaltă,

Malak, era din Gaza, singura supraviețuitoare din familia ei cu 27 de membri, aflați şi ei pe ambarcațiune, dar că murise şi ea. Cu lacrimile curgându-i şiroaie, Doaa le-a povestit că fetițele îi fuseseră încredințate de familiile lor şi că ea a încercat să le țină în viață.

^ / /

Copleşită din nou de tristețe la gândul că Malak murise, Doaa a plâns întruna înainte de a se cufunda din nou într-un somn lung.

Când s-a trezit iar, a văzut că era acum într-un salon mare, împreună cu alți pacienți. A dat păturile la o parte şi a văzut că brațele şi picioarele ei erau pline de vânătăi urâte, violet şi negre. Doaa a încercat să se ridice ca să meargă la toaletă, dar a căzut din picioare. Pe când încerca să se ridice de jos, o durere ascuțită i-a fulgerat picioarele şi s-a întrebat dacă şi-a pierdut capacitatea de a merge. în afară de durerea de picioare, pe Doaa o dureau şi muşchii brațelor după ce le ținuse atâta timp pe Masa şi Malak în aceeaşi poziție. O asistentă medicală a venit repede la ea, a aşezat-o într-un scaun cu rotile şi a împins-o până la baie. Doaa i-a făcut semn că voia un pic de intimitate, iar asistenta a închis uşa. Rămasă singură, Doaa s-a ridicat cu ambele mâini şi s-a sprijinit de chiuvetă, uitându-se la imaginea ei din oglindă.

Aproape că nu şi-a recunoscut chipul. Era ars de soare şi se cojea, iar ochii păreau să-i aparțină unei străine care se uita la ea cu o expresie tristă. Şi-a trecut degetele prin părul răvăşit şi a rămas cu nişte smocuri mari în palmă. Probabil că a țipat, căci asistenta a deschis uşa şi a intrat, cu o față îngrijorată.

A ajutat-o pe Doaa să se aşeze din nou în cărucior şi a

dus-o înapoi în pat. Doaa a fost uşurată să scape de imaginea ei hăituită din oglindă. întinsă în pat, Doaa s-a gândit să-şi sune mama, dar habar nu avea ce să-i spună. Cum să-i povestească ce s-a întâmplat? în plus, se simțea prea amețită şi dezorientată şi nu era în stare să-şi aducă aminte nici un număr de telefon. A luat telefonul mobil şi a încercat să-l dechidă, dar era mort. S-a uitat lung la el şi s-a gândit: *Mă simt de parcă sunt şi eu moartă, chiar dacă trăiesc.*

Micuța Masa fusese dusă la altă clinică, Spitalul Universitar din Iraklion, unde se afla în secția de terapie intensivă de la Pediatrie. Dr. Diana Fitrolaki, care superviza tratamentul Masei, a spus că aceasta era mai mult moartă decât vie când a sosit. Suferea de insuficiență renală acută, hipotermie şi deshidratare severă. Era letargică şi semiconştientă. Medicul îşi făcea griji că, dacă va supraviețui, va avea leziuni ale creierului. Cei din spital nu mai văzuseră niciodată un caz ca al Masei şi personalul lucra non-stop, făcând tot ce putea ca s-o salveze. A fost pusă pe ventilație mecanică şi perfuzie intravenoasă pentru a i se restabili nivelul de glucoză şi de lichide. Cadrele medicale îi spuneau Nadia, o luau adesea în brațe şi îi cântau, nelăsând-o niciodată singură.

Curând a sosit presa, iar lupta pentru viață a Masei a devenit unul dintre cele mai importante subiecte ale ştirilor din Grecia. O fotografie a ei pe patul de spital, privind spre cameră cu ochi mari şi trişti, a fost tipărită în

ziare şi a apărut online. în a patra zi după operaţiunea de salvare, Nikos Haritakis, directorul spitalului, a discutat cu presa: „Copila s-a luptat cu valurile zile şi nopţi în şir. Când a ajuns aici, era complet deshidratată şi arsă de soare şi suferea de multiple dezechilibre biochimice. Cu toate acestea, a fost scoasă de pe ventilaţia mecanică după numai patru zile. Astăzi este perfect conştientă de ceea ce se întâmplă în jur, mănâncă şi bea normal şi e într-o stare foarte bună. Un copil atât de mic ar fi putut să sufere traume cerebrale ireparabile din cauza deshidratării".

De îndată ce s-a aflat că acest copilaş-minune a supravieţuit naufragiului plus încă patru zile în apă, centrala telefonică a spitalului a fost asaltată de apeluri de la familii din Grecia care voiau s-o adopte. Directorul Haritakis estimează că au fost nu mai puţin de 500 de oferte. Nimeni nu-i putea rezista copiliţei care supravieţuise în ciuda faptului că avusese şanse atât de mici.

între timp, după patru zile de tratament, Doaa îşi revenea încet, cel puţin fizic. A fost transferată la un azil de bătrâni pentru recuperare. Presa afirma că

Doaa este o eroină pentru că o salvase pe Nadia şi supravieţuise atât de mult în Mediterana. Egipteanul care îi fusese interpret când s-a trezit prima oară în Grecia venea des s-o vadă, împreună cu soţia lui. I-au adus haine şi s-au oferit s-o ia la ei acasă. Aveau patru fete, dintre care una era de-o vârstă cu Doaa. Cuplul a asigurat-o că este bine-venită şi că nu e nici un deranj, iar în plus, era singură într-o ţară străină şi avea nevoie de protecţie. Ca alternativă, autorităţile greceşti s-au oferit să-i pună la dispoziţie un mic apartament, o alocaţie şi şansa de a

solicita azil.

Doaa ştia că nu era în stare să locuiască singură într-o țară străină, aşa că s-a hotărât să accepte oferta familiei de egipteni, iar după două zile petrecute la azilul pentru bătrâni s-a mutat în apartamentul lor din Chania. îi pregătiseră un pat în camera fetelor. Căminul modest, dar primitor, ritualurile familiare şi mâncarea egipteană gătită în casă au făcut-o curând pe Doaa să se simtă mai bine.

Totuşi, ştia că părinții ei trebuie să fie groaznic de îngrijorați. Nu mai primiseră veşti de la ea de mai bine de o săptămână, iar Doaa fusese prea bolnavă şi dezorientată cât stătuse în spital pentru a încerca să-i contacteze. De fiecare dată când lua telefonul în mână, se chinuia să-şi amintească numerele lor, iar când se gândea ce să Ie spună, ideea de a povesti ce se întâmplase cu ea şi cu Bassem o sleia de puteri şi nu mai voia decât să doarmă. însă ştia că trebuie să-i sune până la urmă. Doaa şi-a stors creierii încercând să-şi amintească numărul lor sau al oricăreia dintre surorile ori prietenele ei, dar în zadar. Apoi i-a venit ideea să scoată cartela SIM din telefonul ei mort şi s-o pună în unul pe care i-l dăduseră gazdele ei. Şi-a amintit că, atunci când le trimisese poze prietenelor pe WhatsApp, numărul de telefon al destinatarului apărea deasupra pozelor. Pe noul telefon, a deschis serviciul de mesagerie şi a dat la lista cu contacte. Primul număr al cuiva care îi putea fi de ajutor pe care l-a văzut a fost al unei prietene din Egipt. A sunat, dar era în toiul nopții şi nu i-a răspuns nimeni. Simțindu-se sfârşită de oboseală, a continuat să caute în telefon. în cele din urmă, a găsit o poză pe care i-o trimisese sora ei Ayat, care locuia acum în Liban. Deasupra pozei era numărul de telefon al lui Ayat, pe care Doaa l-a apelat imediat.

După ce a sunat de mai multe ori, a auzit vocea

somnoroasă a surorii ei:

— Alo?

— Ayat, sunt Doaa!

Pentru Doaa încă era un chin să vorbească şi vocea îi suna ciudat de la atâta strigat după ajutor.

— Doaa! Unde-ai dispărut?

Ayat părea uşurată, iar pe Doaa mai că a podidit-o plânsul auzindu-i glasul. Ayat i-a spus că mama lor o sunase cu două zile în urmă, întrebând-o disperată dacă a primit vreo veste de la sora ei. Atunci a aflat că Doaa şi Bassem se aflau pe un vas cu destinaţia Italia care ar fi trebuit să ajungă de mult. De atunci îşi tot făcea griji.

— Unde e Bassem?

Bassem doarme la moschee pentru că aici suntem numai fete şi nu poate sa stea cu noi, a mintit Doaa.

Pur şi simplu nu se îndura să-i spună surorii ei mai mari că Bassem a murit. Dacă rostea cuvintele, ar fi devenit real. I-a spus brusc lui Ayat că trebuie să închidă deoarece folosea un telefon împrumutat.

— Trebuie s-o suni pe mama ca sa-i spui că eşti bine!

— O s-o sun, dar nu-mi amintesc numărul ei. Dă-mi-1, te ro& şi o s-o sun, a promis Doaa înainte de a închide repede.

Doaa nu mai putea să gândească limpede şi nu a mai închis un ochi toată noaptea, frământându-şi mintea cum să le spună alor ei despre Bassem. Nici măcar nu-şi aducea aminte ce era real şi ce îşi imaginase. Zile întregi, singurul lucru la care se gândise a fost să supravieţuiască şi să le ţină în viaţă pe fetiţe, însă acum nu ştia ce să facă în continuare. Masa şi Malak îi dăduseră sentimentul că avea un scop; acum nu mai avea nici unul. înainte, toate planurile ei erau legate de construirea unei vieţi împreună cu Bassem. Acum era singură. Dacă vorbea cu părinţii ei, trebuia să recunoască faptul că el nu mai era, iar asta însemna că trebuia să se gândească cum să trăiască fără el şi să se confrunte cu sentimentul că era răspunzătoare de moartea lui. în drum spre ambarcaţiune, în autobuz, când Bassem dorise să se întoarcă, ea insistase să meargă mai departe, în ciuda premoniţiilor pe care le avea.

Când şi-a dat seama că nu mai poate aştepta, a luat telefonul s-o sune pe mama ei.

Din clipa în care Hanaa şi Shokri şi-au luat rămas-bun de la Doaa şi Bassem, au fost chinuiți de îngrijorare. Hanaa avea presentimentul că nu îi va mai vedea niciodată. După ultimul telefon dat de Doaa, prin care îi anunța că ea şi Bassem erau pe punctul de a ajunge la plaja de unde pleca vasul, Hanaa şi Shokri rămăseseră pe-acasă cât mai mult, evitând pe oricine ar fi putut să întrebe dacă aveau vreo veste. După cinci zile fără nici o veste, Hanna era moartă de îngrijorare. Călătoria ar fi trebuit să dureze maxim patru zile. Le-a sunat pe prietenele lui Doaa şi le-a rugat să verifice „Fugind de moarte la moarte", o pagină de Facebook care ținea evidența călătoriilor pe mare ale refugiaților către Europa şi publica anunțuri când un vas ajungea cu bine la destinație. Pe pagina respectivă erau trecute multe ambarcațiuni, dar nu şi cea care plecase din Gamasa pe 6 septembrie. Hanaa încercase să se convingă că Doaa şi Bassem au reuşit, doar că nu au găsit deocamdată o modalitate de a o contacta. Sau poate că ambarcațiunea a avut probleme cu motorul pe mare şi aşteptau ajutoare. Shokri se întreba cu glas tare dacă, Ia fel ca înainte, nu reuşiseră să ajungă pe ambarcațiune şi nu puteau să dea telefon din închisoare. Singurul lucru pe care nu i-l spunea nici unul din ei celuilalt era că poate Doaa şi Bassem muriseră pe mare.

De la prieteni şi rude au început să afle informații contradictorii. în drum spre magazin, Nawara a auzit un zvon că ambarcațiunea s-ar fi scufundat, dar că

/ '

Doaa şi Bassem se aflau printre cei 200 de supraviețuitori. Cu alt prilej, nişte vecini i-au spus Sajei că Doaa şi Bassem au murit. Surorile au ținut pentru ele aceste zvonuri, de teamă să nu-şi alarmeze părinții.

Cam la şase zile după ce primise ultima veste de la Doaa, Hanaa a auzit şi ea un zvon că vasul s-a scufundat şi că nu existau supraviețuitori. A început să se teamă de ce era mai rău, dar nu a zis nimănui nimic, nevrând să-şi îngrijoreze familia sau să recunoască față de ea însăşi că poate Doaa a murit. Apoi, pe 18 septembrie, la douăsprezece zile după plecarea lui Doaa şi Bassem, câțiva vecini au bătut la uşa lui Hanaa şi Shokri, rugându-i să-i lase să intre, fiindcă aveau veşti. După expresia de pe fețele lor, Hanaa a ştiut că era ceva legat de Doaa şi Bassem, dar i-a fost frică să întrebe. Femeile s-au dus afară, pe balcon, iar bărbații s-au aşezat mohorâți alături, în living.

Tocmai când erau pe punctul să înceapă, lui Hanaa i-a sunat telefonul. A întins mâna după el, uşurată să întrerupă tăcerea încordată şi să amâne vestea pe care simțea că erau pe cale să i-o dea.

— Cine sunteți şi ce doriți ? a întrebat ea repezit, cum nu îi stătea în fire.

— Mami, sunt Ayat! Ascultă! Doaa trăieşte!

Ayat i-a povestit repede mamei despre telefonul pe care îl primise pe la 3 dimineața şi a adăugat că Doaa era în siguranță, la o familie din Grecia.

— Slavă Domnului!

Hanaa era copleşită de uşurare.

I-a spus lui Ayat că auzise cu câteva zile în urmă de un naufragiu, dar că ținuse pentru ea această informație, nevrând să se îngrijoreze şi alții. Pe urmă Hanaa a întrebat de Bassem.

— Mi-a spus că el doarme la o moschee, dar vocea

ei părea ciudată, a zis Ayat. Nu sunt sigură. Era dezorientată când am vorbit, dar ceva nu părea în regulă.

Ayat i-a dat lui Hanaa numărul din Grecia ca să poată vorbi cu Doaa.

Hanaa a apelat acel număr de îndată ce a terminat convorbirea cu Ayat. I-a răspuns o femeie, care vorbea în arabă. Cu inima strânsă, Hanaa a cerut să vorbească cu fiica ei.

După câteva clipe lungi, a auzit-o pe Doaa.

— Sunt în regulă, mamă. O să te sun când o să mă simt mai bine.

Vocea ei părea slabă şi distantă.

Hanaa a fost copleşită de uşurare, dar nu-i venea să creadă că Doaa avea de gând să închidă atât de repede.

— Unde e Bassem ?

— La supermarket, a răspuns Doaa pe un ton impasibil.

Hanaa a simţit că ceva nu era în regulă în răspunsul lui Doaa şi în graba ei de a încheia convorbirea.

A rugat-o pe Doaa să i-o dea din nou pe gazda ei.

Când femeia a revenit la telefon, Hanaa a insistat să afle detalii.

— Fata e bine, a spus gazda, promiţând că fami
lia o va trata pe Doaa ca pe propria fiică şi că o va

proteja.

Când Hanaa a întrebat de Bassem, femeia a spus doar că nu era acolo, dar nu a dat alte amănunte.

Hanaa a ghicit din tonul încordat al femeii că Doaa era prin preajmă, aşa că a întrebat-o dacă puteau să stea de vorbă în particular. S-au scurs câteva clipe, apoi femeia a început să vorbească mai deschis. I-a spus lui Hanaa că ea bănuia că Bassem s-a înecat odată cu majoritatea celorlalți pasageri şi că Doaa era în faza de negare. Femeia i-a spus că Doaa era o eroină care supraviețuise patru zile în apă şi salvase şi o fetiță.

— Doaa are o inimă bună şi e în siguranță cu noi.

Mulțumiți-i lui Dumnezeu că e în viață.

///

Apoi femeia i-a şoptit lui Hanaa:

— Fie ca Bassem să se odihnească în pace şi a întrebat-o dacă vrea să i-o dea pe Doaa înap telefon.

Vocea lui Doaa era atât de slabă, încât era greu să-ți dai seama că era ea.

/

Pe Hanaa o podidea plânsul, dar ştia că trebuie să fie tare pentru Doaa.

— Spune ceva, fata mea, să audă tatăl tău şi vecinii că eşti tu.

între timp, familia şi prietenii se strânseseră în jurul lui Hanaa după ce auziseră că Doaa era în viață.

Hanaa a pus telefonul pe speaker şi i-a spus:

— Toată lumea e aici, întreabă de tine.

— Sunt bine, i-a asigurat Doaa pe toți cei ac în cameră, singurul răspuns pe care a reuşit să-l dea.

Toți au izbucnit în plâns când i-au auzit vocea.

— Odihneşte-te,Doaa, i-a spus Hanaa, promițânc

s-o sune din nou a doua zi.

în fiecare noapte, Doaa se trezea din cauza coşmarurilor. îl vedea întruna pe Bassem scufundându-se în mare. Deşi chinuită de aceste vise repetate, nu putea accepta că sunt reale. Treptat, realitatea faptului că Bassem a murit a copleşit-o, iar în timpul zilei, când în general rămânea singură acasă, era măcinată de durere.

în unele zile ieşea pe balconul apartamentului, privea spre cer şi şi-l închipuia pe Bassem acolo.

— Aş vrea să fii cu mine aici azi! Fericirea mea e spre nori, distrusă fără tine, zicea ea, cu faţa ridicată aşteptând în zadar un răspuns.

în alte zile se prefăcea că Bassem era încă în viaţă, într-o astfel de reverie, şi-a imaginat că se întâlnea cu el pe principala stradă comercială din Chania, unde se îmbrăţişau şi îşi reluau povestea de iubire de unde o lăsaseră. încă nu putea să le spună alor ei că murise. O dată, când vorbea la telefon cu părinţii ei, Shokri a întrebat-o cum face faţă morţii lui Bassem, iar Doaa a răspuns fără să se gândească:

— N-a murit, tată, trăieşte.

între timp, pe reţele de socializare arabe se răspândea vestea despre tânăra care a supravieţuit unuia dintre cele mai groaznice naufragii ale unor vase cu refugiaţi pe Mediterana şi care a salvat o fetiţă. Prietenii şi familiile unor pasageri daţi dispăruţi încercau, îngrijoraţi, să afle veşti despre cei dragi, iar povestea lui Doaa le dădea speranţă. Un prieten al familiei care o găzduia a postat pe o pagină de Facebook numărul de telefon al egiptenilor, pentru oricine voia să afle

informaţii despre naufragiu. Peste doar câteva minute, au început să curgă sute de mesaje şi apeluri telefonice. „Ştii ce s-a întâmplat cu fiica mea?" „Fiul meu este în viaţă?" „Mama mea a supravieţuit?" „Uite o poză cu sora mea; ai văzut-o?" „L-ai văzut pe tatăl meu?" „L-ai văzut pe unchiul meu?" „L-ai văzut pe prietenul meu?" Mesajele o copleşeau pe Doaa, dar făcea tot ce putea pentru a le răspunde, rugându-i pe oameni să-i trimită poze ca să vadă dacă recunoştea pe cineva. Cum putea să le spună tuturor că nu era nici o speranţă? Că ea ştia de numai şase supravieţuitori, cu tot cu ea, aici, în Grecia, şi de alţi cinci / 7777 ^ / care fuseseră duşi în Malta? însă asta era tot. Cum putea să le spună că îi recunoştea pe unii, dar asta pentru că îi văzuse înecându-se?

Unele mesaje erau urâte: „Cum de eşti printre puţinii care au supravieţuit? Probabil te-au ajutat traficanţii". Pentru Doaa era obositor să citească toată / sumedenia de mesaje, căci fiecare îi reamintea de morţile la care fusese martoră şi îi reînvia durerea pierderii lui Bassem şi Malak. Apoi i-a atras atenţia un mesaj de Ia un oarecare Mohammad Dasuqi: „Doaa, cred că tu ai salvat-o pe nepoata mea Masa". Era ataşată o poză cu o fetiţă într-o rochie albastră cu panseluţe albe. Doaa s-a uitat cu atenţie la fotografie. Copiliţa care zâmbea spre cameră era într-adevăr aceeaşi Masa pe care o legănase în braţe timp de patru zile pe mare.

Doaa i-a arătat telefonul gazdei ei şi a exclamat:

— Masa are o familie!

Cu un zâmbet larg pe faţă, Doaa a simţit un val de fericire pentru prima oară de la naufragiu. A răspuns imediat la mesaj, uşurată că poate să dea în sfârşit cuiva o veste bună: „Da, este aceeaşi Masa care a

fost salvată împreună cu mine!".

Doaa a aflat că Mohammad Dasuqi era fratele de 28 de ani al lui Imad, tatăl Masei, şi că trăia ca refugiat în Suedia împreună cu sora cea mai mare a Masei, Sidra, care avea 8 ani. Avusese bani ca să plece numai ei doi în Europa şi făcuse cerere pentru a aduce în Suedia şi restul familiei, inclusiv pe soția şi fetița lui şi pe părinții şi frații Sidrei, prin procedurile de reîntregire a familiei. însă, după ce trecuse un an şi nu primiseră actele, tatăl Masei se săturase să mai aştepte şi luase decizia de a rezolva singur problema, plătind locuri pentru familia lui. Credea că, de vreme ce Mohammad şi Sidra reuşiseră să ajungă nevătămați în Europa, avea să se întâmple la fel şi cu restul familiei. înainte de a se îmbarca, a făcut o poză cu Sandra şi Masa stând una lângă alta, cu veste de salvare portocalii, Sandra ținând-o încrezătoare după umeri pe Masa. I-a trimis fratelui său poza, convins că în curând vor fi din nou împreună.

Când a auzit despre naufragiul în care pieriseră aproape toți cei de la bord, lui Mohammad i-a stat inima în loc. Ştia că fratele, cumnata şi fetițele lor se aflau pe acel vas şi că foarte probabil muriseră. Apoi a citit despre siriana de 19 ani care supraviețuise şi salvase o fetiță de 2 ani. A văzut o fotografie a copilei salvate şi a comparat-o cu poza pe care o avea el.

Masa era în viață!

/

A doua zi după ce Doaa i-a trimis lui Mohammad mesajul în care îi confirma că Masa era în siguranță, el a luat un avion până în Creta, a ajuns la spital şi a cerut să-şi vadă nepoata. Avea să dureze aproape un an

până când UNHCR şi Ambasada Suediei la Atena aveau să confirme că Mohammad era într-ade- văr rudă cu Masa şi să-l recunoască drept tutorele ei legal, astfel încât să se finalizeze reîntregirea familiei. în această perioadă, Masa a fost îngrijită într-un orfelinat din Atena specializat în tratarea copiilor trumatizați. S-a jucat cu alți copii şi a învățat repede să vorbească limba greacă. După teste ADN şi audieri în instanță, Masa a putut în cele din urmă să se locuiască împreună cu unchiul, mătuşa, sora ei mai mare şi o verişoară, care între timp i se alăturaseră lui Mohammad, pentru a începe o viață nouă în Suedia.

Găsirea familiei Masei a fost un punct de cotitură pentru Doaa. Această experiență a făcut-o să simtă că era posibil ca inima ei să înceapă să se vindece, în unele momente credea chiar că ar putea să-şi reunească familia şi să ia viața de la capăt. Dar veştile de acasă erau îngrijorătoare. în săptămânile care au urmat salvării ei de pe mare, presa din întreaga lume îi solicitase interviuri, întrebând-o despre împrejurările naufragiului. O serie de articole o citau, acuzându-i pe traficanți că au lovit vasul şi că erau răspunzători de moartea a 500 de oameni. Ea nu a înțeles amploarea sau consecințele pe care aceste interviuri urmau să le aibă până când a primit un telefon de la mama ei, care era tulburată.

— Am primit ameninţări, Doaa! i-a spus Hanaa pe acelaşi ton înspăimântat pe care Doaa îl auzise ultima oară la mama ei atunci când egiptenii ameninţaseră că o să le violeze pe Doaa şi pe surorile ei. Mi-a zis: „Spune-i lui Doaa să-şi ţină gura şi să nu mai dea nume. Ştim unde locuiţi".

Fusese primul dintre multe asemenea telefoane de ameninţare de la numere necunoscute pe care le-a primit familia lui Doaa.

Hanaa i-a spus lui Doaa că a făcut plângere la poliţie şi că i-a contactat pe cei de la UNHCR, care au luat ameninţările în serios. Au trimis pe cineva să stea de vorbă cu rudele ei şi i-au sfătuit să se mute din apartament.

— Nu vreau să ne mutăm iar, a recunoscut Hanaa într-o discuţie cu Doaa.

/

Doaa a asigurat-o pe mama ei că nu va mai da alte interviuri şi au sperat că indivizii aceia îi vor lăsa în pace.

însă, peste câteva zile, Doaa a primit un telefon de la mama ei. Era acasă cu familia când a auzit pe cineva bătând la uşă. Un egiptean îmbrăcat elegant era în faţa uşii, cerându-i politicos paşapoartele, zicând că era poliţist. Fără să se gândească, Hanaa a adus documentele şi i le-a dat. El le-a răsfoit, citind numele cu glas tare.

— Atunci am devenit bănuitoare, i-a spus ea lui Doaa.

Hanaa a smuls paşapoartele din mâinile bărbatului, întrebându-1:

— De ce ai vrut paşapoartele noastre?

— Verificamdoar dacă sunt sirieni aici, a zis el, apoi a plecat brusc.

După plecarea lui, Hanaa s-a dus la secţia de poliţie locală, unde a întrebat dacă fusese trimis vreun poliţist la ea acasă pentru a le verifica actele de identitate. Când i s-a spus că nu, s-a îngrijorat. Dacă pusese familia în pericol? se întreba ea. Atunci a primit un mesaj plin de obscenităţi, care spunea: „Ştiu cum le cheamă pe fetele tale".

La scurt timp după aceea, Saja şi Nawara mergeau spre casă când au simţit că erau urmărite. Când s-au uitat în spate, au zărit un bărbat înalt, frumos îmbrăcat, care părea să aibă un cuţit în mâna dreaptă. L-au recunoscut: era cel care venise la uşa lor, cerân- du-le paşapoartele şi dându-se drept poliţist. înfricoşate, au traversat strada, unde era un vecin pe care îl cunoşteau. Mai târziu, când fetele le-au spus lui Hanaa şi lui Shokri ce s-a întâmplat, familia şi-a dat seama că nu avea încotro trebuia să se mute. Hanaa a sunat din nou la UNHCR şi nişte jurişti de acolo l-au vizitat pentru a afla mai multe. Ea le-a povestit ce păţise Doaa şi despre ameninţări, inclusiv despre hărţuirea sexuală a fetelor; aceasta îi făcuse pe Hanaa şi Shokri să le retragă de la şcoală. Funcţionarul de la UNHCR a spus familiei că, datorită situaţiei lor nesigure, se califică pentru programul de reinstalare al UNHCR. Suedia era una dintre ţările care acceptau refugiaţi sirieni „vulnerabili".

— Suedia, acolo voiau să meargă Doaa şi Bassem, a zis Hanaa.

Doaa era hotărâtă să facă tot ce putea pentru a-şi scoate familia din Egipt. Aversiunea ei față de oamenii care îi amenințau familia a făcut-o să uite pentru o vreme de durerea sa, împingând-o la acțiune. I-a cerut ajutorul Erasmiei Roumana, o funcționară de la UNHCR în care ajunsese să aibă încredere. Aceasta i-a explicat că procesul avea să fie lung şi complicat.

Deşi ar fi existat argumente puternice în favoarea familiei lui Doaa, Grecia nu avea un program de reinstalare în colaborare cu altă țară din UE. Roumana /

i-a explicat lui Doaa că avea opțiunea de a solicita azil în Grecia. Dacă îl primea, putea să se stabilească acolo, să aibă dreptul de a călători şi, în cele din urmă, să solicite cetățenia. însă Doaa se gândea la Suedia; ea şi Bassem plănuiseră să-şi făurească o viață împreună acolo. Dacă nu putea să ajungă cu Bassem, avea să-şi ducă familia acolo, iar dacă şi asta era imposibil, atunci trebuia să meargă singură. Odată ajunsă în Suedia, avea să ducă la îndeplinire de una singură planul inițial conceput de ea şi Bassem să depună cerere pentru programul suedez de reîntregire a familiei şi să-şi aducă şi familia acolo. în fiecare zi Doaa se confrunta cu deznădejdea, dar lupta pentru siguranța familiei ei îi întărea hotărârea şi în lunile următoare viața ei a început să intre pe un făgaş. Povestea ei a cucerit societatea civilă greacă. Primarul din Chania a solicitat autorităților naționale să-i acorde cetățenia greacă pentru eroismul ei. Din păcate, nu a ieşit nimic din asta, însă cererea a ajutat-o pe Doaa să se vadă într-o lumină

nouă ca o persoană curajoasă şi puternică.

Apoi, pe 19 decembrie 2014, prestigioasa Academie din Atena i-a decernat lui Doaa premiul anual pentru curaj, în valoare de 3.000 de euro. Vizita la Atena şi mândria pe care a simțit-o acceptând premiul i s-au părut un punct de reper şi a început să privească spre viitor. Şi-a spus că nu va înceta să lupte până când nu îşi va reîntregi familia. După aceea, avea să studieze pentru a deveni avocat, ca să poată lupta pentru dreptate, căci văzuse prea puțină în viața ei.

Chinuită de dorul familiei sale, Doaa se lupta să învingă disperarea şi durerea care o copleşeau uneori, în primii săi 19 ani de viață, fusese mereu înconjurată de familie. Acum, că era pe cont propriu, a descoperit că era mai uşor să fie singură cu amintirile ei decât să le împărtăşească. Se simțea diferită de fetele de vârsta ei şi, cu toate că îi plăcea compania surorilor care o găzduiau şi care erau prietenoase cu ea, ştia că acestea nu ar putea să înțeleagă niciodată prin ce trecuse. Nu putea găsi cuvintele potrivite pentru a exprima grozăvia morții şi suferinței la care fusese martoră sau profunzimea propriei dureri. Tristețea adâncă amenința s-o copleşească ori de câte ori încerca să vorbească despre asta. După răul pe care îl

văzuse, îi era greu să mai aibă încredere în oameni.

Doaa simțea că se putea ajuta singură, aşa că nu a apelat la nimeni ca s-o ajute să-şi depăşească trauma.

Uneori, în timpul ritualurilor obişnuite ale vieții cotidiene, o amintire subită din zilele petrecute pe mare o lovea atât de puternic, încât durerea îi revenea. într-o zi, pe când se pieptăna în fața oglinzii, a simțit mirosul apei de colonie a lui Bassem şi s-a

răsucit iute să vadă dacă era în spatele ei. Prietenele sale din Egipt îi povesteau că se zvonea că el ar fi în viață, într-o închisoare de acolo. O parte din ea voia să creadă că era adevărat, deşi aproape în fiecare noapte mintea ei revedea scena în care el se îneca, încerca să se gândească la metode prin care ar fi putut să-l țină în viață. îi lua multe ore ca să adoarmă din nou după aceea şi, când se trezea, în dimineața următoare, spera că imaginile cu moartea lui erau doar un vis şi că el o aştepta în fața uşii. în vara lui 2015, la aproape un an după ce fusese salvată, Doaa încă se lupta cu durerea, coşmarurile şi teama că nu îşi va mai vedea niciodată de viața ei. într-o zi urmărea o ştire despre miile de refugiați din țara ei care soseau în Grecia. Traversau marea din / Turcia şi îşi croiau drum prin Balcani către Austria, Germania şi Suedia. Se gândea adesea să ia banii primiți ca premiu şi să plătească alt traficant ca s-o ajute să ajungă în Suedia, asemenea celorlalți refugiați, însă funcționarii de la UNHCR care încercau să ajute la strămutarea lui Doaa au prevenit-o că era o călătorie primejdioasă, mai ales pentru o fată singură. Au îndemnat-o stăruitor să aibă răbdare să găsească altă soluție. încercau să-i mute familia în Suedia şi să găsească o modalitate prin care şi Doaa să ajungă din nou împreună cu rudele ei. Când aveau să iasă documentele, Doaa putea să plece în Suedia şi să-şi reînceapă în mod legal viața alături de familia ei. I se părea aproape imposibil să aibă răbdare şi să se încreadă în oricine îi promitea s-o ajute, dar, dacă asta însemna că ar putea să-şi aducă familia la loc sigur,

avea să încerce. Până atunci, se vindeca în coconul protector al familiei care o găzduia. într-o zi din vara aceea, după un an de luptă cu durerea, coşmarurile şi teama că nu va reuşi niciodată să-şi vadă de viaţă, Doaa a mers cu familia care o găzduia la un picnic pe plajă. După ce au terminat de mâncat, Doaa s-a ridicat dintr-un impuls, şi-a dat jos sandalele şi a intrat în apa puțin adâncă, înaintând până când i-a ajuns până la umeri. Apa era limpede, rece şi nemişcată. Doaa a stat ținându-şi respirația, apoi, calmă, şi-a lăsat trupul să se scufunde până când apa i-a acoperit capul preț de câteva clipe. Când a ieşit la suprafață şi a revenit la mal, s-a întors ca să privească în larg către linia orizontului şi s-a gândit: *Nu-mi mai este frică de tine.*

Epilog

Doaa era în siguranță în Creta şi se vindeca, dar a început curând să nu mai aibă astâmpăr, făcându-şi griji pentru viitorul ei. Guvernul grec îi oferea ocazia să solicite azil. Totuşi, în ciuda bunătății oamenilor din jurul ei, Doaa nu se simțea în largul ei în Grecia. în fiecare zi trebuia să dea ochii cu marea în care se înecase Bassem şi, cu toate că nu se mai îngrozea la vederea ei, voia să se mute departe de tot ce îi amintea aceasta. Ea şi Bassem visaseră mereu să ajungă în Suedia, iar ea voia să împlinească acel vis. în acelaşi timp, se temea foarte tare pen-

tru familia ei; amenințările din partea traficanților de persoane se înmulțeau, iar ea nu putea să facă nimic pentru a fi de ajutor. Cel mai mult îi era dor de brațele iubitoare ale mamei ei şi de atmosfera plină de viață din sânul familiei sale. Toată viața fusese înconjurată de pălăvrăgeala lor liniştitoare. Asta era ceva ce nici WhatsApp, nici Skype nu puteau să înlocuiască. De asemenea, se simțea răspunzătoare de pericolul în care se aflau ei şi, cu toate că nu avea habar cum să procedeze, era ferm hotărâtă să-i scoată din Egipt, ca să poată începe împreună o viață nouă.

Am întâlnit-o prima oară pe Doaa în ianuarie 2015 şi am petrecut mai multe ore în livingul familiei care o găzduia, bând ceai şi luându-i un interviu despre chinul prin care trecuse. Am fost frapată de hotărârea ei neclintită de a-şi spune povestea şi am realizat curând că mi-o

încredința din două motive: ca să-i ajut pe ea şi pe familia ei să se mute în altă țară şi ca să-i avertizez pe alți refugiați care erau tentați să facă aceeaşi călătorie periculoasă. Mi-a devenit limpede că ea simțea responsabilitatea pe care şi-o asumă de obicei fiii mai mari în culturile arabe de a avea grijă de familiile lor. Doaa simțea că doar ea putea să schimbe soarta familiei sale. în acel moment, era clar că nu mai are încredere că va fi ajutată de guverne şi nici nu mai crede că indivizii vinovați de scufundarea vasului vor fi găsiți şi aduşi în fața justiției. „Noi, sirienii, nu avem pe nimeni care să ne ajute în afară de Dumnezeu", mi-a spus. „Poate că există interes față de noi, dar numai în vorbe. Sunt epuizată. Nu pot să mă întorc la părinții mei; familia mea nu poate veni aici. Am auzit multe promisiuni, însă vreau să văd fapte."

Eram hotărâtă să-i aduc povestea pe scena lumii, dar şi s-o ajut să-şi ia viața de la capăt în Suedia. Eroismul ei fusese unanim recunoscut de presa grecească şi prestigioasa Academie din Atena îi acordase premiul anual la câteva luni după ce a fost salvată. însă simțeam că povestea ei merita atenția publicului din întreaga lume şi eram sigură că avea să-l cucerească.

Colegii mei au inițiat o procedură formală pentru relocarea ei, neobişnuită la vremea aceea pentru Grecia, în altă țară din UE. însă Doaa

era tratată ca un caz special - o tânără traumatizată, a cărei familie era în pericol -, aşa că au solicitat să i se acorde o atenție deosebită. Exista un sistem de reinstalare din țări precum Egiptul, care găzduiau refugiați, şi, dată fiind situația nesigură a familiei, aceasta întrunea criteriile de „vulnerabilitate" ale UNHCR. S-a stabilit o legătură între cererile lui Doaa şi cele ale familiei sale şi s-a adresat o solicitare specială să fie reinstalați în acelaşi loc.

Eram cu Doaa pe terasa unei cafenele din Chania, în Creta, în octombrie 2015, când am primit telefonul prin care era anunțată că guvernul suedez a aprobat cererea de reinstalare a ei şi a familiei sale şi că trebuia să se pregătească să plece peste câteva săptămâni. Pentru prima oară de când începuserăm să lucrăm la carte, am văzut pe chipul ei o expresie de bucurie adevărată. Pe când eu comandam înghețată ca să sărbătorim, ea i-a sunat, în culmea fericirii, pe părinții ei, ca să le dea vestea.

Pe 18 ianuarie 2016, Hanaa, Shokri, Saja, Nawara şi Hamudi s-au îmbarcat într-un avion care i-a dus de la Cairo la Stockholm, de unde au luat alt avion ca să ajungă pe aeroportul oraşului de provincie Ostersund. Acolo au fost întâmpinați de funcționarii suedezi însărcinați să se ocupe de cazul lor şi urcați într-un microbuz care avea să-i ducă la noua lor casă, aflată la câteva ore de mers cu maşina, în sătucul Hammerdal din nord-estul înzăpezit al Suediei. în aceeaşi dimineață, Doaa a urcat la bordul avionului care a dus-o din Chania la Atena, apoi la Copenhaga, Stockholm şi, în sfârşit, Ostersund. Când a sosit la noua lor casă, pe la miezul nopții, păşind cu greu prin zăpada de aproape un metru până la intrare, Doaa tremura era un frig cum nu mai simțise niciodată până atunci. Când a bătut timid la uşă, în câteva clipe, Hanaa a deschis-o larg, desfăcându-şi brațele. Shokri era în spatele ei, cu ochii plini de lacrimi. După un an şi jumătate, Doaa avea în sfârşit parte de îmbrățişarea afectuoasă a mamei sale, căreia nu voia să-i mai dea drumul niciodată.

în ciuda faptului că au pierdut tot ceea ce-i definise cândva cămin, comunitate, mijloace de trai -, refugiații ca Doaa refuzau să-şi piardă

speranța. Dar ce opțiuni mai aveau Doaa şi familia ei? Să rămână ca refugiați în Egipt,

cu puține posibilități de educație sau de muncă satisfăcătoare ? Să se întoarcă într-o zonă de război unde viitorul era şi mai sumbru şi, pe deasupra, periculos? Sau să-şi asume riscul de a pleca pe mare într-o aşa-numită barcă a morții pentru a căuta siguranță şi oportunități în Europa?

Pentru majoritatea refugiaților, în țară la ei nu mai există nimic la care să se întoarcă. Afacerile, casele şi oraşele lor au fost distruse. Din 2011, când a început criza din Siria, luptele au cuprins treptat toate regiunile, iar economia şi serviciile sunt într-o stare de colaps general. Jumătate din populația Siriei (aproape 5.000.000 de oameni) a fost silită sa fugă pentru a-şi salva viața. Alți 6.500.000 sunt strămutați în interiorul granițelor țării. Din martie 2011, peste un sfert de milion de sirieni au fost uciși în lupte şi peste un milion au fost răniți. Speranța de viață în rândul sirienilor a scăzut cu peste 20 de ani şi se estimează că 13.500.000 de oameni, inclusiv 6.000.000 de copii, au nevoie de ajutor umanitar. însă jumătate din aceşti oameni aflați în nevoie se află în zone greu accesibile sau asediate, ceea ce îngreunează acordarea unor ajutoare, iar în unele locuri o face de-a dreptul imposibilă. în momentul publicării acestei cărți, războiul sirian intră în al şaselea an de desfăşurare furibundă şi 5.000.000 de refugiați au ajuns în țările vecine pentru a se adăposti în tabere sumbre din deşert, în locuințe improvizate sau în apartamente dărăpănate din oraşele din Liban, Iordania, Turcia, Egipt şi Irak. în fiecare zi, urmăresc ştirile şi află că localitățile lor natale au fost transformate în mormane de moloz şi că prietenii lor şi cei dragi au murit, lucru care are un impact psihologic profund asupra lor. Comunitățile cândva primitoare în care locuiesc sunt copleşite acum de povara de a găzdui atât de mulți oameni

aflați în nevoie. în Liban, o țară mică ce se confruntă cu

sărăcia şi instabilitatea, 25% din populație este constituită acum din refugiați. Nu sunt suficiente şcoli, rețele de apă, sisteme de instalații sanitare sau adăposturi pentru a ajuta această populație în creştere.

După mai mult de cinci ani de conflict cu slabe şanse de pace, mulți sirieni au abandonat de-acum speranța de a se întoarce vreodată acasă. Nemairămânându-le nimic şi locurile în care s-au exilat fiind sub o presiune tot mai mare, refugiații se simt obligați să plece mult mai departe pentru a găsi un refugiu sigur care să le permită, de asemenea, să-şi educe copiii şi să-şi refacă viața, chiar dacă o astfel de călătorie implică un risc fatal în timpul periculoasei traversări a Mării Mediterane.

A fost nevoie de valul brusc de sirieni care au sosit în Europa în 2014 şi 2015 pentru ca guvernele să se angajeze să le acorde mai mult sprijin refugiaților din regiune. Europa şi-a dat brusc seama că nu mai putea să lase fără sprijin Libanul, Iordania şi Turcia în timp ce refugiații se confruntau cu condiții dificile. O conferință internațională desfăşurată la Londra în ianuarie 2015 a atras un număr fără precedent de angajamente de finanțare pentru organizațiile umanitare şi țările-gazdă, precum şi pentru programe vizând educația şi ocuparea forței de muncă. A fost încheiat un acord cu Turcia, căreia i s-au oferit miliarde de dolari pentru a-i împiedica pe refugiați să fugă, iar în Balcani s-au instalat garduri la granițe pentru a-i opri pe refugiații aflați deja în Grecia şi a-i descuraja pe alții să încerce să ajungă în Europa. însă promisiunile financiare care s-au concretizat în urma acestei conferințe nu acoperă nici pe departe nevoile refugiaților şi nu prea există o îmbunătățire vizibilă a nivelului lor de trai.

Povestea lui Doaa este povestea a milioane de oameni care trăiesc între două lumi, aşteptând acordarea azilului şi urmărind ştirile despre luptele de acasă. Este, de

asemenea, povestea unor puteri internaționale care s-au încurcat în rivalități regionale şi a incapacității sau ezitării lor de a pune capăt războiului.

Doaa şi familia ei îşi iau acum viața de la capăt în generoasa Suedie, unde se simt în siguranță. Doaa, Hanaa şi Shokri merg la cursuri de suedeză, învățând limba, iar Saja, Nawara şi Hamudi sunt înscrişi la şcolile din localitate. însă nu pot să nu întreb: de ce a trebuit Doaa să-şi rişte viața, să-şi piardă logodnicul şi să fie martoră la moartea altor 500 de oameni ca să ajungă în sfârşit în acest refugiu plin de oportunități ?

Cum ar fi fost dacă lui Bassem i s-ar fi putut acorda o viză de lucru în străinătate ? Cum ar fi fost dacă rudelor Masei aflate deja în nordul Europei li s-ar fi acordat şansa de a-şi reîntregi familia? Cum ar fi fost dacă nici unul dintre ei nu era nevoit să-şi asume acest risc? Cum ar fi fost dacă exista o cale legală de a ajunge în Europa din Egipt pentru a studia în străinătate ? De ce nu există un program pentru reinstalarea masivă a sirienilor, victimele celui mai cumplit război din timpurile noastre? De ce țărilor vecine şi comunităților care găzduiesc 4.000.000 de sirieni li se oferă atât de puține fonduri şi ajutor pentru infrastructură şi dezvoltare? Şi, desigur, întrebarea cea mai importantă: de ce se face atât de puțin pentru a se pune capăt războaielor, persecuției şi sărăciei care îi împing pe atâția oameni să fugă spre țărmurile Europei ? Adevărul simplu este că refugiații nu şi-ar risca viața într-o călătorie atât de periculoasă dacă ar putea s-o ducă bine acolo unde se află. Migranții care fug de sărăcia lucie nu ar fi pe acele vase dacă ar putea să-şi asigure hrana pentru ei şi copiii lor acasă sau în țările-gazdă învecinate. Nimeni nu ar recurge la soluția de a-şi cheltui economiile de-o viață pentru a tocmi traficanți notorii dacă ar putea să solicite legal reinstalarea într-o țară sigură. Până când nu se vor rezolva aceste probleme, oamenii vor continua să

traverseze marea, punându-şi viaţa în pericol pentru a căuta azil. Nici o persoană care fuge pentru a scăpa de război sau persecuţie nu ar trebui să moară încercând să ajungă într-un loc sigur.

Speranţa lui Doaa este ca pasagerii care au fost cu ea pe vas să nu fi murit în van. E indignată că fundul mării a fost singurul loc în care au putut să-şi găsească adăpost 500 de oameni, inclusiv bărbatul pe care îl iubea. Se simte recunoscătoare Suediei pentru că le-a oferit ei şi familiei sale azil şi un nou început, dar îşi face griji pentru cele două surori mai mari ale ei, care se chinuie cu familiile lor ca refugiaţi în Iordania şi Liban. Doaa petrece mai multe ore zilnic învăţând suedeza şi speră ca într-o zi să intre la facultate şi să studieze dreptul. Cu o licenţă în drept, crede că va putea să lupte pentru mai multă dreptate. în mai 2015, Doaa s-a dus la Viena, unde i s-a decernat Premiul Anual pentru Dezvoltare decernat de Fondul pentru Dezvoltare Internaţională al OPEC. Juriul a ales-o pe Doaa „pentru curajul şi pentru hotărârea ei de a atrage mai multă atenţie asupra crizei refugiaţilor împărtăşin- du-şi povestea". Premiul în bani va fi folosit pentru a-şi plăti studiile şi pentru a-i ajuta pe alţi refugiaţi care au supravieţuit naufragiilor. Când a acceptat premiul, s-a aflat în faţa unui public plin de admiraţie, din înalta societate, cu rochii de seară şi fracuri, şi le-a spus: „Nici un om nu doreşte să-şi pună capăt vieţii dându-şi jos vesta de salvare. Nici o familie nu visează să fie strămutată... Aceste călătorii îi poartă pe refugiaţi de la disperare la moarte, în această seară mi-aţi oferit un pic de linişte".

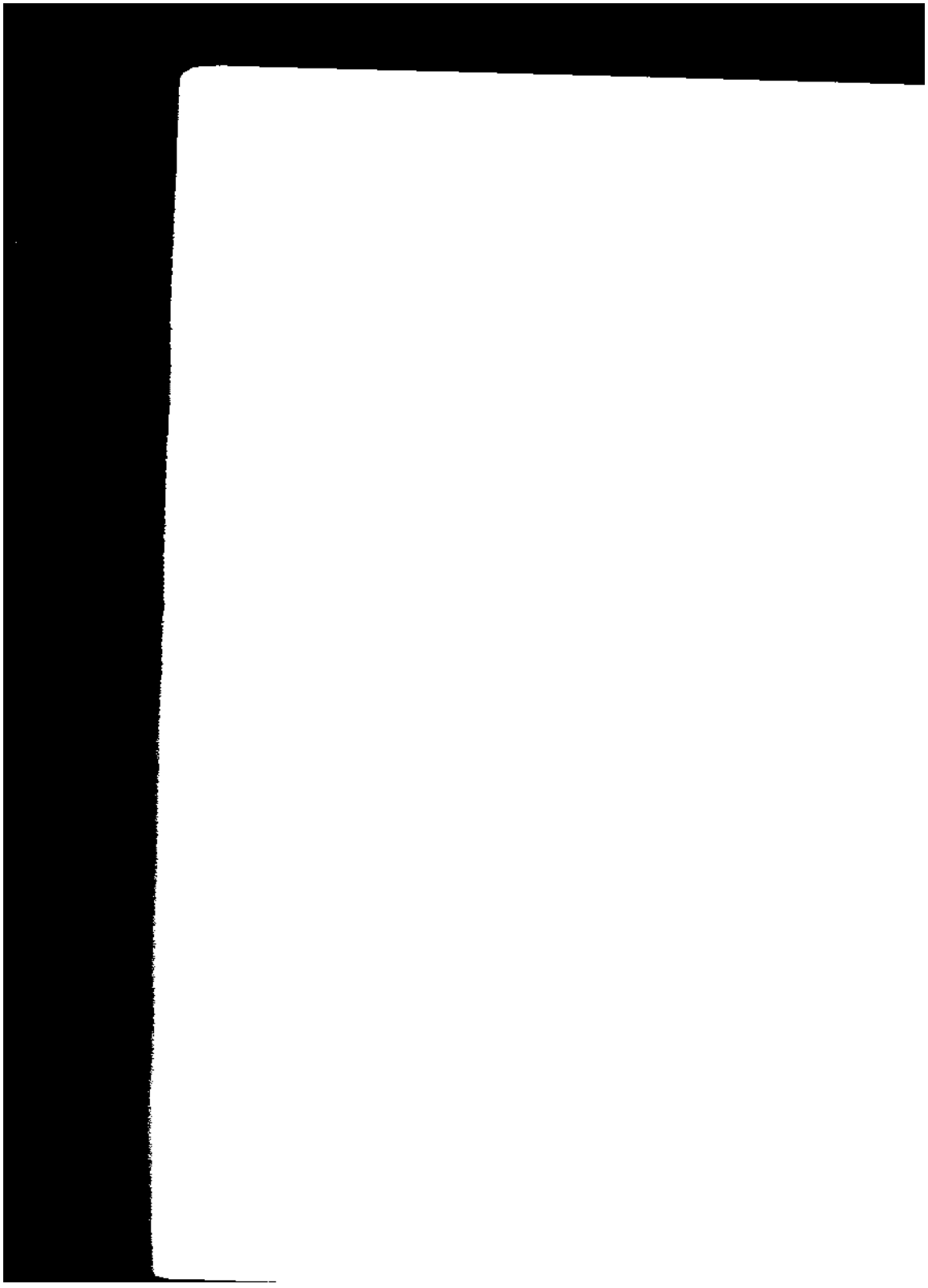

în această carte, v-am împărtăşit suferința mea. Este doar o frântură din povestea durerii şi greutăților pe care le îndură refugiații din întreaga lume. Eu sunt numai unul dintre milioanele de oameni care îşi riscă viața în fiecare zi pentru a duce un trai demn.

Călătoria periculoasă pe care o fac refugiații pentru a ajunge la siguranța oferită de Europa duce adesea la disperare şi moarte. însă ne încredințăm viața în mâinile traficanților nemiloşi deoarece nu avem de ales. Ne-am confruntat

cu ororile războiului şi ruşinea de a ne pierde căminul. Singura noastră dorință este să trăim în pace. Nu suntem terorişti. Suntem nişte ființe umane, la fel ca voi. Avem o inimă care simte, doreşte, iubeşte şi suferă. Fiecare familie din țara mea a pierdut atât de mult, încât a fost nevoită să-şi reclădească un cămin în inimă. Ne-am pierdut țara natală şi toate visurile noastre sunt de domeniul trecutului. Dacă toate tragediile pe care le-am trăit ar fi doar un coşmar din care să ne

putem trezi... Celor răspunzători de războiul din Siria nu le pasă că varsă sângele copiilor, că destramă familii sau că distrug cămine. Iar lumea nu pare să-i jelească pe toți oamenii care s-au înecat în mare în timp ce căutau un refugiu.

Logodnicul meu, iubirea vieții mele, mi-a alunecat din brațe şi s-a înecat sub ochii mei şi eu nu am putut să fac nimic. Acum, viața fără el mi se pare un tablou lipsit de culoare . Mai mult decât orice, îmi

doresc ca el să fie cu mine. în timp ce plutea m pe mare, am făcut tot ce am putut ca să le țin în viață pe Masa şi Malak. în acele zile groaz- nice, ele au deveni t parte din mine. Când am aflat că scump a mea Malak şi- a dat ultima

suflare,
după ce
am fost
salvate

m-am
simțit de
parcă mi-
ar fi
smuls
cineva
inima din
piept,
însă
găsesc
alinare în
faptul că
ştiu că a
ajuns în
rai. Un
rai unde
este, în
sfârşit, în
sigura nță
şi unde
nu există
lupte sau
război e.

Le sunt recuno scătoar e tuturor celor ce refuză să rămână indifer enți. Doresc în mod deoseb it să le mulțu mesc prieten ilor noştri egipten i care iau făcut pe membr ii familie i mele să se simtă bine-veniți,

căpitan ului şi echi- pajului de pe CPO)apan care au venit în ajutoru l meu, piloților r care ne- au ridicat în elicopt erul lor, medicil or din Creta care ne-au salvat viața şi familie i care m-a primit şi mi-a oferit timpul

necesar ca să mă vindec. Vreau, de asemenea, să aduc mulțumiri deosebite UNHCR, pentru că s-a ocupat de reinstalarea noastră, și guvernului Suediei pentru că ne-a oferit un nou cămin,

sigur şi promiț ător.

Sper ca într-o bună zi să mă întorc în Siria, ca să pot respira din nou. Chiar dacă va fi doar pentru o singură zi. Ar fi de ajuns.

Am dat prima oară peste povestea lui

Doaa pe site-ul UNHCR din Grecia. Ca purtător de cuvânt al UNHCR, caut mereu poveşti deosebite despre supraviețuire şi rezistență care ilustrează greutățile refugiaților, dar care în acelaşi timp construiesc punți de empatie pentru public.

Era martie 2015 şi urma ca în luna mai să vorbesc la un

eveniment TEDx[1] din

1 Evenimente independente asemănătoare cu cele TED, ce pot fi organizate de oricine obține o licență de la TED prin care consimte să respecte anumite principii;

Salonic despre criza refugiaților din

sunt evenimente nonprofit, la care vorbitorii nu sunt plătiți, organizate

de voluntari din comunități locale şi, la fel ca în cazul evenimentelor TED, nu există o agendă comercială, religioasă sau politică.

Mediterana. Mi-am dat seama imediat că povestea lui Doaa va emoționa publicul grec şi va rezona cu oameni de pretutindeni care încercau să înțeleagă ce îi făcea pe miile de refugiați să-şi rişte viața

traversând marea spre Europa, îndepărtându -i şi mai mult de ţara natală după ce scăpaseră deja de ororile războiului. Am aranjat o convorbire pe Skype cu colega mea de la Atena, Erasmia Roumana, care fusese desemnată să se ocupe de cazul lui Doaa şi al Masei, pentru a vedea cum ar putea UNHCR să ajute. Erasmia

a intervievat-o

pe

Doaa după

externarea din

spital pentru a

vedea de ce are

nevoie şi a o

informa că are

dreptul să

solicite azil în

Gre

cia. în

tim p

ce Era

smi a

îmi

spu

nea

pov

este a

lui

Doa

a,

mi-

am

dat

sea

ma

că

era

vizi

bil

tulb

urat

ă.

Văz

use

şi

auzi

se tot

felu l

de pov

eşti

trag

ice

lucr

ând cu

refu

gⁱᵃț

ii,

dar

nici

una

nu

o

emo

ție

ase

pre

cu

m

cea

a

lui

Doa

a.

Du
pă

câte va
săpt
ămâ ni
mam
dus în
Cret a
so cun
osc
pers
ona l
pe Doa
a.

C

oleg

ii

mei

de

la

dep

arta

me

ntul

de

com

uni

care

din

Atena Kettyy Kehayio ylo u, Stella Nanou şi Katerina Kitidimi au pregătit vizita, s-au documentat şi au tradus tot

ce
apă
ruse
în
mas
s-
me
dia
din
Gre
cia.
Ace
ste
arti
cole

pre
cu m
şi
foto
graf
iile
şi
alte
rela
tări
ave
au
să
se
dov
ede

ască
util e
mai
târz
iu
pen
tru
cart e,
în ciu
da
uno r
inex
actit
ăți
din
bul
etin
ele
de
ştiri
care
s-au
clar
ifica
t
dup
ă
veri
fica
re.
C
oleg
ele

mel e
Ana
Whi
te §i
Syb
ella
Wil
kes
m
au
ínso

tit
ín
Cret
a.
Syb
ella
m-a
ajut
at
Pe
tot
Par
curs
ul
Pro
ces
ului
de
red
acta
re a
pre

zent ării pen tru conf erin ța TE D. Am real izat pri mul inte rviu cu Doa a pe 21 apri lie 201 5, în livi ngu l fam iliei care o gaz dui a în Cret a. Doa

a
vor
beşt
e
nu
mai
ara
ba
şi
inte
rpre
tul
nost
ru
put
ea
să
trad
ucă
doa
r
din
ara
bă
în
gre
acă,
aşa că
Era
smi a
a trad
us

disc uția de trei ore din gre acă în engl eză. A dev enit lim ped e cur ând că rela tăril e din mas s- me dia red au doa r sup erfi cial

coş-
mar
ul şi
gre
utăţ
ile
prin
care
trec
use
Doa a
în
Siri a
şi Egi
pt
şi
pe
Mar
ea
Me
dite
ran
ă.
Doa a
a fost
pri
mit
oar e
şi
cald
a,
dar

şi foarte fragilă şi evident traumatizată. La un moment dat, după ce a relatat amănuntele morții lui Bassem, am întrebat-o dacă

ă
dor
ea
să
cont
inu
e.
„înt
rea
bă-
mă
ce
vrei
//
a
spu
s ea.
„As ta
e viaț
a mea

Trăi
esc
cu
asta
//
î
n
acel
pun
ct
încă
nu
lăsa

se
gar
da
jos,
dar
era
lim-
ped e
că ne
priv
ea ca
pe
nişt
e
pers
oan e
în care
put ea
ave a
încr
ede re
că o
vor
ajut a.
Voi
a
un
sing
ur
lucr
u, şi
anu
me

să
aju
ngă
în
Sue
dia
împ
reu
nă cu
ceil
alți
me
mbr i
ai
fam i-
liei
sale

afla
ți
încă
în
Egi
pt,
față
de
care
sim
țea
că
are
răspunderea de a-i proteja, şi ştia că noi eram singurii care o puteau ajuta.

Familia care a primit-o după ce a fost salvată şi care de 16 luni o trata ca pe una dintre propriile fiice ne-a fost de ajutor, oferindu-ne acces la Doaa. Cu toate acestea, oamenii aceştia nu au acceptat să fie intervievați pentru carte, explicând că ei credeau că ceea ce au făcut pentru Doaa era „voia Domnului" şi, prin urmare, nu meritau recunoaşterea generozității lor. Acesta este motivul pentru care nu le menționez numele în cartea de față. însă vreau să le mulțumesc aici. Ei i-au oferit lui Doaa un loc al protecției şi iubirii, unde să se vindece, iar aceasta a fost o faptă foarte nobilă şi frumoasă.

A doua zi după ce am cunoscut-o pe Doaa, ne-am dus la Iraklion, la Spitalul Universitar, unde fusese tratată micuța Masa după ce a fost salvată de pe mare, şi m-am întâlnit cu dr. Diana Fitrolaki, medicul ei curant. Aceasta mi-a confirmat că Masa „era mai mult moartă decât vie" când a fost internată. „Noi i-am administrat glucoză, lichide şi oxigen", mi-a spus ea. „Şi îi cântam, o îmbrățişam şi ne plimbam cu ea în brațe. După două zile, a început să surâdă. Cerea mereu să fie luată în brațe. Voia să fie ținută mereu în brațe. Personalul o mângâia şi o ținea în brațe tot timpul. Cadrele medicale îi iubesc pe toți copiii, dar nu mai întâlniseră niciodată un caz ca acesta."

Am părăsit spitalul în ziua aceea convinsă că nu doar medicina modernă a salvat-o pe Masa, ci şi dragostea cu care dr. Fitrolaki şi personalul Spitalului Universitar au înconjurat-o din clipa în care a fost internată.

După externare, Masa a fost îngrijită în orfelinatul Mitera din Atena. în timpul vizitei mele, am petrecut câteva ore jucându-mă cu ea şi stând de vorbă cu directorul şi personalul de acolo. Mi-a fost clar că fetița veselă care prinsese din zbor limba greacă se afla în cel mai bun loc posibil pentru a-şi depăşi trauma şi moartea tragică a părinților şi surorii ei.

Mai târziu, la sediul UNHCR din Atena, am realizat pe

Skype un interviu cu Mohammad Dasuqi, unchiul Masei care trăia în Suedia. Soția lui, cei doi copii şi Sidra, sora mai mare a Masei, se tot perindau prin cadru în timp ce vorbeam. Mohammad aştepta rezultatul procedurii care avea să confirme legătura lui de ordin genetic cu fetița şi capacitatea de a avea grijă de ea, astfel încât s-o poată aduce în Suedia, alături de sora ei mai mare şi de familia lui, şi să devină tutorele ei legal. în aceeaşi după-amiaza, colegii mei au aranjat ca unul dintre ceilalți supraviețuitori, Shoukri al-Assoulli, să vină la o întâlnire la sediul nostru din Atena. Shoukri era într-o stare groaznică atunci când l-am cunoscut. Autoritatea Națională Palestiniană nu îi mai plătea mica alocație lunară din cauza lipsei de fonduri şi cu câteva zile înainte, într-un parc din centrul Atenei, nişte membri ai grupului extremist de dreapta Zorii Aurii îi bătuseră pe el şi pe un prieten pentru că erau străini. Amândoi au ajuns la spital. Era lefter şi distrus şi plângea în timp ce ne arăta o fotografie cu frumoasa cameră roz din Gaza în care dormea cândva fiica lui, acum moartă. Shoukri voia să-şi spună povestea şi ne-am înțeles ca Jowan Akkash, un jurnalist sirian cu care se împrietenise şi care traducea pentru noi, să-i pună întrebările pentru interviul meu. Acest interviu, împreună cu altă sesiune care a avut loc după mai multe luni, când Shoukri se întorsese în Gaza, au confirmat alte detalii şi s-au adăugat descrierii a ceea ce s-a petrecut în cursul călătoriei pe vas şi în timpul cât s-au luptat pentru a supraviețui pe mare.

După ce am strâns, în sfârşit, destule informații pentru a-mi scrie relatarea pentru evenimentul TED, le-am arătat textul coordonatoarelor de la TEDx din Salonic, Katerina Biliouri şi Elena Papadopoulou, care au fost imediat convinse că publicul grec va fi profund mişcat de povestea lui Doaa şi că va înțelege mai bine motivele pentru care atâția refugiați piereau pe țărmurile lor. înainte şi după eveniment, Katerina şi Elena au făcut eforturi deosebite pentru a-l promova. Bruno Giussani, directorul

TED din Europa şi coordonatorul conferinței TEDGlobal, a revizuit textului şi mi-a oferit sfaturi înțelepte şi corecturi utile care au îmbunătățit semnificativ forma acestuia. îi sunt recunoscătoare, de asemenea, lui Mark Turner, care a dat muzicalitate textului. Am repetat discursul de nenumărate ori, iar colegii mei, în special Sybella Wilkes, Edith Champagne, Christopher Reardon, Alexandre St-Denis şi Mederic Droz-dit-Busset, au servit drept public răbdător şi activ la repetiții şi mi-au oferit mult feedback. Specialistul în relații publice T.J. Walker m-a ajutat pe tot parcursul procesului, analizând înregistrările video de la repetiții şi punându-mă să exersez. Atunci când am susținut discursul, pe 23 mai 2015, publicul a ascultat într-o tăcere fascinată, după care a aplaudat în picioare. Mulți aveau lacrimi în ochi. Un alt vorbitor, importantul om de afaceri atenian Alexis Pantazis, a fost atât de mişcat de povestea lui Doaa încât i-a acordat o bursă în numele companiei lui.

Am luat decizia să-i trimit un link cu discursul agentei literare Mollie Glick, pe atunci la Foundry Media, în prezent la CAA, care îmi propusese anterior să scriu o carte după ce văzuse prima mea prezentare la TED pe tema refugiaților. „Ce zici, asta-i o carte?", am întrebat-o. Răspunsul ei a fost clar: „Da!". Cu sprijinul entuziast al lui Mollie şi încrederea nestrămutată într-o poveste despre refugiați precum cea a lui Doaa, ne-am pus pe treabă pentru a formula o propunere, iar ea a recomandat-o pe Dorothy Hearst, redactor de nonficțiune cu experiență şi romancieră de succes, pentru a mă ajuta în procesul de propunere şi scriere a cărții. Joy Fowlkes, asistenta lui Mollie, care a adus în atenția ei primul meu discurs la TED, s-a ocupat de toate contactele în diverse locuri, pe fusuri orare diferite, iar Kirsten Neuhaus de la Foundry a găsit opt edituri străine dispuse să publice cartea şi caută şi altele.

Cartea mea a ajuns să fie publicată de Flatiron Books, o

divizie a editurii Macmillan. Editorul meu, Colin Dicker- man, m-a impresionat cu interesul său pentru poveşti care îi emoţionează, îi educă şi îi influenţează pe cititori. Colin m-a călăuzit cu pricepere pe parcursul procesului de scriere şi de promovare, făcându-mă să-mi respect termenele de predare şi încurajându-mă să scriu cea mai bună carte de care eram în stare. Când manuscrisul a intrat în etapele finale, redactorul Jasmine Faustine de la Flatiron Books a îmbunătăţit semnificativ curgerea şi forma textului cu ochiul pentru stil şi structură. Corectorul Steve Boldt şi Michael Cantwell, avocatul editurii, au luat la puricat manuscrisul final, în căutare de inadvertenţe, şi au rafinat textul.

Dezvăluirea unei părţi din povestea ei pentru un scurt discurs la TED a fost un efort pentru Doaa, dar să-şi expună întreaga poveste de viaţă în detaliu pentru o carte era o perspectivă înspăimântătoare. Eu eram profund convinsă că, dacă îşi va spune povestea, asta o va ajuta să se împace cu tragedia prin care trecuse şi îi va oferi un ajutor financiar de care avea mare nevoie. De asemenea, eram sigură că povestea ei îi va ajuta pe cititori să înţeleagă cu adevărat războiul sirian, viaţa epuizantă a refugiaţilor în ţările învecinate şi factorii care îi împing pe atâţia oameni să-şi rişte viaţa pentru a traversa Mediterana ca să ajungă la promisiunea Europei. Colegul meu Firas Kayal, un sirian ce a fost profund mişcat de încercările prin care a trecut

Doaa, a avut un rol important în a-i convinge pe ea şi pe familia ei că această carte este în interesul lor şi că puteau avea încredere în mine s-o scriu. Instinctul lui Doaa era să se retragă în propria traumă, iar Firas a ajutat-o să înţeleagă cum putea să-i ajute pe alţi oameni spunând lumii povestea sa.

Pentru a obţine nivelul de detaliere de care aveam nevoie, a fost limpede că trebuia să lucrez cu un colaborator care nu numai să vorbească fluent araba, ci să fie şi sensibil la

situația grea a poporului sirian. L-am găsit în Zahra Mackaoui, videojurnalistă şi realizatoare de filme documentare care lucrase pentru UNHCR, prezentând poveştile refugiaților sirieni din Liban. Zahra m-a impresionat întotdeauna cu talentul ei de a spune poveştile unor oameni, zugrăvind în acelaşi timp o imagine mai amplă şi atrăgând compasiune pentru suferința şi situația lor. Ea s-a apropiat imediat de Doaa şi familia ei. Abordarea ei sensibilă şi grijulie le-a câştigat încrederea. Am realizat împreună majoritatea interviurilor, deşi pe unele le-a luat singură atunci când eu nu puteam să călătoresc în total, interviurile se ridică la peste 70 de ore de discuții. Unele momente au fost atât de dureroase pentru Doaa, încât trebuia să întrerupem interviul şi să continuăm abia a doua zi. Eram singurele cu care Doaa discutase atât de amănunțit despre ceea ce se întâmplase şi părea s-o ajute să vorbească despre asta. Zahra ştia s-o aline când se simțea tristă şi s-o facă să râdă ca s-o binedispună. în cele şapte luni pe care le-am petrecut lucrând împreună la documentare, Zahra i-a devenit lui Doaa o foarte bună prietenă şi un mentor. Transcrierile la care a lucrat, traduse datorită lui Naglaa Abdelmoneim, relatau în amănunt ce s-a întâmplat de-a lungul vieții lui Doaa, descriau scene pline de însuflețire şi surprindeau dialogul dintre membrii familiei ei. Zahra s-a asigurat că transcrierile erau complete şi coerente, că cronologia evenimentelor era exactă,

că orice lapsusuri erau rezolvate şi că erau surprinse emoțiile de moment. Ea a adăugat comentarii foarte instructive şi a contribuit cu pasaje descriptive care au ajutat la conturarea poveştii şi a caracterului lui Doaa.

Cam când am început să lucrez la carte, în octombrie 2015, echipa editorială de la TED, condusă de Helen Walters şi Emily McManus, a publicat discursul meu pe TED.com. Reacția a fost fenomenală. Până să termin de scris cartea, în

august 2016, peste 1.300.000 de oameni văzuseră acea postare şi era subtitrată în 30 de limbi de talentații traducători voluntari de la TED. Sunt recunoscătoare echipei editoriale de la TED pentru că şi-a dat seama de forța poveştii lui Doaa şi a furnizat platforma TED pentru a spori gradul de conştientizare a crizei refugiaților din întreaga lume.

Nu aş fi putut scrie această carte fără excelentul sprijin al lui Dorothy Hearst. Ea m-a învățat toate chichițele legate de publicarea unei cărți şi arta de a scrie un text lung. De asemenea, m-a încurajat atunci când stilul meu părea împiedicat sau stângaci şi m-a îndrumat pe calea cea bună cu sfaturi discrete, învățându-mă cum să-l îmbunătățesc. A cizelat textul capitol cu capitol şi corecturile şi adăugirile ei au contribuit la însuflețirea scenelor, dându-le mai multă culoare şi emoție.

Aş dori să-i mulțumesc şi lui Jane Corbin, al cărei influent documentar de la BBC despre revolta din Daraa m-a ajutat să ilustrez scenele ce au declanşat războiul sirian. Alte lucrări care au servit ca puncte importante de referință au fost Burning Country **de Robin Yassin-Kassab şi Leila al-Shami, precum şi** The New Odyssey **de Patrick Kingsley. Le mulțumesc, de asemenea, cetățenilor care au făcut jurnalism participativ şi ale căror curajoase reportaje video au constituit mărturii ale evenimentelor, la care**

recurg mass-media convențională, istorici şi scriitori ca mine pentru a ajuta la zugrăvirea unei imagini a războiului. Multe mulțumiri lui Maher Samaan pentru verificarea informațiilor din capitolele legate de Siria. Corecturile şi sugestiile avizate ale lui Bruno Giussani au îmbunătățit stilul şi contextul pe parcursul întregului proces. Le sunt recunoscătoare şi lui Ariane Rummery, Sybellei Wilkes, lui Edith Champagne, Christopher Reardon, Elizabeth Tan, Yvonne Richard şi Elenei

Dorf- man pentru că au citit manuscrisul şi mi-au oferit foarte multe încurajări. Mulțumiri suplimentare Elenei pentru uimitoarele portrete pe care i le-a făcut lui Doaa. îi sunt profund recunoscătoare lui Pat Mitchell, coordonator la TED-Women, care m-a pus în legătură cu programul de burse al Centrului Rockefeller din Bellagio, Italia. în aprilie 2016 mi s-a acordat o bursă de o lună la splendidul lor sediu de lângă Lacul Como, care mi-a oferit mediul, spațiul şi timpul ideale de care aveam nevoie pentru a scrie capitole importante din carte. Doresc să-mi exprim aprecierea specială față de directorul general Pilar Palacia, pentru interesul ei sincer față de acest proiect şi fiindcă le-a primit cu amabilitate pe Doaa şi pe Zahra la sesiuni de interviuri pe parcursul a trei zile în liniştea clădirilor şi grădinilor centrului.

Pe lângă mărturia lui Doaa, au existat mai multe interviuri care au fost esențiale pentru carte. Le sunt profund recunoscătoare lui Hanaa, Shokri, Saja şi Nawara pentru că au răspuns la toate întrebările mele şi mi-au oferit o perspectivă atât de exactă asupra vieții lor de familie, a lui Doaa ca persoană şi a poveştii de iubire dintre Doaa şi Bassem. Interviurile mele cu surorile mai mari ale lui Doaa, respectiv cu Ayat, în Liban, şi cu Asma, în Iordania, m-au ajutat să înțeleg personalitatea lui Doaa şi efortul ei de a accepta moartea lui Bassem.

îi mulțumesc, de asemenea, medicului din Egipt, de la Médecins Sans Frontières, care, deşi a preferat să rămână anonim, mi-a oferit o relatare emoționantă nu doar despre starea fragilă de sănătate a lui Doaa şi a lui Bassem, ci şi despre optimismul lor şi extraordinara iubire dintre ei. îi mulțumesc în mod special şi lui Svante Somizlaff de la Offen Group, companie de transport naval din Hamburg. Nava care a salvat-o pe Doaa, CPO Japan, face parte din flota lor. Svante mi-a fost de un imens ajutor în încercarea de a da de urma salvatorilor lui Doaa. El a cerut departamentului de

resurse umane să găsească trei persoane care au făcut parte din echipajul navei în ziua aceea, căpitanul Vladislav Akimov, secundul Dmitro Zbitniev şi mecanicul-şef Vladislav Daleckis, transmiţându-mi în scris răspunsurile lor detaliate la întrebările mele. Aceste interviuri au confirmat ora salvării şi au adăugat amănunte pe care Doaa nu avea cum să le ştie, între care decizia căpitanului de a căuta supravieţuitori deşi celălalt vas comercial de la locul naufragiului renunţase din cauza vizibilităţii reduse şi a mării agitate, momentul în care au auzit strigătele ei, cum au procedat ca să ajungă până la urmă la ea, măsurile medicale pe care le-au luat pentru a-i îngriji pe cei salvaţi şi cum a murit Malak.

Le sunt recunoscătoare, de asemenea, piloţilor John Fragkiadoukis şi Antonios Kollias de la Forţele Aeriene Elene, care mi-au furnizat detalii importante despre intervenţia lor de salvare cu elicopterul pentru a-i lua pe Doaa,

pe Masa şi pe ceilalţi supravieţuitori, precum şi dramatica înregistrare video pe care au făcut-o în timp ce supravieţuitorii salvaţi erau ridicaţi în elicopter de pe navă. Pentru ei, această operaţiune de salvare a fost aproape ceva de rutină, dar încă îşi amintesc acest incident deoarece fuseseră implicate o tânără şi o fetiţă care erau foarte vizibil în pragul morţii şi a căror supravieţuire în mijlocul Mediterannei atât de mult timp părea miraculoasă.

Le sunt sincer recunoscătoare Iui Aurvasi Patel şi Diane Goodman pentru eforturile lor de a colabora cu guvernele grec, egiptean şi suedez pentru a obţinee rein-stalarea lui Doaa şi a familiei sale. Graţie lor, speranţa lui Doaa a renăscut acum.

Multe mulţumiri fotografului Brandon Stanton de la Humus of New York şi scriitorilor Khaled Hosseini şi Neil Gaiman pentru sprijinul lor, precum şi colegei mele Coco Campbell pentru susţinerea fermă a acestui proiect. Deşi eu am scris cartea, Antonio Guterres, înaltul Comisar ONU pentru

Refugiați de atunci, a sprijinit proiectul, având convingerea că va sluji ca instrument de comunicare important ce va atrage simpatie pentru refugiați. Doresc să subliniez că majoritatea veniturilor generate de această carte vor fi donate pentru a-i ajuta pe refugiați.